

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ДУ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ К. Д. УШИНЬСЬКОГО
ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА ГОЛІВ ОБЛАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПРОВІДНИХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗИ
РАДА ДИРЕКТОРІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ВСП «ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТРАНСПОРТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

МОВА Й ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, СТРАТЕГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ

(до Міжнародного дня рідної мови)

**Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції
педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів**

**ЧЕРНІГІВ
21–22 ЛЮТОГО 2025 РОКУ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ДУ «НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ»
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ К. Д. УШИНЬСЬКОГО
ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА ГОЛІВ ОБЛАСНИХ МЕТОДИЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ
ФІЛОЛОГІЇ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ПРОВІДНИХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ
РАДА ДИРЕКТОРІВ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ВСП «ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ТРАНСПОРТУ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НУ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

МОВА Й ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, СТРАТЕГІЇ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ (до Міжнародного дня рідної мови)

**Матеріали
V Всеукраїнської
науково-практичної конференції
педагогічних, науково-педагогічних працівників та
студентів**

Чернігів
21 – 22 лютого 2025 року

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 9 від 27.02.2025 р.

Редакційна колегія:

- Новомлинець О. О. ректор Національного університету «Чернігівська політехніка», доктор технічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, лауреат Премії Кабінету Міністрів України
- Радченко В. М. голова Ради директорів закладів фахової передвищої освіти Чернігівської області, директор Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка», кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник освіти України
- Заліський А. А. ректор Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, кандидат філософських наук, доцент, заслужений працівник освіти України
- Давидова Т. М. начальник відділу професійної, вищої освіти і науки Управління освіти і науки Чернігівської обласної державної адміністрації, кандидат педагогічних наук
- Грона Н. В. доктор педагогічних наук, доцент, викладач-методист, голова циклової комісії викладачів української мови і літератури Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради
- Ковальова І. О. кандидат філологічних наук, доцент кафедри філософії і суспільних наук Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Молочко С. Р. завідувач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання, методист відділу суспільно-філологічних дисциплін Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського; регіональний координатор мовно-літературної освітньої галузі НУШ
- Антонюк Т. М. голова Всеукраїнської спілки голів обласних (міських) методичних об'єднань викладачів української філології закладів фахової передвищої освіти та провідних фахівців галузі, заслужений працівник освіти, викладач-методист Чернівецького індустріального фахового коледжу
- Ющенко В. В. голова методичного об'єднання викладачів філологічних дисциплін закладів фахової передвищої освіти Чернігівської області, викладач-методист Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»
- Михайленко І. І. викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради

М75 Мова й література в контексті модернізації освітнього середовища: актуальні питання, стратегії та лінгводидактичні інструменти».: Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів (м. Чернігів, 21–22 лютого 2025 р.). Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 380 с.

Збірник містить статті учасників V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова й література в контексті модернізації освітнього середовища: актуальні питання, стратегії та лінгводидактичні інструменти», яка була присвячена Міжнародному дню рідної мови. Дослідники різних фахових рівнів ставлять і розв'язують проблеми широкого наукового діапазону в галузі філології та лінгводидактики.

Для науково-педагогічних працівників, магістрів, магістрантів, учителів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наведених фактів, власних імен, географічних назв, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», під час використання наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов'язковим.

ЗМІСТ

Балюнова С. А. ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕЛЕФОНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ	12
Баранова В. М. ВИКОРИСТАННЯ ТІКТОКУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	15
Бахмет М. Ю., Желдакова Ю. В. CLIL ЯК ЕФЕКТИВНА СТРАТЕГІЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ПРЕДМЕТНИХ ДИСЦИПЛІН	17
Бєловол В. В. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	20
Борисов О. О., Васильєва О. Г. PRISON AS A CORE TERM OF THE MODERN ENGLISH PENITENTIARY VOCABULARY	23
Висицька С. М. ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	26
Гирич В. В. ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ТА СТУДЕНТІВ	29
Грона Н. В. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МОВНОЇ ОСВІТИ: ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ	32
Гузенко О. Г., Попружна О. В. ЯК НАВЧАЛЬНІ ПЛАТФОРМИ МОЖУТЬ ПОКРАЩИТИ ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМУВАННЯ	35
Давидова Т. М. РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ШЛЯХ ДО СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	36
Денищук Ю. Ю. МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ СНАТВОТС В УКРАЇНІ	39
Довгоруц Л. П. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	41
Дудченко А. С. ЦИФРОВИЙ ЕТИКЕТ ЯК СКЛАДНИК КУЛЬТУРИ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	44
Зелінська О. М. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	47
Івашенцева Є. Г. TOP ONLINE MAGAZINES FOR ENGLISH LEARNERS: EXPAND YOUR VOCABULARY AND CULTURAL KNOWLEDGE	49
Коляда В. А.	53

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВА ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ	
Комзол Б. С.	
ГЕЙМІФІКАЦІЯ – ОСВІТНІЙ ТРЕНД В УМОВАХ ЗМІЩАНОГО НАВЧАННЯ	55
Компаній О. В.	
СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ РОБОЧИХ АРКУШІВ НА СЕРВІСІ WIZER.ME: З ДОСВІДУ РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	57
Кравець О. В.	
ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	64
Кравець Р. В., Попружна О. В.	
ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС РОБОТИ В ІНТЕРНЕТ	66
Липа В. Д., Ясочко М. М.	
ПРОФЕСІЙНА РИТОРИКА МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ: КУЛЬТУРА СЛОВА ТА ЕМПАТІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ	68
Мазепа І. П.	
КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	69
Миголь В. М.	
FEATURES OF THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL WORK IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL EDUCATION	72
Михайленко І. І.	
ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ І РЕСУРСІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ	74
Мурсамітова І. А., Чурілова В. Є.	
ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ МЕРЕЖИВИХ ПРОЄКТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	76
Осипок П. С.	
FROM STRUGGLES TO SUCCESS: HOW MUSIC HELPED ME LEARN ENGLISH	79
Остапець Н. В., Прокопенко І. К., Тітунова В. В.	
РОЗВИТОК МЕДІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОСНОВА ЇЇ ДУХОВНОГО ЗРОСТАННЯ	83
Погребняк О. Г.	
ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ФЛЕШКАРТОК ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ Й ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	85
Попружна О. В.	
УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК МАРКЕР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	88
Попружна О. П.	
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ	90
Розмариця С. А., Бужикова Т. О.	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	92
Сидорець О. В.	
ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ	94
Смарчевська Л. В.	97

УПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ – ОСНОВА СТВОРЕННЯ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОЄКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА Старинець Г. В. ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ СТРАТЕГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛІТЕРАТУРИ	100
Стрижаківська В. С., Антонюк Т. М. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ: ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ	103
Трошина С. В. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ	105
Хапров Д. Є. АВТЕНТИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК СКЛАДОВА ЗАНЯТТЯ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ	107
Ющенко В. В. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ЦІНІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	110
Яковенко Т. В. ТЕРМІНОЛОГІЧНА СКРАЙБІНГОВА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ МІНІМУМІВ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ВІЙНИ	112

Секція 2. Українська мова та література в глобалізованому світі: виклики та перспективи

Антонюк Т. М., Мацейко С. В. STEM ОСВІТА ЯК ЗАСІБ УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	118
Бабійчук Т. В. СИЛЬНА ОСОБИСТІСТЬ – ГЕРОЙ ТВОРІВ ПИСЬМЕННИКІВ ЖИТОМИРЩИНИ	121
Базиль Т. О. ІНТЕЛЕКТ-КАРТИ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	124
Бойко Я. М. ЛОГІЧНІ ЗАВДАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	127
Гейдел А. М. ІНТОНАЦІЙНО-СМИСЛОВІ ТА СТИЛІСТИЧНІ СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ ВОРОЖОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПІСНІ	130
Гордієць І. А. ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА»	133
Гранда О. В. ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ОПТИМІЗАЦІЮ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ВИКОРИСТАННЯ ЧАТУ GPT)	136

Грона Т. В. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	139
Дмитренко М. С., Лозова Н. Г. СПЕЦИФІКА ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ СЕРГІЯ ЖАДАНА	142
Дорожко Т. І. РОЛЬ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ	145
Дунаєвська Є. І., Зуйкова О. В. UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE	148
Ілленко Ю. М. УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	151
Кобилко Н. А. ІНТЕРАКТИВНІ РОБОЧІ АРКУШІ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	153
Коваленко Н. Д. ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ	155
Король Н. В. ЯК МИ МОЖЕМО НАВЧИТИ СТУДЕНТІВ АНАЛІЗУВАТИ ТА КРИТИЧНО ОЦІНЮВАТИ ТЕКСТИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	157
Красавіна В. В. ОСВІТНІ ІНІЦІАТИВИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У НІМЕЧЧИНІ (НА ПРИКЛАДІ ФЕДЕРАЛЬНОЇ ЗЕМЛІ ГЕССЕН)	160
Левицька М. В. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВНУ КУЛЬТУРУ	162
Лозова Н. Г. ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ОБРАЗІВ ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ СЕРГІЯ ЖАДАНА «СКРИПНИКІВКА»	165
Мелашенко С. В., Ляшенко Г. В. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	169
Мельничук О. І. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ – КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	172
Михида Л. М. СУЧАСНА ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНА ПРОЗА ПРО ВІЙНУ	174
Молочко С. Р. КОМПЕТЕНТІСНО ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ І КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	177
Пехота О. В. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	185
Починок Л. І. ОБЕРІГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ КРИЗОВОЇ ДОБИ	189
Сорока О. Л. ГЛИБОКЕ РОЗУМІННЯ ВІЙНИ ТА ЇЇ НАСЛІДКІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ	191

Степусишин С. Б. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	195
Федоренко А. В. РОЛЬ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ У ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	197
Фокіна Т. І., Пасічник Н. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	199
Цибулько О. О., Крецька В. І. ТВОРЕННЯ ФЕМІНІТИВІВ ТА МОВНА РІВНІСТЬ	202
Ющенко В. В. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИХ КОНКУРСАХ І ОЛІМПІАДАХ	206

Секція 3. Формування культури мовлення носіїв в освітньому середовищі

Батрак Н. В., Ковальська О. В. ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ	210
Бєлік Т. А., Груньська І. М. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	215
Бойчук Т. В. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ В СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	217
Варва А. М., Свиріпа Л. П. ФОРМУВАННЯ ТА УВИРАЗНЕННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	219
Варуша А. С., Черняк Д. С. МОВНА ПАЛІТРА ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА: СЛОВО ЯК МИСТЕЦТВО І СИЛА НАЦІЇ	222
Головай І. А. ПИТОМО УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКА І АНГЛІЗМИ	224
Грицан Л. О., Рославець Л. М. ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	226
Губа Ю. І. ВПЛИВ НОРМАТИВНИХ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ ВІТАННЯ ТА ВИБАЧЕННЯ НА КУЛЬТУРУ МОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	228
Гужва О. І. ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	231

Драгуняк Б. С., Дацюк Р. Б. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	235
Ісакова В. С. ТВОРЧИСТЬ МАРІЇ БОЙКО В КРАЄЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ	238
Каплиста В. М., Ковальова І. О. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ В УКРАЇНІ	242
Климова К. Я. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У НЕФОРМАЛЬНІЙ СФЕРІ СПІЛКУВАННЯ: ВИКЛИКИ, ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ТА ПРОГНОЗИ	245
Коваленко К. С., Ковальова І. О. ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ	246
Константинова М. М. ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	248
Костюченко А. Ю. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	250
Котелевська Л. Д. ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛЯХ	253
Лимар Н. М. АКТУАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ КЛАСИКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ЧИТАЧА	255
Литвиненко О. В. МОВНИЙ ЕТИКЕТ ВИКЛАДАЧА ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	257
Літвінюк О. В. РОЛЬ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ З ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ У СУЧАСНІЙ ДІЛОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ	260
Мамчур Є. А. ПРОФЕСІЙНІ ЦІННОСТІ ПЕДАГОГА У ГРОМАДЯНСЬКОМУ ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ	262
Нестеренко А. В. ВПЛИВ ФЕМІНІТИВІВ НА ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ І МОВЛЕННЄВУ КУЛЬТУРУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	265
Пальчикова О. О. РОЗВИТОК КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МОВ	268
Парубець В. В. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК СКЛАДНИК ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	271
Погребна О. Й. СИТУАТИВНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ	274
Помігуєв О. Ю., Помігуєва Л. П. ВПЛИВ ГРАФІЧНИХ ФОРМ ВЕРБАЛЬНОЇ ТА НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЙ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЧИТАЧІВ У СУЧАСНІЙ ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ	278

Ракоїд О. Л. ЛИХОСЛІВ'Я ЯК ЧИННИК ЗНЕЦІНЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	282
Сидоріна О. В. ТВОРЧІСТЬ СТЕПАНА РАДЧЕНКА З РОМАНУ В. ПІДМОГИЛЬНОГО «МІСТО» ЯК КЛЮЧ ДО ЙОГО ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ	286
Ситор О. О. РОЛЬ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	290
Сідін Д. І. ФІЛОСОФІЯ СЛОВА В СПАДЩИНІ ШЕВЧЕНКА ВОЛОДИМИРА ІСАКОВИЧА: НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	293
Скрипник Л. Г. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	295
Собко В. О. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ І СПІЛКУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ	298
Соколовська Л. М. ВИКОРИСТАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ТРЕНІНГІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ	301
Старинець Г. В. ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ СТРАТЕГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛІТЕРАТУРИ	304
Умінська О. В. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОЇ ГАЛУЗІ	307
Устименко А. П. ВПЛИВ СУЧАСНИХ РЕФОРМ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	310
Ханас М. Р., Пастушак Т. Й. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	314
Хоменко Є. О. ХУДОЖНІЙ СВІТ «ЗАЧАРОВАНОЇ ДЕСНИ» ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	317
Шатілова Н. О. МОВОТВОРЧІСТЬ ПИСЬМЕННИКІВ-ЗЕМЛЯКІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В АСПЕКТІ ТЕКСТОЦЕНТРИЗМУ	319
Шеремет Я. О., ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ СПАДЩИНИ МИХАЛЬЧЕНКА М.І. НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	322
Шумигай А. О., Ковальова І. О. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ МОВЛЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ СТАТІ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ	324
Ющенко Є. В. УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА Й ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ: КЛЮЧ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ	325

Секція 4. Інформаційно-психологічний комфорт особистості в кризових умовах сьогодення

Антошина Л. В. КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	330
Гребенюк А. О., Тимошук В. В. МОВНА ОСОБИСТІСТЬ І ПАТРІОТИЗМ У ВОЄННИЙ ЧАС: СЛОВО ЯК ЗБРОЯ І ЗАСІБ ЄДНАННЯ	332
Долинська Л. М. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМФОРТНИХ УМОВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ, ВІЛЬНОМУ ВІД БУДЬ-ЯКИХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ	334
Єфименко П. С., Трусевич О. В. COLLEGE OF TRANSPORT AND COMPUTER TECHNOLOGIES SHERNINIV POLYTECHNIC NATIONAL UNIVERSITY ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ЕМОЦІЙНІ РЕАКЦІЇ НА КРИЗОВІ СИТУАЦІЇ: ЯК ВОНИ ВПЛИВАЮТЬ НА ЗАГАЛЬНИЙ КОМФОРТ	338
Канівець В. О., Пономаренко Н. П. ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ	340
Любенко О. Ю. ЯК ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ ВПЛИВАЄ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ	343
Нечай А. М., Чернушенко В. М. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	345
Стриковська І. І., Свиріпа Л. К. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМФОРТ ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В КРИЗОВИХ УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	348
Уткіна І. С. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗФПО	351
Цибульський В. Ф. ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД ЧЕРНІГОВА	352
Цюняк О. П., Крайник Д. О. РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОМФОРТУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	355
Шевчун Н. М. ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	358
Шумлянська Д. В., Шумлянська Н. Б. ЧИТАННЯ І ПИСЬМО ЯК ІНСТРУМЕНТИ САМОЗЦІЛЕННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ	361

СЕКЦІЯ №1

***Сучасні педагогічні та інформаційні
стратегії в процесі модернізації
освітнього середовища***

Балюнова Світлана Анатоліївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Комунального закладу
«Чернігівський фаховий музичний коледж
імені Левка Ревуцького»
Чернігівської обласної ради,
rewuch@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕЛЕФОНІВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Анотація: *Тези присвячено використанню мобільних телефонів при вивченні дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням (для музикантів)». Розглянуто переваги та виклики мобільного навчання.*

Ключові слова: *Англійська мова за професійним спрямуванням (АМЗПС), інновація, мобільне навчання, m-learning*

Життя покоління «міленіалів» народжених у 21 столітті проходить в епоху швидких технологічних змін. Молодь живе поточним моментом і отримує інформацію миттєво, у своїх руках, 24 години на добу. Молоді люди швидко опановують нові технології, програми, додатки. Інновації – це частина їх життя.

Відповідно до ст. 65 Закону України «Про вищу освіту» інноваційна діяльність у закладах вищої освіти є невід’ємною складовою освітньої діяльності і проводиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти [1].

Термін «інновація» означає якість нове поняття, правило, методіку. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує протікання і результати навчально-виховного процесу [2,с.55].

Поява технологій змінила спосіб навчання та отримання знань. Однією з видатних інновацій в освіті є мобільне навчання, яке часто називають m-learning. Цей метод використовує потужність мобільних пристроїв для доставки освітнього контенту, роблячи навчання більш доступним і зручним; однак, як і будь-який інший освітній підхід, мобільне навчання має переваги та недоліки.

З’явилася можливість за допомогою мобільних телефонів створити багатіше навчальне середовище. Переваги використання цих пристроїв очевидні: вони розв’язують руки учням у плані місця і часу виконання їхніх завдань з мови порівняно з персональними комп’ютерами; вони дешевші, якщо порівняти їхню вартість з вартістю ноутбуків і ПК [3, с.9]; при їх використанні не виникає потреби у створенні нового навчального приміщення, придбанні нового обладнання чи призначенні окремого вчителя для мобільного навчання. Сучасні смартфони мають

електронну пошту, Viber, telegram, камеру диктофон, а це означає, що викладач та студент мають можливість обмінюватися інформацією.

Говорячи про **загальні переваги** використання мобільного телефону у навчанні слід відмітити що це екологічно (не треба роздруковувати на папері), швидко та зручно (студенти можуть відвідати сайт навчальної платформи та знайти потрібний матеріал за декілька секунд 24/7); цікаво, різноманітно та недорого бо є дуже багато безкоштовних додатків.

Для студентів-музикантів, які прагнуть вивчити англійську мову у своїй професійній сфері, мобільні телефони можуть стати ефективним інструментом для покращення мовних навичок завдяки спеціалізованим додаткам, мультимедійному контенту та інтерактивному навчанню.

Студенти – музиканти за допомогою мобільного телефону отримують:

- **Швидкий доступ до професійної термінології: електронні словники** (*Oxford Dictionary*); **мобільні додатки** (*YouGlish, Memrise, Quizlet*) та **аудіо / відео уроки** сприяють правильній вимові та розумінню специфічних понять.

- **Можливість прослуховування англомовного контенту:** інтерв'ю з музикантами, Ted talks, тексти англомовних пісень, музичні новини тощо.

- **Комунікацію з міжнародною музичною спільнотою через використання соціальних мереж** (*Facebook groups for musicians*), онлайн майстер класи сприяють вдосконаленню як професійних, так і мовних навичок.

- **Практичну роботу з нотними текстами та інструкціями англійською мовою:** багато навчальних матеріалів, партитур, інструкцій до музичних програм (*Sibelius, Logic Pro*) доступні тільки англійською, тому знання мови допомагає музикантам легше засвоювати нові технології та інструменти.

- **Розвиток навичок публічних виступів та співбесід** через мобільні диктофони, спеціальні програми для запису голосу (*Vocaroo*), або камеру.

Наведемо деякі **прикладні завдання** з англійської мови для музикантів при використанні мобільного телефону з **практичного досвіду** викладачів Чернігівського фахового музичного коледжу ім. Левка Ревуцького:

- використайте сайт Youglish, введіть слово 'breve'. **Послухайте** як вимовляють назви музичних нот британці та американці;
- зверніться до словника та **з'ясуйте значення слова 'rest'** у музиці. <https://surl.li/kksfmh>;
- **Знайдіть інформацію** про види пауз за посиланням <https://surl.li/sdkeyx>;
- **Подивіться відео.** <https://surl.li/tgaqep> Намалюйте схеми диригування 4/, підпишіть рухи диригента;
- **Запишіть аудіо** (60-90 секунд) про справжній оркестр, який вам подобається або з яким ви виступаєте;
- **Пройдіть онлайн тест 'Musical Instruments'** у гугл класі;

- Проект «Наш відділ»: **Зробіть відео повідомлення** про інструменти, на яких грають студенти вашої групи.

Говорячи про використання мобільних технологій треба згадати **виклики**: відволікання уваги, нестача спеціалізованого контенту, труднощі роботи на невеликому екрані особливо для людей із порушеннями зору; нестабільне інтернет-з'єднання; проблеми в роботі мобільних додатків, списування, недоброчесність під час виконання завдань.

Цифрові пристрої є потужними освітніми інструментами, якщо їх правильно використовувати, але за певних обставин вони також можуть заважати навчанню. Заборона на використання пристроїв у навчальному закладі є одним із способів вирішення проблеми, але це не допомагає молоді навчитися, як, коли та чому ефективно використовувати цифрові пристрої для навчання. Є приклади закладів освіти які розробляють свої правила використання мобільних пристроїв. Їх позиція полягає в тому щоб максимізувати освітні результати та підтримати учнів або студентів у самостійному регулюванні правильного використання своїх цифрових пристроїв.

Мобільні телефони можуть бути освітніми інструментами. Треба пам'ятати що вони є корисними приладами у нашому житті, але не забувати що людина – не додаток, це вона вирішує як, коли і навіщо використовувати нові гаджети. Вони допомагають студентам в опануванні нових знань та навиків, розширюють простір для спілкування, сприяють розвитку та творчості.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 №1556-VII.URL: <https://surl.li/bdskae> (Дата звернення 30.01.2025).
2. Крюкова Є. С., Америкідзе О. С. Впровадження інноваційних педагогічних технологій у вищих навчальних закладах. Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка : збірник наукових праць. 2017. Вип. 10. С. 54-57. <https://surl.li/eakxsg> (Дата звернення 30.01.2025).
3. Палка О.В. Мобільний телефон як навчальний засіб на заняттях з іноземних мов. Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (6–7 квітня 2012 року) – Дніпропетровськ: Видавець Біла К.О. 2012 С.7-10 <https://surl.li/ykvrik> pdf (Дата звернення 01.02.2025).

Баранова Вікторія Миколаївна,
учитель української мови та літератури
комунального закладу «Городнянський ліцей №2»
Городнянської міської ради Чернігівської області, baranovav314@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ТІКТОКУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. Соціальні мережі – невід’ємний складник життя сучасної молоді, зокрема й школярів. Тікток лідирує з-поміж додатків, якими користуються підлітки, саме тому вчитель може використовувати його як один із навчальних інструментів. Завдяки тіктоку вдається осучаснювати та структурувати матеріал, створювати різноманітні освітні проекти, розвивати критичне мислення та медіаграмотність.

Ключові слова: медіаграмотність, освітній контент, соцмережі, тікток.

На сьогодні школярі середньої та старшої ланки є активними користувачами соціальних мереж. Часом учитель починає конкурувати з телефоном, намагаючись заволодіти увагою дітей під час навчальних занять. Натомість варто звернути увагу на інтеграцію різноманітних молодіжних платформ в освітній процес. Не є винятком і застосунок «ТікТок», який має шалену популярність. Незважаючи на низку недоліків, як-от небезпечні виклики, динамічність та гнучкість тіктоку робить його привабливим та потужним інструментом для вчителя. Можемо виокремити такі переваги тіктоку як платформи для створення освітнього контексту:

- лаконізм інформації. Часові обмеження в 15 секунд, 1 або 3 хвилини утримують увагу покоління з кліповим мисленням;
- візуалізація інформації. Окрім традиційних джерел візуалу, на допомогу прийде ІІІ, завдяки якому можна створювати унікальний контекст;
- інтективність контенту. Уподобайки, поширення, коментарі – це можливість взаємодіяти, ділитися своїми думками та ідеями, створювати спільний інтелектуальний продукт;
- актуальність роликів. Користувачі тіктоку швидко реагують на різноманітні тренди, які вчитель може залучати й на уроках, активізуючи при цьому школярів, зацікавлюючи їх осучасненим матеріалом;
- прямі етери. Необмежене в часі спілкування з аудиторією можна перетворити на повноцінне заняття. Наприклад, підготовка до НМТ за якоюсь конкретною темою або ж потлумачення завдань реального тесту.

Нині в тіктоці є освітні канали, завдяки яким учні можуть поглибити знання, повторити інформацію, поспілкуватися з викладачами тощо. Наприклад, канали «Litera.ZNO» [3], «Вікторія Миколаївна» [1] тощо.

На уроках української мови та літератури можна використовувати такі можливості платформи (на прикладі каналу «Вікторія Миколаївна» [1]):

- пояснення правил з використанням трендових звуків та/або візуалу, який утримує увагу. Наприклад, *асиміляція за місцем та способом творення під популярну пісню «Ау-ау»;*

- асоціативні ролики до літературних творів. Наприклад, можна запропонувати учням упізнати твір за музичними асоціаціями, надавши їм ключові підказки, як-от виразну художню деталь («*Майстер корабля*» Ю.Яновського під українську версію пісні «*Happy end*»);

- створення діалогів або ж ведення дискусій на відповідну тему (відео про підготовку до НМТ);

- ролики з лексичними або граматичними помилками. Завдання учнів полягатиме в тому, щоб знайти помилки та виправити їх, написавши відповідний коментар (візитівка вчителя з навмисно зробленими помилками);

- відео про цікаві факти та лайфхаки «А чи знали ви, що...» (ключний відмінок для пари імен Євгеній-Євгенія, Богдан-Богдана);

- відео з влучними цитатами, які мотивуватимуть до читання, рекламуватимуть літературний твір. Також можливі варіанти, де пропонуватиметься виразне читання найцікавішої частинки тексту з метою заохотити до знайомства з повним твором;

- меметичні та гумористичні ролики;

- мовознавчі та літературознавчі вікторини («*Що за горіхи*»);

- мінівистави. Наприклад, розігрування одного з епізодів художнього твору, уявні подорожі в часі тощо. Такі відео вимагають неабиякої підготовки, однак популяризують читання та актуалізують літературу («*Одинадцятикласниця пише словниковий диктант*»).

Звичайно ж, тікток має вікові обмеження та вимагає дотримання правил медійної гігієни. Учителю має пояснити, що безпека в соцмережі – це пріоритет. Не можна оприлюднювати персональні дані, а також публікувати неоригінальний контент. Можна використовувати лише ті фрагменти тексту, які не порушують авторського права. Варто заздалегідь обговорити поняття гейту – віртуального цькування. Образливі коментарі в соцмережах принижують людську гідність та ведуть до адміністративної відповідальності. Кібербулінг – це також злочин, як і порушення авторського права [2].

Отже, тікток є джерелом невичерпних можливостей для урізноманітнення сучасного уроку української мови та літератури. Короткі відео допомагають популяризувати українське слово, поглиблюють знання учнів, розвивають критичне мислення, вчать медійній гігієні та загалом поживають навчальний процес. Однак з-поміж великої кількості контенту важливо знайти той, який пропонує правдиву інформацію та не порушує чинного законодавства. Тому завдання вчителя полягає у вибірці якісного матеріалу для сучасного інтерактивного уроку.

Список використаних джерел:

1. Вікторія Миколаївна // Тікток. URL: <https://surl.li/iahyfz>

2. Кібербулінг // Вікіпедія. URL: <https://surl.li/pcfjox>

3. Litera.ZNO // Тікток. URL: <https://surl.li/relnxq>

Бахмет Марія Юрївна,
учитель англійської мови
Малораковецького закладу загальної середньої освіти
I-III ступенів Білківської сільської ради,
bakhmet.maria@gmail.com

Жалдакова Юлія Володимирівна,
викладач іноземної філології
Відокремленого структурного підрозділу
«Лисичанський педагогічний фаховий коледж
Державного закладу «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»,
jaldakova@gmail.com

CLIL ЯК ЕФЕКТИВНА СТРАТЕГІЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ПРЕДМЕТНИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті розглядається методологія CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) як інноваційний підхід до інтегрованого навчання англійської мови та предметних дисциплін. Визначено основні принципи CLIL, його переваги та виклики у сучасній освіті. Особлива увага приділяється практичним аспектам впровадження CLIL в освітній процес, зокрема методичним рекомендаціям щодо його ефективного застосування.

Ключові слова: CLIL, інтегроване навчання, іноземна компетентність, освітні стратегії, предметно-мовне навчання.

Сучасна система освіти все більше орієнтується на інтегровані підходи до навчання, що дозволяють учням одночасно розвивати предметні та мовні компетентності. У зв'язку з цим зростає інтерес до методики CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) – навчання, яке поєднує вивчення іноземної мови та іншого навчального предмета.

Часто під час вивчення іноземної мови учні заучують слова, вивчають граматичні правила та виконують вправи, проте не розуміють практичної цінності мови. Для них вона асоціюється переважно з тестами та підручниками, а не з реальним спілкуванням. Це знижує мотивацію, формує мовний бар'єр і страх припуститися помилки. Відсутність активної мовної практики призводить до ситуації, коли учень усе розуміє, але не може висловитися.

Саме метод CLIL допомагає подолати цю проблему. Уроки за цією методикою перетворюють мову з абстрактного предмета на дієвий інструмент для здобуття нових знань. Учні бачать, що за допомогою іноземної мови можна вивчати цікаві теми з різних дисциплін, що робить навчання більш усвідомленим і прикладним.

Згідно з концепцією CLIL, ефективне навчання базується на чотирьох взаємопов'язаних компонентах:

- Content (Зміст) – вивчення предметного матеріалу (історія, біологія, математика тощо);
- Communication (Комунікація) – розвиток мовних навичок шляхом інтерактивної роботи;
- Cognition (Мислення) – розвиток когнітивних навичок через аналіз, синтез, оцінку та критичне мислення;
- Culture (Культура) – інтеграція міжкультурного компонента, що сприяє розширенню світогляду учнів.

Мова в CLIL виконує три основні функції:

1. Мова як предмет навчання (наприклад, термінологія, граматики).
2. Мова як засіб навчання (розуміння і використання мови для вивчення змісту).
3. Мова як засіб спілкування (активна мовна взаємодія під час навчального процесу).

Таке поєднання дозволяє учням не лише засвоювати нову інформацію, а й розвивати мовленнєві компетентності у реальному навчальному середовищі.

Методологія CLIL має низку переваг, які роблять її ефективною стратегією інтегрованого навчання:

- Збільшення мотивації – здобувачі освіти більш зацікавлені у навчанні, адже мова використовується як інструмент для здобуття нових знань.
- Розвиток комунікативних навичок – активне використання іноземної мови у навчальному процесі сприяє її практичному засвоєнню.
- Формування міждисциплінарних компетенцій – поєднання знань із різних предметних галузей.
- Розвиток когнітивних навичок – учні навчаються аналізувати, синтезувати та критично оцінювати інформацію.
- Підготовка до міжнародного середовища – CLIL сприяє інтеграції у глобальну освітню та професійну спільноту.

Попри численні переваги, метод предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL) має певні труднощі, які можуть ускладнювати його ефективне впровадження в освітній процес. Однією з головних проблем є високі вимоги до рівня володіння англійською мовою як для викладачів, так і для учнів. Викладачі повинні не лише досконало володіти предметом, а й мати високий рівень мовної компетентності, що потребує додаткової підготовки. Відповідно, важливим кроком у розв'язанні цієї проблеми є організація спеціалізованих курсів та тренінгів для педагогів, які допоможуть їм розвинути професійні навички викладання іноземною мовою. Ще один виклик – це необхідність адаптації навчальних матеріалів. Стандартні

підручники, призначені для викладання предметів рідною мовою, часто не містять достатньої кількості ресурсів для навчання за методикою CLIL. Це вимагає розробки інтерактивних матеріалів, мультимедійних ресурсів та навчальних посібників, які б забезпечували ефективне засвоєння предметного змісту через іноземну мову.

Оцінювання успішності учнів у CLIL-класах також потребує спеціального підходу. Оскільки учні одночасно засвоюють як предметний матеріал, так і мовні навички, необхідно впроваджувати комплексну систему оцінювання, яка враховуватиме як знання дисципліни, так і рівень володіння мовою. Використання диференційованих критеріїв оцінювання допоможе об'єктивно оцінювати досягнення учнів і стимулювати їхній подальший розвиток. Додаткове навантаження на вчителів – ще один фактор, який може гальмувати впровадження CLIL. Викладання за цією методикою потребує більше часу на підготовку уроків, пошук та адаптацію матеріалів, а також розробку методичних рекомендацій. Для подолання цього виклику необхідно забезпечити підтримку вчителів через організацію тренінгів, семінарів, що дозволить педагогам ефективніше інтегрувати CLIL в освітній процес.

Варто пам'ятати, що для успішного впровадження CLIL необхідно враховувати низку практичних рекомендацій. По-перше, важливо розробляти навчальні програми, які відповідають рівню мовної підготовки учнів, забезпечуючи поступове ускладнення матеріалу. По-друге, слід активно використовувати мультимедійні ресурси та інтерактивні технології, такі як онлайн-платформи, відеоматеріали та віртуальні лабораторії, що сприяють кращому засвоєнню матеріалу. Також ефективним є запровадження проєктної діяльності, що стимулює активне навчання, розвиток критичного мислення та командної роботи. Для відстеження прогресу учнів доцільно застосовувати формувальне оцінювання, яке передбачає регулярний моніторинг знань та надання конструктивного зворотного зв'язку. Нарешті, важливим аспектом є співпраця з міжнародними освітніми установами, що сприятиме вдосконаленню методичних підходів та обміну досвідом. Дотримання цих рекомендацій забезпечить ефективне впровадження CLIL, сприятиме розвитку мовної компетентності учнів та підготує їх до використання іноземної мови у професійній та академічній сферах.

Таким чином, метод CLIL є ефективним інструментом інтегрованого навчання, який сприяє розвитку комунікативної компетентності, критичного мислення та міжкультурної взаємодії. Попри певні виклики, грамотне застосування цієї методики дозволяє зробити навчальний процес більш ефективним, мотивуючим та наближеним до реальних умов використання мови.

Список використаних джерел:

1. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. 2010. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press, Cambridge.
2. Dalton-Puffer, C. 2007. Discourse in Content and Language Integrated Learning (CLIL) Classrooms. John Benjamins Publishing Company.

Бєловол Віолетта Вячеславівна,
заступник директора з навчально-виховної роботи
Київського фахового коледжу
комп'ютерних технологій та економіки
Державного некомерційного підприємства
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
violettavyacheslavivna@gmail.com

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті досліджується вплив штучного інтелекту на суспільство та освіту. Окрема увага приділяється необхідності трансформації освітньої системи, переходу від традиційних методів навчання до розвитку критичного мислення, аналітичних та дослідницьких навичок у здобувачів освіти. Підкреслюється важливість відповідального використання штучного інтелекту та його інтеграції в освітній процес для підвищення ефективності навчання.

Ключові слова: етичне використання, інтеграція, інформаційні технології, навчання, освітній процес, штучний інтелект.

З огляду на розвиток історії людства, саме людина є головним рушієм прогресу та винахідником нових технологій. Найголовнішою перевагою людини в природі є її мозок, який має унікальні характерні та специфічні особливості, що відрізняють його від мозку тварин. Саме він організовує сприйняття світу і формує ефективність нашої взаємодії з оточенням. Однак справжня ефективність людини проявляється не тільки в індивідуальних навичках, а й у здатності до співпраці та взаємодії в соціумі. Людина набуває найбільшої сили, коли є частиною спільноти. Олександр Краковецький, український експерт у галузі інформаційних технологій та штучного інтелекту та співзасновник Projector Institute Олександр Трегуб, зазначають у книзі "ChatGPT, DALL•E, Midjourney: Як генеративний штучний інтелект змінює світ", що "якщо людину випустити у дикий ліс без знарядь, вона має малий відсоток шансу там вижити, але якщо туди підуть десять чоловік, то залишається малий відсоток того, що виживе ліс" (Краковецький, 2024). Цей вислів яскраво демонструє важливість колективної взаємодії для досягнення цілей, як у природі, так і в умовах сучасного технологічного суспільства. [1]

Саме інтелект, здатність до навчання, саморозвитку, аналізу та дослідження дає людині шанс вижити в умовах дикої природи. Завдяки цьому і відбувся прогресивний розвиток суспільства, що відкрило перед нами незліченні можливості для росту і вдосконалення. І хоча людство повинно охороняти свою унікальність, вже в 1955 році на конференції в Дармуті термін "штучний інтелект" був

використаний винахідником мови програмування LISP, Джоном Маккарті. Це стало поворотним моментом у розвитку технологій, що відкрили нову еру для людства. А вже у 1966 році комп'ютерна програма ELIZA пройшла тест Тюрінга, продемонструвавши здатність штучного інтелекту імітувати людське мислення. Ці події стали основою для подальшого розвитку інформаційних технологій і створення потужних систем штучного інтелекту, які сьогодні займають важливе місце в нашому житті.

Штучний інтелект (ШІ) – це галузь інформатики, яка займається розробкою інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту [2].

Сьогодні суспільство переживає етап тотальних змін, адже штучний інтелект постійно вчиться, адаптується і розвивається. Він вже зараз може допомогти автоматизувати численні процеси, забираючи на себе велику частину рутинної роботи. Штучний інтелект здатний обробляти величезні обсяги даних, виявляти закономірності, прогнозувати тенденції та навіть приймати рішення в реальному часі, що дозволяє людям зосередитися на більш творчих та складних завданнях. В результаті, багато сфер діяльності, від медицини до бізнесу, вже відчувають переваги інтеграції штучного інтелекту, що робить їх більш ефективними та продуктивними.

Якщо розглянути вплив штучного інтелекту на освіту, то вже на прикладі використання ChatGPT можна визначити, що традиційна парадигма освіти, особливо в контексті перевірки знань здобувачів освіти, більше не є актуальною. Завдяки можливості швидкого доступу до інформації, автоматичного генерування відповідей та аналізу великих обсягів даних, студенти отримують інструменти, які суттєво змінюють підхід до навчання.

Письмові роботи, есе, реферати, тестові завдання та стандартні контрольні роботи вже не можуть слугувати критерієм об'єктивного оцінювання знань, через те, що ШІ за декілька хвилин може виконати це завдання. Отже, штучний інтелект ставить нові завдання перед освітянами, які полягають у змінах до методів навчання та оцінювання.

Сучасна освіта повинна зосереджуватись на розвитку критичного мислення, здібностей здобувачів освіти до аналізу, синтезу та застосуванні знань у реальних формах, вмінні працювати з інформацією та застосовувати її в практичних ситуаціях. Таким чином, у минуле мають відійти вимоги до виключно запам'ятовування фактів та перевірки енциклопедичних знань, адже в епоху штучного інтелекту доступ до інформації став миттєвим і необмеженим.

З одного боку, можна зробити висновки, що освіта на сучасному етапі розвитку інформаційних технологій повинна сприяти розвитку індивідуалізованого та результативного навчання, в якому здобувачі освіти не будуть просто запам'ятовувати інформацію, а глибоко її аналізувати, генерувати на цій основі нові ідеї,

застосовувати їх на практиці, впроваджувати у реальному житті. З іншого боку, розвиток системи освіти відбувається поступово та повільно, суттєво поступаючись темпам зростання інформаційних технологій. Це створює ризик розриву між сучасними можливостями та традиційними методами навчання, що, може призвести до зниження мотивації здобувачів освіти. Коли здобувачі освіти мають доступ до передових цифрових інструментів, але змушені навчатися за застарілими програмами та методиками, навчальний процес стає менш привабливим і менш ефективним. Для того, щоб цього уникнути, освітня система має адаптуватися до викликів цифрової епохи, впроваджуючи інтерактивні, практико-орієнтовані методи.

В освітньому середовищі штучний інтелект можна використовувати як ефективний засіб для підтримки освітнього процесу, а не його заміну. Для того, щоб вберегти систему освіти від занепаду, необхідно не забороняти штучний інтелект, а навчати його використовувати відповідально. Освіта повинна відповідати сучасним вимогам, запитам нового покоління людей, які не інтегрували цифрові технології в своє життя, а вже народились в час глобальної цифровізації. Для них технології – це не просто інструмент, а природне середовище існування, у якому вони вчаться, спілкуються та працюють. Тому варто зосередитися на інтеграції штучного інтелекту в освітній процес, навчаючи студентів відповідальному та етичному його використанню.

Щоб ефективно інтегрувати штучний інтелект в освіту та запобігти його зловживанню, необхідно змінювати підхід до навчального процесу. Потрібно навчити студентів етичному використанню штучного інтелекту – як інструменту для підтримки навчання, а не механізму списування. Освітні заклади можуть встановлювати чіткі правила використання штучного інтелекту, організовувати та проводити курси цифрової грамотності. Розробляти індивідуальні практичні завдання, де здобувачі освіти повинні проводити дослідження, спостереження та аналіз у реальному житті. Такий підхід не лише підвищить якість навчання, а й мотивуватиме студентів до активного пізнання та розвитку власних навичок.

Список використаних джерел:

1. Краковецький О. "ChatGPT, DALL•E, Midjourney: Як генеративний штучний інтелект змінює світ". Київ: ArtHuss, 2024, 190, 152-155.
2. Штучний інтелект. Електронний ресурс: Wikipedia.org. – Режим доступу: <https://surl.li/kueuew> – Дата звернення: 12.02.2025.

Борисов Олексій Олександрович,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов
Пенітенціарної академії України,
neapol.1985@gmail.com

Васильєва Олена Григорівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Пенітенціарної академії України,
lenkavas27@gmail.com

PRISON AS A CORE TERM OF THE MODERN ENGLISH PENITENTIARY VOCABULARY

Анотація. У статті досліджено лексико-семантичне поле концепту "в'язниця" в англійській мові. Концептуальний аналіз виконано через призму когнітивних схем та синонімічних рядів.

Key words: *lexico-semantic variant, penitentiary vocabulary, synthetic definition.*

The number of crimes committed on the planet naturally brings up the problem of punishment. Criminal punishment has always been associated with penitentiary institutions. The existence of the latter caused the formation of a special type of institutional discourse – penitentiary discourse with a number of genres relevant for different communicative events formed around prison [2; 3]. It is used in different situations of communication from colloquial to professional, the latter being the main sphere for penitentiary communication and therefore constituting an important object for a scientific investigation [1; 2]. Penitentiary discourse is viewed as a cognitive and communicative system, which employs its own words, word combinations, speech clichés etc [2].

Penitentiary vocabulary includes words and phrases denoting people, actions and activities, phenomena, events and objects relevant for crime-and-punishment situations. Like any other sub-lexicon within a lexical system of a language it is not homogeneous: one can find various structural, semantic, stylistic, pragmatic etc. groups within it.

The analysis of the definitions of the penitentiary vocabulary units reveals that the majority of them form their meanings involving the notion of 'prison'. For example, *warder* is a person who guards prisoners in a prison (Oxford); *inmate* is a person who is confined to an institution such as a prison (Collins). Thus, the term *prison* is the core of the penitentiary lexicon.

A general term given in Modern English dictionaries sees prison as any place of confinement (Collins) specifying that *prison* is a building where criminals are forced to live as a punishment (Cambridge).

A deeper dive into the semantics reveals that conceptualization of prison is a result of interaction of a few image schemas, first of all CONTAINER, COMPULSION and RESTRAINT. They structure the concept PRISON, the conceptual basis of lexico-semantic field (LSF) "*prison*", which stores the lexical and phraseological units necessary for penitentiary texts and discourses.

The lexeme *prison* is the nucleus of the aforementioned LSF. It predetermines its thematic structure and heads the skeletal synonymic rows of the names denoting prison directly and indirectly. The synonymic rows are formed by the different lexico-semantic variants (LSVs) of the synonymic dominant. The synthetic definition of the lexeme composed of the definitions in different Modern English dictionaries consists of:

LSV 1, the most general term: 'any place of confinement or seeming confinement'. It functions as the hypernym for the other LSVs;

LSV 2 is a specification:

2 a: 'a building where people are forced to live as a punishment for a crime they have committed';

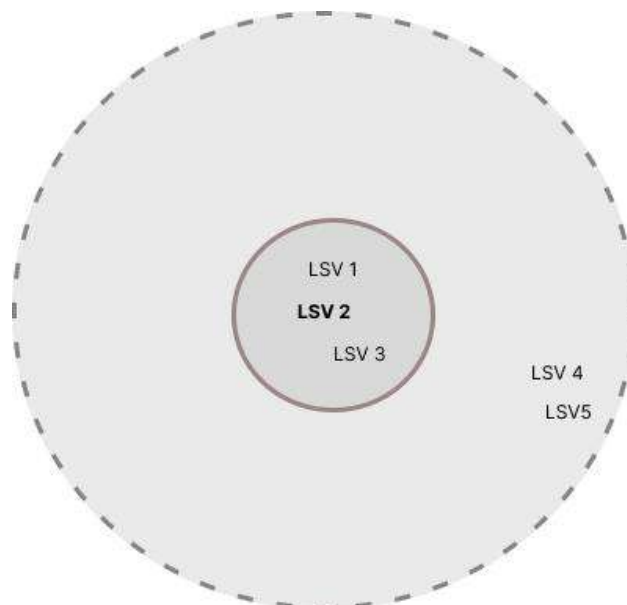
2 b: 'a building where people are forced to live while they are waiting to go to court for their trial';

LSV 3: 'the system of keeping people in prisons'. This LSV is a metonymical derivation, lying on the model INSTITUTION – ITS ACTIVITY.

Two more LSVs are metaphorical extensions, where prison is the source of profiling: LSV 4 is 'a situation from which it is difficult to escape', LSV 5 is 'a relationship from which it is difficult to escape' (Cambridge).

Their targets belong to the other conceptual domains and therefore their place is just in the periphery of the LSF "*prison*". However, they give an important bit of information about our understanding of what prison is. The thing is this bit of information is not captured by the definitions of LSVs 1, 2 and 3. But when we compare something to prison, it turns into a basis of a metaphor. It is known that the basis is a most prominent feature of both the source and the target of a metaphor, which makes it possible for the concepts involved to join by an association link. Thus, a most prominent feature of prison is that it is difficult to escape.

Putting all the mentioned together, we can outline the basic semantic structure of LSF "*prison*" which reveals itself in the synthetic definition of its nucleus (pic. 1):

Picture 1. *Placement of the LSVs of the term prison within LSF "prison"*

In this picture one can see that the nucleus of the field consists of LSVs 1, 2 and 3, LSV 2 being the central, prototypical one. We argue that this very LSV is the prototype PRISON as it belongs to the central level of categorization of the concept as LSV 1 is the most general of the three nucleus LSVs and LSV 3 is metonymic, hence derivative.

The analysis of the conceptual semantics of the term *prison* opens a vast area of the penitentiary vocabulary research in different perspectives, first of all traditional and conceptual semantics.

References:

1. Борисов О.О. Професійний дискурс: комунікативно-когнітивний вимір. Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів : матер. VII Всеукр. наук. конф., м. Харків, 21 берез. 2020 р. Харків, 2020. С. 20-23.
2. Derik I. On the peculiarities of the English penitentiary discourse rendering in Ukrainian translation. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2022. № 34. С. 16–27.
3. Shchyhlo L., Volyk A. Interdisciplinary dimension of the modern English-language penitentiary discourse research. *Філологічні трактати*. 2022. Том 14, No. 2. С. 141–147.

Dictionaries:

1. Cambridge Dictionary. URL: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/> (дата звернення: 14.02.2025).
2. Collins online dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (дата звернення: 14.02.2025).
3. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/dictionary> (дата звернення: 14.02.2025).

Висицька Світлана Миколаївна,
заступник директора з навчально-виховної роботи
ВСП «Донбаський аграрний фаховий коледж
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля,
0108svitlana@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

***Анотація.** У статті розглядається проблема формування читацької компетентності студентів. Окреслено ефективні методи навчання, серед яких інтерактивні технології, методи розвитку критичного мислення. Акцентовано увагу на важливості особистісно-орієнтованого підходу та поєднанні традиційних і сучасних педагогічних стратегій.*

Ключові слова: *активне читання, критичне мислення, читацька компетентність.*

В умовах реформування системи освіти та трансформації українського суспільства, коли відбувається злам усталених стереотипів, зміна ціннісних координат, зростає роль педагогіки життєтворчості, спрямованої на виховання людини як творця свого життя. Суттєвого переосмислення зазнає й освіта в галузі читання: якщо ще донедавна її метою було передусім накопичення та засвоєння інформації, то нині йдеться про формування здатності особи працювати з будь-якими видами інформації, розуміти, належно осмислювати, оцінювати її та застосовувати відповідно до особистих і суспільних потреб. Читання розглядають як складову навчання впродовж життя, а отже, як змінний набір знань, навичок і стратегій, які особа формує за різних умов шляхом взаємодії з іншими і з суспільством загалом [3, с. 5].

Незважаючи на глибокий інтерес до питання формування читацької компетентності, який простежується у сучасній педагогіці та методиці викладання літератури, ця проблема залишається недостатньо розробленою.

Мета статті – розглянути основні методи та стратегії, що сприяють розвитку читацької компетентності на заняттях зарубіжної літератури.

Такі науковці, як А. Вітченко, О. Ісаєва, В. Мартиненко, Е. Соломка, Г. Токмань, Н. Чепелева, О. Шкловська, В. Шуляр, А. Фасоля та ін. визначають читацьку компетентність як інтегровану особистісну якість, що формується й розвивається у системі різних шкільних навчальних предметів і вдосконалюється протягом життя. Т. Яценко диференціює читацьку компетентність як ключову для різних освітніх галузей та як предметну для мовно-літературної освітньої галузі: «Читацька компетентність як предметна – це інтегрований результат навчальних досягнень учнів, пов'язаних із читацькою діяльністю, здатність до осмисленого набуття знань і вмінь, передбачених конкретною програмовою темою та шкільним курсом літера-

тури загалом, система ціннісно-світоглядних та естетичних орієнтацій, сформованих на матеріалі високохудожніх творів, а також здатність до цільового застосування комплексу предметних знань, умінь і способів діяльності в нових навчальних і життєвих ситуаціях» [2, с. 195].

Читацька компетентність передбачає здатність взаємодіяти з текстом на більш глибокому, інтерпретаційному рівні. Читач компетентний, якщо він уміє: знаходити й пов'язувати інформацію з глибоких шарів тексту; критично оцінювати її; висувати власні гіпотези на основі прочитаного; застосовувати вичерпану з тексту інформацію в реальних життєвих ситуаціях [1, с.99].

У цьому контексті заняття зарубіжної літератури мають надзвичайно важливе значення. Література різних країн та епох не лише збагачує внутрішній світ студентів, розвиває їхнє емоційне сприйняття та критичне мислення, а й заохочує до роздумів над власними поглядами та переконаннями, дає змогу порівнювати різні культурні традиції, погляди на життя, психологію персонажів тощо. Це сприяє формуванню широкого світогляду та толерантності, що особливо важливо в умовах глобалізації та багатонаціонального суспільства.

Для формування компетентного читача доцільно запроваджувати прийоми активного читання:

- позначки на полях (ключові ідеї, терміни, незрозумілі слова, цитати тощо);
- створення ментальних карт, графічних організаторів (візуалізація сюжету, образу персонажу тощо у вигляді схем, таблиць, діаграм або діаграм);
- рефлексивні питання для оцінки рівня розуміння тексту та запам'ятовування інформації.

З метою глибокого осмислення прочитаного та розвитку в студентів навичок аналізу, інтерпретації й застосування знань на практиці доцільно використовувати проєктне навчання. Воно дає можливість не лише закріпити отриману інформацію, а й творчо її опрацювати, розширити контекст сприйняття літературного твору та застосувати активні прийоми читання у комплексній діяльності. Найбільш ефективними вважаємо наступні типи проєктів:

- дослідницькі проєкти (аналіз літературного твору крізь призму історичного контексту; порівняння оригінального тексту та його екранізацій, перекладів тощо; дослідження теми або образу у творчості різних письменників);
- творчі проєкти (написання продовження або альтернативного фіналу твору; створення ілюстрацій або коміксів за мотивами книги; перетворення тексту на сценарій для постановки, відео тощо)
- прикладні (практичні) проєкти (створення блогу, подкасту про літературні твори, сторінки автора або літературного героя у соцмережах тощо; організація літературного марафону; розробка інтерактивних завдань для квестів, вікторин);
- інформаційні (презентаційні) проєкти (підготовка мультимедійної презентації про автора або його твір; розробка афіші чи буклету до книжкової виставки).

Участь в обговоренні прочитаного, у диспутах та дискусіях може значно підвищити читацьку компетентність студентів. Такі інтерактивні вправи, як «Мікрофон», «Займи позицію» тощо спонукають здобувачів освіти формулювати власні думки, відстоювати свою точку зору, а також розвивають аргументацію та навички публічного виступу.

Формування компетентного читача неможливе без глибокого розуміння контексту, у якому створювався той чи інший твір. Інтеграція літератури з історією, культурологією та філософією допомагає розширити сприйняття тексту, розкрити його зв'язки з епохою.

Не менш важливо використовувати засоби графічної візуалізації, як-от ментальні карти, схеми, таблиці, стрічки часу. Вони допомагають співвідносити текст із візуальними образами, трансформувати словесну інформацію в наочну, виявляти підтекст і приховані сенси.

Рефлексивне письмо є ще одним потужним інструментом осмислення літератури. Написання листів персонажам, ведення щоденників від їхнього імені, створення есе чи рецензій допомагає студентам висловити особисте ставлення до твору, структурувати думки та зануритися в емоційний світ героїв. Така практика не лише поглиблює розуміння текстів, а й сприяє розвитку саморефлексії та критичного мислення.

Особистісний підхід також відіграє ключову роль у формуванні компетентного читача. Обговорення тем, що резонують зі студентами, дає їм змогу оцінювати події та ідеї через призму власного досвіду, робити висновки, формулювати судження.

Формування читацької компетентності здобувачів освіти є важливим завданням, яке потребує застосування різноманітних методів і підходів. Активне читання, проєктна діяльність, дискусії та інтеграція цифрових технологій сприяють розвитку критичного мислення, емоційної чутливості та інтелектуальному збагаченню студентів. Таким чином, заняття зарубіжної літератури стають не лише майданчиком для опанування текстів, а й простором для формування зрілих читачів, готових до критичного сприйняття світу та життя в інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Н. Читацька грамотність українського учнівства: акценти PISA–2018. Український педагогічний журнал 2020 № 2 ст. 95-103.
2. Яценко Т. О. Розвиток читацької компетентності учнів ліцею у контексті нової парадигми шкільної літературної освіти // Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка : зб. наук. пр. Старобільськ, 2019. Вип. 3 (326). Педагогічні науки. С. 194-202.
3. PISA: читацька грамотність / уклад. Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко. – К. : УЦОЯО, 2017. – 123 с.

Гирич Вікторія Валентинівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»,
viktoriyagirich@ukr.net

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ ТА СТУДЕНТІВ

***Анотація.** У статті досліджується вплив штучного інтелекту (ШІ) на викладання української мови та літератури, а також його роль у модернізації освітнього процесу. Розглядаються ключові напрями застосування ШІ, зокрема автоматизована перевірка текстів, адаптивне навчання, віртуальні репетитори, створення інтерактивних матеріалів і генерація тестових завдань. Окреслюються переваги використання штучного інтелекту у навчанні, серед яких персоналізація освітнього процесу, підвищення ефективності викладання та мотивації здобувачів освіти. Водночас аналізуються можливі виклики інтеграції ШІ, такі як залежність від технологій та необхідність розвитку цифрової грамотності педагогів.*

***Ключові слова:** інтерактивні технології, персоналізоване навчання, цифрові інструменти, штучний інтелект.*

Стрімке проникнення інформаційно-комунікаційних технологій в життя людини та перенавантаження інформаційними потоками вимагають від сучасної освіти використання нових технологій, зміни способів навчання, способів подання навчальної інформації і впровадження нових технологій навчання, які були б ефективними в умовах сьогодення. Цифрова трансформація освіти відкриває нові можливості для вдосконалення освітнього процесу, і одним із ключових інструментів цієї трансформації є штучний інтелект. Сучасні технології дозволяють автоматизувати оцінювання знань, персоналізувати навчальні програми та впроваджувати інноваційні методи викладання. Проте, попри значний потенціал ШІ, його використання в освіті супроводжується певними викликами, такими як можливість заміщення живого викладання, ризику порушення академічної доброчесності та необхідність цифрової грамотності серед викладачів і здобувачів освіти.

Актуальність даної теми обумовлена кількома ключовими факторами такими як швидкий розвиток цифрових технологій, потреба в персоналізованому навчанні, автоматизація завдань, виклики дистанційного навчання, зміна вимог до навичок XXI століття. Використання штучного інтелекту в освіті вже не є майбутнім – це сучасна реальність, яка активно впроваджується в освітній процес у багатьох країнах світу. Інтелектуальні навчальні системи, адаптивні платформи та віртуальні репетитори допомагають зробити освіту більш ефективною та доступною. Традиційна система освіти не завжди враховує індивідуальні особливості кожного здобувача освіти, тоді як ШІ дозволяє адаптувати навчальний матеріал до рівня знань,

темпу сприйняття та зацікавленень студента. Викладачі витрачають багато часу на перевірку письмових робіт, тестів та інших завдань. Автоматизовані системи оцінювання можуть значно зменшити це навантаження, дозволяючи педагогам зосередитися на творчому викладанні та індивідуальній роботі зі студентами.

У сучасному світі важливими стають не лише знання, а й навички критичного мислення, цифрової грамотності та вміння працювати з новітніми технологіями. Використання ІІІ у викладанні дисциплін філологічного циклу допомагає розвивати ці компетенції.

Розвиток штучного інтелекту в освіті відбувається стрімкими темпами, однак його впровадження в систему викладання гуманітарних дисциплін, зокрема української мови та літератури, залишається недостатньо дослідженим. Основними проблемами є:

- необхідність адаптації методик викладання до цифрових технологій;
- ризики формального засвоєння знань студентами;
- проблеми академічної доброчесності;
- цифровий розрив між викладачами та здобувачами освіти;
- етичні та правові аспекти використання ІІІ.

Водночас залишається відкритим питання про те, як саме оптимально інтегрувати ІІІ у викладання дисциплін філологічного циклу, зберігаючи баланс між технологіями та традиційними методами навчання.

Штучний інтелект пропонує широкий спектр можливостей для покращення освітнього процесу. Серед ключових напрямків його інтеграції можна виділити автоматизацію перевірки завдань, оскільки оцінювання письмових робіт, тестів і завдань є одним із найскладніших процесів для викладачів. ІІІ-технології дозволяють автоматизувати цей процес, що значно скорочує час перевірки та підвищує об'єктивність оцінювання.

Технології штучного інтелекту надають значні переваги також для інклюзивного навчання. Вони здатні адаптувати навчальний матеріал, стиль, рівень складності та темп під індивідуальні особливості кожного здобувача освіти, враховуючи його потенціал, здібності, потреби та інтереси. Це дозволяє створювати персоналізовані освітні траєкторії, що сприяють розвитку студентів та покращенню їхньої успішності.

На заняттях з української мови та літератури можна запропонувати студентам зробити інтерактивні плакати різної тематики. При вивченні біографії митця можна зашифрувати в картинках визначні моменти з життя, творчості письменника або ключові моменти з будь-якого твору. Замість тексту можна створити інфографіку, для вивчення граматичних правил використати мему або карти пам'яті. Ці завдання можна легко згенерувати за допомогою різноманітних сервісів ІІІ. Наприклад, ChatGPT допомагає аналізувати тексти, генерувати питання до творів і давати

пояснення щодо їх змісту. Replika AI – чат-бот, який може імітувати спілкування та підтримувати діалог, що може бути корисним для розвитку мовлення. Sendsteps зробить вашу презентацію неперевершеною, вбудує інтерактивні елементи – наприклад, вікторини, sms-голосування, хмари слів. Це підвищить залученість аудиторії під час презентацій. Сервіси Canva, Genially дозволяють створювати презентації, тестові завдання та відеоуроки. Для створення 3D-моделей персонажів використовуємо <https://artbreeder.com/>, для створення інтерактивних вправ – <https://kahoot.it/>.

Така методика має безліч переваг: покращення сприйняття інформації студентами; легке засвоєння матеріалу; інтенсифікація освітнього процесу; розширення можливостей для аналізу та інтерпретації тексту; універсальність використання. Візуальний і звуковий супровід допомагають активізувати образне мислення здобувачів освіти, що сприяє більш цілісному сприйняттю і засвоєнню програмового матеріалу.

Отже, інтеграція штучного інтелекту в освіту відкриває широкі можливості для вдосконалення викладання української мови та літератури. Автоматизація перевірки текстів, персоналізація навчального процесу та використання віртуальних помічників сприяють підвищенню ефективності навчання. Водночас існують виклики, такі як ризики академічної недоброчесності та необхідність навчання викладачів новим цифровим інструментам. Оптимальне поєднання ШІ та традиційних методик може стати ключем до розвитку сучасної освіти. Таким чином, інтеграція штучного інтелекту в освіту є не просто технологічним трендом, а необхідністю, яка визначає конкурентоспроможність сучасного освітнього процесу.

Використання сучасних інтерактивних методик та інноваційних освітніх технологій навчання розширює можливості викладання, робить освітній процес цікавим, продуктивним і креативним.

Список використаних джерел:

1. Гаврилов І. Особливості удосконалення діяльності викладача із застосуванням технологій штучного інтелекту. Наукові інновації та передові технології. 2024. 5 (33)
2. Дубчак А. О. Напрямки використання штучного інтелекту в сучасних умовах / А. О. Дубчак, Я. В. Литвиненко // Матеріали міжнародної наукової конференції, 28-30 вересня 2020 р. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2020. С. 64–65. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/32876>
3. Колесник О. В., Терещенко А. В., Фастівець А. В. Особливості використання технологій штучного інтелекту в удосконаленні викладацької діяльності. Імідж сучасного педагога, 2024. 4 (217), С.25–32.
4. Мельник А. В. Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі: потенціал та виклики. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., 7 квітня 2023 р. Глухів, 2023. С. 250–253.

Грона Наталія Вікторівна,
доктор педагогічних наук, доцент,
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради;
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МОВНОЇ ОСВІТИ: ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті проаналізовано вплив штучного інтелекту на мовну освіту. Досліджено, як ШІ може персоналізувати навчання, автоматизувати завдання та підвищити ефективність освітнього процесу.

Ключові слова: мовна освіта, цифрова трансформація, персоналізоване навчання, штучний інтелект.

Упровадження новітніх технологій у вищу освіту створює нові можливості та виклики для педагогів, знаменуючи початок нової етапу в розвитку педагогіки та лінгводидактики. Поява штучного інтелекту (ШІ, ChatGPT, чат-боти) приносить низку проблем, але водночас відкриває широкі перспективи. ШІ впливає на різні сфери життя, займаючи важливе місце в розвитку економіки та технологій. Тому важливо прийняти ШІ як ключовий елемент для покращення освітніх процесів як на рівні класу, так і в більш загальному контексті [1].

Студенти та викладачі бачать в активному впровадженні ШІ потужний інструмент для трансформації та вдосконалення методів навчання та управління освітніми системами. Засоби на основі ШІ дозволяють індивідуалізувати навчання, спростити адміністративні процедури та полегшити моніторинг успішності студентів.

Завдяки ШІ можна розробляти навчальні програми, які аналізують і враховують потреби та рівень кожного студента, надаючи відповідні матеріали та завдання, що відповідають індивідуальним вимогам, рівню та стилю навчання. Індивідуальний підхід також включає автоматичну оцінку і відстеження прогресу. Системи ШІ здатні аналізувати результати успішності і пропонувати додаткові вправи для корекції та покращення результатів, що робить навчання більш ефективним і підвищує мотивацію студентів. Однією з інновацій є застосування онлайн-курсів і мобільних додатків для вивчення мов. Вони надають доступ до освітніх матеріалів у будь-який час і з будь-якого місця. Популярні програми для вивчення мов на основі ШІ, такі як TalkPal, Duolingo, Rosetta Stone, Babbel і Mondly, використовують алгоритми машинного навчання та інші технології ШІ для надання персоналізованого та інтерактивного навчання.

У монографії «Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні» досліджуються передумови та наукові засади створення стратегії розвитку ШІ в Україні, а також ефективні засоби та шляхи її впровадження. Згідно з висновками, викладеними в роботі, імплементація інтелектуальних платформ трансдисциплінарної освіти в навчальний процес, що включає інтеграцію знань на основі описів образів картини світу, може значно покращити освіту. Це сприятиме розвитку умов для вдосконалення якостей особистості, зокрема через організовану навчально-дослідницьку діяльність студентів. Велика увага приділяється розвитку цифрових навичок, таких як аналіз даних за допомогою програмного забезпечення, навички програмування, розробка та обслуговування технологій, а також моделювання взаємодії та підвищення довіри до машинних агентів. Ключовим аспектом є підготовка студентів до співпраці з технологіями через поліпшення навичок вирішення проблем у міжкультурних чи дистанційних командах [4, с. 288].

ШІ дає можливість ефективно вивчати мови, створюючи більш структуроване та зручне середовище для навчання. Важливо, щоб викладач відіграв роль фасилітатора у процесі взаємодії здобувача освіти з ChatGPT, оскільки ця система має свої обмеження, які потребують контролю: можливість виникнення помилкових відповідей, залежність від якості вихідних даних, відсутність міжособистісного аспекту, а також етичні питання. Ураховуючи персоналізацію завдань роботи зі ШІ, ми роботи поєднували цю технологію з традиційними методами навчання та детально аналізували виконану роботу чат-боту. Наприклад: ШІ візуалізував службові частини мови (Рис. 1). Студенти не тільки представили зображення, але й «розгадували» його зміст, обрентовуючи логіку мислення ШІ.

Рис. 1. Візуалізація ШІ службових частин мови

Під час вивчення фразем пропонували здобувачам освіти пояснити значення фразеологізмів, які згенерував штучний інтелект, увести їх у речення, виконати синтаксичний розбір речення (Рис. 2).

Прометеїв вогонь.

Світла голова

Рис. 2. Візуалізація ІІІ фразем

Вправи з використанням ІІІ є інтерактивними та цікавими, завдяки використанню гейміфікації та віртуальних середовищ. Це сприяє підвищенню мотивації здобувачів освіти й активному залученню до освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Грона Н., Пономаренко Н., Семенов О. Формування навичок інформаційної гігієни студентської молоді в умовах неформальної освіти (досвід партнерських проєктів закладів фахової передвищої та вищої педагогічної освіти). Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2024, № 4 (138) <https://pedscience.spu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/08/%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B0-%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D0%B3.pdf> (дата звернення 01.02.2025)
2. Дем'яненко В. Механізми використання освітніх платформ з елементами штучного інтелекту для формування інформаційно-дослідницької компетентності. Теорія і практика управління соціальними системами. 2020. № 4. С. 93–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2020_4_11 (дата звернення: 01.02.2025).
3. Мельник А.В. Застосування штучного інтелекту в освітньому середовищі: потенціал та виклики. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій : матеріали ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. 7 квітня 2023 р. Глухів, 2023. С. 250–253.
4. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні. Монографія за загальною редакцією А. І. Шевченка. Київ. Видавництво «Наука і освіта», 2023. с. 305

Гузенко Ольга Геннадіївна,
студентка спеціальності «Комп'ютерні науки»
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»,
olenapoprughnaya@gmail.com
Науковий керівник – Попружна О. В.

ЯК НАВЧАЛЬНІ ПЛАТФОРМИ МОЖУТЬ ПОКРАЩИТИ ПРОЦЕС ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМУВАННЯ

***Анотація.** Навчальні платформи значно покращують процес вивчення програмування, роблячи його доступним, інтерактивним і гнучким. Вони забезпечують можливість самостійного навчання, адаптацію під індивідуальні потреби користувачів та доступ до експертних знань. Завдяки практичним завданням і зворотному зв'язку студенти можуть ефективно розвивати свої навички та готуватися до професійної діяльності.*

***Ключові слова:** інтерактивність, навчальні платформи, програмування, самостійне навчання.*

Сучасні технології значно змінили підхід до навчання, зокрема до вивчення програмування. Навчальні платформи стали важливим інструментом для тих, хто прагне освоїти цю затребувану сферу. Вони надають безліч можливостей для самостійного навчання, що робить процес доступним, структурованим і результативним.

Однією з ключових переваг навчальних платформ є їхня доступність. Студенти можуть навчатися в будь-який час і з будь-якого місця, маючи лише доступ до інтернету. Це дозволяє поєднувати навчання з іншими справами, такими як робота чи навчання у закладі освіти. Такі платформи, як Codecademy, Coursera чи Udemy, пропонують курси для будь-якого рівня підготовки – від новачків до досвідчених програмістів, що значно розширює аудиторію користувачів.

Навчальні платформи забезпечують інтерактивність процесу. Замість сухої теорії, користувачі мають змогу виконувати практичні завдання, які імітують реальні проблеми, з якими стикаються програмісти. Наприклад, платформи часто пропонують системи автоматичної перевірки коду, що дозволяє одразу отримувати зворотний зв'язок про виконане завдання. Це допомагає студентам краще зрозуміти свої помилки та уникати їх у майбутньому [2, с. 117].

Не менш важливою є адаптивність таких платформ. Вони дозволяють навчатися у власному темпі, повторювати теми або завдання за потреби. Більше того, багато платформ надають персоналізовані рекомендації, які ґрунтуються на прогресі користувача. Це створює комфортне середовище для навчання, що особливо важливо для тих, хто тільки починає свій шлях у програмуванні.

Значну роль відіграє і можливість доступу до експертних знань. Курси на багатьох платформах створюють досвідчені програмісти та викладачі, які діляться

своїм практичним досвідом і глибоким розумінням теми. Додатково користувачі можуть взаємодіяти з іншими студентами, що дозволяє обмінюватися ідеями та розширювати свої знання.

Навчальні платформи також допомагають мотивувати студентів. Вони пропонують чітко визначені цілі, сертифікати після завершення курсу, а також рейтинги чи досягнення, які стимулюють до подальшого навчання. Окрім того, багато платформ дають змогу працювати над реальними проектами, що додає впевненості в своїх силах і створює портфоліо для майбутньої роботи [1, с. 98].

Таким чином, навчальні платформи є ефективним засобом для опанування програмування. Вони роблять цей процес доступним, цікавим і результативним, забезпечуючи користувачів як теоретичними знаннями, так і практичними навичками. Завдяки такому підходу кожен охочий може освоїти програмування і розпочати кар'єру в одній із найперспективніших галузей сучасності.

Список використаних джерел:

1. Васильєв О. «Програмування мовою Python». – Харків: Видавництво «Фоліо», 2019. – 507 с.
2. Петренко М. В. «Методи і засоби навчання програмуванню» / М. В. Петренко. – Харків: Освіта, 2019. – 280 с.

Давидова Тетяна Миколаївна,
кандидат педагогічних наук,
начальник відділу професійної, вищої освіти і науки
Управління освіти і науки
Чернігівської обласної державної адміністрації

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ЯК ШЛЯХ ДО СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті розглянуто актуальність розвитку резильєнтності в умовах трансформації освіти, зростаючих вимог до особистості та потреби у психологічному благополуччі. Проаналізовано фактори, що впливають на розвиток резильєнтності, та пропонуються шляхи її формування серед учнів та педагогів.

Ключові слова: *резильєнтність, освітнє середовище, глобальні виклики, психологічне благополуччя, розвиток особистості.*

Сучасний світ характеризується постійними змінами, кризами та непередбачуваністю. Ці виклики стосуються й освітньої сфери. У цьому контексті резильєнтність набуває особливого значення, адже саме вона дає можливість не тільки виживати у складних умовах, але й розвиватися, адаптуючись до нових реалій.

Активізації такого ресурсу психологічної стійкості, як життєстійкість / резильєнтність, забезпечують глобальні виклики: пандемії, війни, економічні кризи та інші глобальні події актуалізують питання стійкості та здатності освітніх систем

швидко реагувати на зміни; трансформація освітнього середовища: цифровізація, нові педагогічні технології та зміна ролі педагога вимагають від учасників освітнього процесу гнучкості, адаптивності та вміння навчатися протягом життя; зростаючі вимоги до особистості: сучасний ринок праці вимагає від випускників не тільки знань, але й розвинених «м'яких навичок», таких як стресостійкість, вміння працювати в команді, критичне мислення та емоційний інтелект, які тісно пов'язані з резильєнтністю; потреба у психологічному благополуччі: стрес, тривога та емоційне вигорання є поширеними проблемами серед учнів та педагогів. Розвиток резильєнтності сприяє зміцненню психологічного здоров'я та створенню сприятливого навчального середовища.

Резильєнтність – це здатність особистості, групи або системи пристосовуватись до змін, вирішувати проблеми і відновлюватися після стресових ситуацій чи негативних подій, а в контексті освітнього процесу резильєнтність відображається у здатності учнів, педагогів, шкіл і навчальних систем перебороти труднощі, зміни і виклики, зберігаючи при цьому свою ефективність і добробут [1].

Отже, резильєнтність є цінним поняттям в контексті освітнього процесу, оскільки сприяє адаптації до змін, розвитку життєвих навичок, підтримці емоційного благополуччя та підготовці до майбутнього. Використання резильєнтності допомагає створити стійке, сприятливе навчальне середовище, де всі учасники можуть ефективно функціонувати і розвиватися

Війна поставила українське населення в реальну ситуацію, що загрожує життю постійно. Як наслідок, у значної кількості людей почали проявлятися ознаки тривоги, депресії, розладів сну, панічних атак, втрата сенсу життя і навіть нерозуміння того, як жити далі. Педагоги, як й інші громадяни України, зазначають, що вони не готові належним чином реагувати на збройний конфлікт. Тому в цей період ключовим завданням для людей є усвідомлення реальності та себе в цій небезпечній реальності, створення нових способів ставлення до реальності або трансформація старих шляхів реагування, а також набуття ресурсів, необхідних для збереження власної ідентичності [2;3].

Складні життєві ситуації значною мірою впливають як на українських педагогів, так і на всіх учасників педагогічної взаємодії. Це створює нові особливості в спілкуванні педагогів з колегами, адміністрацією, учнями та батьками, а також зумовлює необхідність розвитку психологічної готовності педагогів до професійної діяльності в умовах воєнного часу. Формуванню відповідних умінь і навичок сприяє впровадження технологій інтерактивного навчання. Їхня реалізація свідчить про те, що підтримка на рівні закладу освіти відіграє важливу роль у задоволенні психосоціальних потреб учасників освітнього процесу та забезпеченні ефективного навчання. Роль педагогів та керівників закладів освіти у таких процесах є визначальною. Це пов'язано з необхідністю перетворення сучасних шкіл на школи, дружні до дитини, де учні, вчителі та батьки працюють у партнерстві, щоб створити середовище, в якому учні можуть розкрити весь свій потенціал. Замість того, щоб мотивувати

учнів через страх, педагоги повинні спілкуватися з ними в атмосфері доброзичливості, турботи та піклування. Це не лише сприяє психосоціальному благополуччю здобувачів освіти та ефективному навчанню, а й відновлює довіру між дітьми та дорослими. Таке турботливе ставлення є позитивним прикладом для дітей і заохочує кожного ставитися до інших з гідністю та повагою. Завдяки використанню інтерактивних методів навчання педагоги навчаються активно спілкуватися, обговорювати почуття та емоції, зберігати спокій, уникати «професійного вигорання», авторитарного ставлення, співпереживати та підтримувати здобувачів освіти.

Розвиток резильєнтності – це складний особистий процес. Він вимагає поєднання внутрішніх сил і зовнішніх ресурсів. Наразі не існує універсального методу підвищення життєстійкості та стресостійкості. Одна людина може відчувати симптоми депресії або тривоги після травматичної події, в той час як інша може не повідомляти про жодні симптоми взагалі. Гнучкість, адаптивність і наполегливість допомагають людям розвивати стійкість, змінюючи певні думки та поведінку. Дослідження показують, що люди, які вірять, що можуть розвивати свої соціальні та інтелектуальні здібності, мають нижчу стресову реакцію на негаразди і краще працюють. Існують різні підходи до того, які особистісні характеристики роблять людей стійкими. Відповідно до існуючої моделі резильєнтності, було визначено характеристики та фактори, які її підвищують. Одним з основних факторів, що впливає на резильєнтність людини, є оптимістичне ставлення до ситуації.

Розвиток життєстійкості є важливим аспектом особистісного зростання, особливо в умовах сучасних викликів. Ключовими особистісними якостями, що сприяють підвищенню життєстійкості, є самосвідомість, самоефективність та саморегуляція. Самосвідомість – це здатність людини усвідомлювати свої думки, почуття, мотиви та цінності. Розвинена самосвідомість дозволяє людині краще розуміти себе, свої сильні та слабкі сторони, а також свої потреби та бажання. Це є фундаментом для формування здорової самооцінки та позитивного ставлення до себе.

Усвідомлення власних ресурсів та їхнє ефективне використання в процесі адаптації до змін є запорукою успіху. Віра у власні сили, здатність до творчості та трансформації є основою психологічної стійкості. Важливо враховувати динаміку життєвих ситуацій та фактори, що впливають на подальший розвиток та ефективність у житті.

Список використаних джерел:

1. Бердник Г. Б. Дослідження стресостійкості особистості майбутнього практичного психолога в процесі професійної підготовки у ВНЗ. Вісник післядипломної освіти. 2009. № 11 (2). С. 19–28.
2. Лазос Г. П. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. Актуальні проблеми психології. 2018. Том 3, Вип. 14, с. 26-64.
3. Чиханцова О. А. Розвиток резильєнтності особистості в ситуаціях невизначеності. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. 2023. Том 34 (73), № 1. С. 35–40.

Денищук Юлія Юріївна,
викладач загальнотехнічних та математичних дисциплін
ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ CHATBOTS В УКРАЇНІ

Анотація: *В тексті відображено аналіз можливостей та перспектив освітніх чат-ботів в Україні. Визначено основні переваги та недоліки використання ШІ, як інструмента модернізації освітнього середовища.*

Ключові слова: *Персоналізація, чатботи(chatbots), штучний інтелект(ШІ).*

Сучасний світ насичений новітніми технологіями у всіх сферах життя, зокрема і в освіті. З одного боку це має позитивний вплив на розвиток людства, але з іншого боку робить цивілізацію залежною від комп'ютерних систем. Впровадження ШІ в освіту в Україні пов'язане з воєнним станом, зокрема використання технологій штучного інтелекту (ШІ) для забезпечення безперервності навчання. Крім того, ШІ-технології використовуються для моніторингу успішності, автоматизації перевірки знань та покращення доступу до навчальних ресурсів навіть в умовах кризових ситуацій. Важливо розуміти, як саме впливає застосування технологій штучного інтелекту на якість надання освітніх послуг, а також безпосередньо на учасників освітнього процесу, та які перспективи їх використання.

Штучний інтелект істотно сприяє розвитку ключових компетентностей здобувачів освіти, а саме через:

- Персоналізовані рекомендації. Персоналізація навчання за допомогою ШІ означає, що кожен учень зможе отримати навчальний досвід, адаптований до його темпу, рівня знань і стилю навчання.
- Інтерактивні навчальні платформи. З використанням ШІ можна створювати платформи, які надають учням миттєвий зворотний зв'язок, допомагають розв'язати проблеми в режимі реального часу.
- Аналіз прогресу. Викладачі можуть використовувати ШІ для відстеження прогресу учнів у реальному часі – це дозволяє швидко коригувати навчальні стратегії та надавати додаткову підтримку тим, хто її потребує [4].

Не варто недооцінювати штучний інтелект, вважаючи що він спрощує когнітивні дії користувачів, навпаки вміння ставити правильні запитання – розвиває критичне мислення. Штучний інтелект, вміє генерувати різні варіанти відповідей на основі поставлених запитань. Це стимулює людей формулювати більш складні та глибокі запитання, оскільки якість отриманих відповідей напряму залежить від якості самого запитання [4].

З огляду на важливість двосторонньої взаємодії під час навчального процесу. Chatbots, набувають все більшої популярності в різноманітних галузях, включаючи електронне навчання. Chatbots – це по суті цифрові асистенти або автоматизовані

системи бесіди, створені для взаємодії з користувачами в манері, подібній до людини. Традиційно учні взаємодіють з платформами електронного навчання за допомогою меню та кнопок. Однак, chatbots вводять стиль взаємодії подібний до розмови. Учень може, наприклад, попросити бота знайти конкретний шматок контенту, пояснити концепцію або розрахувати їхній прогрес в курсі дотепер.

Однією із значних переваг чатботів є те, що вони можуть працювати цілодобово та відповідати на запити миттєво. Вони можуть задовольняти потреби учнів поза регулярними годинами – ідеально для самостійних навчальних середовищ, де студенти мають звичку вчитися у зручний для них час [1].

В Україні вже зараз існують приклади успішного використання chatbots. Ось короткий огляд на деякі з них:

1. За підтримки Швейцарського проекту DECIDE розроблено Освітній чат-бот у Телеграм і Вайбер - EducationUABot Основне завдання бота – зручна форма інформування про актуальний стан освітнього процесу в Україні і світі. Його можна буде використовувати і після війни, змінюючи тематичне наповнення [3].

2. @KatryaBot-це бот для вивчення наголосів в українській мові, імітує живе спілкування з бабусею Катрею. Мова боту стилістично забарвлена, бот ініціює та підтримує діалог.

3. Чат-бот Mondly для вивчення англійської, який адаптується під рівень володіння користувача. Окрім переваг живого спілкування має яскравий інтерфейс.

4. ЗНО-тренери, боти що допомагають готуватися до ЗНО, мають різноманітну базу тестів та надають пояснення за умови не правильно обраного варіанту.

Створити власний chatbot можна на основі будь-якого месенджера, що не потребує додаткових спеціальних знань. Залучення здобувачів освіти до такої проєктної діяльності позитивно сприятиме зацікавленості та поглибленому вивченню певних тем навчальних предметів.

Найближче майбутнє чат-ботів, ймовірно, буде пов'язано з удосконаленням їх інтеграції в навчальне середовище. Існуючі моделі навчання будуть проаналізовані для того, щоб зробити цих ботів більш інтуїтивно зрозумілими і збільшити їх здатність точно відтворювати людські відповіді. Розробники інвестують свій час у створення алгоритмів, які дозволяють чат-ботам розуміти і обробляти природну мову більш ефективно. Це призведе до створення "розумніших" чат-ботів, які зможуть розуміти потреби учнів і надавати контент точно так, як учень його потребує. Отже ми бачимо потребу сучасних надавачів освіти не тільки у вмінні користуватися готовими продуктами створеними на основі ШІ, а й самостійно їх створювати [2].

Список використаних джерел:

1. Case Studies on Successful Implementation of Chatbots in eLearning, Cluelabs, URL: <https://cluelabs.com/blog/case-studies-on-successful-implementation-of-chatbots-in-elearning/> (дата звернення: 01.02.2025)

2. Chatbots as Personalized Learning Aids: Opportunities and Challenge, Cluelabs, <https://cluelabs.com/blog/chatbots-as-personalized-learning-aids-opportunities-and-challenges/> (дата звернення: 03.02.2025)

3. Міністерство освіти і науки. Освітній чат-бот <https://mon.gov.ua/osvita2/tsifrova-transformatsiya-osviti-i-nauki/osvitniy-chat-bot> (дата звернення: 04.02.2025)

4. Поліновський В.. Технології для освіти: як штучний інтелект допомагає у навчальному процесі, <https://mind.ua/openmind/20276327-tehnologiyi-dlya-osviti-yak-shtuchnij-intelekt-dopomagaє-u-navchalnomu-procesi> (дата звернення 30.01.2025)

Довгоруk Лариса Петрівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Комунального закладу
«Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради,
lora26091983@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

THE USE OF MODERN PEDAGOGICAL AND INFORMATIONAL IN THE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Анотація. Нині основними завданнями професійної освіти є формування в майбутнього кваліфікованого робітника можливостей працювати в сучасних умовах та розвиток його ключових і професійних компетентностей. За цих умов головною метою в освітньому процесі постає всебічний розвиток особистості студента та впровадження певних педагогічно-інформаційних технологій, які б сприяли максимальному розкриттю його творчого потенціалу. Різноманітність функцій педагога при підготовці майбутніх кваліфікованих спеціалістів вимагають від нього власної педагогічної майстерності та використання продуктивних педагогічних та інноваційних технологій навчання в освітньому просторі.

Ключові слова: педагогічно-інформаційні технології, творчий потенціал, освітній простір, інновація.

Актуальність. В Україні формується нова система освіти, яка супроводжується істотними змінами в педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Це зумовлює появу певних інновацій, які покликані суттєво змінити освітній простір. Настала необхідність переходу від «передачі знань» до «навчання вчитися» та «навчати жити». Сприяти вирішенню поставлених перед освітою завдань мають педагогічно-інформаційні технології [1].

Мета дослідження – розкрити роль та значення сучасних педагогічних та інформаційних технологій У процесі модернізації освітнього середовища.

Матеріали та методи:

- контент-аналіз наукових джерел інформації;
- систематизація.

Отримані результати та обговорення. Сьогодні змінюється мета та зміст освіти, з'являються нові технології, методи, форми та засоби навчання. В умовах модернізації освіти стає актуальною модель компетентнісного підходу в освітньому процесі, складовими якого виступають такі поняття, як: базові компетентності, технологізація навчання та різнорівневий підхід у навчанні [4].

У зв'язку з цим на перший план у професійному розвитку педагога висуваються проблеми розвитку його педагогічних умінь і навичок, високого рівня загальної культури, що дадуть йому можливість проявити педагогічну ерудицію, виразити своє педагогічне кредо, певним чином сконструювати систему взаємин зі студентами, колегами по роботі. Як зазначав А. Макаренко «майстром стає той, хто прагне цього, хто працює, хто осмислює власну діяльність» [6].

Використання викладачем педагогічних технологій в освітньому процесі є важливою складовою, оскільки дані технології покликані забезпечити досягнення певних завдань, підвищувати ефективність навчально-виховного рівня, гарантувати його високий рівень. Найбільш популярними є наступні педагогічні технології:

1. **інформаційно-розвивальні**, які передбачають виклад педагогом теоретичних відомостей під час проведення лекції або семінарського заняття; організацію самостійної роботи студентів з вивчення нових знань з теоретичних джерел, інструкцій, комп'ютерних засобів навчання;

2. **діяльнісні**, спрямовані на підготовку професіонала, здатного кваліфіковано розв'язувати виробничі завдання. Ці технології передбачають проведення аналізу виробничих ситуацій, розв'язання ситуативних завдань, ділові ігри, організацію професійно спрямованої дослідницько-пошукової роботи тощо;

3. **розвивальні**, спрямовані на професійний розвиток майбутнього фахівця, здатного творчо працювати, самостійно визначати способи і засоби вирішення проблемних ситуацій тощо. До цих технологій входять - проблемне навчання, проблемні лекції, навчальні дискусії, лабораторно-практичні роботи з елементами дослідництва, діяльності, ігри;

4. **особистісно зорієнтовані**, метою яких є формування активної, творчої особистості майбутнього фахівця, здатного самостійно будувати і коригувати свою навчально-пізнавальну діяльність. До цих технологій входить робота за індивідуальним планом, дослідницька робота, метод проектів тощо [5].

Під час навчання із застосуванням інноваційних технологій студент стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та розвитку. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності. Завдяки ефекту новизни та оригінальності інтерактивних методів при правильній їх організації зростає цікавість до процесу навчання. На заняттях, де використовуються мультимедійні презентації, індивідуальні картки-

завдання різних рівнів складності, навчальні та наочні посібники, результат навчання є набагато вищим [2].

Інноваційні технології навчання передбачають не просто отримання знань, а творче відношення до них, сприяють формуванню і вихованню освіченого, творчого, професійно здібного кваліфікованого робітника, розвитку в студентів активної життєвої позиції, цілеспрямованості, впевненості в собі, навичок раціонального використання часу, своїх внутрішніх ресурсів. Інноваційні технології навчання – шлях до підвищення якості професійної освіти, зацікавленості студентів у навчанні [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вищесказане дозволяє зробити висновок, що педагогічно-інноваційні технології навчання сприяють розвитку пізнавальних і когнітивних здібностей студентів, а саме – вміння вирішувати поставлені завдання, займатися збором, аналізом і синтезом даних, витягувати з них інформацію, самостійно мислити, володіти комунікативними навичками. Освітні технології відкривають нові горизонти викладання, навчання й оцінки здобутих знань. Допомагають здійснювати постійний моніторинг оволодіння професійними компетенціями, що дозволяє за короткий строк відкоректувати та індивідуалізувати процес навчання.

Список використаних джерел:

1. Барабась Д. Освітні інновації та їх імплементація в Україні / Д. Барабась, Д. Джафаров, І. Шпак //Науковий вісник Одеського національного економічного університету. - 2016. - № 3. - С. 35-54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_3_5.
2. Бойчук В. М., Уманець В.О. Застосування електронних освітніх ресурсів як інноваційний чинник удосконалення підготовки майбутніх педагогів. Молодь і ринок, 2019, 5 (172).
3. Вакуленко В.М. Види інновацій в освіті та їх класифікація/ В. М. Вакуленко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010.
4. Дубасенюк О.А. Інновації в сучасній освіті // Інновації в освіті: інтеграція науки і практики: збірник науково-методичних праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 12-28.
5. Шевчук С.С. Науково-методична діяльність педагога професійної школи: метод. посіб. / С.С. Шевчук. – Донецьк: ПО ІПП УМО, 2012. – 116 с.

Дудченко Антоніна Сергіївна,
викладач української мови
за професійним спрямуванням,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Сумського фахового коледжу економіки і торгівлі,
a.s.dudchenko@ukr.net

ЦИФРОВИЙ ЕТИКЕТ ЯК СКЛАДНИК КУЛЬТУРИ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті з урахуванням актуальної для сучасної вітчизняної системи підготовки здобувачів фахової передвищої освіти різних освітніх галузей приділено увагу необхідності формування комунікативної компетентності в частині набуття навичок цифрового етикету, який в інтернеті не обмежений чіткими правилами, ніким не встановлений і не затверджений.

Ключові слова: комунікативна цифрова компетентність, цифровий етикет, цифрова освіта, комп'ютерна етика.

В умовах становлення інформаційного суспільства сучасний стан розвитку освіти потребує нового методологічного рівня викладання дисциплін, зокрема, «Української мови за професійним спрямуванням» у закладах фахової передвищої освіти і не тільки, що сприяв би кращій підготовці висококваліфікованого, компетентного та конкурентоспроможного фахівця. Майбутній фахівець повинен мати комунікативну цифрову компетентність, уміти використовувати сучасні інформаційні технології, самостійно здійснювати ділову комунікацію в міжкультурному середовищі, знати правила цифрового етикету як складової культури віртуального спілкування майбутніх фахівців. Перед закладами фахової передвищої освіти (ЗФПО) стоїть завдання підготувати висококваліфіковані кадри спеціалістів-професіоналів.

Розвиток цифрової компетентності у студентів, уміння грамотно використовувати сучасні технології – важлива частина того, чому мусить вчити навчальний заклад у XXI столітті. В епоху тотальної диджиталізації з'явилося багато правил цифрового етикету. Часто вони навіть суперечать одне одному. Це пов'язано зі збільшенням кількості комунікаційних процесів і з різними характеристиками цих процесів. Те, що може підходити одній компанії, одній сфері діяльності, не підходить іншій. На нашу думку, їх потрібно унормувати.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у школах, ПТО, ЗФПО, ЗВО досліджувалися в роботах багатьох учених, зокрема С.Архангельського, Н.Воропай, О.Горячева, М.Жалдака, А.Коломієць, Т.Корольової, Ю.Машбиця, Н.Морзе, Л.Петухової, Й.Ривкінда, О.Співаковського, О.Спіріна, О.Суховірського, Н.Тверезовської, І.Шапошнікової, О.Шиман та ін.

Вагомий внесок у вивчення можливостей використання соціальних сервісів у навчально-виховному процесі зробили такі науковці: О. Андрєєв, Н.Балик, Є.Патаракін, М.Резнін, В.Стародубцев, М.Менякіна; питання використання освітніх віртуальних спільнот викладачами висвітлено в роботах І.Малицької, М.Остапенко, І.Іванюк, А.Яцишин та ін. Але правила цифрового етикету, як складової культури віртуального спілкування майбутніх фахівців, залишалось поза увагою науковців.

Метою статті є розв'язання проблеми формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців, яка передбачає не тільки володіння мовою як засобом спілкування, навчання, а також дозволяє їм після закінчення навчального закладу здійснювати всі передбачені компетентності для фахівця у професійно-трудої та соціально-культурній сферах спілкування, також у сфері своєї діяльності з дотриманням правил цифрового етикету.

Тривала практика викладацької діяльності засвідчує, що не всі студенти мають достатній рівень комунікативної компетенції як інтегруючого компонента професійної підготовки майбутнього фахівця, не володіють на високому рівні культурою мови та цифровим етикетом. Це повинно бути однією із ключових ланок у підготовці майбутніх фахівців будь-якої галузі.

Із кожним днем інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) все глибше проникають у навчально-виховний процес, стають їх невід'ємною складовою. Ще недавно інформаційними технологіями опікувались тільки викладачі інформатики, нині ж це питання є актуальним для кожного педагогічного працівника. Ці зміни дають нам можливість спостерігати закладення фундаменту інформаційного суспільства. Настав той час, коли ІКТ охоплюють різні сфери суспільного життя і їх можна застосовувати у викладанні багатьох дисциплін.

Важливу роль у розвитку культури української фахової мови, формуванні високої мовної культури майбутніх фахівців має етикет.

Діловий етикет – це порядок поведінки у сфері управління та підприємництва, що містить систему детально опрацьованих і регламентованих правил поведінки в різних ділових ситуаціях, у тому числі при прийомі на роботу, звертанні до керівництва, діловому листуванні та ділових комунікаціях. Спілкуючись у віртуальному середовищі слід також пам'ятати, що тут, як і в реальному житті, існують свої правила поведінки, своєрідна культура віртуального спілкування, яку ще називають «Netuket». Як і в реальному житті, спілкуючись віртуально, ми повинні дотримуватись певних правил, щоб створити про себе хорошу думку та уникнути конфліктних ситуацій, дотримуватись правил поведінки спілкуючись в інтернеті, пам'ятати про цифрову грамотність. Інформаційна етика пов'язана з комп'ютерною етикою і філософією інформації. Вже зараз інформаційні технології зачіпають фундаментальні права людини, стосуючись захисту авторських прав, інтелектуальної волі, відповідальності й безпеки. Інформаційна етика розглядає проблеми власності, доступу, безпеки інформації. Розвиток інформаційних технологій справляє величезний вплив на всі сторони життя сучасної людини. На фоні глобалізації сучасного світу особливе значення мають питання інформаційної етики на фоні

міжнаціональних, міжкультурних та міжконфесійних відносин. Останнім часом сформувався навіть поняття «інформаційна війна». Одним із основних завдань інформаційної етики в сучасних умовах простого і широкого доступу кожної людини до інформаційного поля є розробка правил ведення дискусій в інтернеті, які, на жаль, часто ведуться з використанням ненормованої лексики. То ж потрібно дотримуватися цифрового етикету, бо це не примха, а необхідність.

Сучасний темп життя та постійне спілкування з людьми в Інтернеті змінили правила ділового етикету. Багато хто вважає, що етикет – це обмеження. Але мета етикету цифрової комунікації – зробити спілкування зрозумілішим, зняти напруження у співрозмовників, а не затиснути їх у рамки.

Навчитися цифрової грамотності українцям стане простіше – Міністерство цифрової трансформації створило спеціальну платформу Osvita.diiia.gov.ua. Для вчителів, студентів, учнів, батьків, бабусь, дідусів та всіх охочих у доступній формі освітнього серіалу пояснюють найважливіше. Онлайн-навчання безкоштовне.

У сучасному житті люди сходяться між собою набагато швидше. У першу чергу, нам потрібно ставитися до людини, з якою ми спілкуємося, з повагою. Повага починається з таких факторів: пунктуальність, стриманість, тактовність, ввічливість, грамотність.

У найзагальнішому сенсі, комп'ютерна етика займається дослідженням поведінки людей, що використовують комп'ютер, на основі чого виробляються відповідні моральні приписи й своєрідні норми етики. Саме вживання терміну «комп'ютерна етика» досить умовне, ця дисципліна дуже молода, вона з'явилася на межі 70-х – 80-х рр. ХХ сторіччя, і поряд з нею вживаються такі терміни, як «інформаційна етика», «цифровий етикет».

Компетенція у сфері цифрових технологій повинна сприйматися не лише як знання, що мають відношення до технічних навичок, а і як знання, більшою мірою зосереджені на когнітивних, соціальних та емоційних аспектах роботи і життя в цифровому середовищі. Цифрова компетентність – багатогранний еволюційний процес, що постійно змінюється з появою нових технологій, і кожен із нас при цьому повинен пам'ятати про правила цифрового етикету.

Правила цифрового етикету, безперечно, важливі і на старті комунікації з людиною. Найкраще цифровими навичками володіє молодь віком 10–17 років, вона дістала частку 61,6% у категорії «вище середнього», тож при цьому саме їй потрібно обов'язково володіти правилами цифрового етикету. Постійно потрібно пам'ятати про те, як залишатись ввічливими у віртуальному світі.

Інколи можна чути запитання: Чи потрібні правила комп'ютерної етики? Так, потрібні! Прості правила ввічливості, загальнолюдської етики – це і є цифровий етикет.

Отже, формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців – це складний динамічний процес, деякі аспекти цієї проблеми потребують подальшого дослідження. Викладачам коледжів і технікумів (ЗФПО) потрібно набувати ґрунтовного досвіду у цій справі. Перспективи подальших досліджень повинні бути

спрямовані на створення методики використання соціальних мереж у процесі навчання інформатичним дисциплінам, розробку методичних рекомендацій щодо вивчення правил цифрового етикету. Тому необхідним є подальше теоретичне дослідження порушеної проблеми з метою формування комунікативної компетентності та комп'ютерної етики майбутніх фахівців різних сфер діяльності.

Ми можемо використовувати різні канали комунікацій для різних цілей. Є упевненість у тому, що цифровий світ, який увірвався у наші робочі будні, сформує ще безліч нових звичок. Головне - пам'ятати про базові правила цифрового етикету та культуру віртуального спілкування.

Список використаних джерел:

1. Архангельська М.Д. Бізнес-етикет, або І фа по правилам. Архангельська М.Д. Бізнес-етикет, або І фа по правилам. М.: Ексмо, 2001. URL:
2. Миролубченко Г.А. Інформаційна етика в просторі сучасних комунікативних процесів (філософсько-етичний аналіз), Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук - Київ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2011
3. Чхеайло І.І., Чхеайло А.А. Інформаційна етика як моральна регуляція сучасного суспільства, Вісник Національного університету Юридична академія України імені Ярослава Мудрого, №3(36), 2015. с.30-40. [1]
4. Філіпова Л.Я. Комп'ютерна етика, інформаційна етика та кіберетика: сутність та співвідношення понять // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти та практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.– К, ДАККМ, 2009. – С.137-140.

Зелінська Олена Максимівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж
Національного університету водного
господарства та природокористування»,
o.m.zelinska@nuwm.edu.ua

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. У статті висвітлено питання про значення інформаційних технологій як чинника інновацій в освітньому процесі.

Ключові слова: академічні ресурси, інформаційні освітні технології, парадигма освіти.

Нове покоління здобувачів освіти, розвиток електронного навчання призвели сьогодні до зміни парадигми освіти, нового розуміння того, як люди можуть та повинні навчатися. Новітні комп'ютерні технології, що так стрімко увійшли в наше життя, є потужним інструментом отримання найрізноманітнішої інформації. В

освітній галузі вони стали ефективним засобом реалізації принципів наочності, доступності, систематичності, послідовності, науковості.

Сучасні інформаційні технології в освіті – це комплекс навчальних і навчально-методичних матеріалів, технічних та інструментальних засобів обчислювальної техніки навчального призначення, а також система наукових знань про роль і місце обчислювальної техніки в освітньому процесі для вдосконалення праці викладачів та студентів.

Розкрити творчі можливості здобувачів освіти, надихнути їх на заняття науково-дослідницькою та творчою діяльністю, озброїти сучасними методами наукового пошуку, прищепити їм стійкий інтерес до глибокого вивчення дисципліни – все це може здійснити викладач, який добре володіє методикою використання інформаційних технологій в освітньому процесі, бачить їх місце в системі засобів навчання, знає особливості застосування на заняттях різних типів і на різних етапах. Так, наприклад, QR-коди можуть використовуватися для передачі довгих посилань на академічні ресурси, інструкцій до практичних завдань, підказок відповідей до вправ, тестових завдань. Мультимедійні презентації допомагають змінити форму навчання на інтерактивну, заглиблену в спілкування, формувати у здобувачів освіти здатність висловлюватися, виражати думки за рахунок умінь слухати і читати, викликають інтерес до отримання інформаційних повідомлень та відтворення власних, сприяють зростанню продуктивності заняття, реалізації міжпредметних зв'язків, логічному викладу матеріалу. Інтернет-ресурси та онлайн-бібліотеки відкривають широкі можливості для дослідження літературних джерел. Отож студенти можуть читати електронні версії творів, ознайомлюватися з додатковою літературою.

Розвиток методів навчання за допомогою інформаційних технологій стимулює, мотивує, дає можливість такої персоналізації навчання, за якої здобувачі освіти мають можливість навчатися у власному темпі та вирішувати, які навчальні засоби масової інформації чи платформи використовувати в цьому процесі.

Інформаційні технології на заняттях української літератури – це навчання працювати з інформаційними джерелами, словниками, вироблення вмінь складати схеми та читати їх, проведення інформаційних диктантів, вирішення дидактичних завдань. Такі технології поєднують теорію з практикою, текстовий і наочний матеріал, відеозображення, мовний та музичний супровід, забезпечують вербальну і невербальну діяльність здобувачів, розширюють можливості здобуття, осмислення інформації, моделювання комунікативних ситуацій.

Сучасна комп'ютерна техніка дає змогу демонструвати ілюстративні рядки, моделювати навчальні ситуації за допомогою анімації, звуку, відео, проводити опитування тощо. Студенти вчаться створювати інформаційні бюлетені, творчі презентації, проекти, буктрейлери, віртуальні екскурсії, літературні портрети, що розширюють можливості їх навчально-пізнавальної діяльності та активізують її шляхом творчих завдань, інтерактивних методик.

Керуючись вищезазначеним, здійснюю змістове наповнення занять відповідними матеріалами, добираю доцільні форми та методи роботи, застосовую

платформи Google, Meet, відеоканал YouTube, програму Pover Point, за допомогою якої студенти створюють презентації за результатами своєї дослідницької діяльності за змістом літературного твору, під час опрацювання характеристики героїв, біографій письменників. Також текстовий редактор Word дозволяє підготувати роздатковий та дидактичний матеріал.

Таким чином, інформаційні освітні технології – це цілеспрямоване системне створення засобів організації освітньої діяльності, що охоплює процес навчання від визначення мети до одержання результатів. Використання таких ресурсів вносить вагомі зміни у діяльність викладача та розвиток студента як особистості, сприяє підвищенню інформаційно-комунікаційної, інноваційної компетентностей, робить навчання гнучким, інтерактивним, доступним та цікавим.

Список використаних джерел:

1. Бабовал Н. Формування цифрової компетентності педагога в умовах нової української школи. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи*: зб. тез доповідей учасників всеукр. наук.-практ. семінару (Київ, 12 березня 2019 р.) за заг.ред., О.В.Овчарук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2019. с.6-9.

2. Войцехівська І.С. Інформаційні технології у формуванні мовленнєвої компетенції майбутніх спеціалістів // Вивчаємо українську мову та літературу. 2012 №6 С.2-6

3. Дубок Т.В. Інформаційно-комунікаційні технології при викладанні мови та літератури // Вивчаємо українську мову та літературу. 2008. №2 с.3-6

Івашенцева Євгенія Геннадіївна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій

Національного університету «Чернігівська політехніка»,

evaivashentseva@gmail.com

TOP ONLINE MAGAZINES FOR ENGLISH LEARNERS: EXPAND YOUR VOCABULARY AND CULTURAL KNOWLEDGE

Annotation: This article presents a curated selection of magazines suitable for Intermediate and Advanced learners, covering themes such as travel, science, history, culture, and lifestyle. Each magazine offers engaging content, including articles, quizzes, crosswords, and interactive exercises to improve vocabulary and comprehension skills. Additionally, the article provides tips on accessing free magazine content, making it a valuable resource for both independent learners and educators looking to diversify their lessons.

Key-words: Authentic materials, educational tools, English learning, free learning resources, interactive exercises, online magazines, teaching materials, vocabulary expansion

Online magazines are a fantastic way to diversify English lessons and introduce students to modern language structures and expressions. Below is a carefully curated list of magazines suited for Intermediate and Advanced learners, covering a range of topics from culture and science to history and lifestyle.

- **Reader's Digest** (<https://www.rd.com>)

 Level: Intermediate and above

 Audience: Teenagers, adults

One of the most popular family magazines in the U.S., *Reader's Digest* is published in 21 languages and reaches over 70 million readers. It features clear and accessible articles, making it ideal for those at an Intermediate level.

◆ *What's Inside?*

- Travel
- Cooking
- Health
- Humor
- Home and lifestyle

Each issue is filled with beautiful illustrations, quizzes, crosswords, logic games, and even vocabulary exercises with word meanings and usage examples.

- **Countryfile** (<https://www.countryfile.com/magazine>)

 Level: Intermediate and above

 Audience: Teenagers, adults

A monthly publication by BBC Studios, *Countryfile* is a must-read for lovers of British landscapes and traditions. It complements the BBC One *Countryfile* program and releases 13 issues per year, including a special Christmas edition.

◆ *What's Inside?*

- Rural life
- Wildlife
- Seasonal crafts
- Local cuisine

The magazine offers a deep dive into British culture, making it a valuable resource for learners interested in authentic British English.

- **Saga** (<https://www.saga.co.uk/magazine>)

 Level: Upper-Intermediate and above

 Audience: Teenagers, adults

One of the UK's top-selling monthly magazines, *Saga* is packed with engaging content, from expert advice to real-life stories.

◆ *What's Inside?*

- In-depth articles
- Celebrity interviews
- Puzzles and brain teasers
- Health and financial advice
- Gardening tips
- Delicious recipes

A great pick for those who enjoy lifestyle topics and real-world insights.

- **New Scientist** (<https://www.newscientist.com/issues/>)

📖 *Level:* Upper-Intermediate and above

👤 *Audience:* Adults

A leading global science magazine, *New Scientist* delivers insightful and easy-to-understand analysis of scientific discoveries and innovations.

◆ *What's Inside?*

- Ecology
- Astronomy
- Zoology
- Geology
- Cutting-edge research

Plus, each issue includes science-fiction stories, puzzles, quizzes, and new terminology explanations—perfect for expanding vocabulary in a scientific context.

- **All About History** (<https://www.historyanswers.co.uk>)

📖 *Level:* Advanced

👤 *Audience:* Adults

For history lovers, *All About History* is an immersive journey into the past. Readers can explore 17th-century cafés, feudal Japan, and medieval castles, bringing history to life.

◆ *What's Inside?*

- Historical events and figures
- Expert insights
- Stunning illustrations
- Unique storytelling

A fantastic resource for learners who want to explore history while improving their English.

- **The New Yorker** (<https://www.newyorker.com/magazine>)

 Level: Advanced

 Audience: Adults

Since 1925, *The New Yorker* has been one of the most influential and widely read weekly magazines in the U.S.

◆ *What's Inside?*

- Articles and essays
- Commentary and criticism
- Social issues
- Fiction and poetry
- Satire and cartoons

Though it often highlights New York's cultural scene, its rich content and engaging visuals make it a fantastic tool for advanced learners.

Finding Magazines for Free

Many magazines offer free articles online, especially during holidays, when they publish special editions with themed content, games, and puzzles.

- *New Scientist's* December issue, for example, includes festive articles on food, drinks, and New Year traditions—all from a scientific perspective.
- Some Telegram channels and online communities share free PDF versions of select magazines. One valuable resource is the *English Books Collection* channel.

If you find these materials useful, consider subscribing via official websites to get access to even more engaging content for your English lessons.

Final Thoughts

Magazines bridge the gap between textbook English and real-world conversational language. Whether you're interested in science, history, lifestyle, or culture, this selection has something for everyone.

◆ *Happy learning with magazines!*

Список використаних джерел:

1. All About History. Available at: <https://www.historyanswers.co.uk>
2. Countryfile Magazine. Available at: <https://www.countryfile.com/magazine>
3. New Scientist Magazine. Available at: <https://www.newscientist.com/issues/>
4. Reader's Digest. Available at: <https://www.rd.com>
5. Saga Magazine. Available at: <https://www.saga.co.uk/magazine>
6. The New Yorker Magazine. Available at: <https://www.newyorker.com/magazine>

Коляда Віталіна Анатоліївна,
викладач філологічних дисциплін
Київського коледжу комп'ютерних технологій та економіки
Державного некомерційного підприємства
«Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
vkolada509@gmail.com

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У цих тезах коротко розкрито сенс застосування інтерактивних методів навчання на уроках української літератури у підготовці здобувачів фахової передвищої освіти в умовах змішаного навчання шляхом використання комп'ютеризованого навчання, медіаосвітніх технологій та інших видів інформаційних комп'ютерних технологій.

Ключові слова: буктрейлер, інтерактивне навчання, креалізовані тексти, медіаосвітні технології.

Мета цієї статті полягає в розкритті реалізації можливостей формування у здобувачів освіти ключових компетентностей через використання деяких методів інтерактивного навчання із застосуванням інформаційних комп'ютерних технологій у процесі вивчення програмових творів української та зарубіжної літератури.

Теоретичні аспекти про сутність інтерактивних методів навчання, їх класифікацію, види та їхнє практичне застосування для розв'язання навчальних завдань висвітлені в працях Іасевої О. О., Стеценко Г. А., Пометун О. І., Череповської Н. І. та інших науковців, де обґрунтовано доцільність застосування інтерактивних методів для підвищення ефективності процесу навчання.

Термін інтерактивний походить від англійського слова «interact» («inter» – взаємний, «act» – діяти). Інтерактивність – це здатність взаємодіяти в режимі бесіди, діалогу з чимось (комп'ютером), або з кимось (людиною). Звідси інтерактивне навчання – це навчання, у процесі якого відбувається постійна, активна взаємодія всіх учасників навчального процесу. Це співнавчання, взаємонавчання, під час якого здобувач освіти і викладач є рівноправними суб'єктами навчального процесу, висловлюються з приводу того, що вони знають. Інтерактивне навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та умов запропонованої ситуації, використання рольових ігор. Безвідносно до навчального предмету чи навчальної дисципліни найбільш поширеними методами інтерактивного навчання є мозковий штурм, метод прес, акваріум, мікрофон, подорож, створення спільних проєктів, робота в малих групах, рольові ігри та інші.

Інтерактивні методи мають за мету заохотити здобувачів освіти мислити самостійно, якісніше засвоювати інформацію, формувати вміння працювати в команді, розвивати системне і креативне мислення.

Сучасний здобувач освіти є активним користувачем комп'ютерних технологій, зокрема медіатехнологій, тому він із задоволенням опановує програмовий матеріал, застосовуючи свої певні знання і вміння в цій галузі. Роль і завдання викладача полягає в правильному підборі прийомів і методів, які дають можливість здобувачу освіти зреалізувати ті уміння та навички, які він уже опанував, а також поглибити свої знання і вміння через виконання певних завдань, які сформульовані викладачем.

Одна із інтерактивних технологій, яку можна зреалізувати на уроках української та зарубіжної літератури, є *креалізовані тексти*.

Креалізовані тексти – це складне текстове утворення, в якому поєднано вербальні та невербальні елементи, що здійснюють вплив на читача (глядача), створюючи комплекс образів, які супроводжують зміст прочитаного. Креалізовані тексти – це комікси, буктрейлери, буклети, постери, брошури, фотоколажі, скрапбукінг, дудли, кардмейкінг тощо.

Серед перелічених видів креалізованих текстів у роботі зі здобувачами фахової передвищої освіти успішно можна застосовувати *створення буктрейлерів*.

Буктрейлер (грец. bookгрец. – книга і trailer, тут – афіша, анонс) – короткий відеоролик рекламно-презентаційного характеру, створений у форматі відеоанотації, що інформує про конкретний книжковий продукт, просуваючи та популяризуючи його на ринку.

Розгляньмо загальні вимоги до створення буктрейлера до будь-якого програмового художнього твору.

У відеоролику тривалістю 1-2 хвилини потрібно розкрити зміст художнього твору так, щоб через візуальне і звукове наповнення зацікавити і спонукати глядача до прочитання цього твору. Візуальна частина може містити ілюстровані матеріали, картинки, фотографії, власні відеоматеріали або нарізку з фільмів чи кліпів. У звуковій частині можуть бути репліки героїв з фільмів чи кліпів, музика або інші звуки, на тлі яких розмовляють герої, а також закадровий голос (власний чи підібраний з певних аудіоматеріалів). Музичне тло не має заглушувати закадровий голос, також не слід обирати музику зі словами, щоб вони не перебивали закадровий голос.

Застосовуються програми PowerPoint, Canva та Windows Movie Maker, Vegas Pro, Adobe Premier Pro, Final Cut.

Буктрейлер може створювати як один здобувач освіти, так і кілька, об'єднавшись у малі групи.

Цей метод передбачає роботу з ілюстрування навчального матеріалу, обробку даних, використання відео- та аудіозаписів, фрагментів художніх фільмів та музичних творів. В описі до буктрейлера обов'язково потрібно вказати, звідки взяті використані матеріали, щоб не порушувати авторських прав.

За допомогою методу створення буктрейлерів досягається інтенсифікація процесу навчання, розширення пізнавальних можливостей здобувачів освіти, зокрема у пошуку, аналізі та застосуванні інформації з різних джерел, розширення можливостей для аналізу та інтерпретації тексту, а також формування глибокої внутрішньої мотивації.

Отже, застосування інтерактивних методів у поєднанні з медіаосвітніми технологіями розширює можливості викладання, надає освітньому процесу сучасності, креативності та продуктивності, викликає зацікавленість у здобувачів освіти, значно покращує якість їхніх знань, підвищує мотивацію до читання художніх творів.

Список використаних джерел:

1. Ковальська К. В., Кузьменко О. Ю., Науменко Т. С. Інтерактивні методи викладання для стимулювання критичного мислення учнів середніх класів в Україні: ефективність та стратегії імплементації // Academy Vision. – 2024. – Режим доступу: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/968>.

2. Решетченко С., Скубарєва Т. Інтерактивні методи навчання як засіб успішної навчальної діяльності учнів // Проблеми сучасної педагогіки. – 2021. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/pbgok/article/view/17713>.

3. Стеценко Г. А. Інтерактивні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів // Вісник Криворізького державного педагогічного університету. – 2019. – Режим доступу: <https://journal.kdpu.edu.ua/psychology/article/view/3763>.

4. Сайт «Велика українська енциклопедія». URL: <https://vue.gov.ua> (Дата звернення 13.02 2025).

Комзол Богдана Сергіївна,
вчитель Комунального закладу «Городнянський ліцей №2»
Городнянської міської ради Чернігівської області,
bkomzol@gmail.com

ГЕЙМІФІКАЦІЯ - ОСВІТНІЙ ТРЕНД В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Ключові слова: *гейміфікація, онлайнтехнології, інтерактивні вправи.*

В умовах воєнного стану дистанційна та змішана форми навчання стали невід'ємними складниками освітнього процесу. Задля максимального залучення усіх здобувачів освіти актуальною є гейміфікація. Переяславська С.О. та Смагіна О.О. зазначають, що гейміфікація в освіті – це процес поширення гри на різні сфери освіти, який дозволяє розглядати гру і як метод навчання і виховання, і як форму виховної роботи, і як засіб організації цілісного освітнього процесу [2, с.250]. Навчання з використанням гейміфікації розвиває комунікабельність, критичне мислення, адже кожне завдання має елементи змагання, співпраці та рольової гри.

Нагороди, бали, елементи таблиці лідерів стимулюють учнів відповідально ставитись до виконання.

Сучасні механізми зворотного зв'язку під час виконання домашніх завдань, проєктів та діагностичних робіт дозволяють одразу дізнаватись, правильна чи неправильна відповідь, автоматизовано пояснюючи, який варіант потрібно було обрати і чому. Це дозволяє учню вдосконалюватися, а вчителю – впроваджувати коригувальні заходи, якщо потрібно. Гейміфікація дає можливість застосовувати знання на практиці та відчувати реальні результати своїх дій. Це полегшує вивчення дисциплін, зокрема української літератури.

Продуктивність такого виду роботи залишається суперечливим, адже гейміфікація сприймається як тісно пов'язана з традиційними відеоіграми. Проте нарахування балів або нагороди під час гейміфікованого навчання мотивують учня працювати продуктивніше та зберігати знання для того, щоб і надалі відчувати себе конкурентноспроможним. Отже, «звикання» в гейміфікації сприяє закріпленню знань, на відміну від звичайних відеоігор.

Залежно від мети і завдань уроку можемо виокремити такі види робіт:

-знайомство з автором задля комплексного прочитання й розуміння художнього тексту;

-вправи для підготовки до сприймання літературного твору;

-вправи для формування навичок компетентнісного читача;

-вправи для впровадження інтегрованого підходу до вивчення;

-вправи для формування навичок аналізу;

-вправи для рефлексії.

Контент, розроблений для гейміфікованого навчання, є суто освітнім і повністю відрізняється від відеоігор. Гейміфікований процес навчання може базуватися як на всіх цих компонентах разом, а також застосовувати тільки деякі з них, які дозволяють досягнути дидактичні цілі й завдання [2, с.252].

Увесь матеріал важливо розробляти таким чином, щоб він був безпечним і зручним для здобувачів освіти. Батьки, як учасники освітнього процесу, мають можливість переглядати навчальний контент, який використовує учень, і контролювати навчальне середовище.

Крім того, усі учні засвоюють нову інформацію відповідно до своїх можливостей. Гейміфікація зосереджується на внутрішній мотивації здобувача освіти до вивчення теоретичного матеріалу чи виконати завдань, отже, досягнувши ліміту вправ на день, учень припиняє роботу. Важливо поступово запроваджувати використання ігор поряд із традиційним навчанням для того, щоб здобувачі освіти не втрачали зв'язок з реальним навчальним середовищем.

Роль гейміфікації в освітньому процесі досить часто недооцінюють. Ми не можемо уникати розвитку індустрії електронного навчання та зростання технічної грамотності учнів. Ігри роблять процес навчання веселішим, захоплюють учнів і

підвищують рівень мотивації, залучаючи до процесу максимальну кількість учнів. У такому середовищі рівень стресу від неправильно виконаного завдання зведений до мінімуму, оскільки здобувачі освіти навіть не завжди усвідомлюють, що навчаються.

Гейміфікація є найефективнішим способом інтеграції мультимодального навчання в освітній процес. В Інтернеті доступні численні ігри, які можна використовувати на різних етапах уроків. Крім того зручність гейміфікованого навчання полягає в універсальності деяких ігор: один і той самий вид вправи можемо застосовувати на різних етапах уроку.

Отже, використання онлайн-технологій осучаснює урок. Завдяки віртуальним інструментам кожен учень має можливість навчатися та розвиватися відповідно до вікових та психологічних особливостей, адже освітнє середовище оптимізоване для мультимедійного навчання. Поданий підхід забезпечує найбільш релевантні та ефективні способи організації навчального процесу.

Список використаних джерел:

1. Паніна Л. Ментальна карта як засіб візуалізації навчальної інформації учнями закладів загальної середньої освіти на уроках української мови та літератури. *Нова педагогічна думка*. №4. 2020. С. 60 – 63.

2. Панченко Л.Ф., Разорьонова М.В. Використання інфографіки в освіті. *Наукові записки*. Вип.10. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка. 2016. С.122–126.

3. Переяславська С., Смагіна О. Гейміфікація як сучасний напрям вітчизняної освіти. *Нові педагогічні підходи в STEAM освіті*. Київ. 2019. С. 250 – 260.

Компаній Олена Вікторівна,
доктор педагогічних наук,
okompaniy@gmail.com

СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ РОБОЧИХ АРКУШІВ НА СЕРВІСІ WIZER.ME: З ДОСВІДУ РОБОТИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті звертається увага на сервіс *Wizer.me*, який дозволяє користуватися готовими інтерактивними аркушами або створювати їх самостійно; пропонується визначення поняття «інтерактивний робочий аркуш»; детально описується алгоритм роботи з сервісом.

Ключові слова: інтерактивний аркуш, цифровий сервіс *Wizer.me*, молодші школи.

Стрімкий розвиток хмарних технологій та поширення доступу до Інтернету дає нові інструменти для впровадження інтерактивних технологій навчання. В мережі з'являється велика кількість інтерактивних матеріалів, різних тренажерів та

інших освітніх ресурсів, які можна застосовувати в процесі вивчення різних дисциплін. Вчителі все активніше користуються таким унікальним засобом, як інтерактивний робочий аркуш, який забезпечує активну участь кожного учня в уроці, організує самостійну роботу, вдосконалює рівень знань.

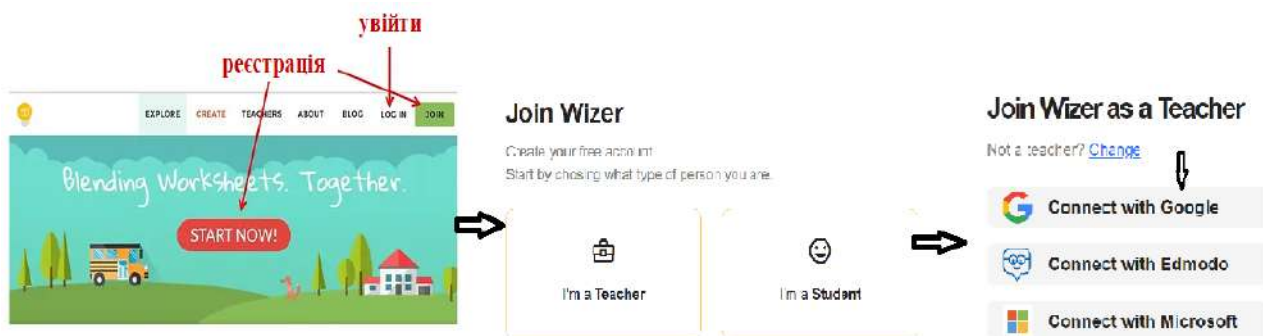
Обґрунтування проблеми впровадження інтерактивних аркушів в освітньому процесі знайшло відображення у значній кількості публікацій. Деякі аспекти висвітлені в періодичних виданнях П.Грабовського, О.Даниско, Л.Дідик, В. Курас та ін.

Джерелознавчий аналіз поняття «інтерактивний робочий аркуш» дає підстави стверджувати, що це поняття є новим, тому єдиного визначення не існує. На думку П.Грабовського, інтерактивний аркуш - це веб-сторінка, на якій розміщені навчальні матеріали (текст, зображення, відео тощо) і різного типу завдання [1, с.16]. О.Даниско розглядає інтерактивний аркуш як цифровий засіб організації педагогом навчальної діяльності учнів за допомогою хмарних сервісів і веб-інструментів. Далі вона пояснює, що це віртуальна мультимедійна картка з певної теми, що містить об'єкти (текст, зображення, фігури, гіперпосилання, відео, тестові завдання тощо), які можна змінювати, переміщувати, підкреслювати, друкувати [2, с.35]. У нашому розумінні, *інтерактивний робочий аркуш* – це цифровий інструмент, що дозволяє створювати цікавий дидактичний матеріал з використанням текстів, зображень, відео та аудіо файлів у поєднанні з інтерактивними елементами.

Для створення інтерактивного аркушу вчителі можуть використовувати такі сервіси, як: LiveWorksheets, Wizer.me, Formative, Classkick. Незважаючи на те, що онлайн-сервіси допомагають перевірити, закріпити набуті знання в ігровій формі, сформувані пізнавальний інтерес учнів, вони мають декілька недоліків: відсутність україномовної версії та доступу до сервісів Google на заняттях, а також наявність у класі лише одного стаціонарного комп'ютера, що значно звужує поле застосування інтерактивних аркушів та визначає їх як лише самостійне домашнє завдання.

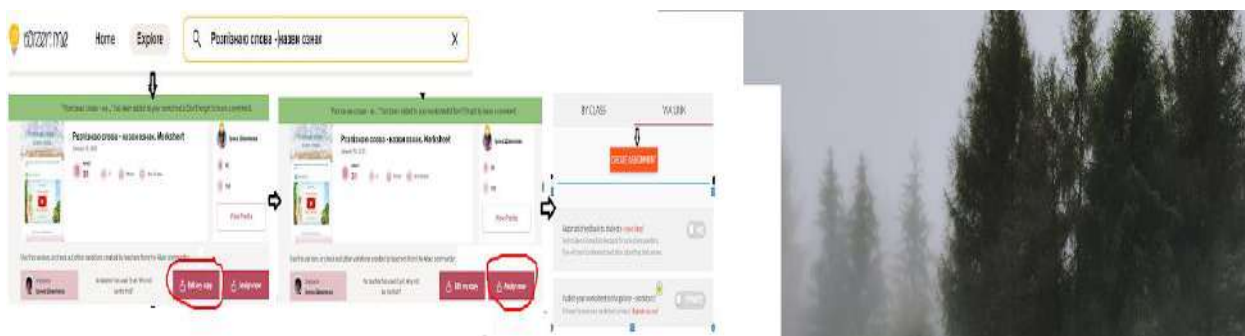
Розглянемо алгоритм роботи з найпопулярнішим і найдоступнішим онлайн-сервісом WIZER.ME, який дозволяє розміщувати в інтерактивному аркуші не тільки тексти та зображення, а й відео та аудіо з різними видами завдань, відстежувати їх виконання.

Для початку роботи із сервісом учителю потрібно виконати покроково такі дії: зареєструватися через команду *Join now*, натиснути на «*I'm Teacher*» та прив'язати сервіс до електронної пошти, що розташована на Google.

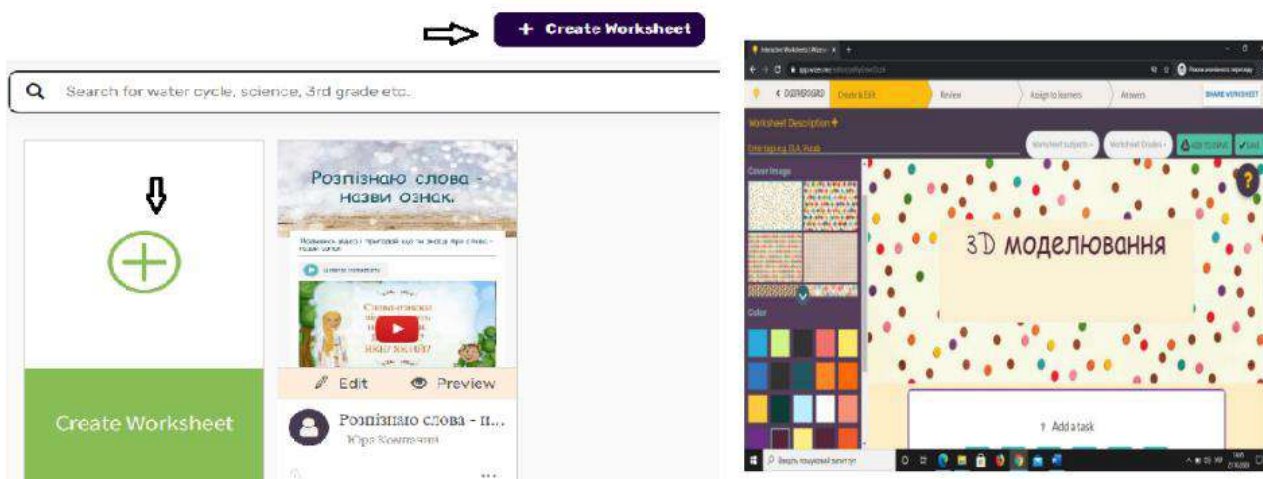

Потрапивши в середовище Wizer.me, можна скористатися вже раніше створеними аркушами. Для цього в пошуку слід ввести ключове слово чи назву теми і переглянути запропоновані аркуші. Якщо зміст аркушу відповідає навчальній меті, то вчитель натискає по черзі на команди *Edit my copy* (назва теми виділяється зеленим кольором), *Assign now*, *Create assignment on Googleclass*.

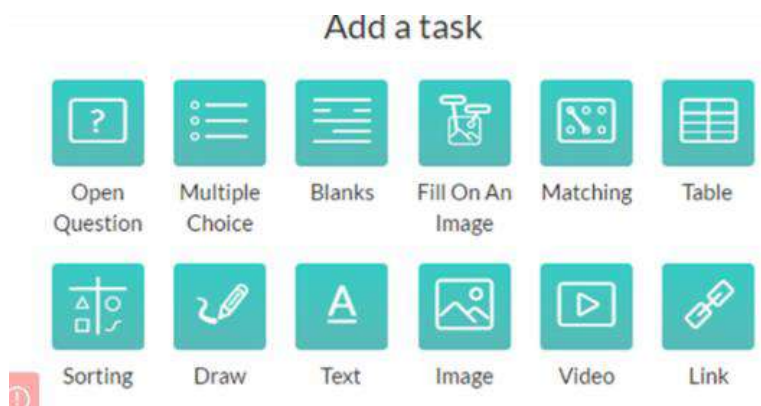
Проілюструємо поетапність роботи схемою. Кроки показано стрілками.

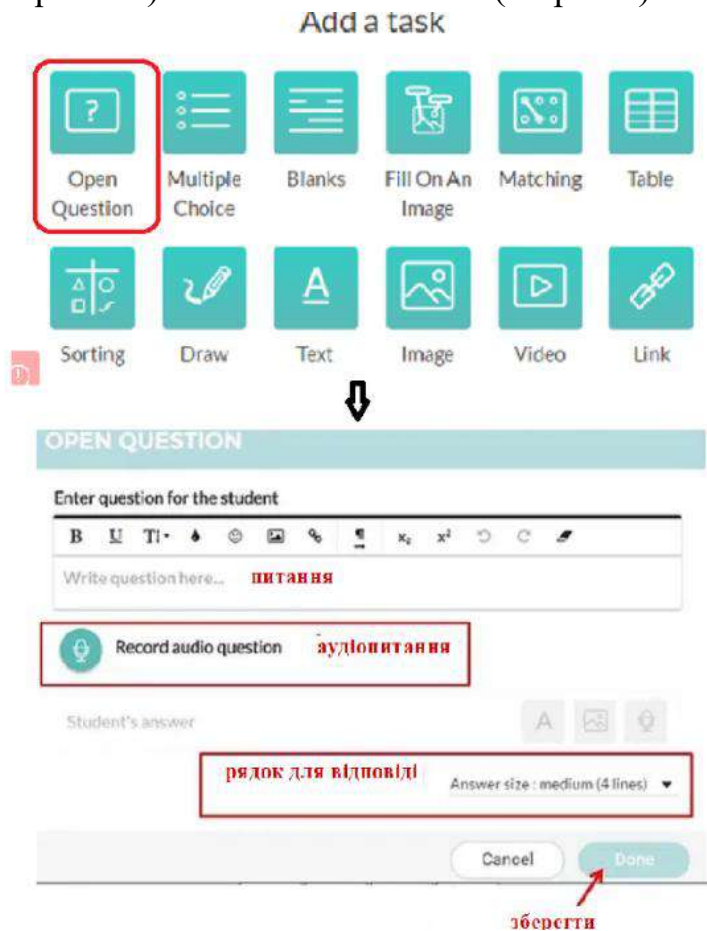
Для створення власного інтерактивного аркуша необхідно скористатися командою *Create Worksheet*, обрати дизайн, зображення обкладинки, колір та шрифт, вказати назву та наповнити аркуш завданнями.

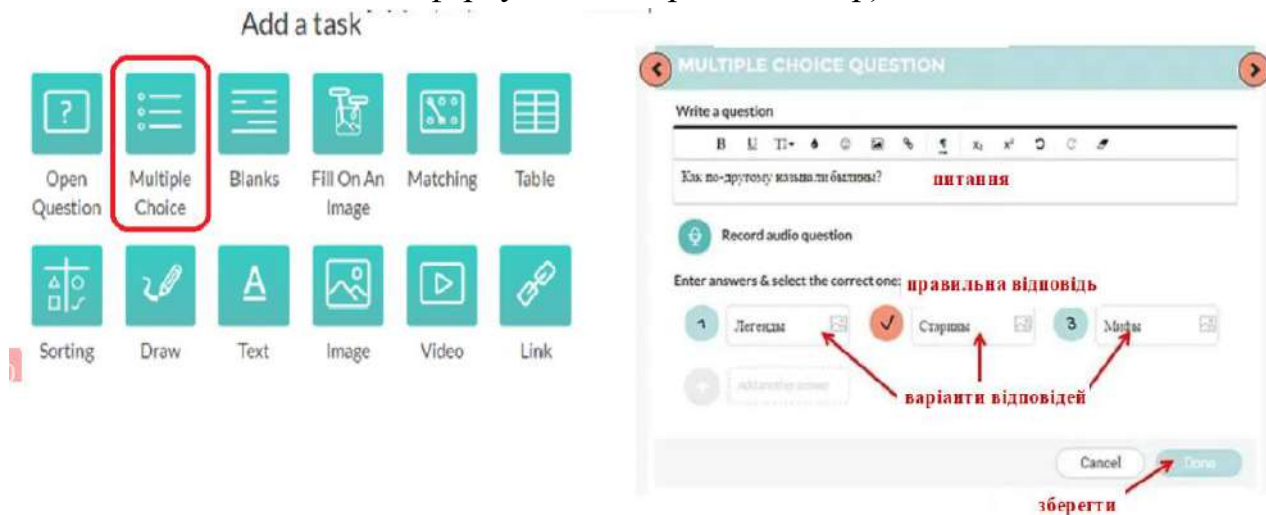
Завантажити завдання допомагає розділ «Add Task», який передбачає дванадцять завдань різних типів: Open Question (відкрите питання); Multiple Choice (питання з вибором відповіді); Blanks (роботу з текстом; знайти, вставити пропущені слова тощо); Fill On An Image (поєднання тексту і малюнку); Matching (з'єднання частин); Table (таблиця); Sorting (сортування); Draw (малювання). Проаналізуємо деякі з них.

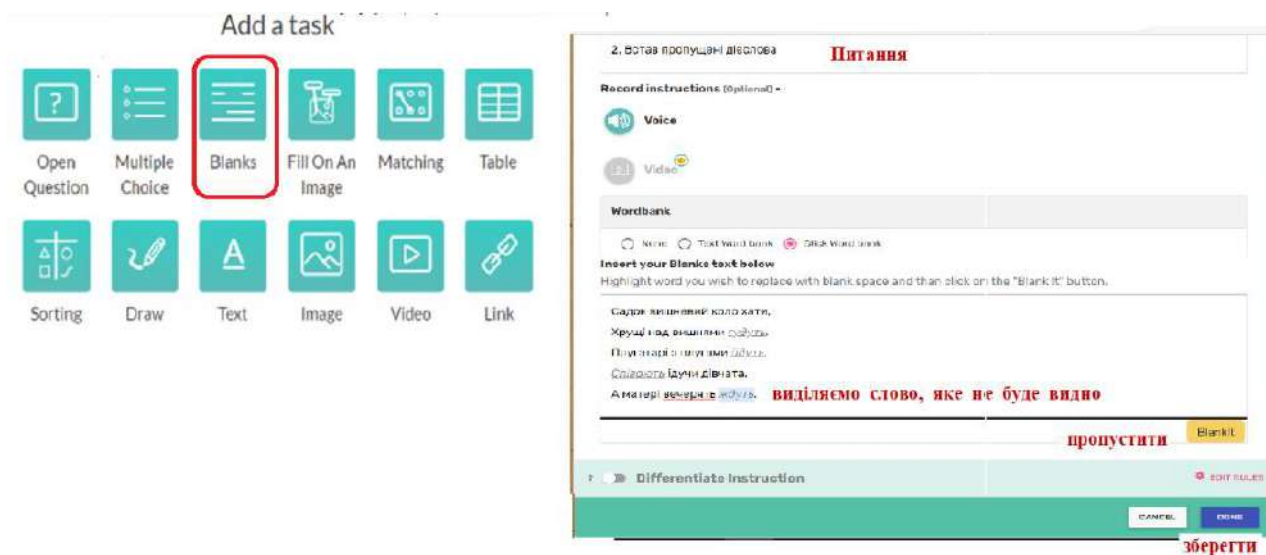
Для того, щоб розмістити на аркуші відкрите питання, обираємо команду «Open Question». У вікні вносимо питання (назву завдання) чи додаємо аудіопитання (Record audio question). Натискаємо «Done» (зберегти).

На аркуші можна розташувати питання з вибором правильної відповіді за допомогою команди «*Multiple Choice*». У вікні вносимо питання, даємо варіанти відповіді на питання. Якщо варіантів відповідей необхідно більше, натискаємо значок «+». Помічаємо правильний варіант відповіді, клацнувши по ньому (він позначається «галочкою» і фарбується в червоний колір), та натискаємо «*Done*».

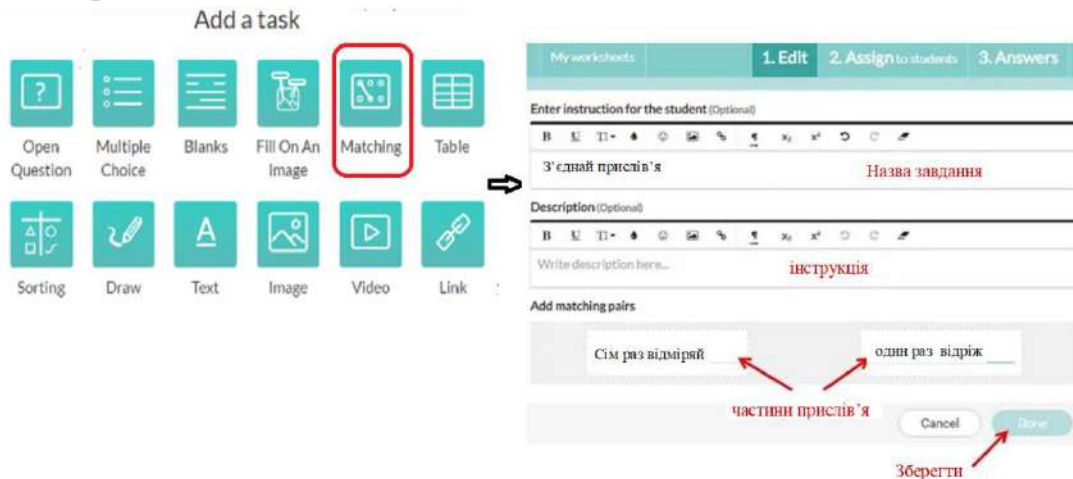
Команда «*Blanks*» дає можливість додати завдання з пропуском слова. У першому рядку пишемо завдання. Далі налаштовує його за допомогою кнопок None (дати свої слова), Text Word bank (вибрати з довідки), Click Word bank (вставити потрібні слова по пам'яті). Нижче вставляє речення чи текст, виділяємо потрібне слово «мишкою» і натискаємо «*Blank*». На закінчення обираємо «*Done*».

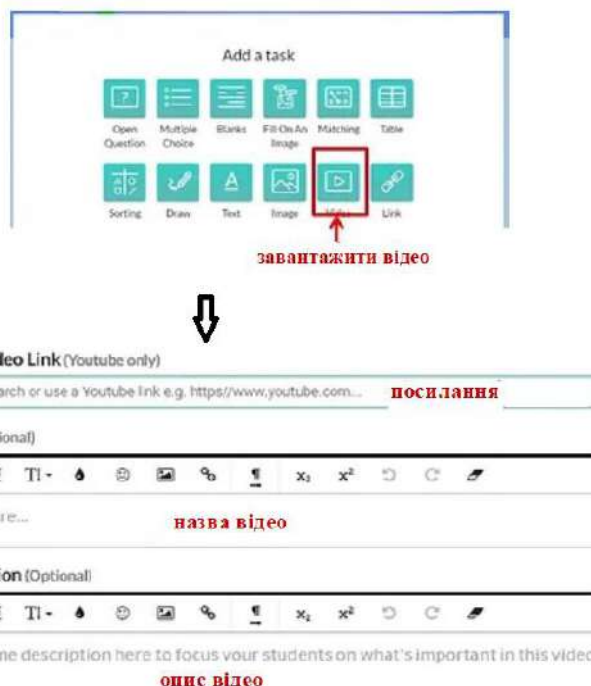
Поєднати слово з малюнком передбачає команда «*Fill On An Image*». Спочатку завантажуюмо та зберігаємо зображення, потім у відкрите вікно вносимо назву завдання, додаємо інструкцію для учнів по виконанню вправи. На зображенні «мишкою» наносимо позначки і залишаємо їх порожніми. Якщо необхідна автоматична перевірка відповідей, прикріплюємо до міток правильні відповіді. Натискаємо на *Open*, що робить мітки видимими, та «*Done*».

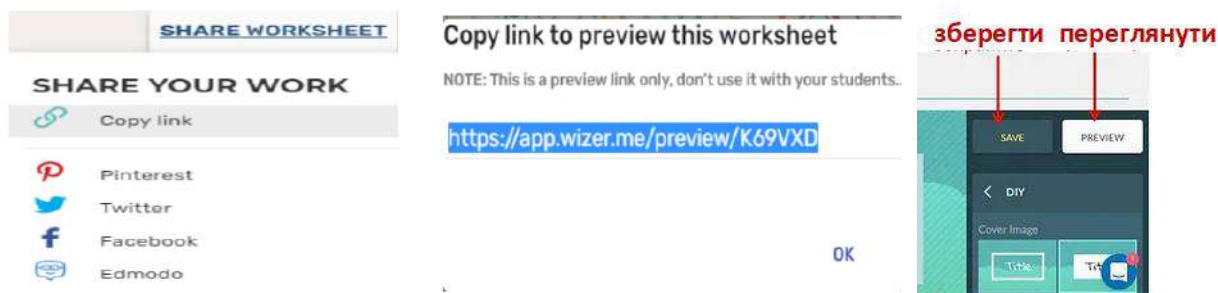
Цікавим є інтерактивне завдання на поєднання частин. У команді «*Matching*» пишемо завдання та інструкцію його виконання, якщо необхідно. Далі парами додаємо частини речень або слів, які необхідно з'єднати між собою, натискаємо «*Done*».

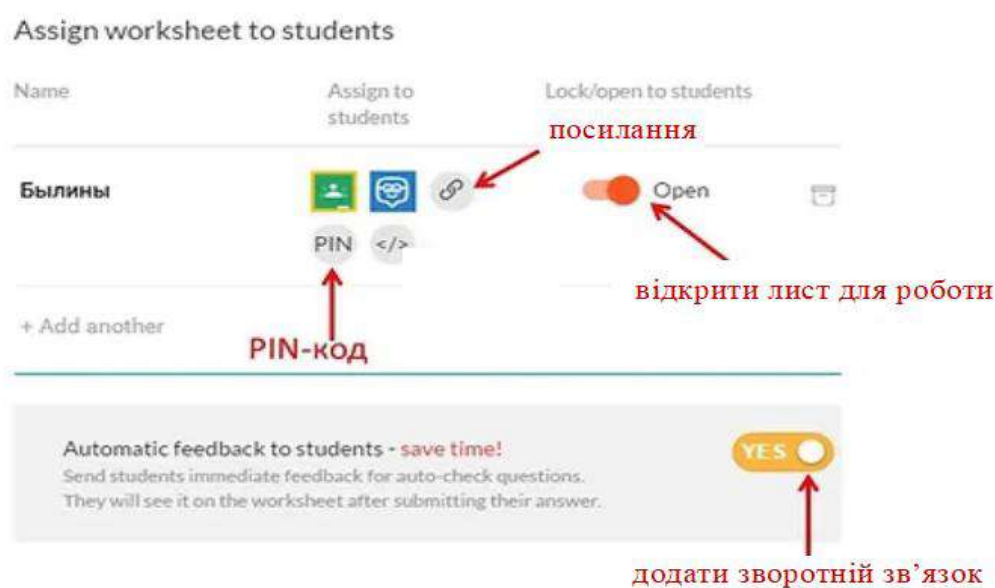
На інтерактивному листі можна розмістити відео. Завантажуємо його через команду «*Video*». У відкритому вікні вставляємо посилання на відео з YouTube, додаємо назву відеоролика, натискаємо «*Done*».

Після того, як всі завдання розміщено, аркуш потрібно зберегти, переглянути та поділитися з учнями, надавши їм або код доступу, або посилання («*Share with teachers*»).

Запрошуємо учнів до роботи через команду «Assign to students». Налаштуємо параметри зворотного зв'язку: після відповідей на завдання, учням буде показана інформація про правильних або неправильних відповідях на питання.

Учні, закінчивши роботу, натискають «Save», а потім «Hand in work» і ще раз підтвердити «Hand in work». Усі роботи учитель перевіряє в розділі «Answers», пише коментар або відправляє роботу на доопрацювання, вказавши на недоліки.

Отже, сервіс Wizer.me є простим цифровим інструментом, який дозволяє користуватися готовими інтерактивними аркушами або створювати їх з нуля. Також сервіс дає можливість розмістити всі матеріали, необхідні для уроку, в одному місці.

Список використаних джерел:

1. Грабовський П. Критерії та показники добору цифрового застосунку реалізації інтерактивного робочого аркушу педагогічним працівником закладу загальної середньої освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2023. Том 11, № 9. С. 15-20.
2. Даниско О. В. Використання інтерактивних робочих аркушів як засобу підвищення ефективності процесу професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, спорту і здоров'я людини* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (23–24 квітня 2020 р.) / ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2020. С. 34–38.

Кравець Олександра Василівна,
викладач вищої категорії, старший викладач
ЗП (ПО)О «Запорізький професійний коледж готельно-ресторанного бізнесу»,
м. Запоріжжя,
alexsis2575@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація: *Онлайн-сервіси відкривають перед викладачем безмежні можливості для урізноманітнення навчального процесу, підвищення мотивації учнів та розвитку їхніх компетентностей. Тези доповіді розкривають актуальність та доцільність використання онлайн-сервісів на уроках української мови.*

Ключові слова: *інтерактивні вправи, мовний проєкт, онлайн-сервіси, онлайн-словники, онлайн-тренажер, технології.*

Онлайн-сервіси є неодмінною частиною сучасного життя. Вони пропонують широкий спектр можливостей для навчання, спілкування, роботи та розваг. Їх використання в освіті є особливо актуальним, адже вони роблять процес навчання більш цікавим, інтерактивним та доступним.

Розвиток використання онлайн-сервісів в Україні зумовлений кількома ключовими факторами: розвиток технологій та інфраструктури, зміни в суспільстві та економіці, пандемія COVID-19, державна підтримка, зручність та ефективність, повномасштабне вторгнення в 2022 році.

Багато онлайн-сервісів автоматизують рутинні завдання, що підвищує ефективність роботи та звільняє час для більш важливих справ. Також часто пропонують можливість персоналізації налаштувань та отримання інформації відповідно до індивідуальних потреб користувачів. Ці фактори в сукупності сприяли активному розвитку та поширенню використання онлайн-сервісів в Україні, роблячи їх важливою частиною сучасного життя.

Онлайн-сервіси можуть стати в нагоді на всіх етапах вивчення української мови. Їхнє використання робить навчання більш наочним, цікавим та інтерактивним. Під час вивчення теми з лексикології доцільно використовувати онлайн-словники: «Академічний тлумачний словник української мови», «Словник української мови онлайн». Окрема рекомендація – «Паляниця». Це чудовий мовний проєкт, який допомагає українцям та всім, хто цікавиться українською мовою, збагатити словниковий запас, навчитися правильно вживати слова та словосполучення. Ще одна знахідка як для мене, так і для моїх учнів, «Лайфхак українською». Це проєкт телеканалу «Суспільне. Новини». 39 серій, які допоможуть позбутися суржику, правильно вживати слова з часткою «не», замінити нецензурну лексику українською лайкою тощо.

Під час вивчення граматики української мови онлайн-сервіси є чудовим інструментом, адже вони пропонують інтерактивні вправи, миттєвий зворотний зв'язок та доступ до різноманітних ресурсів. Також використовую платформи з інтерактивними вправами: Learning.ua, LearningApps, Wordwall. Ці платформи пропонують цікаві та різноманітні вправи з граматики, лексики та правопису. Мають ігровий формат, що робить навчання більш захопливим. Підходить для різних рівнів володіння мовою. Сервіси Quizizz та Kahoot!, які допомагають створювати інтерактивні вікторини та ігри, що дає можливість перевірити знання з граматики під час уроку або вдома.

Наступний сервіс – «Онлайн-тренажер з правопису української мови». Це спеціалізований тренажер для відпрацювання навичок правопису, який пропонує вправи на різні орфографічні правила й містить пояснення та приклади вживання слів. Цей онлайн-тренажер можна знайти на освітній платформі ВЧИМО. І ще одна рекомендація – мультимедійний курс «Сучасна українська мова». Цей курс створено для опанування нових правил української мови, позбутися суржику та русизмів, подолати мовний бар'єр. Курс складається з 15 мультимедійних уроків, після закінчення яких можна отримати сертифікат.

Для реалізації навчальних проєктів використовую Canva. Це інтуїтивно зрозумілий та багатофункціональний онлайн-сервіс, який дозволяє створювати різноманітні візуальні матеріали, навіть якщо ви не маєте спеціальних навичок дизайну. На заняттях з української мови використовую як онлайн-дошку, створюю навчальні презентації.

Обирайте сервіси, які відповідають навчальним цілям та віковим особливостям учнів. Пояснюйте учням, як користуватися онлайн-сервісами, та надавайте їм необхідну підтримку. Контролюйте час, який учні проводять в інтернеті, та забезпечуйте безпеку їхньої роботи. Комбінуйте використання онлайн-сервісів з традиційними методами навчання для досягнення найкращих результатів. Використання онлайн-сервісів на уроках української мови відкриває нові можливості для навчання та розвитку учнів. Головне - підійти до цього процесу творчо та відповідально.

Список використаних джерел:

1. <https://mova-ombudsman.gov.ua/onlain-resursy-tablytsia>
2. <https://kl.informator.ua/2022/11/09/top-bezkoshtovnyh-resursiv-dlya-yyvchennya-ukrayinskoyi-movy/>
3. <https://surl.li/aookoi>
4. file:///D:/Administrator/Desktop/905.pdf

Кравець Ростислав Віталійович,
студент спеціальності «Комп'ютерні науки»
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»,
olenaropruzhnaya@gmail.com
Науковий керівник – Попружна О. В.

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС РОБОТИ В ІНТЕРНЕТІ

Анотація. *Захист персональних даних студентів під час роботи в інтернеті є важливою складовою цифрової безпеки. Недбале ставлення до конфіденційності може призвести до витоку інформації, шахрайства та кіберзлочинів. Дотримання базових правил безпеки, використання складних паролів, двофакторної автентифікації, VPN та обачність у соціальних мережах допомагають знизити ризики та захистити особисту інформацію.*

Ключові слова: *безпека, конфіденційність, персональні дані, фішинг, інтернет.*

Сьогодні більшість студентів використовують інтернет для навчання, спілкування та розваг. Однак разом із його перевагами виникає і серйозна проблема – захист персональних даних. Із ростом кіберзагроз і витоків інформації кожен студент має усвідомлювати, як важливо дбати про свою конфіденційність у мережі.

Однією з основних проблем є те, що багато студентів легковажно ставляться до захисту своїх даних. Вони використовують прості паролі, реєструються на сумнівних сайтах або переходять за підозрілими посиланнями. Це створює ризик, що їхні дані, такі як адреса електронної пошти, номер телефону чи навіть банківські реквізити, можуть потрапити до рук шахраїв. У такому випадку вони можуть стати жертвами фішингу чи інших кіберзлочинів.

Щоб уникнути таких ситуацій, студенти повинні дотримуватися базових правил безпеки. Наприклад, важливо використовувати складні паролі, які містять літери, цифри та символи, і регулярно їх змінювати. Також не варто повідомляти конфіденційну інформацію на незнайомих платформах. Використання двофакторної автентифікації є ще одним ефективним способом захисту. Завдяки цьому навіть у разі втрати пароля доступ до облікового запису буде захищений.

Ще одна проблема полягає у використанні безкоштовного Wi-Fi у публічних місцях. Багато студентів не замислюються над тим, що зловмисники можуть перехоплювати дані, передані через незахищені мережі. Щоб запобігти цьому, варто використовувати VPN – спеціальний інструмент, який забезпечує шифрування переданих даних і робить роботу в мережі більш безпечною [1, с.92].

Також слід бути уважними до того, яку інформацію ми публікуємо у соціальних мережах. Надмірна відкритість може бути використана шахраями, наприклад, для створення фальшивих профілів або навіть для шантажу. Тому варто налаштувати конфіденційність профілю, обмежуючи доступ до особистої інформації для незнайомих.

Окрім того, важливо читати політику конфіденційності сайтів і додатків, якими користуєтесь. Часто платформи збирають дані про своїх користувачів для рекламних цілей або навіть продають їх третім сторонам. Розуміння того, як обробляються ваші дані, допоможе приймати усвідомлені рішення.

Окрему увагу варто приділити фішинговим атакам. Шахраї можуть створювати підроблені сайти, які зовні дуже схожі на офіційні сторінки банків, навчальних закладів або популярних сервісів. Студенти можуть несвідомо вводити свої дані на таких ресурсах, думаючи, що це безпечно. Щоб уникнути подібних ситуацій, необхідно перевіряти URL-адресу сайту та уникати переходів за посиланнями із сумнівних електронних листів [3, с. 119].

Ще один аспект безпеки – обережність під час завантаження файлів із невідомих джерел. Студенти часто завантажують книги, програми чи інші матеріали з інтернету, але іноді ці файли можуть містити шкідливе програмне забезпечення. Завантажуйте файли лише з перевірених ресурсів, і перед відкриттям обов'язково скануйте їх антивірусом.

Також важливо усвідомлювати, що особиста інформація – це не лише ваші контакти чи фінансові дані. Сюди входять також фотографії, дописи та навіть коментарі в соціальних мережах. Часто інформація, яка здається невинною, може стати причиною витоку конфіденційних даних або неправомірного використання. Тому перш ніж щось публікувати, слід подумати, чи може це зашкодити в майбутньому [2, с. 68].

Таким чином, захист персональних даних студентів під час роботи в інтернеті є важливим аспектом сучасного життя. Кожен користувач має бути уважним і дотримуватись простих правил, які допоможуть убезпечити себе. Інтернет – це чудовий інструмент для навчання та розвитку, але ним потрібно користуватися відповідально, щоб уникнути неприємних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Буров О. Ю. «Інформаційна безпека та захист персональних даних» / О. Ю. Буров. – Київ: Педагогічна думка, 2021. – 312 с.
2. Глинський Я. М., Ковальчук О. Л. «Кібербезпека та цифрова гігієна» / Я. М. Глинський, О. Л. Ковальчук. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. – 280 с.
3. Лапін В. П. «Основи кібербезпеки: захист даних у цифровому світі» / В. П. Лапін. – Харків: Освіта, 2020. – 265 с.

**Липа Валерія Дмитрівна,
Ясочко Мирослава Михайлівна,**
студенти спеціалізації «Медсестринство»
Комунального закладу «Чернігівський базовий фаховий
медичний коледж» Чернігівської обласної ради,
conferenceukrmova@ukr.net
Науковий керівник – Михайленко І.І.

ПРОФЕСІЙНА РИТОРИКА МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ: КУЛЬТУРА СЛОВА ТА ЕМПАТІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ

Анотація. У статті розглядається значення професійної риторики для майбутніх лікарів, зокрема культура мовлення та емпатійне спілкування. Акцентується увага на важливості чіткої та зрозумілої комунікації між лікарем і пацієнтом, а також на необхідності розвитку навичок активного слухання та співчуття. Наведено практичні приклади ефективного та неефективного спілкування в медичній практиці.

Ключові слова: професійна риторика, лікар, культура мовлення, емпатійне спілкування, активне слухання, медична комунікація.

Мова є одним із ключових інструментів лікаря у процесі професійної діяльності. Вона не лише забезпечує ефективну передачу інформації, а й створює довіру між медичним працівником і пацієнтом. В умовах сучасних викликів у сфері медицини важливо приділяти увагу не лише фаховій термінології, а й культурі мовлення та емпатійному спілкуванню.

Культура мовлення лікаря – це не лише правильність і точність висловлювань, а й уміння адаптувати мову до стану та особливостей пацієнта. Вона включає:

- Чіткість і зрозумілість викладу медичної інформації.
- Використання літературної української мови, зокрема правильних термінів.
- Відсутність просторічних та некоректних висловів.

Наприклад, лікар може пояснити діагноз пацієнту так:

Неправильно: «У вас проблеми з тиском. Треба пити таблетки».

Правильно: «У вас артеріальна гіпертензія. Ми підберемо ефективне лікування, яке допоможе нормалізувати тиск».

Емпатійне спілкування – це вміння лікаря розуміти емоційний стан пацієнта, підтримувати його морально та будувати довірливі відносини. Основними принципами такого спілкування є:

- Активне слухання (повторення важливих слів пацієнта, уточнюючі запитання).
- Прояв емоційної чуйності (звернення до пацієнта на ім'я, вираження співчуття).

- Ненасильницька комунікація (відмова від наказового тону, використання слів підтримки) [4].

Приклад емпатійного спілкування:

Неправильно: «Нічого страшного, буває».

Правильно: «Я розумію, що вам важко. Ми зробимо все можливе, щоб допомогти вам почуватися краще».

Для формування якісної професійної риторики у студентів-медиків доцільно:

- Використовувати рольові ігри для відпрацювання навичок спілкування з пацієнтами.

- Включати до освітнього процесу курси з медичної етики та комунікації.

- Організувати тренінги з управління конфліктами та стресом у спілкуванні [1].

Професійна риторика лікаря відіграє визначальну роль у його діяльності. Грамотне, чітке та емпатійне спілкування сприяє ефективному лікуванню, зменшує рівень тривожності пацієнтів і підвищує рівень довіри до медичної системи. Саме тому майбутні лікарі мають розвивати культуру слова та навички емпатії вже під час навчання.

Список використаних джерел:

1. Бех В. Психологія спілкування: теорія і практика. – К.: Освіта, 2020.
2. Гуменюк Л. Комунікативна компетентність лікаря: сучасний погляд. – Львів: Медична книга, 2019.
3. Карпенко О. Основи медичної етики та деонтології. – Харків: Здоров'я, 2021.
4. Сидоренко М. Психолінгвістика в медицині: посібник. – Київ: Наукова думка, 2022.

Мазепа Ірина Петрівна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка»

Чернігівської обласної ради

КОГНІТИВНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. *Стаття розглядає когнітивний підхід до вивчення іноземних мов. Автор підкреслює важливість активного залучення студентів в освітній процес, розвитку їхніх когнітивних навичок та розуміння мови як інструменту мислення.*

Ключові слова: *мовленнєва діяльність, вивчення іноземних мов, когнітивний підхід розвиток мислення.*

Протягом останнього десятиліття розвиток педагогіки та психології спричинив переосмислення процесів навчання та формування когнітивних та особистісних

структур людини. Виник і набуває поширення напрям, відомий як когнітивна педагогіка. За аналогією з когнітивною психологією, цей підхід передбачає, що студент постійно перебуває в процесі пізнання, використовуючи свої когнітивні можливості та потрібний набір інструментів. Ефективність навчання залежить від рівня розвитку цих можливостей і якості застосованих засобів. Ключові питання когнітивної педагогіки зосереджено на тому, як студент досліджує навколишній світ, організовує свою діяльність і засвоює нову інформацію.

У широкому розумінні когнітивістика визначають як науку, що вивчає людський розум, мислення та пов'язані з ними ментальні процеси й стани. Основним об'єктом її дослідження є взаємозв'язок систем сприйняття, репрезентації та продукування інформації, а також її технологічне моделювання, зокрема створення моделей пізнання [5, с. 48].

У нашій роботі ми погоджуємося з позицією сучасних дослідників, які зазначають, що когнітивна теорія навчання іноземної мови ґрунтується на таких принципах [1; 2; 3].

1. Розвиток мислення як ключовий аспект. Процес вивчення іноземної мови має включати не лише сприйняття та механічне запам'ятовування мовних одиниць (лексики, граматики тощо) чи правил, але й активне пізнання сутності явищ, що вивчаються. Це передбачає створення умов, у яких студенти реалізують свої особистісні орієнтири.

2. Активна участь студентів. Освітній процес повинен враховувати індивідуальні інтереси та особливості студентів, залучаючи їх як активних учасників.

3. Соціальна взаємодія в навчанні. Процес навчання має як особистісний, так і соціальний характер, що відображається в спілкуванні студентів між собою та з викладачем у контексті, наближеному до реальних умов. Викладач і студенти мають бути залучені в процес взаємного пізнання, співпрацюючи у рамках навчально-пізнавальної діяльності [2, с. 119].

Дослідження свідчать, що когнітивний підхід до навчання іншомовної лексики є надзвичайно ефективним, адже він ґрунтується на створенні образу іншомовного слова, зокрема, когнітивного образу слова. Ця методика спирається на концептуалізацію word-study [3].

На етапі концептуалізації студенти отримують різноманітну інформацію про мовні особливості слова, що формує його образ. Далі, через інтеріоризацію, лексична одиниця поступово інтегрується у довготривалу пам'ять, розвивається здатність її активного використання. Свідомість студента організовує інформацію у вигляді когнітивних об'єднань, що дозволяє формувати стійкі асоціативні зв'язки між словами.

Особливо важливим у цьому процесі є мотивація студентів, їхній позитивний мовний досвід, а також креативність у мовленнєвій діяльності. Саме ці чинники сприяють «кристалізації» знань, утворенню тривалих зв'язків та адаптації слів до різних мовленнєвих ситуацій. Створення розгалуженої системи зв'язків у словах забезпечує ефективно оволодіння лексичним аспектом іншомовного мовлення.

Для досягнення високого рівня автоматизму в оперуванні новою лексикою застосовують спеціальні вправи. Вони спрямовані на зниження функціональної залежності лексичних навичок від когнітивних процесів та розвиток когнітивної комунікації, що є актуальним для майбутніх фахівців. Використання цього підходу може суттєво підвищити інтерес до вивчення іноземних мов і забезпечити глибоке засвоєння знань.

Вивчення граматичних явищ тісно пов'язане з розумовими процесами, які формують основу для їхнього розуміння та застосування у мовленні. У цьому контексті когнітивний підхід до викладання граматики іноземної мови набуває особливої актуальності. Цей підхід сприяє, з одного боку, усвідомленому засвоєнню граматичних явищ разом із культурно-естетичними та країнознавчими відомостями, що супроводжують ці явища. З іншого боку, він обґрунтовує теоретичну основу комунікативної технології навчання іноземних мов загалом [2].

Основна ідея полягає у тому, щоб не надавати студентам готові граматичні правила чи структури, а допомагати їм самостійно відкривати ці моделі. Таким чином, граMATика постає перед студентами як логічна, впорядкована система, яку можна зрозуміти та засвоїти через аналіз і спостереження.

Мета цього підходу – забезпечити здатність ефективно користуватися мовними засобами. Для досягнення цього студентам пропонують різноманітні завдання, орієнтовані на застосування вивчених форм у комунікативних ситуаціях. Завдання виконуються в реалістичних контекстах, що створює умови для їх адаптації до реального мовленнєвого середовища.

Таким чином, когнітивний підхід у викладанні граматики сприяє формуванню не лише мовних знань, а й навичок їхнього застосування, що робить навчання більш ефективним і орієнтованим на реальні потреби студентів.

Список використаних джерел:

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання в немовному ВНЗ : монографія. К. : Фірма «Інкос», 2005. 315 с.
2. Конопляник Л. М. Комунікативно-когнітивний підхід до навчання іноземної мови професійного спрямування студентів-фізиків. Черкаси, 2013. С. 117–124.
3. Oxford R. Language learning strategies in a nutshell: Update and ESL suggestions // TESOL Journal. 1992–1993. No. 2 (2). P. 18–22

**Миголь Валентина Миколаївна,
Слинько Ірина Іванівна,**
викладачі іноземної мови
ВСП «Фаховий економічний коледж Київського національного
економічного університету імені Вадима Гетьмана»,
irinaslynko74@gmail.com

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL WORK IN INSTITUTIONS OF PROFESSIONAL EDUCATION

Annotation. The paper presents the results of scientific and pedagogical research of the issue of modernisation of educational work departments which operate in almost all colleges of Ukraine. The aim of the research work was the success of students' education at a university is largely determined by the real conditions of their life, the nature of the problems that arise in the learning process, and the possibilities of their solution by the administration, teachers, as well as the services of social educators and psychologists.

Key words: *educational work departments, a student, communication, professional education, self-education, realization.*

Today, no one needs to be convinced that high-quality higher education is the key to a successful, secure future. College education for young people is not limited only to mastering the specialty they have chosen. This is a time of close communication with peers, the desire to maximally demonstrate and realize their capabilities, the formation of a worldview and behavioral models, that is, students are included not only in the learning process, but also in the educational process.[1]

Currently, educational work departments operate in almost all colleges. Their field of activity includes the work of campuses, sports clubs, student clubs, student youth organizations, etc. A fundamentally new direction has been the creation of educational work departments of sociological and socio-psychological services, which allow professional research into the problems of student youth and contribute to their solution.

The success of students' education at a university is largely determined by the real conditions of their life, the nature of the problems that arise in the learning process, and the possibilities of their solution by the administration, teachers, as well as the services of social educators and psychologists. To correctly determine the strategy of educational influence, the pedagogical staff of the college must clearly represent the spectrum of those current problems that occur in the student environment. At the same time, it is necessary to clearly draw a line between the general trends of the personal development of modern student youth and the problem situations that students encounter in the conditions of a particular educational institution. [2]

The system of education of students at a university should be focused on the development of the needs of the individual in achieving success, realizing their goals and self-affirmation, forming the qualities of the individual, which ensures his inclusion in various spheres of society. In other words, the main integral goal of education will be the formation of a cultural, versatile personality of the student, viable and socially active in the conditions of a changing social environment. The education of students is determined by the personal and social problems that are significant for the student, the experience of solving which he acquires on the basis of the professional education he receives.

However, the education of youth has two sides. On the one hand, the education of the necessary qualities that make a person competitive in modern conditions, and on the other, the education of the skills to competently build reliable social protection, which weakens competition. In other words, to be ready to participate in the competitive struggle, and at the same time to be able to protect oneself in the conditions of the competitive struggle.

The features of such an educational environment are the fundamental nature of education, the orientation towards integration into the world educational system. The university forms a socio-cultural environment, creates the conditions necessary for the comprehensive development of the personality, contributes to the development of the socio-educational component of the educational process, including the development of student self-government, students in the work of public organizations, sports and creative clubs, and scientific student groups.[3]

Therefore, the educational environment of the college should develop based on the following principles:

- promote the development of the ability to self-education and self-assessment;
- promote the development of the ability to innovative activity;
- develop communication skills: to conduct a discussion, to defend one's point of view with arguments, to be able to work in a team;
- develop skills in presenting the results of one's work;
- promote the development of the ability to quickly master new types of activities, to adapt to changing conditions.

Thus, the key ideals of students, the search for their place, the possibility of full self-realization, personal freedom are considered by them as conditions that ensure a decent life in society. According to students, the realization of personal prospects is possible on the basis of high-quality education.

Список використаних джерел:

1. Берека В. Теоретичні аспекти побудови освітнього середовища для навчання та розвитку обдарованих дітей. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 3. С. 160-163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2018_3_35

2. Обдарована дитина. Психолого - педагогічний супровід / упоряд. Ж.Сташко. К.: Шк. світ, 2013.104 с.

3. Соціально-педагогічне проектування розвитку обдарованості учня в системі навчально-виховного процесу: посібник / В. О. Киричук та ін.; заг. ред. В. О. Киричук; Ін-т обдарованої дитини НАПН України. Київ: Ін-т обдарованої дитини, 2014. 192 с.

Михайленко Ірина Іванівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Комунального закладу «Чернігівський базовий фаховий
медичний коледж» Чернігівської обласної ради,
conferenceukrmova@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ І РЕСУРСІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Анотація: у сучасному світі вимоги до медичних працівників щодо мовної компетенції надзвичайно високі. Ця стаття розглядає різноманітні дидактичні засоби та ресурси, які застосовуються в коледжах для підвищення ефективності мовного навчання медичних працівників. Зокрема, розглядаються інтерактивні технології, віртуальні імітації, використання мультимедійних матеріалів, ігрові методики, спеціалізовані курси та семінари, а також міжкультурне навчання. Ці підходи сприяють покращенню мовних навичок та комунікативної компетенції медичних студентів, що є важливим елементом їхньої професійної підготовки.

Ключові слова: мовне навчання, медичні працівники, дидактичні засоби, ефективність, коледжі, інтерактивні технології, віртуальні імітації, мультимедійні матеріали, ігрові методики, спеціалізовані курси, міжкультурне навчання.

Мовне навчання медичних працівників є ключовим аспектом їхньої професійної підготовки. Комунікація з пацієнтами, ведення медичної документації та участь у наукових конференціях вимагають від медичних фахівців не лише глибоких знань у своїй галузі, але й високого рівня мовної компетенції. Для досягнення цієї мети в коледжах використовуються різноманітні дидактичні засоби та ресурси, спрямовані на підвищення ефективності мовного навчання [1].

Одним із ефективних методів підвищення мовної компетенції є використання інтерактивних технологій. Використання мультимедійних презентацій, відеоуроків та інтерактивних вправ дозволяє студентам не лише слухати лекції, але й брати активну участь у процесі навчання. Наприклад, використання інтерактивних вправ для вивчення медичної термінології дозволяє студентам не лише засвоювати нові слова, але й використовувати їх у практичних ситуаціях.

Ще одним ефективним дидактичним засобом є використання віртуальних імітацій медичних сценаріїв. Завдяки сучасним технологіям, студенти можуть відтворювати реальні ситуації лікування та спілкування з пацієнтами в безпечній віртуальній обстановці. Це дозволяє їм отримати практичний досвід без ризику для здоров'я пацієнтів та підвищує їхню впевненість у власних здібностях.

Крім того, для підвищення ефективності мовного навчання медичних працівників важливо акцентувати увагу на розвитку навичок комунікації. Рольові ігри, групові дискусії та спільні проекти дозволяють студентам вдосконалювати свої комунікативні навички, вчитися спілкуватися з пацієнтами та колегами, а також ефективно працювати у команді.

Не менш важливим аспектом є індивідуалізація навчання. Кожен студент має свої особливості та потреби, тому важливо враховувати їхні індивідуальні характеристики при підготовці навчальних програм. Персоналізовані завдання, індивідуальні консультації та підтримка з боку викладачів допомагають кожному студентові досягти успіху у вивченні мови.

Використання аудіо- та відеоматеріалів може допомогти студентам покращити навички слухання та розуміння мови. Прослуховування медичних лекцій, інтерв'ю з пацієнтами або спеціалістами, а також перегляд медичних документальних фільмів може допомогти студентам отримати практичний досвід реального спілкування в медичній галузі [3].

Ігрові методики, такі як ігри на розвиток мовленнєвих навичок або медичні мовні ігри, можуть зробити процес навчання цікавішим та захоплюючим. Вони також можуть стимулювати конкуренцію та співпрацю між студентами, що сприяє більш активному залученню до навчального процесу.

Організація спеціалізованих курсів та семінарів з медичної термінології та професійного медичного спілкування може допомогти студентам зосередитися на конкретних аспектах мовного навчання, які є найбільш важливими для їхньої подальшої практичної діяльності.

Урахування міжкультурних аспектів у медичному спілкуванні є дуже важливим для медичних працівників, оскільки вони можуть мати справу з пацієнтами різних культур та національностей. Організація курсів з міжкультурного навчання може допомогти студентам краще розуміти та враховувати особливості комунікації з різними культурними групами.

Отже, ефективне мовне навчання медичних працівників у коледжах потребує комплексного підходу та використання різноманітних дидактичних засобів та ресурсів. Тільки такий підхід дозволить забезпечити високу якість підготовки майбутніх медичних фахівців у сфері мовної комунікації. Застосування різноманітних дидактичних засобів та ресурсів, таких як інтерактивні технології, віртуальні імітації, мультимедійні матеріали, ігрові методики, спеціалізовані курси та семінари, а також міжкультурне навчання, дозволяє студентам отримати необхідні

знання та навички для успішної медичної практики. Ці підходи сприяють не лише покращенню мовних навичок, але й розвитку комунікативної компетенції, що є важливими аспектами професійної підготовки в медичній сфері.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. М. Використання інтерактивних технологій у навчанні англійської мови майбутніх медичних фахівців. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Том 2, № 26. С. 207-210.

2. Зайцева Т. М. Сучасні підходи до формування мовленнєвої компетенції майбутніх лікарів. Вісник Черкаського університету. 2015. № 1(284). С. 120-124.

3. Кравченко І. О. Інноваційні методи навчання медичних працівників англійської мови. Медична освіта. 2018. Том 3, № 23. С. 54-57.

4. Шевченко І. П. Застосування інноваційних технологій у викладанні медичної англійської мови у вищих медичних навчальних закладах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2019. Том 32, № 3. С. 74-78.

Мурсамітова Ірина Анатоліївна,

Чурілова Вікторія Євгенівна,

викладачі Відокремленого структурного підрозділу
«Лисичанський педагогічний фаховий коледж ДЗ «Луганський
національний університет імені Тараса Шевченка»,
golota1209@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ МЕРЕЖИВИХ ПРОЄКТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. *Організація сучасною освітньою практикою мережевого проєктування дає новий імпульс та величезні потенційні можливості проєктної та навчально-дослідницької діяльності здобувачам освіти у реалізації завдання збереження історичної пам'яті у студентської молоді. У статті представлено опис практичного застосування технології мережевих проєктів в умовах дистанційного навчання у педагогічному фаховому коледжі.*

Ключові слова: *інформаційно-освітнє середовище, краєзнавче дослідження, мережевий проєкт.*

Виклики сучасного суспільства, зокрема і воєнний стан в Україні, вносять свої корективи в систему освіти, зумовлюють необхідність модернізації традиційного педагогічного процесу, вимагають знаходити новітні підходи педагогічного впливу на інтелектуальний і духовний світ молоді, які б водночас сприяли підвищенню рівня національної самосвідомості та формуванню широкого кола компетентностей. Стрімке зростання ролі інформації, компетенція вчитися та бути відкритим для нового стає професійною вимогою в «економіці знань», основою

добробуту, основним та невичерпним ресурсом розвитку постіндустріального суспільства. Саме в умовах інформаційно-освітнього середовища, продуктивно реалізується компетентнісний та особистісно орієнтований підхід у підготовці майбутніх фахівців до повноцінної життєдіяльності.

Інформаційно-освітнє середовище – це сукупність інформаційного, технічного та навчально-методичного забезпечення, що створює умови для розвитку особистості, долучення її до соціального досвіду [1]

Навчання в інформаційно-освітньому середовищі на сучасному етапі – це навчання із використанням різноманітних його ресурсів – дистанційного навчання, вебінарів, електронних підручників, електронних навчальних посібників, віртуальних тренажерів, спеціально створених освітніх ресурсів на різних Інтернет платформах тощо [3, с.255].

Метою даної статті визначаємо опис практичного застосування технології мереживих проєктів в умовах дистанційного навчання у педагогічному фаховому коледжі.

Під мереживим проєктом зазвичай мається на увазі спільна навчально-пізнавальна, дослідницька, творча чи ігрова діяльність студентів-партнерів, організована з урахуванням онлайн комунікації, що має загальну проблему, мету, узгоджені методи, способи діяльності, створені задля досягнення спільного результату діяльності [3, с.268].

При організації та плануванні мережного проєкту важливим завданням є розробка етапів організації мережевого проєкту. Поетапно виділяється проблема, визначається тема мережного проєкту, мета, завдання та передбачуваний результат.

Реалізацію мережевого проєкту продемонструємо на прикладі краєзнавчого дослідження «У світ несучі Луганщини ім'я!», у якому здобувачі освітніх послуг Лисичанського педагогічного фахового коледжу, організовані у локації, з чітко визначеними завданнями дослідження. Кінцевий продукт мережевого проєкту може бути презентацією, відеороликом, інфографікою, блогом, віртуальною платформою, серед яких обирається та форма представлення, яка найоптимальніше зможе змістовно висвітлити тему, в нашому випадку це відеопроєкт.

Включення студентів до мережевого проєктування розвиває навички вирішення різних педагогічних задач, які надалі допоможуть їм у професійному та соціальному житті. Систематична практика спільної діяльності формує самостійність, відповідальність за власну діяльність та роботу всієї групи. Студенти навчаються виконувати різні соціальні ролі – лідера, виконавця, організатора спільної діяльності, генератора ідей [2, с.255].

Важливою складовою частиною проєктування є вміння спільного використання таких соціальних сервісів Google: документів, карт, фотографій, відео, пошти, сайтів, блогів, а також мереживих навичок спілкування та спільної роботи в команді. Поряд із цим, дистанційна робота через Google-документи дозволяє

організувати спільну діяльність незалежно від загальної наявності вільного часу у педагога та студента, перетворює спільну діяльність на продуктивну співпрацю та співтворчість [3, с.271].

Під час поетапного виконання окреслених завдань, в тому числі, й опрацювання рекомендованих джерел, робота над краєзнавчим проектом стає для студентської групи одним із шляхів зв'язку минулого з життям, працюючи над яким вони використовували різноманітні методи пошуку і обробки інформації, опановували понятійний апарат, відстежували зв'язок геологічних характеристик регіону із розвитком його промислової долі, досліджували «природу» різноетнічного складу населення, заглиблювалися у походження топонімічних назв річок Євсуг, Деркул, синхронізували регіональні явища із подіями імперської, радянської, української історії. Оформлення підсумків мережевого дослідження стає одним із найскладніших етапів проектної технології – від формулювання висновків до загальної концепції естетики представлення відеороліку. У результаті отримуємо інтегрований відеопродукт, вибудований в цілісний хронологічний ланцюг подій, що представляє Луганщину, по-перше, як територію із історією вмонтовану у загальноцивілізаційні процеси давнини, по-друге, як промисловий регіон, який зумовив корінні якісні зміни в економічному розвитку Російської імперії, по-третє, як батьківщину талановитих особистостей, які внесли значущий вклад в різні сфери суспільного життя та край із потенційною туристичною інфраструктурою.

Організація сучасною освітньою практикою мережевого проектування дає новий імпульс та величезні потенційні можливості проектної та навчально-дослідницької діяльності здобувачам освіти. Використання засобів інформаційних та комунікаційних технологій дозволяє вирішувати комунікативні та пізнавальні завдання, включаючи пошук, збирання, обробку, аналіз, організацію, передачу та інтерпретацію отриманої інформації. Включення мережевих проектів до освітнього процесу мотивує студентів до активної діяльності, розкриття творчого потенціалу, комунікації та співробітництва.

Важливою складовою частиною виконання мережевих проектів є готовність педагога до вирішення різних організаційних, педагогічних та технічних проблем та на шляху реалізації кола завдань формування цілісної національної приналежності студента до культурних надбань, спрямовує на відродження духовності, історичної пам'яті, формування у молоді любові до рідного краю, патріотизму, усвідомлення національної належності до українського народу.

Список використаних джерел:

1. Воротникова І.П. Інформаційно-освітнє середовище для реалізації різних форм навчання у сучасній школі. URL: elibrary.kubg.edu.ua/.../Воротникова_стаття_ІОС.pdf.

2. Панченко Л.Ф. Інформаційно-освітнє середовище сучасного університету: монографія / Л.Ф. Панченко; Держ. Заклад. «Луган. Нац. Ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. – 280 с.

3. Томашевська І.П. Моделювання освітнього середовища в інформаційну епоху [Електорний ресурс]/Томашевська І.П. // Колективна монографія: Education, science, research during martial law [сайт]. - Режим доступу: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/261/7249/15077-1?inline=1>

Осипок Поліна Сергіївна,

здобувач фахової передвищої освіти

ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»,

osipokpolina@gmail.com

Науковий керівник – Івашенцева Є. Г.

FROM STRUGGLES TO SUCCESS: HOW MUSIC HELPED ME LEARN ENGLISH

Annotation: This article shares a personal journey of learning English and explores effective methods, including using songs as a learning tool. Music can help improve vocabulary, listening skills, and speaking abilities. A special selection of Valentine's Day-themed songs with exercises for Pre-Intermediate learners and above is also included.

Key Words: English learning, language motivation, study abroad, scholarships, foreign language proficiency, music for learning, listening skills, vocabulary practice, speaking exercises, Valentine's Day songs.

"I don't know English, I'm dissatisfied with my level, and I lack an international certificate..." – these are the main obstacles that almost all students face when trying to participate in desired educational programs. And it's true: foreign language proficiency is one of the formal and mandatory criteria for scholarships, grants, internships, volunteering, training, or working in international organizations abroad. The source of motivation for learning a foreign language is within you. It's not something found externally; it's your inner, strong desire: I want to, and I can!

This is my first post, where I will share my story of learning English.

Sometimes, we get excited about the idea, jump into learning a language, everything goes well for a few days, and then—poof, nothing! The textbook gets abandoned, the language learning app on the phone remains unopened, the free online course is started but never completed...

It's long been known that listening to English audio recordings with conversations on various topics helps with language learning: improving speaking skills, enhancing

listening comprehension, and enriching vocabulary. But what about songs? I tried it, and it worked for me.

It's not always easy to find the right words to express emotions, especially in a foreign language. But fortunately, many talented musicians have already done that for us. My teacher and I have put together a selection of songs for Valentine's Day and created exercises suitable for teenagers and adults at a Pre-Intermediate level and above. The exercises focus on vocabulary practice, listening comprehension, and speaking skills.

1 Activities for the Song "Adore You" by Harry Styles

(<https://www.youtube.com/watch?v=VF-r5TtIT9w>)

Play the song and ask students to write down key words and phrases they hear. Do not reveal the singer or the song title.

After listening, ask them what words they noted and what they think the song is about.

Give students a few minutes to select words and phrases that they believe fit the theme of Valentine's Day. Then, ask them to write sentences using these words in the context of love.

Listen to the song and write down the key words you hear. Choose the words that you think fit the theme of Valentine's Day. Write sentences using them.

Show them the full lyrics and play the song again. After listening and reading, discuss how the singer used the expressions they wrote down.

2 Activities for the Song "Every Breath You Take" by Sting

(<https://www.youtube.com/watch?v=OMOGaugKpzs>)

Play the second chorus ("Oh, can't you see...") and ask if students recognize the song. Give them the lyrics with missing words and have them listen carefully to fill in the blanks.

Listen to the chorus. Do you know this song? Now listen to the full song and complete the gaps.

Every _____ you take
Every move you _____ make
Every _____ you break
Every step you _____
I'll be watching you
Every _____ day
Every _____ you say
Every game you play
Every night you _____
I'll be watching you
O can't you see
You _____ to me
How my _____ heart

_____ with every step you take
Every _____ you make
Every _____ you break
Every smile you _____
Every claim you _____
I'll be watching you
Since you've gone I been lost without a _____
I dream at night I can only see your face
I look around but it's you I can't _____
I keep crying baby please

Focus on rhyming words. Give examples and ask students to come up with more words that rhyme with them.

Look at the rhyming words from the song. Write more words that rhyme with them.

take – break – make

day – say – play – stay

trace – face – replace – embrace

3 Activities for the Song "Love Nwantiti" by CKay

(<https://www.youtube.com/watch?v=D-YDEyuDxWU>)

Show students the first verse of the song and ask them to guess which song it is.

My baby, my valentine, yeah

Girl, na you dey make my temperature dey rise

If you leave me, I go die, I swear

You are like the oxygen I need to survive

If they struggle, play only the instrumental part of this verse.

Finally, play the full song and provide the lyrics. You can also analyze the song with a YouTube breakdown. (<https://www.youtube.com/watch?v=6VoyZQQZfKk>)

4 Activities for the Song "XO" by Beyoncé

(<https://www.youtube.com/watch?v=3xUfCUFPL-8>)

Play the last three lines of the chorus and ask students to guess the singer.

Show the lyrics with some words replaced by emojis. Have students figure out the missing words.

Listen to the chorus and guess who is singing.

Baby, love me lights out

Baby, love me lights out (X-O)

You can turn my lights out

Read the lyrics and replace the emojis with words.

We don't have

Ooh, baby, daylight's

You better me

Before our has out

Mmm, yeah, yeah

Nobody what we

They're just hopelessly gazing, oh

Oh, baby, take me, me

Before they turn the out

Before our has out

Baby, love me out

Display the song title "XO" and ask students what they think it means. Show them an explanation. (<https://genius.com/Beyonce-xo-lyrics>)

Play the full song and provide the lyrics, explaining new vocabulary if necessary.

Look at the song's title. What do you think it means?

flight controller – a person who manages aircraft from the ground as they take off, fly, and land

obviously – in a way that is easy to understand or see

major – more important, bigger, or more serious than others of the same type

malfunction – a situation in which a machine or system stops working normally

to glow – to produce a continuous light and sometimes heat

to crash into – to hit something, often making a loud noise or causing damage

time runs out – used to say that there is not much time left in which to achieve something

to gaze – to look at something or someone for a long time, especially in surprise or admiration, or because you are thinking about something else

5 Activities for the Song "This Love" by Taylor Swift

(<https://www.youtube.com/watch?v=mvxQYPR4lmU>)

Show the song lyrics where past-tense verbs have been changed to their base form.

Students read the lyrics and rewrite the verbs in their past-tense form.

Play the song and give them time to check their answers.

Read the lyrics and write down the past forms of the verbs in bold. Listen to the song and check your answers. (<https://genius.com/Taylor-swift-this-love-lyrics>)

Discuss unfamiliar words and ask students to write sentences using them.

high tide – the time when the sea or a river reaches its highest level and comes furthest up the beach or the bank

current – a movement of water, air, or electricity in a particular direction

to sweep – to move, especially quickly and powerfully

to toss and turn – to move about from side to side or turn a lot in bed, especially because you cannot sleep

lantern – a light inside a container with a handle for carrying or hanging it

to flicker – to shine with a light that sometimes brightens and sometimes weakens

grip – a tight hold on something or someone

to show up – to arrive at a gathering or event

permanent – lasting for a long time or for ever

to glow – to produce a continuous light and sometimes heat

We'd Love to Hear Your Thoughts!

Feel free to share your impressions in the comments after using these activities in your lessons. Wishing you an inspiring class! ☺

Список використаних джерел:

<https://genius.com/Beyonce-xo-lyrics>

<https://genius.com/Ckay-love-nwantiti-ah-ah-ah-lyrics>

<https://genius.com/Harry-styles-adore-you-lyrics>

<https://genius.com/Sting-every-breath-you-take-lyrics>

<https://genius.com/Taylor-swift-this-love-lyrics>

**Остапеч Наталія Володимирівна,
Прокопенко Ірина Костянтинівна,
Тітунова Валентина Володимирівна,**

викладачі Прилуцького технічного фахового коледжу

РОЗВИТОК МЕДІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ОСНОВА ЇЇ ДУХОВНОГО ЗРОСТАННЯ

Анотація. У статті розглянуто вплив інформаційної грамотності на духовне зростання людини. Обґрунтовує важливість формування медіакомпетентності як захисного механізму від негативного впливу медіа та як інструменту для особистісного розвитку.

Ключові слова: духовний розвиток, медіаграмотність, інформаційний простір, критичне мислення, моральні цінності.

Протягом життя духовна людина розвиває й культивує у собі моральні цінності, які відповідають її внутрішнім потребам: любов, радість, спокій, терпіння, доброту, милосердя, віру, стриманість, смирення, мужність тощо. Цінності поділяються на матеріальні та духовні. Духовні цінності пов'язані з внутрішнім світом людини, її психологічними переживаннями та тим, що вона високо оцінює і вважає гідним поваги. Наші предки створили символічну систему духовних цінностей, яка передавалася з покоління в покоління, проте з часом зазнавала змін і доповнень [3].

До загальнолюдських духовно-моральних цінностей належать: віра в Бога, повага до батьків, наполегливість, альтруїзм, гуманність, чесність, старанність, щирість, доброта, любов, моральність, милосердя, відповідальність, совість, мужність, людяність, сила волі, внутрішня свобода, гідність, честь, здатність творчо вдосконалювати світ, самопізнання, вміння керувати своїми діями тощо. Чим духовно багатшою є людина, тим ширший перелік її моральних цінностей.

Духовне життя охоплює процеси виховання, освіти, науки, культури, літератури, мистецтва та відображається в поглядах, думках, концепціях, а також суспільних

явищах і процесах. З кожним днем ми все більше занурюємося в інформаційний простір, переповнений даними, яких набагато більше, ніж може осмислити людина. Це веде до зниження рівня духовності, а також до погіршення якості мислення, пам'яті та уваги. Наслідком цього є інформаційне перевантаження (інформаційна втома) – явище XXI століття. Тому виникає потреба у формуванні в молоді інформаційної та медіакультури, яка стане нормою поведінки в медіапросторі. Українським є розвиток навичок пошуку, сприйняття, аналізу та використання інформації. Підвищення медіаграмотності дає можливість особистості функціонувати в інформаційному просторі суспільства активно, ефективно, свідомо, безпечно та критично [1, с. 7].

У сучасному світі, особливо в інтернеті, ми стикаємося з численними онлайн-загрозами: шахрайством, порнографією, різними видами збочень, онлайн-насильством, шкідливим контентом та залежністю від інтернету. Це все негативно позначається на духовності людини і спотворює уявлення про моральність.

Інформаційно-психологічна безпека особистості є станом захищеності її психіки та свідомості від негативного впливу, що виникає через впровадження деструктивної, непотрібної або шкідливої інформації, яка може проникати у свідомість чи підсвідомість людини. Це призводить до спотвореного сприйняття реальності та нерозуміння суті подій [2]. До інформаційно-психологічної безпеки також належать: 1) належний рівень теоретичної та практичної підготовки особистості, що забезпечує її гармонійний розвиток, захищеність і реалізацію інтересів; 2) здатність держави забезпечити потреби особистості в інформації; 3) гарантування, розвиток і використання інформаційного середовища в інтересах особистості; 4) захист від різних інформаційних небезпек [2].

Швидкий розвиток інформаційного та медіапростору вимагає формування навичок аналізу інформації та розвитку критичного мислення, зокрема, сприйняття медіатекстів. Такі здатності сприяють самостійності особистості, її незалежності від стереотипів, допомагають протистояти маніпуляціям медіа, зберігаючи духовність, моральність і культурну цілісність. Набуття медіакомпетенції та медіаграмотності створює інформаційне середовище, яке сприяє духовному, етичному та культурному розвитку. ЗМІ, такі як інтернет, телебачення, радіо і преса, можуть стати джерелами корисної інформації для повсякденного використання. Саме від медіаграмотних особистостей залежить використання цих джерел для професійного та особистісного зростання.

Основне завдання медіаосвіти є формування теоретичних уявлень про медіа, розвиток комунікативних здібностей, формування критичного мислення, навчання оцінці якості інформації, рефлексії почуттів та емоцій, підвищення загальнокультурного рівня. Усі ці навички сприяють розвитку творчої, самостійно мислячої, духовної та моральної особистості в умовах зростання інформаційного потоку. Тому необхідно створити умови, при яких кожна людина володіє медіаграмотністю,

здатністю критично осмислювати і коригувати інформацію, аналізувати та оцінювати медіатексти, розуміти їхню суть та мету. Важливо також мати здатність виявляти приховані значення та шкідливий вплив інформації і протиставляти цьому зразки високих національних духовних і культурних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Баришполець О. Т., Найдьонова Г. В. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навч. посібник / за ред. Г. В. Мироненка. К. : Міленіум, 2010. 440 с.

2. Гергуль С. М. Особливості викладання курсу "Медіаосвіта та медіаграмотність" у вищій школі. Вісник. Серія: педагогіка. 2017. № 148. С. 43–45.

3. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред В. В. Різуна. К. : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

4. Соціально-правові основи інформаційної безпеки : навчальний посібник. URL: <http://pidruchniki.com/18430605/> (дата звернення 01.02.2025).

Погребняк Олександра Олегівна,

викладач української мови і літератури

ВСП «Фаховий коледж Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова», м. Миколаїв,

Alexa20@i.ua

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ФЛЕШКАРТОК ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ Й ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У тезах окреслено застосування методу флешкарток під час вивчення української мови; проаналізовано можливості використання традиційних і електронних флешкарток; визначено основні онлайн-платформи для розробки флешкарток з анімаційними ефектами.

Ключові слова: інноваційний підхід, метод флешкарток, норми сучасної української літературної мови.

Метод флешкарток для засвоєння й запам'ятовування інформації є не новим, але не втрачає своєї популярності й ефективності в часи цифровізації освітнього процесу. Сучасні тенденції розвитку освіти спрямовані на індивідуальність й інтерактивність, що вплинуло на модернізацію флешкарток у навчання за допомогою інформаційних ресурсів, роблячи метод загальнодоступним під час занять.

Науковці Дітківська В., Хмелівська С. потрактовують поняття «флешкартки» як «паперові картки, які містять інформацію з обох боків: з одного боку – інформація, з іншого – відповідь і додатковий ілюстративний матеріал» [1, с. 27]. Флешкартки є універсальним методом навчання, який можна використовувати як для

самостійного опрацювання, так і на групових заняттях. Основною метою цього методу є покращення сприйняття й запам'ятовування нової інформації, структурування й повторення вивченого, удосконалення практичних навичок студента. У лінгводидактиці флешкартки поділяють на дві групи:

- традиційні (паперові картки);
- електронні (розроблені за допомогою цифрових платформ).

Цілком відомим є той факт, що флешкартки поєднують в собі традиційні й інноваційні підходи навчання, які широко використовуються під час занять з української мови для підвищення мотивації і розвитку мовленнєвої компетентності студентів. Цей метод впливає на запам'ятовування лексики, засвоєння правил норм сучасної української літературної мови, удосконалення мовлення тощо.

Однією з найскладніших тем з курсу української мови є «Наголос», тому що під впливом інших мов, засобів масової інформації й суспільства в цілому, відбувається явище порушення акцентологічних норм у мовленні студентів. Доречно під час практичного заняття з цієї теми запропонувати вправу з використанням флешкарток, які сприяють кращому запам'ятовуванню великої кількості слів і можуть бути використані повторно для закріплення вже вивченого матеріалу.

Доцільно наголосити, що флешкартки полегшують процес вивчення лексичного складу української мови, до якого відносять: синоніми, антоніми, пароніми, омоніми, полісемію тощо. Під час вивчення матеріалу в здобувачів освіти можуть виникнути труднощі в розрізненні омонімів від багатозначних слів, через схожість цих мовних явищ. Заздалегідь підготовлені картки, у яких на одній стороні будуть прописані парами слова (омоніми чи багатозначні слова), а на іншій лексичне значення кожного слова, полегшують процес розрізнювання мовних явищ і збагачують культуру мовлення студента.

Фразеологічний пласт сучасної української мови є різноманітним за значенням, класифікаціями джерел виникнення й особливостями використання у мовленні фразеологічних одиниць. Для закріплення й повторення вже вивчених фразеологізмів, можна розробити флешкартки, на яких зображений за допомогою картинки фразеологізм, інша сторона містить його значення чи походження. Опрацювавши вправу, студенти запам'ятовують сталі вислови й їхнє значення (або джерело виникнення), а візуалізований матеріал впливає на розвиток асоціативного й критичного мислення.

Метод є ефективним і під час самостійної розробки студентами флешкарток з будь-якої іншої мовної норми (фонетична, морфологічна, синтаксична, стилістична, орфоепічна, орфографічна, пунктуаційна), що впливає на осмислення й довготривале запам'ятовування вивченої теми (або матеріалу лекції). Спираючись на індивідуальне сприйняття студентом інформації, індивідуальне розроблення карток активізує процес повторення, систематизації й практичне відпрацювання здобутих навичок під час заняття.

Зазначимо, що сучасні фахівці Шклярук М., Пастух М., Сопрун М., Тумак А., Романюк О., «що електронні флешкартки розроблені за допомогою інформаційних платформ є актуальним засобом, тому що завдяки доступності Інтернету, здобувачі освіти можуть використовувати флешкартки в будь-якому місці й у будь-який час, а також обирати теми навчання, які відповідають їхнім потребам» [2, с. 317]. Використання платформ і мобільних додатків для створення електронних флешкарток дозволяє адаптувати навчальний процес до потреб сучасних здобувачів освіти. Розглянемо найпопулярніші застосунки, в яких можна розробити флешкартки для освітнього процесу:

- Quizlet – електронна навчальна платформа, в якій є можливість створити власні навчальні флешкартки або вже знайти готові навчальні матеріали;
- Wordwall – онлайн-сервіс для створення інтерактивних вправ, які дозволяють закріпити вивчений матеріал. Освітній інструмент містить в собі класичні картки (з питанням і відповіддю) і двосторонній формат подання інформації, що забезпечує цифровізацію під час заняття;
- Ggenially – застосунок корисний для розробки мультимедійного матеріалу (інфографіки, презентації, інтерактивних ігор, зображень тощо). Цей сервіс спрямований на забезпечення динамічної інфографіки, що дозволяє створювати флешкартки з ефектами анімації;
- Canva – онлайн-додаток для графічного дизайну, який не має окремого розділу для флешкарток, але за допомогою якого можна створити власні навчальні картки, використовуючи анімаційні й графічні елементи.

Сучасні тенденції розвитку інноваційних технологій дозволяє удосконалити традиційні флешкартки, використовуючи в них зображення, аудіо- й відеоматеріали, що робить їх більш доступними, інтерактивними й ефективними. Використовуючи онлайн-платформи студенти можуть вдосконалити свої уміння й навички застосовувати правила з української мови на практиці.

Отже, флешкартки є ефективним методом вивчення української мови, оскільки поєднує візуальне й асоціативне запам'ятовування, а у зв'язку із розвитком інноваційних технологій, забезпечує доступність і підвищує якість під час освітнього процесу.

Список використаних джерел:

1. Дітківська, В. М., Хмелівська С. І. Сучасний погляд на навчальні можливості флеш-карток. Інноваційні технології мовної підготовки студентів ЗВО: збірник матеріалів VII Всеукраїнського науково-практичного вебінару з міжнародною участю. Житомир: 2021. С. 27-29.
2. Шклярук М. Б., Пастух М. В., Сопрун М. В., Тумак А. О., Романюк О. В. Аналіз платформ для роботи з флеш-картками. Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції. Суми/Вінниця: 2023. С. 317-320.

Попружна Олена Василівна,
викладач вищої категорії
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
olenapoprzhnaya@gmail.com

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК МАРКЕР НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

***Анотація.** Українська мова відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності, особливо в умовах глобалізації. Вона не лише зберігає свою автентичність, але й демонструє здатність до адаптації, зберігаючи статус важливого культурного та громадянського маркера. Освіта, мовна політика та цифровий простір є важливими чинниками її функціонування та розвитку в сучасному світі.*

Ключові слова: глобалізація, ідентичність, комунікація, культура, українська мова.

У сучасному світі, де процеси глобалізації набувають дедалі більшого розмаху, питання збереження національної ідентичності стає особливо актуальним. Українська мова, як один із найважливіших маркерів національної самобутності, відіграє ключову роль у формуванні та підтримці української ідентичності, особливо в умовах глобалізаційних викликів сучасності. Мова є не лише засобом комунікації, але й носієм культурного коду нації, відображенням її історичного досвіду та світогляду.

Історично склалося так, що українська мова протягом століть зазнавала утисків та заборон, що лише посилило її роль як символу національної резистентності та самоідентифікації. В умовах сучасної глобалізації ця роль набуває нового значення, оскільки мова стає не лише засобом спротиву асиміляції, але й інструментом збереження культурного різноманіття в уніфікованому світі. Українська мова, маючи багату лексику, розвинену граматичну систему та потужний літературний спадок, демонструє свою життєздатність та здатність адаптуватися до викликів сучасності [1, с. 89].

Важливо відзначити, що в епоху глобалізації українська мова стикається з новими викликами. Зокрема, це стосується впливу англійської мови як глобальної мови міжнародного спілкування, що часто призводить до запозичень та змін у лексичному складі української мови. Проте, як показує практика, українська мова має потужний потенціал для творення власних відповідників до іншомовних термінів, що дозволяє їй зберігати свою автентичність при одночасній модернізації.

Особливу роль у збереженні та розвитку української мови як маркера національної ідентичності відіграє освітня система. Саме через освіту відбувається не лише передача мовних знань, але й формування ціннісного ставлення до рідної

мови, розуміння її ролі у збереженні національної культури. В умовах глобалізації важливо знаходити баланс між вивченням іноземних мов, необхідних для міжнародної комунікації, та поглибленим опануванням української мови як основи національної ідентичності [3, с. 152].

Сучасні дослідження показують, що мовна ідентичність є одним із найстійкіших елементів національної самосвідомості. Навіть в умовах активної міжкультурної взаємодії та глобалізаційних процесів, мова залишається тим стрижнем, навколо якого формується національна ідентичність. Українська мова, зокрема, демонструє свою життєздатність через активне використання в різних сферах життя: від побутового спілкування до наукових досліджень та мистецької творчості.

Важливим аспектом функціонування української мови в глобалізованому світі є її присутність у цифровому просторі. Розвиток українськомовного сегменту інтернету, створення якісного контенту українською мовою, розробка програмного забезпечення з українським інтерфейсом – все це сприяє зміцненню позицій української мови та її адаптації до сучасних умов. Це особливо важливо для молодого покоління, яке активно користується цифровими технологіями.

Окремої уваги заслуговує роль української мови у формуванні громадянської ідентичності. В умовах глобалізації мова стає не лише маркером етнічної приналежності, але й важливим чинником консолідації громадянського суспільства. Володіння українською мовою та її активне використання стає ознакою громадянської позиції, виявом патріотизму та відповідальності за збереження національної культури [2, с. 164].

У контексті глобалізаційних процесів особливого значення набуває мовна політика держави. Важливо забезпечити баланс між захистом української мови та відкритістю до міжкультурного діалогу. Мовне законодавство має створювати умови для повноцінного функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя, одночасно враховуючи потреби глобалізованого світу.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що українська мова в умовах глобалізації не лише зберігає своє значення як маркер національної ідентичності, але й набуває нових функцій та значень. Вона демонструє здатність адаптуватися до нових умов, залишаючись при цьому автентичною та самобутньою. Збереження та розвиток української мови є важливим завданням не лише для збереження національної ідентичності, але й для забезпечення культурного різноманіття в глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Гриценко, П. Ю. «Українська мова у XXI столітті: традиції і новаторство» / П. Ю. Гриценко. – Київ: Інститут української мови НАН України, 2019. – 384 с.
2. Масенко, Л. Т. «Мова і суспільство: Постколоніальний вимір» / Л. Т. Масенко. – Київ: КМ Академія, 2020. – 248 с.
3. Радевич-Винницький, Я. «Нація і мова» / Я. Радевич-Винницький. – Львів: Літопис, 2018. – 296 с.

Попружна Ольга Павлівна,
студентка спеціальності «Комп'ютерні науки»
Національного транспортного університету,
olyaropruzhnaya@gmail.com
Науковий керівник – Ющенко В. В.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПЕРСОНАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Анотація. Використання штучного інтелекту у вищій освіті відкриває нові можливості для персоналізованого навчання, адаптуючи освітній процес до індивідуальних потреб студентів. ШІ сприяє підвищенню ефективності навчання завдяки аналізу знань, створенню адаптивних матеріалів, моніторингу прогресу та розвитку *soft skills*. Попри значні переваги, важливо враховувати етичні аспекти, зокрема захист персональних даних та уникнення алгоритмічних упереджень.

Ключові слова: адаптивне навчання, персоналізація, штучний інтелект, цифрові технології.

У сучасному світі технології стрімко змінюють наше життя, і сфера освіти не є винятком. Особливо цікавим та перспективним напрямком є використання штучного інтелекту (ШІ) для створення персоналізованого навчального досвіду у вищій освіті. Цей підхід дозволяє зробити навчання більш ефективним, адаптивним та орієнтованим на індивідуальні потреби кожного студента.

Персоналізоване навчання за допомогою ШІ – це не просто модний тренд, а реальний інструмент, який допомагає вирішити багато традиційних освітніх проблем. Наприклад, у великих групах викладачам часто складно приділити достатньо уваги кожному студенту. ШІ може аналізувати рівень знань, темп навчання та стиль сприйняття інформації кожного студента, автоматично адаптуючи навчальний матеріал під його потреби.

Одним із найпростіших прикладів використання ШІ в навчанні є інтелектуальні системи тестування. Такі системи не просто перевіряють відповіді, але й аналізують, які теми студент засвоїв добре, а де має прогалини. На основі цього аналізу система може автоматично підбирати додаткові завдання та матеріали для кращого засвоєння складних тем. Це особливо корисно для самостійного навчання, коли студент може працювати у власному темпі.

Штучний інтелект також допомагає створювати «розумні» підручники та навчальні матеріали. Такі матеріали можуть автоматично адаптуватися під рівень знань студента, пропонуючи більш складні або прості пояснення залежно від того, як добре студент розуміє тему. Окрім того, ШІ може генерувати практичні приклади та завдання, які найкраще відповідають інтересам та професійним цілям конкретного студента [2, с. 133].

Важливою перевагою використання ШІ є можливість постійного моніторингу прогресу навчання. Система може відслідковувати не лише успішність, але й аналізувати патерни навчання: коли студент найбільш продуктивний, які формати подачі матеріалу для нього найефективніші, які теми викликають найбільше труднощів. Ця інформація допомагає як викладачам краще планувати навчальний процес, так і самим студентам краще розуміти свої сильні та слабкі сторони.

Цікавим аспектом використання ШІ є можливість створення віртуальних асистентів навчання. Такі асистенти можуть відповідати на запитання студентів 24/7, допомагати з пошуком потрібної інформації, нагадувати про дедлайни та давати підказки щодо організації навчального процесу. Це особливо важливо для дистанційного навчання, де студенти не мають постійного прямого контакту з викладачами [1, с. 201].

Штучний інтелект також допомагає у розвитку soft skills – важливих навичок для майбутньої кар'єри. Наприклад, ШІ може аналізувати комунікативні навички студента під час онлайн-дискусій, давати поради щодо покращення презентацій або допомагати розвивати навички командної роботи через аналіз взаємодії в групових проєктах.

Проте важливо розуміти, що ШІ не замінює викладача, а є інструментом, який допомагає зробити навчання більш ефективним. Роль викладача залишається ключовою – він визначає стратегію навчання, створює контент, забезпечує емоційну підтримку та мотивацію студентів. ШІ лише допомагає зробити цей процес більш персоналізованим та ефективним.

Використання ШІ в освіті має і певні виклики. Наприклад, важливо забезпечити захист персональних даних студентів, які збирає та аналізує система. Також потрібно слідкувати за тим, щоб алгоритми не створювали упереджень та не обмежували можливості розвитку студентів через надмірну спеціалізацію навчального контенту [3, с. 197].

Майбутнє персоналізованого навчання з використанням ШІ виглядає дуже перспективним. Розвиток технологій дозволить створювати все більш точні та ефективні системи навчання, які зможуть враховувати не лише академічні показники, але й емоційний стан студентів, їхні кар'єрні цілі та життєві обставини. Це допоможе зробити вищу освіту більш доступною, ефективною та орієнтованою на реальні потреби кожного студента.

Список використаних джерел:

1. Литвин, О. С. «Штучний інтелект у вищій освіті: теоретичні засади та практичне застосування» / О. С. Литвин. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 280 с.
2. Морзе, Н. В. «Інноваційні технології навчання у цифрову епоху» / Н. В. Морзе, О. Г. Кузьмінська. – Київ: Університет «КРОК», 2018. – 340 с.
3. Співак, С. О. «Адаптивне навчання на основі штучного інтелекту» / С. О. Співак. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – 298 с.

Розмариця Світлана Анатоліївна,
к.філол. н., методист коледжу,
викладач української мови і літератури
вищої категорії, викладач-методист
ВСП Миколаївського будівельного
фахового коледжу КНУБА,
metodystkolleg@gmail.com

Бужикова Тетяна Олександрівна,
викладач кафедри іноземних мов
Військового інституту телекомунікацій та
інформатизації імені Героїв Крут,
tabunta83@gmail.com

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У запропонованій розвідці розглядаються актуальні питання викладання іноземних мов здобувачам освіти немовних спеціальностей. Досліджено проблеми низького рівня мотивації студентів, необхідність диференційованого підходу та важливість використання цифрових технологій. Обґрунтовано необхідність інтеграції мовної підготовки у професійне навчання для формування конкурентоспроможних фахівців.

Ключові слова: викладання іноземних мов, здобувачі освіти немовних спеціальностей, комунікативна компетенція, мотивація, цифрові технології, професійно орієнтоване навчання.

Викладання іноземних мов є важливою складовою сучасної освіти, що особливо актуально для здобувачів освіти немовних спеціальностей. В умовах глобалізації та розвитку інформаційних технологій володіння іноземною мовою стає необхідним не лише для міжособистісної комунікації, але й для професійної діяльності. Однак питання ефективності викладання іноземних мов здобувачам освіти технічних, економічних, медичних та інших немовних спеціальностей залишається відкритим і потребує подальших досліджень.

Однією з основних проблем викладання іноземних мов здобувачів освіти немовних спеціальностей є низький рівень мотивації студентів, які не бачать безпосередньої потреби у вивченні іноземної мови в контексті їхньої майбутньої професії [3].

Викладання іноземної мови для здобувачів освіти немовних спеціальностей потребує нових підходів. Традиційні методи не завжди сприяють розвитку комунікативної компетенції та професійних навичок, пов'язаних з їхніми спеціальностями [5].

Студенти можуть мати різний рівень володіння іноземною мовою, що ускладнює реалізацію навчальних програм та створює необхідність у диференційованому підході [4].

З метою підвищення ефективності викладання іноземних мов необхідно адаптувати матеріали до специфіки професійної діяльності здобувачів освіти. Використання текстів та завдань, що стосуються їхнього профілю, сприятиме розвитку професійної термінології та мови [3]. Використання диференційованих підходів, зокрема через адаптовані завдання та онлайн-платформи, допоможе врахувати різний рівень мовної підготовки студентів [5]. Рольові ігри, проєктна діяльність, симуляції реальних професійних ситуацій дозволяють розвивати не лише мовні, а й комунікативні навички, необхідні для успішної професійної діяльності [1].

Цифрові технології займають важливе місце у сучасній освіті, зокрема у викладанні іноземних мов. Використання таких інструментів, як онлайн-платформи, мобільні додатки, віртуальні симуляції та штучний інтелект, сприяє підвищенню ефективності навчального процесу. Штучний інтелект дозволяє створювати адаптивні навчальні програми, що підлаштовуються під рівень знань кожного студента. Мультимедійні матеріали, ігрові елементи (gamification) та віртуальна реальність роблять навчання більш цікавим і мотивуючим.

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, які значно впливають на всі аспекти освіти. Викладання іноземних мов також зазнало трансформації завдяки впровадженню цифрових інструментів, таких як веб-платформи та мобільні додатки. Ці засоби надають можливість зробити навчальний процес більш ефективним, інтерактивним та доступним для студентів різного віку.

Веб-платформи та мобільні додатки дозволяють створювати індивідуальні навчальні траєкторії для студентів з урахуванням їхніх рівнів знань, потреб та інтересів. Наприклад, додатки Duolingo або Memrise адаптуються до темпу навчання користувача та дозволяють організувати навчання у зручний для студентів час і підвищують їхню автономію. Завдяки доступу до навчальних матеріалів у будь-який час та з будь-якого місця, здобувачі освіти можуть навчатися в зручному для них темпі. Це особливо важливо для зайнятих професіоналів або студентів заочної форми навчання.

Використання онлайн-курсів, відеоконференцій, інтерактивних платформ сприяє розвитку мовної практики, а також надає можливість для взаємодії з носіями мови [2].

З огляду на глобалізацію, важливо, щоб навчання іноземній мові супроводжувалося розвитком міжкультурної компетенції. Здобувачі освіти повинні розуміти культурні особливості та соціальні аспекти, що пов'язані з їхньою професійною діяльністю в міжнародному середовищі [2].

Створення курсів, що поєднують іноземну мову з елементами спеціальних дисциплін, дозволить студентам застосовувати мову в реальних професійних ситуаціях. Викладання іноземної мови, орієнтоване на професійні потреби студентів, повинно стати важливою складовою частиною їхньої підготовки.

Викладання іноземних мов студентам немовних спеціальностей має важливе значення для їхньої професійної діяльності в умовах глобалізованого світу. Важливим є застосування новітніх методів та технологій, що відповідають сучасним вимогам та підвищують ефективність навчання. Подальший розвиток міждисциплінарних підходів дозволить краще інтегрувати мовну підготовку у професійне навчання. Такий підхід сприятиме формуванню конкурентоспроможних фахівців, здатних успішно інтегруватися у глобальне середовище.

Список використаних джерел:

1. Горун Г. Використання нових інформаційних технологій на заняттях з англійської мови. Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей: збірник наукових статей. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 140 с.

2. Гудкова, Н. М. Сутність комунікативно-когнітивного підходу до викладання іноземної мови фахового спрямування у вищому навчальному закладі. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Філологічна. 2015. Вип. 54. С. 21-23.

3. Давиденко, О. Особливості розвитку комунікативних навичок з іноземної мови у студентів немовних спеціальностей за дистанційної форми навчання = Peculiarities of foreign language communicative skills development in students of non-language specialties during distance form of studying / О. Давиденко // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2022. – Вип. 48, т. 1. – С. 278–283.

4. Рубан Л. Мотивація студентів до вивчення іноземної мови на немовних факультетах. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов, 1103(78), 187-190.

Сидорець Ольга Володимирівна,

викладач Прилуцького технічного фахового коледжу,

olha.sydorets@ptfc.ukr.education

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті показано переваги інтерактивного навчання в освітньому процесі, застосування педагогічних технологій на різних етапах занять української мови та літератури. Автор наводить приклади використання різних інноваційних методів навчання, які ефективно підвищують пізнавальний інтерес студентів до вивчення предметів.

Ключові слова: інноваційні методи навчання, мультимедійні технології, пізнавальна діяльність.

Рідна мова відіграє провідну роль в особистісному розвитку студентів, а тому зміст навчання та технологія його засвоєння має базуватися на особистісно

зорієнтованому підході до навчально-виховного процесу, важливою складовою якого є особистісно-орієнтована взаємодія викладача й студента. Технологізація цього процесу передбачає спеціальне конструювання навчального дидактичного матеріалу, системи занять, методичних рекомендацій до їх проведення тощо [1, с.9]. За цього підходу особлива роль відводиться впровадженню педагогічних технологій в системі особистісно-орієнтованого навчання, що є актуальним у розвитку освіти, її якості, змісту та форм організації освітнього процесу.

Нові підходи до організації заняття української мови та літератури створюють сприятливі умови для формування особистості, для розвитку творчості не тільки студента, а й викладача.

Ян Коменський вважав інтерес основою навчання, адже оригінальна форма пізнання допомагає уникнути одноманітності, сприяє широкому застосуванню ефективних методів та прийомів засвоєння студентами нових знань та формування в них творчих здібностей [2, с.129].

О. Пометун і Л. Пироженко розподіляють інтерактивні технології за формами навчання на чотири групи, залежно від мети уроку та форм організації навчальної діяльності учнів [3, с. 27]: - інтерактивні технології кооперативного навчання (робота в парах, трійках, карусель, робота в малих групах, акваріум тощо); - інтерактивні технології колективно-групового навчання (мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, ажурна пилка та ін.); - технології ситуативного моделювання (імітаційні ігри, рольова гра, драматизація та ін.); - технології опрацювання дискусійних питань (метод ПРЕС, займи позицію, кейс-метод, дискусія тощо).

На заняттях української мови та літератури студенти вдосконалюють уміння спостерігати, аналізувати, робити висновки, відчувати твір, усвідомлювати значення образного слова, розвиваючи читацьку увагу до найдрібніших деталей життя; спонукаю бачити незвичайне в буденному, викликати бажання відповідати загальнолюдським ідеалам, прагнути наслідувати кращі риси героїв.

За допомогою асоціативно-креативного методу, що передбачає творче осмислення та мотивацію, студенти визначають його позитивні та негативні якості, користуючись «Словничком психологічних категорій», де тлумачиться лексичне значення визначених рис, вмотивовують визначене.

Використовую лист самооцінки, що розвиває прагнення наслідування кращих рис героя.

На мою думку, досить цікавою формою роботи є заняття-проект. Це форма організації навчання, у процесі якого студенти отримують знання й набувають практичних вмінь для розв'язання реальних проблем. Так, після проведення заняття з вивчення літератури рідного краю студенти запропонували продовжити роботу з дослідження діалектів Прилуччини. Розглядаючи етнічний словник як провідний, склався певний проект, який у поєднанні з іншими чинниками формував компетентності особистості.

Досить цікаві дослідження студенти провели, готуючи проекти «Дивний світ великого Кобзаря», «Життя і творчість Лесі Українки», «Ліна Костенко сьогодні й завжди», «Юні творці поезії», «Ми художники, митці – власних книжечок творці», «Ясен світ Коляди», «Долі та імена», «Село, моє рідне, село», виготовлення міні – журналу «Я вивчаю українську».

Працюючи в навчальному закладі, дійшла до висновку, що там, де використовувалися мультимедійні технології, навчально-виховний процес відзначався такими перевагами: краще сприймався матеріал студентами, зростала їх зацікавленість (сучасного студента дуже важко чимось здивувати, тим більше зацікавити), відбувалася індивідуалізація навчання, розвиток творчих здібностей (залучення студентів до створення занять, проектів, презентацій), скорочувалися види роботи, що стомлювали студента, використовувалися різні аудіовізуальні засоби (музика, графіка, анімація) з метою підвищення активності, уможлиблювалося динамічне подання матеріалу, забезпечуються умови для формування самооцінки студента та його для самостійної роботи.

Використання ІКТ сприяє тому, що за короткий час особистість спроможна засвоїти та переробити великий обсяг інформації. Запам'ятовування інформації відбувається таким чином: якщо сприймається лише слухова інформація, то засвоюється 20% матеріалу; якщо інформація отримується лише за допомогою зору, то запам'ятовується до 30% матеріалу. За умови комбінованого поєднання слухового та зорового каналів інформації людина спроможна швидко засвоїти до 60% отриманої інформації. Таким чином, використання мультимедіа сприяє кращому вивченню навчальної інформації на заняттях.

Вважаю, що головне завдання використання ІКТ у процесі вивчення української мови й літератури – підвищити пізнавальний інтерес студентів до вивчення предмета, ефективність його опанування. Загальновізнано, що особистість, яка зацікавлена, хоче пізнати матеріал, засвоює його набагато краще, ніж та, що не зацікавлена змістом того, що вивчає.

Сучасні вимоги освітніх стандартів змушують, нас, викладачів, не тільки насичувати студентів інформацією, а й шукати шляхи практичного застосування її у повсякденному житті. Знання не заради знань, а знання – для збагачення життєвого досвіду. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язування проблем, воно ефективно сприяє формуванню вмінь і навичок, створенню атмосфери співробітництва і взаємодії.

Використання комп'ютерних технологій вносить істотні зміни у діяльність педагога та розвиток студента як особистості, ставить нові вимоги до професійної майстерності викладання предмета, вимагає чіткої організації та індивідуальної роботи з кожним студентом. Кожен викладач має урізноманітнювати заняття,

робити вивчення мови і літератури неповторним, пам'ятаючи слова Олесь Гончара, що бути у вічному пошукові – це значить «шукати енергію слова в енергії душі».

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник. К., 2024.
2. Кравець В. Педагогічна система Яна Амоса Коменського. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. / В. Кравець Тернопіль, 1996.
3. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004.

Смарчевська Людмила Василівна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Київського фахового коледжу комп'ютерних технологій та економіки
Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський
авіаційний інститут»,
SLV2402@ukr.net

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ – ОСНОВА СТВОРЕННЯ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОЄКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті розглянуто питання інноваційної спрямованості інформаційно-освітнього середовища. Актуальність теми полягає в тому, що в умовах науково-технічного прогресу значно ускладнилися завдання вищої школи, а сам навчальний процес став більш багатofакторним та багатоплановим.

Ключові слова: інноваційне освітнє середовище, модернізація освіти, технології навчання.

У педагогічній науці накопичений певний потенціал ідей щодо оптимізації процесу навчання. Аналіз досвіду роботи вищих навчальних закладів показує, що навчання та розвиток здобувачів освіти може бути ефективним та якісним тільки тоді, коли викладач буде застосовувати в кожному окремому випадку оптимальний варіант побудови навчально-виховного процесу.

Одним з пріоритетних напрямків розвитку сучасної вищої школи є впровадження нових інформаційних технологій в освітній процес, що включає в себе сукупність комп'ютерних засобів та способів їх функціонування, які використовуються для реалізації навчально-виховної роботи.

Актуальності впровадження ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) у навчальний процес присвятили свої дослідження зокрема В. Биков, М. Жалдак,

Ю. Жук, О. Коваль, В. Монахова, О. Співаковський. Питання створення, моделювання та проєктування інформаційно-освітнього середовища розглянуті в роботах А. Андреєва, М. Башмакова, В. Бикова, С., М. Жалдака, Ю. Жукова, І. Захарової, В. Олійника, С. Позднякова та ін.

Увага вчених спрямовується забезпечення засвоєння більш складного та об'ємного матеріалу, вирішення протиріч між зростаючою складністю навчання та індивідуальними можливостями кожного здобувача освіти.

Сучасна реальність представлена віртуальним інформаційним освітньо-розвивальним середовищем.

В Україні інноваційна діяльність передбачена Концепцією державної інноваційної політики (2015 р.) та Положенням про порядок здійснення інноваційної діяльності у сфері освіти (2023 р.).

У контексті інноваційної стратегії цілісного педагогічного процесу суттєво зростає роль керівництва вищого навчального закладу, викладачів, методистів як безпосередніх носіїв новаторських підходів. Творцем та модифікатором нововведень виступає звичайно викладач-новатор.

Інформаційну спрямованість педагогічної діяльності зумовлюють соціально-економічні перетворення, які вимагають відповідного оновлення освітньої політики, прагнення педагогів до засвоєння та застосування педагогічних новинок.

Основна ідея модернізації системи вищої освіти полягає в тому, що ефективність навчання у вищій школі може бути покращена завдяки проєктуванню і впровадженню новітніх освітніх систем і технологій.

Інновація освіти – цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог [1].

Загальні засади педагогічної іноватики, сутність та особливості педагогічної технології, інноваційна діяльність педагога докладно розглядається у навчальному посібнику Ілони Дичківської «Інноваційні педагогічні технології» [2].

Зміст технології навчання є органічним поєднанням науково обґрунтованого і раціонально відібраного змісту та організаційних форм, які створюють умови для збагачення мотивації, стимулювання активізації навчально – пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

В умовах, коли вища школа збагатилася різноманітними засобами навчання-наочними посібниками, технічними засобами навчання (в першу чергу, сучасними персональними комп'ютерами та пов'язаними з ними технологіями), відчувається необхідність в оптимальному виборі засобів та методів навчання, а викладач має обирати саме ті, які найбільш ефективно будуть сприяти вирішенню основних задач та потребують менше затрат часу на їх використання.

Сучасні підходи до використання комп'ютерів у навчанні засновуються на двох важливих інноваційних технологіях останніх років – мультимедійних технологіях (МТ) та глобальній мережі Інтернет.

Для молодого покоління, що виростало в оточенні цифрових медіа, характерний вже принципово інший стиль навчання. Для їх символічного позначення вже застосовуються різні визначення: «цифрове покоління», «мережеве покоління», «покоління геймерів» та ін. Саме для нового покоління, яке віддає перевагу мультимедійному середовищу, стає легким і доступним використання цифрових ресурсів [3].

В Україні на сучасному етапі вже сформовано певні правові засади побудови інформаційного суспільства: прийнято низку нормативно-правових актів, які, зокрема, регулюють суспільні відносини щодо створення інформаційних електронних ресурсів, захисту прав інтелектуальної власності на ці ресурси, впровадження електронного документообігу, захисту інформації. Однією з головних умов підготовки людини для роботи в інформаційному суспільстві є забезпечення навчання, виховання, професійної підготовки.

Саме з позиції системного підходу, який є перспективним і науково-обґрунтованим, розглядається технологія освіти в Україні (О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, С. О. Сисоєва, О. М. Любарська) [3].

Важливою передумовою у процесі модернізації освітнього середовища є розвиток інформаційної культури здобувача освіти, що спрямоване на адаптацію його до життя в інформаційному суспільстві.

Потрібно зацікавити та навчити викладачів використовувати інформаційні технології для навчання, що потребують іншої схеми побудови заняття та застосування інших методичних прийомів.

Формуючи структуру єдиного інформаційного простору навчального закладу та базу даних, необхідно виходити з того, що реальна робота з їх використання залежить від матеріально-технічної бази та можливостей самого навчального закладу.

Для проведення модернізації освітнього середовища, забезпечення його високої якості необхідно враховувати такі важливі чинники, а саме:

- існування організаційної структури, у якій накопичуються та зберігаються інформаційні ресурси та надаються інформаційні послуги;
- розробка системи оцінювання якості інформаційного середовища;
- інтегрування інформаційного середовища до регіональних, вітчизняних та світових ресурсів;
- відповідність інформаційної грамотності викладачів та здобувачів освіти сучасному рівню розвитку інформаційних технологій;
- наявність сучасного ліцензійного програмного забезпечення.
- наявність організаційних структур забезпечення доступу до інформаційних ресурсів;
- технічне забезпечення.

Розвивальне інформаційне освітнє середовище спрямоване на формування інтелектуально-розвиненої, соціально-значимої, креативної особистості, яка володіє професійними знаннями, уміннями й навичками.

Список використаних джерел:

1. Волкова П. Педагогіка: Посібник. – К.: Вид. Центр «Академія», 2001. 403 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник – 3-тє вид., – Київ: вид-во «Академвидав», 2015. 304 с.
3. Пехота О.М., Кіктенко А.З., Любарська О.М. та ін.: Навч. метод. посіб. Освітні технології: Навч.-метод. посіб.; За заг. ред. О.М. Пехова. К.: А.С.К., 2001. 256 с.

Старинець Галина Володимирівна,
викладач-методист Коростишівського педагогічного
фахового коледжу імені І.Я.Франка Житомирської обласної ради,
galastarinets@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ СТРАТЕГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті визначено особливості використання комунікативно-діяльнісного підходу, визначено прийоми, методи та види навчальної діяльності, які є провідними для проведення занять з української літератури.

Ключові слова: комунікативно-діяльнісний підхід, дослідницький метод, метод творчого читання, метод визначення «точок передрозуміння», метод проєктів.

На сьогодні залишається актуальною проблема побудови заняття з літератури, на якому здобувач освіти і викладач чи вчитель отримують насолоду від роботи з літературно-мистецьким матеріалом. Це пов'язано з тим, що читання художніх творів у сучасному перенасиченому інформацією світі поступово втрачає свою активну роль. Електронні засоби навчання і носії інформації поступово витісняють традиційну книгу, зокрема художній твір у паперовому форматі, на другий план. Ми розуміємо, що любов до читання та художньої літератури формується передусім у сім'ї, тоді як читацька компетентність розвивається у школі, на заняттях з літератури.

Завданням цієї статті є визначення стратегій для створення моделей занять з літератури, які б дозволили сформувати інтелігентного читача, здатного оцінювати зразки літератури. Відомо, що якість засвоєння інформації значно підвищується, якщо активізуються різні види сприйняття. Отож, учитель має не лише передавати здобувачам освіти інформацію, а й розвивати їхні компетентності, необхідні для життя та успішної самореалізації.

У сучасній педагогічній науці сформувався стратегія, відома як комунікативно-діяльнісний підхід, у центрі якого знаходиться здобувач освіти як активний суб'єкт навчального процесу. Система навчання побудована так, щоб максимально враховувати індивідуально-психологічні, вікові та національні особливості здобувача, а також його інтереси.

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти діяльнісний підхід визначено як орієнтацію навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, практичне застосування здобутих знань з різних

предметів, успішну соціальну адаптацію, професійну самореалізацію, а також формування навичок колективної роботи й здатності до самоосвіти [1].

Пропонуємо використати різні прийоми, методи та види навчальної діяльності, які є провідними для діяльнісного підходу на заняттях з української літератури.

Метод творчого читання. Цей метод є найбільш специфічним, адже читання художнього твору відрізняється від читання наукового чи публіцистичного тексту. Застосовуючи цей метод, викладач навчає здобувачів слухати і чути художнє слово, насолоджуватись ним. Для цього методу характерні такі прийоми: коментоване читання; постановка проблеми, що впливає з прочитаного; творчі завдання, що базуються на життєвих спостереженнях здобувачів. Актуальними прийомами роботи в сучасних навчальних реаліях є використання можливостей штучного інтелекту, тому пропонуємо використати сервіси ШІ для озвучування тексту. Технологія, яка перетворює текст на звук називається TTS, або Text-to-Speech (текст у мову), таких сервісів декілька: ElevenLabs, Clipchamp, Voiser та інші. Здобувачам старшої ланки освіти пропонуємо такий вид діяльності: трансформувати віршований текст у звук за допомогою однієї з технологій ШІ, проаналізувати озвучений текст, знайти помилки, які стосуються наголосу, вимови, логічних пауз та інтонування тексту.

Метод визначення «точок передрозуміння» забезпечує роботу із текстом через виділення та аналіз найбільш незрозумілих, загадкових або дивовижних моментів. Завдання можуть включати: пошук і визначення таких місць у тексті (усно, письмово чи графічно); формулювання запитань до героя, оповідача чи автора, зокрема створення «інтерв'ю з письменником чи з героєм твору»; написання листа (автору, герою або іншому читачеві) з описом власного розуміння чи нерозуміння; порівняння свого сприйняття тексту з поглядами інших. З-поміж значної кількості завдань, які пропонують сучасні методисти, особливу увагу пропонуємо звернути на технологію «Таксономія Блума». Американський психолог Бенджамін Блум розробив класифікацію рівнів мислення і визначив, що між рівнями мислення і відповідями на питання, які вчитель ставить учням чи учні учням, є прямий зв'язок. Самі запитання утворюють ієрархію: запитання на знання – запитання на розуміння інформації – запитання на застосування інформації – запитання на аналіз інформації – запитання на синтез – запитання на оцінку інформації.

Методи традиційного і творчого відтворення. Ці методи спрямовані на глибше осмислення тексту та його деталей. Серед прийомів можна виділити опитування та тестування читачів, конкурс на найуважнішого читача, усні перекази та стилізації епізодів, а також прийом «стоп-кадру», що дозволяє читачеві подивитися на події твору збоку.

Завдання можуть включати: перечитування і переказ фрагментів з різними точками зору; визначення характерних рис чи ознак тексту; виразне читання за ролями; інсценування, створення кіносценарію чи творів у конкретному жанрі; складання схем, карт, зокрема інтелект-карт, ілюстрацій, коміксів або діафільмів; написання словесних портретів героїв.

Дослідницький (аналітичний метод). Прийоми, спрямовані на пізнання «мови» художньої літератури: виділення певних елементів тексту; спостереження, опис, зіставлення (порівняння) виділених одиниць; пояснення функцій кожного з елементів; встановлення зв'язку між ними. Цей метод передбачає такі види завдань: встановити зв'язки, проаналізувати фрагменти, знайти подібності та відмінності, заповнити таблицю.

У розрізі цього питання теж пропонуємо використати сучасні сервіси ШІ, які допоможуть виконати творчу роботу, а здобувачі проаналізують роботу сервісу, виправлять помилки чи неточності, доповнять додатковою інформацією. Існує декілька сервісів ШІ для створення текстів: ChatGPT, Gemini (Google Bard), Aria, Copilot та інші. Досить актуальними в сучасній методиці залишаються й такі комунікативні прийоми, як «Складання розповіді ланцюжком», «Перевтілення в персонажа», «Створення образу».

Метод проектів. Цей метод націлює здобувачів на самостійний пошук інформації, учить мислити творчо і критично. Особливу увагу звертаємо на мультимедійні проекти. Ефективність їх залежить від професійної компетентності вчителя, який чітко визначає мету роботи, та рівня підготовки здобувачів, зокрема розуміння ними художнього тексту чи літературознавчого матеріалу. Процес підготовки мультимедійних проектів включає кілька етапів: дослідження проблеми та вибір технологій для її рішення; розробка і спільне обговорення пробних презентацій на основі запропонованих матеріалів; демонстрація групами здобувачів самостійно створених презентацій.

Заняття з літератури – це процес взаємодії вчителя та учнів, спрямований на спільне дослідження художнього світу твору. Досвід цієї взаємодії сприяє розвитку читацьких умінь учнів та професійному зростанню вчителя. Таким чином, основна мета сучасного уроку літератури – підготувати здобувача освітнього процесу до життя в суспільстві, сформувані в нього літературну компетентність, яка дозволить йому не тільки розуміти художні твори, а й використовувати здобуті знання та вміння для вирішення різноманітних життєвих задач.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти.– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>)

2. Жаровська Н. В., Муляр Т. В. Метод проектів на уроках української мови та літератури. Х., Ранок, 2010.

3. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах : навч. посіб. для студентів-філологів. Київ : Ленвіт, 2011. 291 с.

4. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ–початок ХХІ ст.): монографія. Київ : Пед. думка, 2016. С. 284 – 285.

Стрижаківська Ольга Степанівна,
кандидат філологічних наук, викладач вищої
кваліфікаційної категорії, викладач-методист
Чернівецького медичного фахового коледжу,
olgastr4@ukr.net

Антонюк Тетяна Миколаївна,
викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист
Чернівецького індустріального фахового коледжу,
tsavochka@gmail.com

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ: ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Анотація. У статті розглядається процес діджиталізації освіти та її вплив на викладання української мови за професійним спрямуванням. Проаналізовано основні виклики, пов'язані з впровадженням цифрових технологій в освітній процес, а також визначено перспективи їх ефективного використання. Особливу увагу приділено використанню електронних освітніх ресурсів, платформ для дистанційного навчання та інтерактивних методик, які сприяють розвитку комунікативної компетентності здобувачів освіти.

Ключові слова: діджиталізація, електронні освітні ресурси, заклади фахової передвищої освіти, онлайн-навчання, цифрові технології, українська мова за професійним спрямуванням.

Метою роботи є дослідження процесу діджиталізації освіти та аналіз викликів і перспектив впровадження цифрових технологій у викладанні української мови за професійним спрямуванням у закладах фахової передвищої освіти.

Наразі важлива складова мовної компетенції здобувачів фахової передвищої освіти – це вміння правильно будувати зв'язне висловлювання, оскільки в сучасному світі інформатизації для успішного розвитку і належної професійної діяльності необхідно володіти вмінням сприймати, опрацьовувати та передавати інформацію.

Сучасний розвиток інформаційних технологій кардинально змінює підходи до навчання. У сфері освіти важливим є забезпечення здобувачів актуальними знаннями та навичками, зокрема у вивченні професійної української мови. Впровадження цифрових технологій у цей процес дозволяє покращити якість освіти, адаптувати її до вимог сучасного інформаційного суспільства та підвищити рівень професійної підготовки майбутніх фахівців.

Однак, цифровізація освіти супроводжується значними ризиками та загрозами. Серед них – можливість деградації усного та писемного мовлення здобувачів освіти, що може негативно вплинути на розвиток їх мислення. Особливістю освітнього процесу є взаємодія між викладачами та здобувачами, яка включає не лише передачу інформації, але й невербальні аспекти спілкування, такі як жести, міміка, інтонація.

Серед труднощів, які виникають у закладах освіти в умовах діджиталізації виділяємо: недостатню технічну оснащеність закладів, потребу в підвищенні цифрової грамотності викладачів та здобувачів, складність адаптації традиційних методик викладання до цифрового формату та проблеми із забезпеченням академічної доброчесності під час дистанційного навчання.

Так як більшість закладів освіти здійснюють освітній процес у дистанційній або змішаній формі, тому у викладанні української мови за професійним спрямуванням використовуємо електронні підручники і тестові платформи, що сприяють індивідуалізації освітнього процесу; інтерактивні презентації та відеоматеріали для пояснення термінології українською мовою, для засвоєння фахової лексики в зручному форматі; цифрові технології – платформи дистанційного навчання (Moodle, Google Meet, Zoom). Не менш важливим є використання медіатехнології, як засобу формування умінь критичного сприймання, аналітичного опрацювання, оцінювання достовірності та об'єктивності інформації; підвищення якості комунікативної компетентності; зміцнення національної ідентичності, формування свідомої патріотичної особистості (інтерв'ю, коментарі, есе, реклама); креолізовані тексти (постер, буклет, фотоколаж, логотип тощо). Для активізації пізнавальної діяльності студентів – інтерактивні методи навчання (вебквести, онлайн-тести, відеолекції, гейміфікація).

У майбутньому освітній процес буде ще більше інтегрований з цифровими технологіями: використання штучного інтелекту та чат-ботів.

Отже, діджиталізація освіти відкриває нові можливості для вдосконалення процесу викладання української мови за професійним спрямуванням. Незважаючи на певні виклики, використання цифрових технологій дозволяє підвищити ефективність навчання, розширити доступ до якісних освітніх ресурсів і підготувати здобувачів до професійної комунікації у відповідній професійній сфері.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. П. Цифрова трансформація освіти: виклики та можливості // Освіта і наука в Україні. – 2022. – № 1. – С. 10-15.
2. Биков В. Ю. Технології дистанційного навчання в закладах вищої освіти // Інформаційні технології в освіті. – 2021. – № 5. – С. 45-52.
3. Кузнецова С. Г., Мельник О. І. Використання цифрових технологій у процесі викладання української мови за професійним спрямуванням // Науковий вісник освіти. – 2023. – № 3. – С. 28-34.
4. Петренко Л. В. Роль цифрової грамотності у підготовці майбутніх медичних працівників // Педагогічні інновації. – 2022. – № 7. – С. 60-66.

Трошина Світлана Вадимівна,
викладач вищої категорії, старший викладач
ВСП «Київський транспортно-економічний фаховий коледж Національного
транспортного університету»,
mo-64@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У поданих тезах йдеться про застосування штучного інтелекту (ШІ) на заняттях української мови та літератури, відзначається його потенціал для підвищення ефективності та інтерактивності навчання. Представлено різні способи використання ШІ, включаючи створення завдань, тестів, презентацій, відео, генерацію ілюстрацій.

Ключові слова: *штучний інтелект, персоналізоване навчання, технології, українська мова та література.*

Сучасний світ неможливо уявити без технологій, які все більше інтегруються в різні сфери діяльності, зокрема й в освіту. Одним із перспективних напрямів розвитку освітнього процесу є використання штучного інтелекту (ШІ), зокрема під час викладання української мови та літератури. Даний інноваційний підхід має потенціал суттєво підвищити ефективність навчання, сприяти залученості студентів та зробити освітній процес більш цікавим, інтерактивним і персоналізованим.

Штучний інтелект – це комплекс технологій, які дозволяють комп'ютерам та системам розуміти, вивчати, прогнозувати та вирішувати завдання, які традиційно вважалися виключно людськими [1, с. 15].

Розглянемо деякі сервіси штучного інтелекту, які можна застосовувати на заняттях української мови та літератури.

Chart GPT - це один із найбільш поширених інструментів на основі штучного інтелекту.

Користуючись цим сервісом на заняттях української мови та літератури можна створювати:

1. Тестові завдання. Формувати тести можна з будь-якої теми з необхідною кількістю запитань та варіантів відповідей, рівнем складності. Правильність тестів та відповідей необхідно перевіряти.

Перенести тест можна в будь-який зручний онлайн-сервіс для тестування.

2. Завдань для студентів. За допомогою цього ресурсу можна формувати завдання з будь-якою кількістю варіантів. Правильність і змістовність завдань також необхідно перевіряти. Студенти виконують завдання в онлайн-вправах, усно тощо.

3. Дидактичні матеріали для вивчення нового матеріалу або закріплення вивченого. Сформулювавши запит з потрібної теми, Chart GPT надає необхідну кількість варіантів. Сформований матеріал можна оформити у вигляді презентації або текстового документа. Таке завдання студенти можуть виконувати як в групах, так і індивідуально.

4. Генерація ілюстрацій. За допомогою Chart GPT можна також генерувати ілюстрації до творів.

Gamma.app. Сервіс, який суттєво допомагає в роботі викладача. Це інструмент для створення яскравих презентацій за допомогою штучного інтелекту. Для створення презентації необхідно у вікні написати ідею або тему, а Gamma.app. автоматично створить структуру, контент та візуальне оформлення. Також можна додати відео, зображення, інтерактивні елементи до слайдів. Цей сервіс допомагає викладачу дуже швидко підготувати якісну презентацію.

Leonardo Ai. За допомогою цього сервісу можна генерувати ілюстрації до творів за запитом, або можна завантажити свою ілюстрацію, Leonardo Ai створить нове зображення, по-своєму унікальне.

Студентам можна запропонувати створити дизайн обкладинки до твору, який вивчався на попередніх заняттях, або згенерувати ілюстрації до нього. Сервіс може створювати зображення у будь-якому стилі, від реалізму до абстракції. Після виконання таких завдань можна провести бесіду зі студентами не тільки про твір, а й про час написання, особливості напрямів в мистецтві і літературі, характерні риси, доречність або недоречність використання певних ілюстрацій.

Palette.fm – це інструмент для розфарбовування фотографій, побудований на основі штучного інтелекту для перетворення чорно-білих тонів старих фото в яскраві кольори. Цей сервіс можна застосовувати для оновлення чорно-білих фотографій письменників. Письменник, який жив давно, коли не було кольорової фотоплівки, уже не буде здаватися студентам таким далеким після перетворення його чорно-білого фото на яскраве і сучасне.

Досить цікавим і корисним для викладачів може бути сервіс III **Vidnoz AI**. Він дає можливість дуже швидко створювати короткі відео. За допомогою цього сервісу можна урізноманітнити вивчення біографії письменника. Для цього необхідно зайти на сайт, завантажити фото письменника та у вікні написати текст, який має прозвучати. Віртуальний автор від імені письменника може розповісти біографічні факти.

Практика показала, що такий підхід сприяє кращому засвоєнню матеріалу, порівняно з опрацюванням життєписів з підручника.

Також студентам можна задати домашнє завдання: за допомогою сервісу **Vidnoz AI** підготувати розповідь про персонажа твору. Студенти обирають персонажа твору, шукають його зображення, придумують текст, який буде промовляти віртуальний автор, і готують коротке відео.

Таким чином можна зробити висновок, що штучний інтелект стає невід'ємним інструментом в освіті, який може значно урізноманітнити та покращити процес навчання, зробити його більш цікавим, інтерактивним та персоналізованим.

Список використаних джерел:

1. Візнюк, І. М. (2021). Використання штучного інтелекту в освіті. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 59, 14–22.

2. Глибивець М.М» Олецкий О.В. Штучний інтелект. – Київ: «Києво-Могилянська академія», 2002. – 364

3. Штучний інтелект. Як він вплине на освіту. URL: <https://nus.org.ua/articles/shtuchnyj-intelekt-yak-vin-vplyne-na-osvitu/>(дата звернення: 31.01.2025)

3.Штучний інтелект. Як він вплине на освіту. URL: <https://nus.org.ua/articles/shtuchnyj-intelekt-yak-vin-vplyne-na-osvitu/> (дата звернення: 31.01.2025).

Хапров Дмитро Євгенович,
викладач вищої категорії,
Миколаївський політехнічний фаховий коледж,
dmytrohaprov@gmail.com

АВТЕНТИЧНИЙ ТЕКСТ ЯК СКЛАДОВА ЗАНЯТТЯ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Анотація. У статті розглянуто основні сучасні підходи роботи з технічними англomовними текстами. Автентичний англomовний текст є основним компонентом на занятті англійської мови. Автор описує різні види вправ, які здобувачі можуть виконувати під час заняття, вивчаючи англійську мову за професійним спрямуванням. Вправи забезпечують подальшу мовну практику здобувачів освіти.

Ключові слова: англійська мова професійного спрямування, робота з автентичним англomовним текстом, заняття з іноземної мови за професійним спрямуванням.

Сьогодні вивчення іноземної мови є цілеспрямованим процесом, за допомогою іноземної мови відбувається "діалог культур" – рідної та іноземної. Головною метою викладача створити та занурити здобувача в іншомовне середовище використовуючи матеріали мовою оригіналу, тобто автентичних. Саме автентичність навчальних матеріалів дуже часто виступає, як одна із найважливіших вимог організації навчального процесу на заняттях англійської мови за професійним спрямуванням, оскільки в таких текстах представлені не тільки правильні лексичні та граматичні структури, а й культурологічний, ситуативний та інформативний аспекти. Англійська мова за професійним спрямуванням - це дисципліна, яка започатковує новий підхід до викладання англійської мови, її методика базується на конкретних потребах тих, хто навчається.

Хатчінсон та Уотерс поділяють англійську мову за професійним спрямуванням на три підкатегорії: Англійська мова для науки і техніки (EST), Англійська мова для бізнесу та економіки (EBE) та Англійська мова для соціальних наук (ESS) [5, с.22].

Зосередимо увагу на тому, що тексти з англійської мови професійного спрямування, особливо типу, містять високий відсоток деяких структур: пасивний стан, модальні дієслова, форми на - ing, інфінітивні конструкції тощо. Текст завжди повинен бути автентичним (основна мета навчання – навчити здобувачів освіти працювати з

автентичною інформацією, незважаючи на їхній рівень володіння англійською мовою), сучасним (обмін інформацією стає все більш інтенсивним) та релевантним до спеціалізації здобувачів (вони повинні отримувати інформацію, репрезентативну для їхньої ситуації використання цільової мови). Автентичні тексти мають відповідати навчальним цілям програми, містити цінну професійну інформацію, бути сучасними і актуальними та задовольняти навчально-пізнавальні потреби здобувачів. Автентичність - це така якість тексту, що забезпечує під час його опрацювання функціонування саме тих мовленнєвих механізмів, які реалізують спілкування у природних умовах реального життя. В автентичному тексті представлені широкий вибір лексики і правильне граматичне оформлення висловлювання, а також змістова сторона, що відіграє важливу роль і містить інформацію, що є цікавою та значущою для здобувачів освіти і відповідає їх професійній спрямованості, потребам та інтересам. Такий текст викликає певну реакцію, стимулює розумову діяльність студентів на заняттях з іноземної мови.[4, с. 61-65]

Х. Уіддоусон розглядає автентичність не стільки як властивість, притаманну мовленнєвому твору, скільки як характеристику навчального процесу. Він увів поняття оригінальності та автентичності. У його розумінні оригінальність – це всі випадки використання тексту з не навчальною метою. Автентичність розглядається ним як властивість навчальної взаємодії. Автентичний текст є центром будь-якого акту мовленнєвого спілкування, зовнішньою предметною з'єднувальною ланкою між тим, хто продукує, і тим, хто сприймає, спілкуються вони безпосередньо чи на відстані [5, с.35].

Методично автентичний текст повинен мати такі основні аспекти: методичний (доступність тексту, його відповідність конкретним завданням навчання, його методична ефективність); структурний (композиційні та мовні характеристики тексту: особливості його побудови, взаємозв'язок частин, автентичність лексико-граматичного оформлення, адекватність мовних засобів у конкретному контексті); змістовний (природність, інформативність, цікавість) .

Використання навчального тексту дозволяє створювати ситуації навчально-професійного спілкування, доповнює знання здобувачів освіти, отримані під час вивчення базових дисциплін. Комунікативна діяльність на основі навчальних текстів формує професійно-мовленнєві, навчально-професійні, соціокультурні вміння і навички, зокрема, адекватно розуміти загальний зміст технічних текстів, на основі сприйнятої інформації виділяти мікротеми, ключові слова, деталі, окремі факти, положення і зв'язки між ними, репродукувати основний зміст навчального тексту з опорою на план, будувати власне (усне чи письмове) висловлювання за вивченим матеріалом.

Застосування автентичних текстів має ряд переваг порівняно з іншими засобами навчання, а саме:

- позитивно впливають на мотивацію навчання, оскільки містять цікаву інформацію для професійного розвитку;

- підвищує професійний і загальний рівень знань;
- допомагає вивчати і вдосконалювати мову за рахунок використання оригінальної лексики носіїв мови;

Дослідники видокремлюють такі завдання для опрацювання автентичного тексту:

1. Використання завдань мовленнєвої взаємодії (interactive activities). Завдання виконуються в парах або малих групах, поступово перетворюючись у завдання для всієї групи здобувачів. Широко відомими є три різновиди мовленнєвої взаємодії студентів: співробітництво учасників у виробленні єдиної ідеї; комбінування інформації, відомої різним учасникам; передача інформації від одного учасника до іншого.

2. Використання завдань з «інформаційною прогалиною» (information gap). Особливо цінними для особистого розвитку є завдання типу «opinion gap», коли здобувачі мають різні переконання, погляди, а потрібно дійти єдиної думки.

3. Використання проблемно орієнтованих завдань. Такі завдання базуються на припущенні, здогадці, класифікації, знаходженні подібностей / розбіжностей, ранжуванні, відкритті, інтерпретації, умовиводі, судженні, виключенні зайвого.

4. Використання ситуацій спонтанного спілкування, коли навчальна ситуація переходить у природну. Якщо текст насичений фактами, які автор вважає важливими, можна повернути до них увагу здобувачів за допомогою передтекстових завдань різного типу. Грамотно сформульоване завдання концентрує увагу здобувачів освіти на автентичних операціях вилучення інформації при читанні [1, с. 233-234].

Цілком справедливо вважається, що навчання фахової лексики є важливою ланкою у досягненні головної мети навчання здобувачів англійської мови як засобу спілкування з іноземними партнерами у професійній діяльності. Від рівня сформованості термінологічної компетенції здобувачів як основи їх фахової компетенції буде залежати швидкість та якість опрацювання технічної літератури, ефективність і результативність ділового спілкування. Одним із шляхів оволодіння терміносистемами спеціалізованої сфери майбутньої професійної діяльності є читання оригінальної літератури за фахом підготовки у закладі освіти. З цією метою необхідно створити систему вправ для засвоєння термінологічної лексики під час роботи з автентичними фаховими текстами. Така система вправ забезпечить, на думку Л.І.Комарової, логічно послідовний перехід від безпосереднього розуміння змісту тексту до його проблемного обговорення і відбиття цих проблем на особистість самого здобувача у процесі колективної взаємодії [3, с.11-12].

Для створення комплексу вправ необхідно підібрати відповідні тексти фахового спрямування. Одним з основних критеріїв відбору таких текстів є їх співвіднесеність з тематикою програми з англійської мови за професійним спрямуванням. Крім того, тексти повинні відповідати таким вимогам як актуальність та новизна наукової інформації з фаху, її професійно-практична спрямованість, доступність викладу матеріалу та наявність проблеми для обговорення або вирішення. Автентичні тексти повинні відбивати специфіку тем для опрацювання, а також сприяти

ознайомленню здобувачів з загальними технічними поняттями, відповідати пізнавальним та професійним інтересам здобувачів. Автентичні тексти за фахом мають бути не лише джерелом інформації, але й основою для інтерактивної мовленнєвої діяльності, матеріалом для моделювання навчально-мовленнєвих ситуацій, які характерні для реальної професійної діяльності спеціалістів. Від змісту відібраного автентичного матеріалу буде залежати, наскільки ефективно викладач зможе організувати навчальну діяльність на занятті, створити ситуації для пошуку та аналізу визначеної інформації, проконтролювати зміст висловлювань здобувачів і водночас розвивати їх аналітичне мислення, наукову здогадку, інтуїцію, критичний підхід до вміщеної в текстах інформації.

Список використаних джерел:

1. Веклич Ю. І. Використання автентичних текстів у процесі формування соціокультурної компетенції майбутніх учителів початкової школи. Вісник психології і педагогіки : Збірник матеріалів Міжкафедрального методологічного семінару «Сучасні освітні стратегії формування професійної компетентності майбутніх вчителів школи». Київ, 2012. Вип. 10.
2. Коломійчук І. М. Автентичні матеріали як ефективний засіб забезпечення соціокультурного спрямування процесу навчання іноземної мови. Вісник університету ім. Альфреда Мобіля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 1(13). С.108
3. Комарова Л. І. Критерії змістовної автентичності навчального тексту. Іноземні мови в школі. 1999. № 3.
4. Паращук В. Ю. Використання автентичного тексту під час роботи над розмовною темою. Іноземні мови в школі. 2003, № 2.
5. Hutchinson T., and Waters A., English for Specific Purposes : a Learning centered Approach. Cambridge : Cambridge Publishing, 1987. 245 p.

Ющенко Владислав Володимирович,

аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
yuschenko.vir@gmail.com

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА ЦІНІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті розглядається вплив інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на процес формування професійних компетентностей та ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів професійної освіти. Проаналізовано роль цифрових технологій у навчальному процесі, визначено ключові тенденції їхнього використання, а також запропоновано ефективні методи інтеграції ІКТ у професійну підготовку педагогічних кадрів.*

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, цифрова освіта, професійна підготовка, педагогіка, компетентності, ціннісні орієнтації.*

Сучасний освітній простір характеризується активним використанням цифрових технологій, що створює нові можливості для професійного розвитку майбутніх педагогів. Інформаційно-комунікаційні технології сприяють удосконаленню освітнього процесу, розширенню доступу до якісних навчальних матеріалів та розвитку ключових професійних компетентностей. Водночас цифровізація освіти вимагає від викладачів не лише технічних навичок, а й усвідомлення значущості ціннісних орієнтацій у професійній діяльності.

Застосування ІКТ у навчальному процесі дозволяє підвищити ефективність викладання та сприяє індивідуалізації навчання. Використання онлайн-платформ (Moodle, Google Classroom, Zoom), інтерактивних ресурсів, доповненої та віртуальної реальності сприяє формуванню у студентів гнучких навичок (soft skills), критичного мислення та творчого підходу до викладання.

Наприклад, використання Google Classroom дозволяє викладачам створювати інтерактивні завдання, відстежувати прогрес здобувачів освіти в реальному часі та забезпечувати миттєвий зворотний зв'язок. Це сприяє підвищенню мотивації студентів та покращенню засвоєння матеріалу.

Цифрові технології допомагають майбутнім педагогам професійної освіти:

- Опановувати сучасні методики викладання та педагогічні стратегії;
- Використовувати електронні освітні ресурси та навчальні симуляції;
- Організовувати дистанційне та змішане навчання;
- Розвивати комунікативні навички та цифрову грамотність [1].

Інтерактивні симуляції дозволяють студентам відпрацьовувати методи роботи з учнями у віртуальному середовищі, що наближує їх до реальних викладацьких ситуацій. Наприклад, програмні засоби Labster та SimSchool дають можливість моделювати різні педагогічні ситуації, що розвиває практичні навички у студентів.

Крім того, платформи Nearpod та Kahoot! допомагають створювати інтерактивні уроки з використанням відео, тестів та вбудованих завдань, що підвищує залученість студентів та полегшує запам'ятовування матеріалу.

Формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів відбувається у процесі інтеграції ІКТ у навчання. Важливими аспектами є розвиток академічної доброчесності, відповідального ставлення до використання інформації та формування культури цифрової безпеки. Викладачі повинні навчати студентів етичному використанню цифрових технологій та критичному оцінюванню інформації [3].

Наприклад, використання антиплагіатних сервісів Unicheck та Turnitin допомагає студентам формувати навички академічної доброчесності, запобігаючи випадкам плагіату та розвиваючи навички самостійного мислення.

Також варто відзначити впровадження курсів із цифрової етики та медіаграмотності, які навчають студентів критично аналізувати інформацію, протидіяти дезінформації та безпечно взаємодіяти в онлайн-середовищі.

Інформаційно-комунікаційні технології відіграють ключову роль у формуванні професійних компетентностей та ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів професійної освіти. Використання цифрових інструментів сприяє розвитку творчого потенціалу, гнучкості мислення та готовності до впровадження інновацій у педагогічну діяльність. Для досягнення максимального ефекту необхідно забезпечити системну підготовку викладачів до роботи в цифровому освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти: теоретико-методологічні засади та виклики / В. Ю. Биков // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2021. – № 3 (83). – С. 1-12.

2. Гуржій А. М. Інформаційно-комунікаційні технології у професійній освіті: досвід і перспективи / А. М. Гуржій // Освітній простір ХХІ століття. – 2020. – № 1. – С. 23-30.

3. Семеніхіна О. В. Цифрова компетентність педагога: теоретичні основи і практичний вимір / О. В. Семеніхіна // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2019. – № 7. – С. 89-97.

Яковенко Тамара Вікторівна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж
імені І.С.Нечуя-Левицького»,

b_collage@ukr.net

ТЕРМІНОЛОГІЧНА СКРАЙБІНГОВА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ МІНІМУМІВ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. *Описана компенсаторна методика за продуманою стратегією ліквідації навчальних втрат на основі планомірної роботи з корегування знань і вмінь з української мови через формування мовних мінімумів: фонетичного, орфоепічного, лексичного, словотвірного, морфемного, морфологічного та синтаксичного, а на їх основі - орфографічного та пунктуаційного.*

Ключові слова: *алгоритмування орфографічних правил, мовні мінімуми, мнемонічні алгоритми, скрайбінгові опори, пазлова подача лінгвістичного матеріалу.*

Упродовж останніх років викладання української мови в КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І.С.Нечуя-Левицького» спостерігаємо певну дидактичну проблему, яка потребує невідкладного вирішення, - освітні втрати з багатьох навчальних предметів, і зокрема найбільш дошкульними втратами є щонайменше п'ятирічні втрати з української мови. Науковці, методисти, вчителі стурбовані таким станом освіти і зазначають, що «проблема компенсації освітніх втрат здобувачів освіти в умовах війни перетворюється на глобальну проблему для

нашого суспільства, яка потребує якнайшвидшого наукового осмислення та пошуку найбільш оптимальних шляхів і способів її розв'язання» [1, с. 9].

На жаль, з об'єктивних причин (повномасштабна війна через вторгнення на українські землі 24 лютого 2022 року військ російської федерації, повітряні тривоги, скорочені уроки у зв'язку з навчанням у багатьох міських школах у дві зміни (неспроможність навчального закладу забезпечити місцем в укритті усіх учнів школи) тощо студенти перших курсів мають значні прогалини в знаннях та недоліки в практичних уміннях. Для багатьох з них характерні розсіяність уваги, непривченість до наполегливої навчальної діяльності, несформоване вміння самостійної роботи, і, як наслідок, значна втрата навчальної мотивації. Тому найбільш нагальна мета – мінімізувати освітні втрати, забезпечити здобувачів подальшої освіти міцним підґрунтям подальшої освіти на етапі вивчення практичної стилістики, що має на меті узагальнення та систематизацію здобутих раніше знань і набутих умінь (10-11 класи) і відповідно 1-2 курси фахових коледжів. Бажано, щоб була продумана на основі викладацького досвіду авторська програма з використанням новітніх технологій, реальної зрізової різнорівневої системи моніторингу знань і навичок здобувачів освіти, комплекс методичного забезпечення, комп'ютерна підтримка.

У нашому фаховому коледжі широко використовується програма Teams, що дає можливість створити навчальний клас для дистанційного навчання (при безпечній потребі, в разі хвороби учасника групи, тимчасового віддалення з різних причин тощо). У програмі Teams є функції відео наради, дошки, презентації, чат, тести у програмі Forms тощо. Таким чином, легко можна організувати не лише пріоритетне для ситуації ліквідації навчальних втрат очне навчання, а й дистанційне або змішане навчання.

Вважаємо, що розпочинати роботу з ліквідації чи хоча б мінімізації навчальних лінгвістичних втрат слід з термінологічної скрайбінгової роботи, що є ситуативно пазловою, оскільки диктується виключно потребою, сканованою за навчальними втратами з української мови. Основа знань і умінь студентів у будь-якому випадку завжди є, але в різній мірі буває індивідуально частковою. Наша мета - зробити її максимально повною і зрозумілою насамперед на основі змодельованої через підібраний для спостереження і моделювання висновків лінгвістичний матеріал. В пригоді може стати характерне для сучасної молоді кліпове мислення, при якому загальна пазлова картина складається з часткових фрагментів. Лише через таке фрагментарне сприйняття з ретельним відпрацюванням елементів можна добитися реальної логічної термінологічної картини. Використовується аналітико-синтетичний метод навчання, при застосуванні якого аналізом буде моделювання частини мовного мінімуму, а синтезом - його практичне використання. Цьому має сприяти якомога чіткіша, витримана в структурі системи занять алгоритмізація завдань: вправа для спостереження + мотиваційний момент + логічна скрайбінгова термінологічна опора + вправа для моделювання правописного алгоритму + динамічна вправа з ключем для тренування орфографічної навички + життєво спрямована

вправа-практикум + тестові завдання для тренування реалістичної підготовки до НМТ. Через деякий час слід планувати і систематично здійснювати повторення на встановлення залишкових знань та вмінь, підсумковий блоковий контроль. Виявивши індивідуальні недоліки в сформованості орфографічної навички, можна оперативно проаналізувати їх причини і провести вмотивоване коригування. Важливо проводити вхідне + проміжне (в кілька етапів) та вихідне діагностичне комплексне блокове опитування для моніторингу процесу ліквідації (компенсації) навчальних втрат. Таке проміжне діагностичне тестування може бути кліповим, фрагментарним, максимально індивідуалізованим, особистісно зорієнтованим на кожного здобувача освіти ЗВО чи фахового коледжу.

Важливою складовою частиною процесу компенсації навчальних втрат має стати блоковий Робочий зошит за тематикою компенсативної програми. Питання рівневого підходу до виконання системи завдань, швидше за все, може вирішуватись за допомогою підбору однакового лінгвістичного матеріалу, але різної міри його аналізу і трактування: 1-й елементарний рівень - рівень простого правильного вибору орфограми; 2-й достатній рівень - рівень спрощеного пояснення орфографічного вибору; 3-й високий рівень - рівень логічного осмисленого термінологічного трактування орфографічного явища, алгоритмізація вибору. Це може здійснюватися за допомогою завдань-інструкцій, ступеньованих для 3-х рівнів і реалізованих у дієсловах-інструкціях: 1-й рівень - виберіть; 2- й рівень - поясніть; 3- й рівень - обґрунтуйте свою орфографічну дію.

Моделювання скрайбінг-опори термінологічного мінімуму відбувається через підібраний для спостереження методом евристичної бесіди до формування висновків та узагальнення з наступним практикумами з фонетичної орфографії (українські та іншомовні написання), з лексичної орфографії (вживання великої літери), з граматичної орфографії (правопис іменників, прикметників, числівників, дієслівних форм та прислівників) та пунктуації простого та складного речення.

Корегування навчальних втрат з української мови слід розпочинати, на нашу думку, з формування мовних мінімумів: фонетичного, орфоепічного, лексичного, словотвірного, морфемного, морфологічного та синтаксичного, а на їх основі – орфографічного та пунктуаційного. Виходимо з розуміння того, здобувачі освіти рівня 10-11 класів ЗВО (1-2 курсів фахового коледжу) щонайменше пройшли (і мали б засвоїти) курс української мови як систему. Пропонуємо спланувати і здійснити роботу з формування мовних мінімумів за авторським методом ретроспективного заглиблення в мовний матеріал [2, с.108-110]. Проблема полягає в тому, що відразу повністю всі ці ключові питання неможливо з'ясувати, тому слід вибрати тактику лінійно-концентричного принципу. Саме те, що матеріал з української мови в певній мірі (на жаль, недостатньо) знайомий студентам 1 курсів, дає можливість розглядати комплексні теми за лінійно-концентричним принципом. Ядро кожного концентричного кола - мовний мінімум (фонетичний, орфоепічний, лексичний, морфемний, морфологічний, синтаксичний) - і їх пазлове з'єднання.

Суть фонетичного мінімуму полягає в повторювальному ознайомленні студентів з системою голосних на основі артикуляційного аналізу (скрайбінгова схема-опора) з паралельним орфоепічним коментарем про природу ненаголошених е-и та ненаголошеного о в позиції перед складом з наголошеними у або і. До фонетично-орфоепічного мінімуму логічно додати морфемний мінімум (розбір слова за будовою), що дає можливість розглянути і з'ясувати орфограми «Ненаголошені е-и в коренях українських слів». Доречно буде детальніше зупинитися на методично доцільному алгоритмі розбору слова за будовою (1-закінчення слова через підбір форми слова, 2 - основа слова - частина без закінчення відмінюваних слів, 3 - корінь через підбір спільнокореневих слів, з урахуванням чергування голосних та приголосних звуків, 4 - префікс, 5 - суфікс, 6 - інтерфікс, 7 - постфікс, звісно, за наявності цих морфем у слові).

При розгляді орфограми «Ненаголошені е-и в префіксах пре- - при-» слід звернутися до часткового морфологічного мінімуму - розпізнавання прикметника та дієслова та часткового словотвірного мінімуму (утворення іменників та прислівників від дієслова та прикметника).

При розгляді орфограми «Ненаголошені е -и в суфіксах слів» виникне потреба в розширенні понять морфологічного мінімуму, зокрема, про іменник та його граматичні категорії роду (ч.р., ж.р., с.р.) та відміни іменника; прикметник та його розряди, зокрема присвійні прикметники; збірні числівники; дієприкметник як особливу форму дієслова, оскільки саме в таких формах названих частин мови є ці орфограми, і без такої конкретизації пояснити ці орфографічні явища неможливо. Це матеріал 6-7 класів за програмою НУШ.

Розгляд орфограми «Ненаголошені е-и в особових закінченнях дієслів» також потребує часткового морфологічного та морфемного мінімумів з аналізом дієслова, зокрема такої його форми, як особове дієслово. Використовуємо правило-прийом: щоб зробити правильний орфографічний вибір, розпізнане особове дієслово треба поставити в 3 особі множини і виділити закінчення: уть, ють - 1 дієвідміна, і відповідно е (є) в особових закінченнях 1 особи мн. (множини), 2 особи однини і множини; якщо ать (ять) - це відповідно дієслово II дієвідмини і орфографічно - и (і) у названих особових закінченнях.

Ми проаналізували один із шляхів максимального початкового з'ясування кількох мовних мінімумів при розгляді об'ємної орфографічної теми. У роботі з наступними темами поняття мовних мінімумів будуть уточнюватись, систематизуватись, поглиблюватись.

Наступною відправною точкою може бути розгляд системи приголосних і робота над орфограми «Знак м'якшення», «Апостроф», «Подовження і подвоєння приголосних» в українських словах [3, с.243]. Слід звернути увагу на такі фонетичні явища, як уподібнення, чергування та спрощення приголосних. Доцільно активізувати цей частковий фонетичний мінімум після достатнього формування морфемного, словотвірного та часткового морфологічного мінімумів. Спрощення відбувається або не відбувається в процесі творення прикметників, іменників, рідше дієслів

українського та іншомовного походження. Чергування приголосних звуків практично пов'язане з відмінковими формами іменників I відміни (Д.в. та М.в) та II відміни (М.в. та Кл.в.); присвійними прикметниками, утвореними від іменників I відміни (Ольга - Ольжин, Марійка - Марійчин, Стеха - Шешин) та дієслівними чергуваннями, пов'язаними зі співвіднесенням особового дієслова до I чи II дієвідміни. Правильне утворення відносних прикметників з додаванням суфікса -ськ (-зьк, -цьк, -ськ) варто розглядати в рамках теми «Правопис прикметників».

Таким чином, орфографічна грамотність може бути сформована через пазлове алгоритмування кожного правила. Доцільне використання правила-спостереження чи правила-прийому в рамках використання методу ретроспективного заглиблення в мовний матеріал. Для з'ясування міри володіння основними мовними мінімумами широко використовуємо скрайбінгові опори-пояснення, практикуми, вправи з ключами, мнемонічні алгоритми, тестування. Форма заняття – евристичний практикум з пазловим ситуативним конструюванням, націлений на активізацію проблемного логічного мислення.

Важливо зауважити, що описана компенсаторна методика ліквідації навчальних втрат повинна застосовуватись частково на програмних планових навчальних заняттях, а більшою мірою на додаткових паралельних до основних або не прив'язаних до них у часі та тематично додаткових заняттях з виконанням генетичного методу навчання - від простого до складного. Головне в цьому процесі - створення ситуації успіху, реального покрокового результату в орфографічній практиці кожного учня чи студента, розуміння, що навчальні втрати не носять незворотного характеру, а цілком можуть бути подоланими, звісно, в результаті продуманої систематичної наполегливої роботи.

Список використаних джерел:

1. Компенсація освітніх втрат у педагогічних закладах вищої освіти: виклики і перспективи в умовах невизначеності. Витоки педагогічної майстерності, (34), 9–13. <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.317630>

2. Яковенко Т.В. Метод ретроспективного занурення в мовний матеріал з української мови в роботі зі студентами коледжу // Інтеграція особистісно орієнтованого підходу в системі компетентнісної освіти : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції педагогічних працівників (25 червня 2020 р. м. Харків). С. 108-113.

3. Яковенко Т.В. Особливості формування мовної компетентності здобувачів освіти фахового коледжу на основі ретроспективного методу занурення в мовний матеріал // Мова й література у вимірах сьогодення: мовознавчий та лінгводидактичний аспекти (до Міжнародного дня рідної мови) : Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів (21 – 22 лютого 2024 р., Чернігів). С.242-24.

СЕКЦІЯ №2

*Українська мова та
література
в глобалізованому світі:
виклики та перспективи*

Антонюк Тетяна Миколаївна,
викладач-методист, викладач вищої категорії
Чернівецького індустріального фахового коледжу
Мацейко Світлана Василівна,
викладач-методист, викладач вищої категорії
Чернівецького індустріального фахового коледжу

STEM ОСВІТА ЯК ЗАСІБ УСПІШНОЇ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

***Анотація.** У роботі розглядаються основні ідеї, принципи та переваги STEM-освіти на заняттях в закладах фахової передвищої освіти. Представлено реалізацію компетентнісного підходу в навчанні, наведено приклади впровадження елементів STEM-освіти. Поданий матеріал стане основою для творчих викладачів під час викладання навчального матеріалу та в позанавчальній роботі.*

Сьогодні ми живемо в епоху розбудови інформаційного суспільства, де основними ресурсами економіки стають знання, освіта, – це є умовою самореалізації особистості, збагачення її творчого потенціалу, а також фактором соціально-економічного та духовного піднесення держави, забезпечення її престижності у світі.

Розвиток суспільства нині потребує удосконалення освітнього процесу за рахунок перспективних, інноваційних педагогічних технологій. Національна стратегія розвитку освіти в Україні орієнтує викладачів на фахового молодшого бакалавра інноваційного типу мислення та культури, який здатний змінювати навколишній світ, реалізуючись професійно.

STEM-освіта – це низка чи послідовність курсів, програм навчання, які готують здобувачів освіти до успішного професійного становлення; вимагає більш технічно складних навичок, зокрема із застосуванням знань і наукових понять [3], тому що виступає об'єднанням науки, технології та інженерії, що передбачає глибоку інтеграцію, дослідження, розробку та реалізацію усіх цих компонентів.

Використання технологій STEM-освіти на заняттях максимально підвищує їх ефективність, створює умови для формування цілісних природничих знань здобувачів освіти, основних життєвих компетентностей і наукової картини світу; сприяє розвитку креативного мислення, самостійності й творчої активності; удосконалює дослідницькі уміння, формує інноваційне мислення, нові пізнавальні цінності, що є основою інтелектуального зростання та формування творчої особистості, здатної створювати інновації.

Сутність STEM-освіти також виявляється в поєднанні міждисциплінарних практико-орієнтованих підходів до вивчення дисциплін; має на меті комплексно формувати ті ключові фахові, соціальні й особистісні компетенції молоді, що визначають конкурентну спроможність на ринку праці: здатність і готовність до

розв'язання комплексних задач, критичного мислення, творчості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності тощо.

Сучасна освіта зорієнтована на підготовку компетентних, самодостатніх, мобільних фахівців, які самостійно оволодівають системою необхідних знань, критично їх осмислюють, творчо використовують в подальшій професійній діяльності, свідомо навчаються впродовж життя, приймають швидкі рішення тощо [1].

Інноваційні елементи STEM-навчання надають освіті певного розвитку, а STEM-освіта в сучасному закладі освіти стає засобом успішної підготовки здобувачів освіти, здатних до навчання впродовж життя.

Інноваційні тенденції перегляду змісту освіти полягають і в інтерпретації знань з теоретичної сфери в практичну. Сьогодні виникає потреба якомога більше наблизити практику до теорії через надання знанням прикладного характеру, щоб здобувач освіти зміг використовувати набуті під час навчання знання у своїй практичній діяльності.

Заклади освіти мають зберігати академічну складову, але водночас обов'язково працювати за трьома взаємопов'язаними напрямками – освіта, наукові дослідження, інновації [2].

Викладання вимагає від викладача бути в постійному пошуку нових методичних підходів, інноваційних форм організації освітнього процесу, можливостей формування інформаційної компетентності, що дають змогу створити новий навчальний інформаційний простір, здатний підвищити якість викладання, а саме:

- використання електронних підручників;
- використання освітніх ресурсів мережі інтернет;
- розроблення навчальних проєктів, використання програмних ресурсів для створення викладачем власних навчальних напрацювань;
- керування дослідницькою діяльністю здобувачів освіти.

Слід зауважити, що одним з ефективних інноваційних підходів STEM-освіти на заняттях є використання асоціативних, структурно-логічних і опорних схем, які підвищують інтерес здобувачів освіти до навчання, оскільки передбачають виявлення креативності, свободи в міркуваннях і переконаннях. Здобувачі освіти вправно формулюють власні висновки з будь-якої теми у вигляді карток, таблиць, малюнків тощо.

Розвиток творчої особистості пов'язаний з удосконаленням освітньої системи через метод проєктів, завдяки якому в здобувачів освіти формуються впевненість у собі, адекватна оцінка власних сил та можливостей, уміння працювати у команді, правильно визначати мету, мотивувати свою діяльність, обирати шляхи її реалізації та досягати поставлених цілей.

Дієвим інструментом спілкування учасників освітнього мережевого середовища є електронна пошта, що використовується як для передавання освітньої

інформації від викладача до здобувача, так і між здобувачами освіти. Електронна пошта забезпечує передавання повідомлень як у формі відео, програм, а також звичайних текстів.

Ефективним методом для актуалізації уваги здобувачів освіти на навчальному матеріалі також є використання аудіо- та відеоматеріалів, тестів, робочих зошитів, текстових завдань тощо.

Для успішного засвоєння знань сьогодні недостатньо описувати явища і процеси, потрібно вміти оперувати великою кількістю різноманітних даних, володіти сучасними технологіями і знати, як застосувати свої здібності в умовах реального життя.

Залучення в STEM може підтримати не лише розвиток креативного мислення та формування компетентності дослідника, а й сприяти кращій соціалізації особистості, тому що розвиває такі навички:

Співробітництво. Для того, щоб були досягнені результати і виконані завдання, у команді мають працювати особистості з різним науковими і технічними знаннями.

Комунікативність. Навчання з елементами STEM надає широкі можливості для спілкування «один на один» і «один-до-багатьох». [4, с. 129]

Творчість. Креативність оптимізує роботу над науковими та технологічними проектами. Саме ті, хто зможе вийти за межі технічних навичок і мислити нестандартно, здатні винаходити щось абсолютно нове в багатьох галузях життєдіяльності.

Мейкерство. Інноваційним підходом упровадження STEM-освіти є мейкерство. Ефективний освітній метод, який дозволяє розвивати мейкерські здібності - лепбукінг (з англ. lap - згинати, book - книга).

Ефективною формою роботи є й науково-практична конференція, під час якої здобувачі освіти захищають проекти, наукові роботи, розвивають творчу активність, логічне мислення, технічну грамотність, вирішують конкретні проблеми, самостійно шукають нестандартні рішення, виявляють новаторство та винахідливість. Застосування дослідницького підходу в освітньому процесі формує відповідну компетентність, прищеплює інтерес здобувачів освіти до розв'язання конкретних проблем, мотивує їх до самостійного пошуку і здобуття нових знань, орієнтує на подальше професійне самовизначення.

Використання мобільних додатків (Plickers, Mentimeter), науково-популярного каналу на Youtube «Цікава наука», технологій доповненої реальності (My Cardiac Coach, Quiver - 3D Coloring App) урізноманітнюють навчальну діяльність та створюють позитивну, усвідомлену мотивацію до навчання, сприяють спілкуванню та співпраці, підвищують рівень обізнаності в інформаційно-комунікаційних технологіях, стимулюють розвиток критичного мислення.

Отже, саме STEM-освіта, як засіб успішної підготовки конкурентноспроможних фахових молодших бакалаврів, дасть можливість для всебічного розвитку особистості здобувачів освіти, спонукатиме до досліджень, сприятиме поглибленню знань, а STEM-підходи сприяють більш якісній підготовці молоді до здобуття подальшої освіти та професійній реалізації в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Золотухіна С.Т., Фазан В.В., Макаренко В.В., Традиції та новації у педагогічній діяльності. Теорія та методика навчання та виховання. Київ: №50 2021. 68с.
2. Савченко В.Г., Андрушина Л.Л. Традиційні та інноваційні педагогічні технології у вищій школі: навчальний посібник для здобувачів 2 і 3 ступенів вищої освіти. Дніпро: «Візіон», 2019. 83с.
3. Методичні рекомендації щодо впровадження STEM-освіти у навчальних закладах України на 2020/2021 навчальний рік. Київ, 2020.
4. Шулікін Д. STEM-освіта [Електронний ресурс]. /Д. Шулікін. - Режим доступу: <http://iteach.com.ua/news/mass-media/?pid=2621/>- Назва з екрана.

Бабійчук Тамара Василівна,
канд.педагог.наук, викладач-методист
Бердичівського педагогічного фахового коледжу,
patriotka_tamara@ukr.net

СИЛЬНА ОСОБИСТІТЬ – ГЕРОЙ ТВОРІВ ПИСЬМЕННИКІВ ЖИТОМИРЩИНИ

Анотація. Акцентовано увагу на важливості і затребуваності сьогодні знайомства студентів педагогічного коледжу з такими творами письменників-земляків, у яких змальовано сильну особистість. Названо відповідні твори і коротко охарактеризовано їхні герої.

Ключові слова: Житомирщина, літературна освіта, сильна особистість.

Україна як самодостатня держава повинна насамперед зберегтися в сучасному світі – глобалізованому, повному несподіваних і загрозованих викликів. Для позитивного вирішення цього завдання мають бути задіяні різні ресурси, зокрема освітні. Особливо важлива місія випадає літературній освіті. На нашу думку, викладачі коледжів, передусім педагогічних, працюючи зі знаковими творами української літератури, зобов'язані виокремлювати сильні особистості – героїв, що не тільки наділені такими рисами, як сміливість, мужність, наполегливість тощо, а й уміють робити морально-етичний вибір у складних ситуаціях і допомагають іншим зробити його. Сильна особистість має бути настільки приваблива для студентів (ранній юнацький вік), щоб юнаки і дівчата почали переживати за героя,

що бореться і перемагає зовнішні і внутрішні перешкоди, щоб раділи разом з ним, сумнівалися, осмислювали причини невдач / поразок, проєктували варіанти успішного майбутнього.

Представимо такі твори окремих письменників Житомирщини, у яких сильна особистість і сама діє, і заохочує до відповідних дій сучасне юнацтво –майбутніх воїнів і зодчих сильної Української держави.

Сильний герой навіть у межових ситуаціях залишається мужньою людиною, яка дає іншим приклад гідного вчинку. Полковник Чацький свідомо робить вибір: ганебний полон чи смерть (легенда *«Тіні минулого» Кліма Поліщука*). Коли татарська орда оточила жменьку захисників українського міста, полковник Чацький звернувся до своїх сміливців зі словами: *«Смерть нам, браття, неминуча! Так нехай же вона не буде нам страшна, бо страшніша буває неволя. Боронили ми свій край рідний, як вірні сини його, так уміймо ж і вмерти за нього у своїй вірі! Хто край свій рідний любить так, як я, то нехай іде слідом за мною»* [1]. І кинувся сміливо полковник Чацький у холодні хвилі Тетерева. Без вагання кинулися за полковником і вірні товариші його...

Вражає сила волі і незламність Олізара Носиловича, головного героя повісти *«Птахи з невидимого острова» Валерія Шевчука*. Знеможений втікач з турецького полону (8 років був прикутий до галер), випадково потрапляє в оточений драговиною замок, з якого ніхто ніколи живим не виходив. Однак Носилович не хоче бути невільником, він бунтує, навіть пробує тікати; через непокору зазнає жорстоких тортур. Та своїм прагненням бути вільним Олізар зумів заразити всіх мешканців замку. Носилович приречений, але він до останнього бореться: зібравши всі сили, він у підземеллі співає пісню волі.

Воїн ЗСУ Дмитро Безсмертний пройшов через фізичні тортури путінських головорізів, зумів вирватися з погребів і дійти до своїх (повість *«Син Марії» Петра Білоуса*). Читаючи сцену розп'яття героя московськими катами, кожен відчуває бажання помститися за всіх тих співвітчизників, які пізнали «братні обійми» сучасного терориста, перед яким тремтить світ. Воїна-захисника роздягнули, поклали на хрест, розвели руки і увігнали в них цвяхи. *«Вояки в камуфляжі весело гоготали, дивлячись на новітнє розп'яття, яке чинив їхній одноплемінник... За командою почали піднімати хрест, на якому звивався від муки український воїн. За мить – хрест вознісся під сині березневі небеса, а на ньому висів новий мученик України – рядовий Дмитро із непримітного українського села. І от він, як Ісус Христос, висів на хресті під світлими небесами... О ні, це не був театр, це не була вистава. Це по-справжньому розпинали українця, розпинали увесь його народ...»*

Сильний герой в екстремальних умовах сам тримається гідно і підтримує інших (роман *«Голод» Василя Кучера*). Контужений 23-літній польовий хірург Павло Заброта випадково опиняється на шлюпці, яка відпливає від оточеного

німцями Севастополя. У сміливців немає ні карти, ні компаса, ні води, ні сухарів. Через кілька днів люди почали нервувати. З-поміж них тільки лікар спокійний, впевнений, говорить просто, неголосно, поволі, чітко вимовляючи слова і дивлячись в очі кожному: треба ждати, потерпіти, нам обов'язково допоможуть. Сам фізично знеможений, Заброда продовжує піклуватися про нових своїх товаришів. А коли один за одним люди помиратимуть, лікар поховає їх по-людськи – хоч це й у хвилі морські. Павло Заброда змагався з морем 42 дні, був на грані божевілля і суїциду, але вистояв – щоб повернутися до операційного столу і боротися зі смертю за життя. Роман «Голод» – один із найчесніших творів про війну 1941-1945, створений на документальній основі.

Сильний герой витримує випробування морально-етичного характеру (роман *«Діти Аскленія» Миколи Колесникова*). Випускника медінституту, перспективного майбутнього науковця Михайла Редича зраджує вчитель Бажов (посилає в аспірантуру не талановитого учня, а свою далеку від медицини дружину). Однак Редич, працюючи в селі, не опускає руки, продовжує експерименти і через сім років готує унікальний (у світі немає аналогів!) хірургічний атлас, який не може видрукувати. Світило науки професор Крутоярський пропонує Редичу мізерні копійки за відмову від авторства. А коли сміливий лікар (який ледь зводить кінці з кінцями) не хоче продати результати своєї довголітньої праці, професор Крутоярський мстить: пише негативну рецензію, яка шкодить Редичу як лікарю. Інше світило науки – Бажов може допомогти в реалізації мрії Михайла Редича теж за умови: взяти його, Бажова, у співавтори. Михайло Редич, цей хірург-ювелір, витримує всі спокуси, що заганяють його в глухий кут, прагнуть знищити його як особистість.

Утримуючи український народ протягом більше трьох століть в імперському ярмі (царському і більшовицькому), москва все зробила для того, щоб українці і світ забули справжню історію України, щоб не знали справжніх національних героїв. Про це роздумує в романі *«Планида» Валерій Хмелівський*. Устами героїні автор проголошує болючі істини: *«... що б там не казали більшовики про Марусю, про Орла і Шепеля, хай і називають їх скільки хочуть бандитами, – мовчи і знай, що це більшовики насправді настоящі бандити. А особливо – про отаманишу Марусю нічому тому, що казатимуть, не вір, бо раз для них, окупантів, бандитів-безбожників, сімнадцятирічна дівчина-українка була бандиткою – то насправді вона була благородним Божим посланцем-лицарем на битву за народ наш і землю нашу... І генерал Гандзюк, і полковник Шепель, і отаман Орел-Гальчевський були справжніми українськими джентльменами, які не злякалися розбійників-окупантів зі значно потужнішою зброєю, ніж кастети. А отаманиша Маруся стоїть ще вище: Оранта. І загін її – це Воїни Оранти. Так має їх називати справжня українська історична наука»* [2].

Сильним є учитель-ентузіаст із села Велика Цвіля з документальної повісти *«Чорний біль, або Зникали у відомому напрямку» Олексія Опанасюка*. Микола

Жилюк разом зі своїми учнями створив, у супереч владі, унікальний музей хліба. А увіковічнити пам'ять про всіх репресованих односельчан – створити Криницю Со-вісті – йому категорично заборонили обласні і партійні, і совєцькі органи. Учителя принижували, шантажували, йому погрожували фізичною розправою. А Микола Жилюк вистояв і показав школярам приклад стійкості і витривалості, незламності. І зберіг пам'ять для нащадків про 90 селян, що їх знищили сталінські опричники.

Художні біографії справжніх українських героїв – воїнів ЗСУ, учасників бойових дій московсько-української війни сьогодні пишуть поліські прозаїки **Ярослав Марищенко** (книга «Східний фронт»), **Григорій Цимбалюк** (оповідання «Єдина надія», «Щастя тобі», «Час обріже»), **Микола Ніколаєв** (книга «Лінія розмежування без змін»).

Список використаних джерел:

1. Поліщук К. Тіні минулого. Волинські етюди. URL : https://shron1.chtyvo.org.ua/Polischuk_Klym/Tini_mynuloho_Volynski_etiudy_Knyha_1.pdf
2. Хмелівський В.. Планида. Роман. Житомир : Вид. Євенок О.О., 2020. 168с.

Базиль Тетяна Олексіївна,
викладачка вищої категорії Чернігівського
кооперативного фахового коледжу
Чернігівської облспоживспілки,
info@kooptex.org

ІНТЕЛЕКТ-КАРТИ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті розглядаються можливості використання ментальних карт на заняттях із української літератури. Звертається увага на формуванні критичного мислення при роботі з інтелект-картами.

Ключові слова: асоціації, діаграма зв'язків, карта розуму, критичне мислення, інтелект-карта, ментальна карта.

Мета сучасного педагога, викладача: якісно організувати процес навчання, змотивувати здобувачів освіти, активізувати процес пізнання, формувати критичне мислення, як необхідну навичку сьогодення.

Важливим завданням при вивченні української літератури є розвиток творчих і комунікативних здібностей студентів, критичного й аналітичного мислення, культури полеміки, уміння аргументовано доводити власну думку, виділяти головне.

Намагаючись досягти мети, викладач шукає шляхи і методи плідної та ефективної роботи. Це складне питання сьогодення – епохи гаджетів і візуального сприйняття інформації. Аналіз викладацької практики показує, що найкраще засвоюється

матеріал, поданий образно, з можливістю охопити основні моменти будь-якого твору у вигляді схематичного зображення. Так народилася ідея створення схем до творів української літератури, що передбачені чинною програмою. Згодом схеми перетворилися в інтелект-карти, де запрограмовані відомості, необхідні для усвідомлення студентами загального змісту, основних компонентів творів української літератури. Інтелект-карта, або ментальна карта, або mind map, або карта розуму, або діаграма зв'язків – це корисний інструмент для схематичного зображення ключових думок із творів, який допомагає структурувати інформацію.

За твердженнями психологів, найкращий конспект – це конспект на одній сторінці. Саме такий обсяг інтелект-карти. Навчальна інформація тут візуалізована, доповнена емоджі, графікою, малюнками. Все це робить її кращою для сприйняття.

Інтелект-карта – сукупність графічних зображень, малюнків та схем, які пов'язані між собою та дозволяють наочно продемонструвати основні думки та тези. Фактично – це своєрідний ланцюг умотивованих асоціацій. Для проектування інтелект-карт існують такі сервіси: XMind, Canva, Coggle, MindMeister та інші. Цікавим і зручним є використання ментальних карт як опорних схематичних конспектів при вивченні творів на заняттях із української літератури. У таких випадках доцільно виконувати проекти за допомогою Power Point.

Структура інтелект-карти:

- центральний образ або образи;
- ключові поняття, головні тези;
- кольорові символи та лінії;
- центральні та другорядні категорії асоціацій.

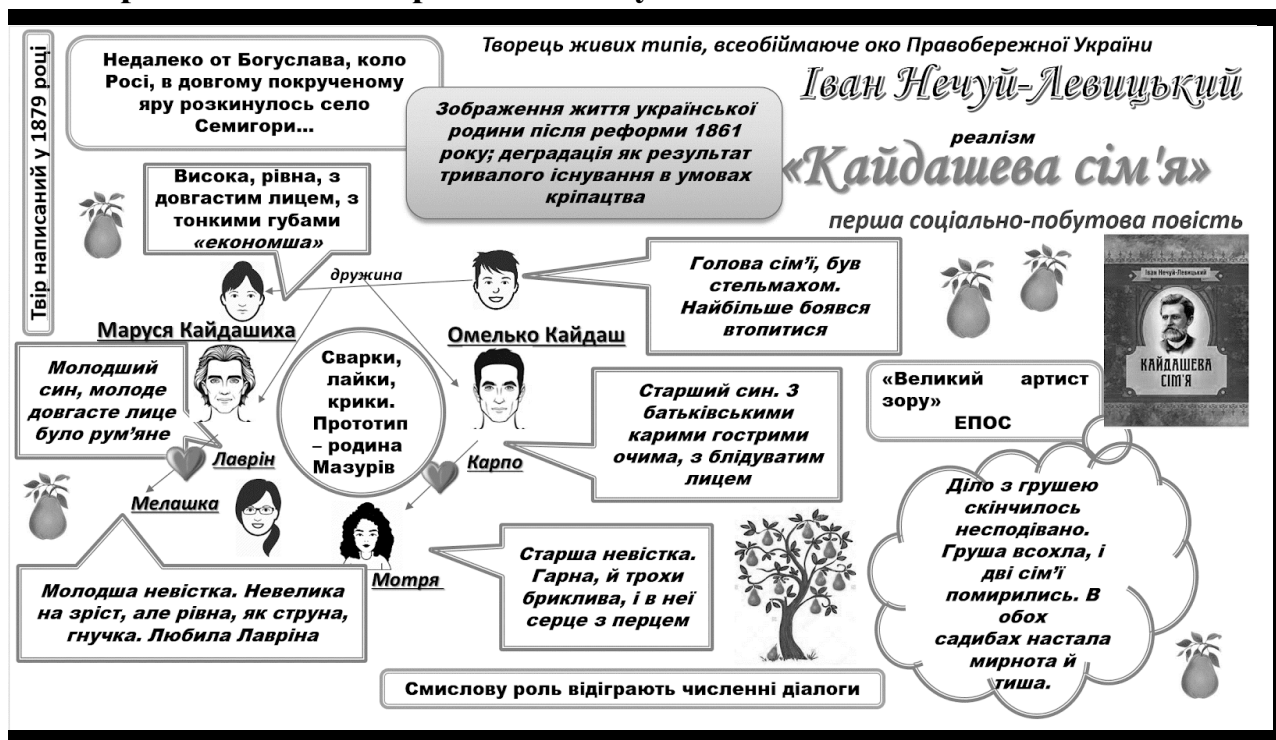
Така карта може використовуватися на уроках української літератури як: основа для вивчення нового твору; план заняття; схема для переказу твору; опорний конспект.

Загалом, будь-яке застосування даного методу навчання дозволяє упорядкувати в мозку студентів отриману інформацію логічно та послідовно. Створюючи інтелект-карти, здобувачі освіти навчаються визначати основне та другорядне, вони розуміють, що не вся інформація є головною. Виділяючи важливі опорні точки, студенти фільтрують матеріал. Такий підхід корисний для розвитку критичного мислення та накопичення творчого потенціалу [4, с.20]. Враховуючи те, що карта стисла і систематизована, відсоток розуміння навчального матеріалу студентами збільшується у декілька разів у порівнянні зі звичайною бесідою або лекцією без наочного матеріалу. Здобувачі освіти чітко запам'ятовують: автора, імена героїв, їхню характеристику, місце подій, композицію твору, розв'язку, ідею.

Важливим і доцільним аргументом на користь методу інтелект-карт є можливість їх використання під час підготовки до заліків, іспитів, в тому числі, і до НМТ-ЗНО (за вибором). Адже матеріал можна швидко й осмислено повторити.

Отже, метод використання інтелект-карт на заняттях із української літератури є перевіреним на практиці і досить перспективним.

Зразок інтелект-карти. Іван Нечуй-Левицький «Кайдашева сім'я»

Список використаних джерел:

1. Авраменко О. Українська література (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти / Олександр Авраменко, Василь Пахаренко. К. : Грамота, 2018. 256 с.
2. Авраменко О. Українська література (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загальн. серед. освіти. К. : Грамота, 2019. 256 с.
3. Бутурлим Т. та ін. Пізнай мистецтво художнього слова! (Сучасний підхід у підготовці до ЗНО): посібник для учнів, студентів, викладачів / за ред. Тетяна Бутурлим. Вінниця: ТВОРИ, 2021, 888 с.
4. Матішак А. Використання інтелект-карт на уроках української літератури. К. Херсон: Просвіта, 2018. 19-22 с.

Бойко Ярина Михайлівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Комунального закладу
«Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради,
bojkojaruna@gmail.com

ЛОГІЧНІ ЗАВДАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті розглянуто важливість розвитку логічного мислення учнів на уроках української мови та запропоновано різноманітні логічні завдання для формування в учнів ключових мисленнєвих операцій, аналітичних навичок та вміння аргументувати свою думку. Автор наголошує на необхідності використання таких завдань для розвитку критичного мислення, творчих здібностей та підвищення мотивації учнів до навчання.

Ключові слова: логічне мислення, логічні завдання.

У сучасному інформаційному суспільстві, яке постійно розвивається, виникає необхідність у підготовці особистостей, здатних мислити логічно, аналізувати інформацію та приймати обґрунтовані рішення [3, с. 29].

Стратегічними завданнями розбудови національної системи освіти відповідно до Закону України «Про освіту», Державної програми «Вчитель», Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті є розвиток творчого потенціалу дітей і молоді, формування у них логічного й критичного мислення, виховання прагнення до самореалізації [2, с. 76].

Логічне мислення – це процес пізнавальної діяльності, для якого характерне узагальнене й опосередковане відображення дійсності, при якому використовують логічні конструкції та готові поняття. Воно формується на основі образного мислення як вища стадія його розвитку. Логічне мислення вимагає не лише високої активності розумової діяльності, але й узагальнених знань про істотні й загальні ознаки предметів і явищ дійсності, закріплені в словах [1, с. 23].

Людина, що має розвинуте логічне мислення, здатна вирішувати завдання, які потребують аналізу та узагальнення інформації. Вона може логічно розглядати проблему, робити висновки та приймати обґрунтовані рішення; розпізнавати закономірності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, використовувати аналітичні та критичні навички; аналізувати інформацію, розв'язувати складні задачі та прогнозувати наслідки своїх дій. Логічне мислення є необхідним для успішного функціонування у різних сферах, включаючи навчання, роботу та повсякденне життя. Воно допомагає розвивати критичне мислення та раціональне прийняття рішень [4].

Мислителі, починаючи ще з Аристотеля, відмічали педагогічну спрямованість логіки. К. Д. Ушинський розглядав її як одну з основ педагогіки. Питання

розвитку мислення учнів завжди знаходилося в центрі уваги багатьох психологів та педагогів, а саме: Л. Виготського, В. Давидова, Я. Пономарьова, Л. Занкова, В. Паламарчук, В. Сухомлинського Ю. Калягіна, І. Маркушевич, А. Пишкало. У наш час проблемою розвитку логічного мислення школярів займається А. Акселюк, Н. Бібік, О. Савченко, Н. Скрипченко та інші. А в працях Н. Бабич, Б. Головіної, Н. Баглаєвої, Т. Іванченко, Л. Кіндей розглядаються питання логічності мислення з позиції мовознавства.

У методичній літературі та в пояснювальних записках до навчальних програм говориться, що кожен учитель на своїх уроках повинен розвивати логічне мислення учнів. Починати цей процес потрібно вже в дитячому садку та початкових класах, а в середній та старшій школі постійно доповнювати та підтримувати його.

Розвиток логічного мислення учнів на уроках української мови є важливим компонентом успішного навчання та становлення особистості.

Логічне мислення допомагає учням усвідомити правила граматики, розрізняти частини мови, правильно будувати речення та розуміти їх значення, глибше аналізувати тексти, розуміти їх структуру, знаходити причинно-наслідкові зв'язки між подіями та явищами, визначати головну думку тощо.

Щоб сформувати й розвинути всю різноманітність інтелектуальної і творчої діяльності учнів, забезпечити перехід від репродуктивних, формально-логічних дій до творчих, слід пропонувати учням логічні завдання. Розгляньмо деякі з них.

1. Продовжити логічний ряд прислівників:

1. *куди-небудь, хтозна-коли, ...*
2. *насмій, згори, ...*
3. *кінець кінцем, сама самотою, ...*

2. Подані пари слів розподілити на групи: синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, багатозначні слова: *свіжий – свіжий, щоденний – буденний, слід – слід, пошуки – розшуки, жартівливий – журливий, реальний – реалістичний, забуття – згадка, Любов – любов, м'яка – м'яка, еміграція – імміграція*. Своєю думку обґрунтувати, увівши кожне слово в контекст.

3. Переписати слова, уставляючи пропущені літери або знаки, розкриваючи дужки. З кожного рядка виписати одне слово, не пов'язане з іншими словами однією орфограмою або правилом. Виконати морфемний і словотворчий розбір виписаних слів:

1. *голуб..ячий, без..ініціативний, Лук..янівка, від..їжджаючи, безхмар..я;*
2. *пр..хильник, пр..трушувати, пр..непорочний, пр..урочений, пр..стосований;*
3. *(П,п)ровулок (С,с)онячний, (Д,д)ень (У,у)чителя, (Р,р)еволюція (Г,г)ідності, (Л,л)ьодове (П,п)обоїще, (Е,е)поха (В,в)ідродження;*

4. У таблиці подані частини складних іменників. Одній групі учнів треба утворити й записати 6 складних іменників, які пишуться разом; другій групі учнів – 6

складних іменників, які пишуться з дефісом. Кожну частинку можна використати лише один раз.

СВЯТ	ЛІТТЯ	ЗІРВИ	ЛЬОН	РОЗТЯГ	ДОВГУНЕЦЬ
ПРЕЗИДЕНТ	ЛІКАР	ВЧИТЕЛЬ	АКЦІЯ	ВІЦЕ	ПОЛУ
70	ДИЗЕЛЬ	ПАР	МЕТР	ВЕЧІР	ГОЛОВА
ЕКОЛОГ	СТИСК	МИСОК	МОТОР	ТЕРМО	САМО

5. Переписати текст, вставляючи пропущені літери та розкриваючи дужки. Розставити потрібні розділові знаки. Визначити прості ускладнені речення, виділити засоби ускладнення відповідними лініями або надписами.

Жодної хвил..ки (не)відаючи відпочинку матеріні руки знаходили роботу. Вони владарювали скрізь у печі на ком..ні на миснику... Так багато в жит..і переробивши вони (не)зупинялися (не)могли зупинитися а постійно священ..одіяли. (Не)було либонь такого, чого б вони (не)вміли! (В)ранці розпалювали вогонь чистили картоплю сипали в горщ..к заливали водою солили рогачем сунули в піч бли..е до вогню.

6. Записати слова іншомовного походження, вставивши на місці крапок пропущені букви або знаки. Розподілити (відповідно до вставлених букв) усі слова на 6 груп: 5 груп по 5 слів, які об'єднані одним правилом, 1 група – 5 слів на інші правила. Сформулювати до кожної групи правило.

Вол..ер, ар..тмія, А..да, мас..а, ін..екція, п..гментація, ад..ективація, лібрет..о, реж..сер, диференц..ац..я, кру..з, ж..рі, д..дакт..ка, аж..отаж, альтру..зм, інтермец..о, об..ект, ком..юніке, белетр..ст..ка, д..адема, ад..ютант, Ток..о, ан..отация, р..ф..р..ндум, кон..юнктура, кас..а, ате..зм, мюз..кл, Каліфорн..я, моза..ка.

7. Вибрати слово, властивості якого відрізняють його від інших слів. Свій вибір обґрунтувати. Що об'єднує подані слова?

1. *Корова, кінь, козеня, гуси* (усі слова – іменники, назви домашніх тварин; іменник *кінь* має нульове закінчення; іменник *козеня* має суфікс; іменник *гуси* починається літерою «ге», вжитий у множині, назва птахів).
2. *Ніч, ніченька, нічліг, уночі* (усі слова спільнокореневі; *уночі* – прислівник, має префікс, решта – іменники; *нічліг* – складне слово).
3. *Груша, вишня, короля, доля* (усі слова – іменники; *короля* – іменник чоловічого роду, вжитий у родовому відмінку, решта – іменники жіночого роду, вжиті в називному відмінку; *груша* – має закінчення *-а*, іменник мішаної групи, решта – іменники м'якої групи).

Отже, логічні завдання допомагають розвинути в учнів усі мисленєві операції та пошуково-перетворювальний стиль мислення; чітко, точно, послідовно й переконливо висловлювати думку мовними засобами; сформувати такі якості мислення, як самостійність, глибина думки, критичність та гнучкість; виховати мотивацію досягнення успіху. Тому завданням сучасного вчителя-словесника є формування в учнів цих вкрай важливих і необхідних у сучасному житті вмій і навичок.

Список використаних джерел:

1. Клак В. О. Психологічні особливості розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, серпень 2019. № 9. С. 21–25.
2. Суха К. Я. Розвиток логічного мислення на уроках української мови / К. Я. Суха, Л. С. Самчук // Освіта та соціалізація особистості: матеріали X Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету Ушинського (Одеса, 22-23 квітня 2022 року) – Одеса: Університет Ушинського, 2022. – С. 76-79.
3. Суятинова К. Розвиток логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки. 2024. Випуск 3 (62). С. 29-33.
4. Український психологічний ХАБ. Психологічна енциклопедія. URL : <https://www.psykholoh.com/post> (дата звернення 10.02.2025).

Гейдел Алла Михайлівна,
викладач вищої категорії,
Харківського педагогічного фахового коледжу
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-
педагогічна академія» Харківської обласної ради,
superallochkacat@gmail.com

ІНТОНАЦІЙНО-СМИСЛОВІ ТА СТИЛІСТИЧНІ СПОСОБИ ВИРАЖЕННЯ ВОРОЖОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПІСНІ

Анотація. У статті розглянуто інтонаційно-сміслові та стилістичні засоби вираження ворожості в українській мові та пісенній творчості. Проаналізовано роль звукових особливостей, динаміки, мелодії та пауз. Особлива увага приділена сучасним пісням.

Ключові слова: ворожість, динаміка мелодії, інтонація, лексика, риторичні фігури, стилістика.

Сучасна історія цивілізації доводить, що ворожість є однією з невід'ємних складових життя суспільства та особистості. Ворожість як властивість може проявлятися не лише через вчинки, але й через мову. У сучасному житті ворожість активно проникає на шпальти газет, у журнали та телепередачі, у родинні та міжособистісні стосунки. Ворожість у мові ускладнює спілкування між суспільством та індивідом, перешкоджає результативному обміну інформації,

знижує рівень розуміння співрозмовника. Інтонаційно-смысловим та стилістичним засобам вираження ворожості в українській мові є використання характерних звуків: [ж],[р], [з], [ф],[ш] [2, с. 111] .

Завдяки цим звукам передаються емоції роздратування, гніву, презирства. Звук [з] викликає асоціацію зі спекою, свербінням чи дзижчанням бджоли. Всі ці звуки викликають емоцію роздратування, який ми можемо сприймати як вияв злоби.

До агресивних звуків відносимо і ті, в яких давні українці вбачали семантику загрози. Наприклад, звук [с] можемо асоціювати зі словом «страх», і ця асоціація підсилює відчуття небезпеки та викликає напругу у комунікації.

Розглянемо пісню «Враже» у виконанні Енджі Крейди. Текст пісні можемо віднести до жанру клятвено-проклятєвих творів, що притаманні народній творчості з воєнною тематикою. Цей твір насичений яскравими образами, риторичними засобами, агресивно символікою, що в єдності викликають ненависть до ворога та викликають необхідне почуття негативного та ворожого ставлення.

Розглянемо структуру та ритміку цього тексту. Текст побудований за принципом повторів та ритмічності. Рефреном у тексті звучить думка «Буде тобі, враже, так, як відьма скаже» і це створює ефект заклинання, своєрідного магічного ритуалу. В тексті наявні паралелізми «Богові – Боже, ворогу – вороже», що надає тексту збалансованості та контрастність між священним та не священним, між мирним та руйнівним.

Серед образів виразним постає образ самої відьми, яка в українській народній творчості виступає не злою силою, а такою, яка наводить лад та порядок у суспільстві, використовуючи свою надприродну силу. Причому, її сила збільшується від того, наскільки багато осіб бажають, щоб вчинити правосуддя. Образ «сіювання» («Сію тобі в очі, сію проти ночі») символізує не стільки агресивний напад, скільки справедливе покарання за вчинені справи.

Звертання до природних образів, як-от: півня, жита, писанки, люльки – використовуються як метафора для підрахунку часу до здійснення невідворотного та справедливого покарання. Образи матері, батька, дружини, дівчини, дитини підкреслюють не лише фізичну руйнацію противника, а й руйнування його родинного кола, як кару за те, що він скоїв.

У тексті наявні антитези (Богові – Боже, ворогу – вороже), що підкреслює моральне осудження противника та призначення його до загибелі [1, с. 393].

Використання алегорії (відьма, писанка, люлька) поєднує реалі війни з символічними образами, що мають як народне, так і містичне значення. Емоційність та лексична гострота тексту досягається завдяки застосуванням рішучих та лютих висловів, де кожен рядок висловлює зобов'язання покарання, передає емоційну напругу та нетерпимість до ворога. Використання повторів створює образ

неминучості та зосереджує нас на темі кари, що робить закляття більш відчутним та залякуючим.

Можемо вважати текст справжнім маніфестом ворожості, оскільки автор використовує магичні та закляттєві формули для того, щоб передати бажання відплатити за всі завдані образи та втрати. Зображення насильницьких дій через фізичне знущання та руйнування родинних зв'язків – віддзеркалюють рішучість та жорстокість, що характерні для війни. Формулювання «так, як відьма скаже» – служить символом невідворотності та суворості покарання, що покликане залякати противника і висловити непримиренність.

У козацьких думах та піснях часто зустрічаються мотиви боротьби з ворогом, де інтонаційно підкреслюється гнів і заклик до помсти [3, с. 230].

Отже, пісня є потужним засобом ворожості, де поетика народного фольклору поєднується з воєнною тематикою, створюючи образи, що вражають своєю силою та безкомпромісністю. Завдяки використанню риторичних прийомів, яскравих образів та алегоричних елементів, твір передає глибоку ненависть та рішучість покарати ворога. Такий підхід не лише підсилює емоційний заряд тексту, а й служить способом зосередження колективного почуття гніву та блю, характерного для періодів воєнних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Вайсшпайн У. Взаємовисвітлення літератури та музики: сфера компаративістики? Сучасна літературна компаративістика: стратегії і методи. К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія", 2009. С. 393–410.

2. Ковбасюк А. Фонетика мови та її вплив на спів / Андрій Ковбасюк // Вісник Львівського університету. Серія : Мистецтвознавство : [зб. наук. статей / ред. кол. І. Безгін, М. Гарбузюк та ін.]. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – Вип.11. – С. 117–122.

3. Мала українська енциклопедія актуальної літератури. Плерома, 3. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. 287 с.

Гордієць Інна Аліківна,
викладач філологічних дисциплін,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Технологічно-економічний фаховий коледж
Миколаївського національного аграрного університету»,
gordietsinna@gmail.com

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА»

***Анотація.** У статті проаналізовано сутність поняття національно-культурна ідентичність, національна ідея, рідномовні обов'язки громадян. Зазначено, що мова є вагомим чинником для ідентифікації особи. Показано шляхи формування національно-культурної ідентичності здобувачів освіти під час вивчення дисципліни «Українська мова».*

Ключові слова: національно-культурна ідентичність, українська мова:

Формування в українській молоді національно-культурної ідентичності є важливою загальнодержавною проблемою як зараз в умовах війни, так і в післявоєнний час. Адже саме національна невизначеність значної частини населення України стала однією з причин активних дій агресора на нашій території. А з іншого боку, саме відчуття національної ідентичності, єдності стало найважливішим мотиваційним чинником поведінки українців, їх консолідації у важкий для держави час.

В Енциклопедії історії України поняття «національна ідентичність» означає «широкий комплекс індивідуалізованих і неіндивідуалізованих міжособистісних зв'язків та історичних уявлень, який становить основу самоідентифікації окремих осіб та груп людей з певною нацією як самобутною спільнотою, що має свою історичну територію, мову, історичну пам'ять, культуру, міфи, традиції, об'єкти поклоніння, національну ідею [1]

У той же час автор енциклопедичної статті Нагорна Л.П. наголошує, що поняття «нація» є полісемантичним, адже може означати «етнонацію» і «політичну націю». Етнічна ідентифікація базується на культурних традиціях, мові, релігії. Національна ідентифікація – це особистий духовний вибір людей, які можуть розмовляти різними мовами, мати відмінні культурні орієнтації й уподобання, але відчувати солідарність через спільні комунікаційні, економічні, соціальні інтереси.

Процес формування усталеної української національної ідентичності ще не завершився. Цьому завадила бездержавність і розчленованість українських територій між різними державами в минулому, радянська спадщина, геополітичний вплив Росії, роздвоєність української еліти, етнічна строкатість населення та ін,

Зараз, саме в умовах війни, відбувається переідентифікація, коли люди змушені подолати орієнтаційну роздвоєність, проявляти активну громадянську позицію,

подолати комплекс меншовартості. Тому в умовах сьогодення одним із основних завдань викладача української мови є забезпечення усвідомлення здобувачами фахової передвищої освіти важливості цих процесів та формування в них національно-культурної ідентичності.

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти від 06.06.2022 року зазначено, що формування нового українця має відбуватися на основі національних та європейських цінностей. Науковці Інституту проблем виховання НАПН України І.Д. Бех, К.О. Журба, О.М. Докукіна, С.В. Федоренко, І.М. Шкільна у своїй роботі «Національно-культурна ідентичність у становленні підлітка» теж зазначають, що шлях до свободи і незалежності України лежить через виховання підростаючого покоління на основі цінностей україноїноцентризму та європоцентризму, на основі історичної правди і національної гідності. А формування національно-культурної ідентичності має ґрунтуватися на національній культурі, національному світогляді, національній ідеї, мові. Національна ідея, в свою чергу, – «це утвердження української незалежної соборної самостійної національної держави, в основі якої українські національні цінності, українська культура і мова як державна, що використовуються в усіх сферах суспільного життя і на всій території України. Національна ідея передбачає розвиток національних меншин та етносів, що проживають на теренах України, є її громадянами і беруть активну участь у розбудові України, її захисті від зовнішнього ворога, визнають і поважають закони України, розуміють спільні перспективи усіх громадян і несуть спільну відповідальність за розвиток і становлення правової демократичної держави[2].

Імперативом національної ідеї, на думку науковців, має стати гасло «Шляхом злагоди до процвітання».

«Без добре виробленої рідної мови нема всенародної свідомості, нема нації, а без свідомості нації – нема державності» [3]. Саме до такого висновку прийшов видатний український державний діяч, мовознавець, професор Київського університету І.І.Огієнко, який на посаді міністра освіти УНР у 1018 році здійснив українізацію навчального процесу всіх типів навчальних закладів, став фундатором нової науки «про рідномовні обов'язки громадян». Науковець визначив десять основних мовних заповідей громадянина та науково їх обґрунтував. Він відзначив, що про зрілість народу судять найперше з культури його літературної мови, тому «кожний свідомий громадянин мусить практично знати свою собору літературну мову й вимову та свій соборний правопис, а також знати й виконувати рідномовні обов'язки свого народу» [3]. Навчати ж молодь розуміти ці обов'язки, на думку науковця, повинен викладач-філолог. Не зважаючи на те, що положення І.І.Огієнка написані у минулому столітті, вони є актуальними для сьогодення.

Сьогодні викладач-філолог має забезпечити не лише засвоєння здобувачами фахової передвищої освіти обов'язкового мінімуму змісту освіти, що включає

мовну, мовленнєву, соціокультурну, діяльнісну змістові лінії та підготувати до ЗНО/НМТ, а має мотивувати їх до виконання «рідномовних обов'язків».

Український філолог має стати тим провідником, який привертає увагу здобувачів освіти до мовного питання, доступно пояснює причини його виникнення, намагання держави вплинути на мовний процес, важливість позиції кожного громадянина щодо цього питання, має переконати українськомовних молодих людей бути зараз мовно стійкими, а російськомовних – розширити коло використання української мови у повсякденному житті. Важливо залучати здобувачів до обговорення різних життєвих ситуацій, пов'язаних із мовним питанням, які висвітлюють популярні інформаційні ресурси, соціальні мережі. Це може бути дискусія, діалог, коментар чи допис. За приклад можна брати історії сучасних відомих людей (артистів, акторів, блогерів, бізнесменів і т.д), які свідомо обрали «перехід а українську»; провести дослідження «Історія мови в моїй родині» (Якою мовою спілкуються/спілкувалися члени родини вдома, в побуті на роботі? Хто з родини спілкувався українською і чому переходили на російську і навпаки?). Можна залучити здобувачів до участі у мовних проектах «Говори українською», «Антисуржик», «Мовні мему», «Зроби рекламу українською», метою яких буде популяризація української мови серед молоді. Результатами можуть бути короткі відео, мовні челенджі для соціальних мереж, мовні телеграмканали, створені у межах групи тощо.

Важливо навчити молодь обирати українськомовний простір у соціальних мережах та медійних платформах, розуміти важливість цього вибору для розвитку національної культури, науки, освіти. Під час занять слід використовувати сучасний мовний (текстовий) матеріал, з якого здобувачі можуть дізнатися про сучасні українські фільми, вистави, книги, про сучасних українських митців, блогерів, про пізнавальні українські Ютуб-канали, телеграмканали, інтернет-ресурси, про актуальні важливі події культурного та політичного життя країни.

Формування у молоді національно-культурної ідентичності має здійснюватися на основі вищих моральних цінностей: свобода, любов, відповідальність, гідність, справедливість – тому викладач-філолог має звертати увагу на мовні права національних меншин, вільний вибір мови спілкування у побуті, але разом з тим роз'яснювати важливість використання і розвитку української мови як основи української національно-культурної ідентичності.

Список використаних джерел:

1. Нагорна Л.П. Ідентичність національна // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наук. думка, 2005. Т. 3 : Е – Й. С. 415
2. Національно-культурна ідентичність у становленні підлітка: Монографія / [К.О. Журба, І.Д. Бех, О.М. Докукіна, С.В. Федоренко, І.М. Шкільна]. Київ, 2019. 150 с.
3. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. – Львів: "Фенікс", 1995. 46 с.

Гранда Олена Валеріївна,
викладач вищої категорії
Тернопільського кооперативного фахового коледжу,
tktek@ukr.net

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ОПТИМІЗАЦІЮ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ВИКОРИСТАННЯ ЧАТУ GPT)

Анотація. *Стаття аналізує використання ChatGPT у сфері освіти як інструменту для покращення викладання, навчання та організації освітнього процесу. Розглядаються основні функції ChatGPT, такі як пояснення складних тем, створення навчальних матеріалів, оцінювання знань студентів та підтримка процесу повторення. Окреслюються перспективи інтеграції штучного інтелекту в освітній простір та надаються рекомендації щодо його ефективного застосування.*

Ключові слова: *вища освіта, оптимізація навчального процесу, чат GPT, штучний інтелект в освіті.*

Розвиток штучного інтелекту відкрив нову інформаційну епоху, що впливає на економічний поступ країн, змінює підходи до пізнання, форми комунікації та сам характер людського існування. Освітня сфера також зазнає трансформацій, що зумовлює переосмислення часу, простору, мобільності та ефективності навчального процесу. Сучасна концепція освіти в рамках великої трансформації «Освіта 4.0. Український світанок» передбачає використання новітніх цифрових технологій, що покликані не замінити, а доповнити освітянина [3, с. 8]. Мова, безсумнівно, стосується використання штучного інтелекту (надалі – ШІ). Найпопулярнішою мовною моделлю, серед існуючих зараз, є ChatGPT, тому ми зупинимося на ілюстрації роботи саме з цим додатком.

Якщо попросити в чату GPT [4] дати визначення своєї сутності, то ми отримаємо таку інформацію: **ChatGPT** – це мовна модель штучного інтелекту, розроблена компанією OpenAI, яка використовує архітектуру GPT (Generative Pre-trained Transformer) для обробки та генерації тексту природною мовою. Вона здатна відповідати на запитання, створювати тексти, пояснювати складні концепції, допомагати з програмуванням, навчанням і творчими завданнями, вступаючи з користувачами у взаємодію в режимі реального часу. Таким чином ChatGPT навчається на великому масиві текстових даних і використовує запити для формування осмислених і логічних відповідей.

У чому ж актуальність ChatGPT на сьогоднішній день?

1. Швидко генерує ідеї та відповіді.

2. Економить час та ресурси на виконання завдань.
3. Безкоштовний.
4. Простий та доступний у використанні.

Завдяки здатності генерувати та оцінювати інформацію, ChatGPT може виконувати широкий спектр функцій у навчальному процесі. Разом з іншими формами штучного інтелекту він сприяє покращенню якості освіти. Його можна використовувати як окремий інструмент або інтегрувати в інші системи та платформи, що застосовуються у вищих навчальних закладах. ChatGPT здатний виконувати і прості, і складні завдання, допомагаючи усім сторонам освітнього процесу. Зупинимось на практичних прикладах використання викладачем ChatGPT [4, 5].

1. Провідник у вивченні реальних і концептуальних тем ("Guide to side")

ChatGPT може виступати у ролі інтерактивного наставника, пояснюючи складні теми простою мовою. Викладач може використовувати ChatGPT для створення персоналізованих пояснень, наводячи приклади, адаптовані під рівень знань кожного студента.

2. Допомога у засвоєнні навчального матеріалу. Наприклад, у курсі з програмування ChatGPT може пояснити код, знайти помилки або навіть запропонувати оптимізоване рішення.

3. Аналіз поточних знань студентів ("Dynamic assessor"). ChatGPT допомагає викладачам отримувати зворотний зв'язок про рівень розуміння матеріалу студентами. Наприклад, можна використовувати його для автоматичного створення та перевірки тестів, щоб оцінити прогрес кожного студента.

4. Створення матеріалів для занять ("Co-designer"). Викладачі можуть використовувати ChatGPT для розробки навчальних матеріалів, таких як:

- запитання для обговорення в аудиторії;
- ілюстративні кейси для аналізу;
- додаткові навчальні матеріали та приклади.

5. Отримання порад щодо навчання складних концепцій ("Study buddy").

Викладач може запитати ChatGPT про методи викладання певної теми, наприклад, як краще пояснити студентам квантову механіку або статистичний аналіз. ChatGPT може запропонувати інтерактивні методики, візуалізації або аналогії, які зроблять навчання більш ефективним.

6. Повторення та планування повторення (spaced learning):

- інтерактивне повторення через діалог. ChatGPT може виступати в ролі партнера для обговорення теми, допомагаючи краще засвоїти матеріал;
- повторення у форматі карток (Flashcards). ChatGPT може створити картки для тренування пам'яті;

- створення плану повторення, накреслення термінів, розбиття матеріалів на етапи;
- створення персоналізованих тестів із врахуванням специфіки запиту.

Наведені приклади демонструють, як можна інтегрувати та використовувати ChatGPT для підвищення ефективності викладання та навчання. Таким чином, ChatGPT стає не лише допоміжним інструментом, а й невід’ємною частиною сучасного освітнього процесу.

На завершення наведемо поради для ефективного та безпечного користування ШІ в освітньому просторі.

1. Вагому роль відіграє обмін досвідом з існуючими користувачами ресурсів ШІ (участь у конференціях, дебатах, методоб’єднаннях).

2. Власні дослідження та практика взаємодії з ШІ дозволять розуміти обмеження та ризики його використання.

3. Вміння якісно формулювати запити (промпти) є передумовою отримання якісних результатів.

Варто не забувати, що аби ШІ став помічником, потрібно вірно розставляти пріоритети та розподіляти освітні ролі. Викладач – експерт у роботі, тоді як ШІ лише надає рекомендації. Рішення з використання та прийоми застосування матеріалів, отриманих шляхом взаємодії з ШІ, належать лише учасникам освітнього процесу в конкретному контексті їх взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Любомира Ілійчук Штучний інтелект та якість освіти : можливості, виклики та загрози. *Науково-педагогічні студії. №8 (2024)*. URL: <https://doi.org/10.32405/2663-5739-2028-8-232-248> (дата звернення: 03.02.2025)
2. Програма великої трансформації «Освіта 4.0: український світанок». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyu.svitanok.pdf> (дата звернення: 10.02.2025)
3. ChatGPT. URL: <https://chatgpt.com/>
4. UNESCO (2023) ChatGPT and artificial intelligence in higher education: quick start guide / ed. By Sabzalieva, Emma, Valentini, Arianna. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385146> (date of access: 02.02.2025)

Грона Тетяна Володимирівна,
Викладач КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРОФЕСІЇ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті визначено педагогічні засади процесу формування уявлень про професії в дошкільників. Авторка вважає, що для ефективного засвоєння знань про професії педагог має впроваджувати нові інноваційні технології дошкільної освіти, бути партнером для дитини, консультантом.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, виховання, освітній процес, трудове виховання, гра, професії.

Світ праці сьогодні швидко змінюється, і вибір професії стає одним із найважливіших рішень у житті людини. Автоматизація та розвиток технологій створюють нові можливості, але й вимагають постійного навчання та адаптації. Тому важливо готувати до цього підростаюче покоління з дитинства.

Формування уявлень про різні професії починається з раннього віку. Діти дошкільного віку вже проявляють інтерес до того, чим займаються дорослі. Завдання освітян – розвинути цю цікавість, показати різноманітність професійного світу та допомогти дітям зрозуміти, що кожна професія важлива і потрібна, сформувати особистість, яка вміє жити в сучасному світі, задовольняти соціальні запити, обрати професію, реалізуватись у ній, відчувати себе її часткою.

На думку науковців, розв’язання притаманних сучасному суспільству проблем невизначеності у виборі професії можливе лише за умови формування у підростаючого покоління критичного мислення, вміння швидко знаходити вихід із ситуації та у разі потреби перенавчатись, знань, які знадобляться дитині у житті та "усвідомлення власної потреби отримати професію та реалізуватись у ній. Розв’язання поставлених завдань є ефективним лише за тієї умови, що формування уявлень про професії буде здійснюватися з перших років життя дитини. Закон України «Про дошкільну освіту» наголошує, що дошкільна освіта є цілісний процес, який спрямований на формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду (Закон України «Про дошкільну освіту», 2021).

Так, у освітньому напрямі «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компонента дошкільної освіти в Україні зазначено, що дитина дошкільного віку виявляє інтерес і повагу до професій, демонструє позитивне емоційно-ціннісне ставлення до людської праці та професійної діяльності дорослих (Базовий компонент дошкільної освіти, 2021, с. 17)

Перше знайомство з багатим і різноманітним світом професій відбувається вже в дошкільному віці. Дуже важливо донести до кожної дитини, що усі професії важливі й усі потрібні, як і те, що, аби опанувати будь-яку професію, треба докласти багато зусиль, наполегливо вчитися і працювати. Проблема з вибором майбутньої професії була завжди актуальною. І уже у підлітковому віці завжди постають питання: Яку професію обрати? Ким я хочу бути? Саме тому так важливо допомогти знайти відповіді на ці питання ще в дошкільному віці, адже в цьому віці можливо розпізнати задатки майбутньої професії. Якщо раніше популярними були професії вчителя, лікаря, поліцейського, то сьогодні дівчатка мріють стати екологом, дизайнером, хлопчики - банкіром, програмістом або топ-менеджером. І це при тому, що діти мають слабе уявлення про ті чи інші професії, не знають, ким працюють їх батьки. Знайомство дітей з працею дорослих це не тільки засіб формування системних знань, а й значущий соціально-емоційний засіб прилучення до світу дорослих, придбання дітьми досвіду спілкування з людьми [3].

Як зауважує Г. Беленька, сьогодні необхідно формувати у майбутнього покоління самостійність, яка є передумовою успішного майбутнього дитини загалом у житті. Якщо самостійність дитини буде формуватись перш за все у період дошкільного дитинства, надалі ця маленька особистість розумітиме відповідальність за свої вчинки, буде впевненою у власному виборі, з легкістю справлятиметься із труднощами та викликами сьогодення. На думку дослідниці, самостійність дитини необхідно формувати під час ознайомлення дітей із працею та залучення до цієї діяльності. Дитина, яка розуміє важкий процес праці, буде ставитись до нього із цінністю, поважати працю інших людей. Важливим у цьому є не просто розповідь дитині про процес праці, а саме, залучення вже з перших днів формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку допоможе дитині ознайомитись із працею дорослих. Цей напрям є складовою соціалізації дитини. Адже ознайомлюючись із працею дорослих дитина засвоює нові норми та правила поведінки. Формування уявлень про професії є також одним із напрямів формування уявлень дітей про довкілля. Виховання працелюбної та відповідальної особистості починається з дитинства. Формування у дошкільників початкових уявлень про працю та професії сприяє їхньому всебічному розвитку. Через гру, спостереження та практичні завдання діти не лише пізнають світ професій, а й розвивають такі важливі якості як: ініціативність, відповідальність, самостійність, творчість та почуття обов'язку. Таким чином, дошкільна освіта закладає фундамент для майбутнього успішного життя дитини [2, с. 77–87].

На думку науковців і практиків, головними завданнями трудового виховання дітей дошкільного віку є: формування у дітей дошкільного віку мотивації (потреб до праці, інтересу, почуття обов'язку і відповідальності), позитивно-емоційного ціннісного ставлення до праці як до форми буття і способу самореалізації людини;

формування у дошкільників системи знань, необхідних для трудової діяльності, вибору професії, соціального, професійного і життєвого самовизначення; формування досвіду суспільно корисної виробничої діяльності, вміння застосувати теоретичні знання на практиці, здатності до творчості; навчити дитину під час процесу праці у природі любити й охороняти природу не на словах, а допомагаючи квітам, деревам, тваринам, птахам, усьому живому; формувати у дітей самостійність, виховувати бажання допомагати один одному, дорослим; формувати свідомість, почуття обов'язку тощо.

Формування уявлень дошкільників про професії стає важливим завданням вихователя закладу дошкільної освіти. Процес формування уявлень дітей про професії має містити такі складники:

1. Ознайомлення дошкільнят з світом праці та професій через гру.
2. Використання різноманітних методів і засобів формування уявлень дошкільнят про світ професій
3. Забезпечення змістовне, насичене, комфортне предметно-розвиваюче середовище.
4. Створення умов для праці дітей і дорослих на території закладу дошкільної.

Виховання працелюбної та відповідальної особистості починається з дитинства. Формування у дошкільників початкових уявлень про працю та професії сприяє їхньому всебічному розвитку. Через гру, спостереження та практичні завдання діти не лише пізнають світ професій, а й розвивають такі важливі якості як: ініціативність, відповідальність, самостійність, творчість та почуття обов'язку. Таким чином, дошкільна освіта закладає фундамент для майбутнього успішного життя дитини.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Нова редакція): наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.
2. Беленька Г.В. Зростання дошкільника в праці. Дитячий садок. 2010. № 8. С. 77–87.
3. Богуш А.М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник. Київ: Слово, 2010. 408 с.

Дмитренко Марина Сергіївна,
студентка Комунального закладу
«Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради,
dmitrenko@pgrp.ukr.education
Науковий керівник – Лозова Н.Г.

СПЕЦИФІКА ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ СЕРГІЯ ЖАДАНА

Анотація: У статті проаналізовано авторський стиль С. Жадана, зокрема лексичні особливості його поетичного мовлення. Визначено ключові тематичні групи останніх поетичних збірок.

Ключові слова: авторський стиль, лексика, терміни, поезія, Сергій Жадан.

Кожен письменник має свій унікальний і легко впізнаваний поетичний стиль. Авторський стиль – це поєднання мовних засобів, словесних одиниць, синтаксичних та стилістичних конструкцій, які використовуються для вираження ідей та проблем твору [1, с. 33–41].

Поняття ідіостилю почало формуватися в епоху Відродження, коли склалося загальне уявлення про особистість і творчість письменника. Протягом наступних кількох століть дослідження ідіостилю набрало обертів. Представник епохи Просвітництва, Жорж-Луї Леклерк де Бюффон, передав розповсюджену думку, що «стиль – це людина» [6, с. 406].

Дослідниця А. Корнієнко зазначає, індивідуальний стиль письменника стає помітним не лише на рівні мови, але й у відображенні його творчої діяльності. Авторські переконання, погляди та світогляд формують це поняття. Цей прояв проявляється у зв'язках між різними жанрами, темами та засобами, що використовуються задля вираження ідей та почуттів [5, с. 36].

Дослідження засвідчують, що Сергій Жадан створює нову актуальну українську поезію. Він став одним із перших, хто визначив напрями в поезії, оскільки відкидає застарілі шаблони та стереотипи. Під час аналізу творів митця, неможливо не помітити його унікальний стиль, що знаходить відображення у всіх аспектах творчості, зокрема у вживанні специфічної лексики і художніх засобів. Творчість письменника вирізняється нестандартним підходом до літературної мови, зокрема використанням грубої та нецензурної лексики. Водночас, його поезія залишається змістовною, насиченою стилістичною емоційно виразною.

Як зазначалося раніше, творчість Сергія Жадана стала об'єктом дослідження Тамари Гундорової. Літературознавиця вказує, що його твори відображають вразливу підліткову свідомість. На її думку, початок посттоталітарної епохи характеризується феноменом штучного безбатьківства, відчуженістю та недовірою, що спричинило безперервні пошуки себе та внутрішнє блукання [2].

Творчість Сергія Жадана вирізняється з-поміж традиційних літературних норм, зокрема завдяки використанню грубої та нецензурної лексики. До прикладу: *"І ось вже четвертий день поспіль він стриже купони; вони Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави віддано реагують на кожне сопливе схлипування преподобного, перекладене для них якоюсь тьоткою в сірому офіційному костюмі; у всякому разі перекладає вона що попало, а самому преподобному, очевидно, просто в падло її корегувати; це ніби така всесвітня солідарність всіх обковбашених придурків, яким у той чи інший спосіб, кожному по-своєму звичайно, відкриваються божі таємниці, ось їх разом і пре, а тут ще й музика звучить"* (3, с. 114).

Мова поезії Сергія Жадана є фундаментальним інструментом комунікації з читачем та вираженням культурної ідентичності. Дослідження мовних особливостей розкриває унікальність поетичного стилю Сергія Жадана в контексті сучасного літературного процесу.

Серед словотвірних засобів увиразнення художнього мовлення перш за все варто говорити про наявність широкого спектру термінологічної лексики в досліджуваній збірці. Часто в мові літературного тексту вживають слова в невластивих їм ситуаціях. Як наслідок, вони отримують нові або додаткові значення. Так, наприклад, термінолексика в поетичних творах набуває оновленого емоційно-експресивного звучання.

Автор здебільшого використовує загальнонаукові терміни в несподіваних метафоричних поєднаннях, завдяки чому вони стають специфічним засобом поетичного мовлення автора, наприклад: *«І ти, що так звично покладалась на час, на його здатність ламати структуру любові»* (4, с. 82).

Проте чимало термінів, що трапляються в збірці, належать до конкретної галузі науки. Здійснений нами аналіз поетичних творів дозволив запропонувати таку класифікацію найуживаніших у поетичних текстах Сергія Жадана термінів:

1) музика та мистецтво: *спів, хорист, вірш, театральна зала, декламація, диригент, музика, танець, кабаре-танці, пластика, лінорит, рояль, вистава, актор, поезія*, наприклад: *«ви – хористи, що вміли відтворювати пташиний крик»* (4, с. 17), *«Стоять летовища, ніби роялі, на яких виконують фортепіанні концерти»* (4, с. 51);

2) релігія: *янгол, мученики, месія, вічнеспасіння, царство божє, церква, священник, бог, книжники, християни, Єрусалим, демон, євангеліє, біс*, наприклад: *«Бідний месія дітей, нерозважливий, ніби птах при черешні, що славить кривавий сік і солодке сонце»* (4, с. 27), *«Хроніка, значена криміналом. Янголи харківських комуналок»* (4, с. 25), *«Вивчи, школярко, слово Єрусалим»* (4, с. 27);

3) географія: *ландшафт, горизонталь, схил, вугілля, низина, піщані пустини, яма, ґрунт, континентально помірний, степ, пагорб, улоговина, циклонний вітер,*

річище, наприклад: *«І хай летить циклонний, перемінний, холодний вітер, що назавжди став іще одним ученням і умінням»* (4, с. 105), *«Дощі над річищем, наче квіти. Попереду вечір і холоди»* (4, с. 34), *«Хто з них лежить у міському ґрунті, на рівні підземки, на глибині водогону?»* (12, с. 29);

4) біологія: рецептори, стебла, стовбури, крони, наприклад: *«Стовбури світла, стебла гомону, невидима крона гніву, нечутний шурхіт іронії»* (4, с. 29);

5) залізниця: вагон, колія, вокзал, залізнична колія, перон, потяг, станція, плацкарт, наприклад: *«Я пам'ятаю це місто в червні, я пам'ятаю, які невичерпні п'ята колія, третій перон»* (4, с. 25);

6) фізика: сигнал, оптика, акустика, радіохвилі, наприклад: *«Послухайте мене тепер, розчуйте мій шепіт, спотворений акустикою небуття»* (4, с. 17), *«Не попередили про цей принцип радіохвилі, передавання смутку тим, хто ловить сигнал відчаю, кому відлунює цей розпад мови, механіка затихання»* (4, с. 35);

7) військова царина: оборона, бій, наступ, обойма, війна, бойовий прапор, поразка, набій, зброя, військо, боронити, калаш, поле бою, бійці, армійський, наприклад: *«Але ще осінь, ще ведуть бої за місто, до останнього набою»* (4, с. 46).

8) Домінантною виявилася мовознавча та літературознавча термінологія, а саме: *фонетика, віри, мова, рима, клична форма, поет, іронія, письменник, ритміка, слово, розділовий знак, діалект, метафора, нарис, дикція, літера, силабіка, правопис, класичні романи, перехресне римування, поезія, елегія*, наприклад: *«Досі тривогою можна було пояснити нездатність у голос промовити «сніг», дати йому можливість бути озвученим, вимовленим, відстеженим псами фонетики»* (4, с. 9).

Гра семантичних відтінків і наповнення лексики відкривають широкий простір для наукового дослідження.

Сергій Жадан став знаковою постаттю в історії української літератури, особливо з початку 1990-х років. Згідно з цим, завдяки розмаїттю лексики, символіки та тематичної особливості кожен читач може знайти в його творчості щось близьке для себе. Міжрядками своєї хвірші письменник впевнено прокладає шлях для власних роздумів про країну, її історію та сучасність. Сергій Жадан здобув визнання не тільки серед представників своєї генерації, але й серед тих, хто народився в період його ранньої творчості. Шанування його таланту підтверджене численними дослідженнями літературознавців.

Список використаних джерел:

1. Грида В. С. Ідіостиль Сергія Жадана (на матеріалі роману «Інтернат») / Вероніка Грида // С. 33–41.
2. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ : Критика, 2005. 263 с.
3. Жадан С. Депеш Мод. Харків: Фоліо, 2008. 229 с.
4. Жадан С. В. Скрипниківка. Чернівці: Meridian Czernowitz, 2023. 144 с.

5. Корнієнко А. Ідіостиль автора: мовно-літературознавчий аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія:Філологія. 2016. № 5(1). С. 36–38.

6. Кононенко В. І. Український новостиль: Лінгвопоетика художнього дискурсу Сергія Жадана : збірник наукових праць. Івано-Франківськ : Плай, 2018. С. 17–31.

Дорожко Тетяна Іванівна,
викладач вищої категорії,
викладач-методист Комунального закладу
«Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради,
nsmmed_ych@ukr.net

РОЛЬ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ В ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ

Анотація. У тезах розглянуто роль української літератури у патріотичному вихованні молодого покоління, зокрема її вплив на формування національної свідомості, морально-етичних цінностей та активної громадянської позиції. Автор підкреслює важливість літературних творів класиків, таких та сучасних авторів у передаванні історичної пам'яті, культури та духовних ідеалів. Особливу увагу приділено вихованню любові до рідної мови та героїчним прикладам боротьби за незалежність України. Робота наголошує на необхідності інтеграції літератури як потужного інструменту патріотичного виховання в сучасних освітніх програмах.

Ключові слова: активна громадянська позиція, виховний потенціал, історична спадщина, національна свідомість, патріотичне виховання.

Українська література відіграє ключову роль у формуванні національної свідомості та патріотичних цінностей серед молоді. У контексті сучасних викликів, таких як боротьба за незалежність та збереження національної ідентичності, важливо звертати увагу на виховний потенціал літератури. Вона не лише передає історичну пам'ять і культурні традиції, а й надихає молодь на активну громадянську позицію. Останні дослідження педагогів та літературознавців підкреслюють, що включення літературних творів до освітніх програм сприяє патріотичному вихованню та розвитку морально-етичних цінностей.

Українська література завжди була важливим інструментом формування національної свідомості та патріотизму. Її значення у вихованні молоді важко переоцінити, адже через літературні твори передається історична пам'ять, духовні цінності, культурні традиції та ідеали, що визначають національну ідентичність.

Українська література відображає багатий історичний досвід нашого народу. Твори таких класиків, як Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Осип Турянський, допомагають молоді усвідомити важливість боротьби за свободу,

незалежність і культурну спадщину. Наприклад, у поемі "Катерина" Тараса Шевченка висвітлюється тема жіночої долі в умовах суспільної несправедливості, а у вірші "Заповіт" звучить заклик до національного пробудження. Іван Франко у своєму творі "Мойсей" звертається до теми лідерства та жертвності в ім'я народу. Леся Українка у драмі "Бояриня" піднімає питання національної честі та гідності, а Осип Турянський у повісті "Поза межами болю" змальовує людяність і силу духу в умовах воєнного випробування. Зокрема, у "Кобзарі" Шевченка відображені не лише страждання українського народу, а й його прагнення до волі та гідності, що резонує з сучасними викликами.

Твори літератури нагадують про героїчні сторінки української історії, такі як козаччина, визвольні рухи, боротьба за незалежність у ХХ столітті. Вивчаючи їх, молодь отримує можливість глибше зрозуміти витoki своєї національної ідентичності.

Література є потужним засобом популяризації української мови, яка є фундаментом національної культури. Твори Лесі Українки, Панаса Мирного, Ольги Кобилянської демонструють красу і багатство української мови, надихають молодь вивчати її та спілкуватися нею.

Сучасна українська література робить вагомий внесок у популяризацію мови серед молоді. Наприклад, романи Сергія Жадана, такі як "Ворошиловград" і "Інтернат", показують реалії сучасної України, закликаючи до роздумів про ідентичність і мову. Ліна Костенко у творі "Записки українського самашедшого", наголошує на культурній самобутності. Андрій Кокотюха через свої детективи популяризує історію та українське слово серед молоді. Ірен Роздобудько у романі "Гудзик" порушує теми особистісного вибору та самореалізації, що резонує з молодим поколінням. Книги Сергія Жадана, Ліни Костенко, Андрія Кокотюхи, Ірен Роздобудько пропонують актуальні теми і сучасний стиль, що робить їх цікавими для нових поколінь.

Українська література несе у собі морально-етичні уроки, які є важливими для становлення особистості. У новелі "Камінний хрест" Василя Стефаника розкривається глибока трагедія еміграції та почуття відповідальності перед рідною землею. У романі "Тронка" Олеся Гончара автор акцентує увагу на важливості гуманізму та любові до Батьківщини. Григорій Тютюнник у повісті "Климко" показує моральну силу й самопожертву навіть у важкі часи. Ці твори формують у читача відчуття емпатії, гідності та відповідальності за свої вчинки. Зокрема, твори Василя Стефаника, Григорія Тютюнника та Олеся Гончара розкривають теми добра, справедливості, честі, гідності та людяності, а роман «Собор» Олеся Гончара закликає кожного відповідально ставитися до збереження національних святинь і духовної спадщини.

Література формує в молоді почуття гордості за свою країну та її героїв. Образи козацьких ватажків, захисників України, борців за незалежність, створені в

творах Пантелеймона Куліша, Богдана Лепкого, Василя Симоненка, є прикладами для наслідування.

Особливу роль відіграють твори, що описують події сучасної боротьби України за незалежність. Наприклад, книги про Революцію Гідності та російсько-українську війну, такі як "Іловайськ" Євгена Положія чи поезія Сергія Жадана, показують реальні приклади мужності, самопожертви та любові до батьківщини.

Українська література спонукає молодь до усвідомлення своєї ролі у суспільстві та формування активної громадянської позиції, зокрема поезії Ліни Костенко закликають до відповідальності перед суспільством і майбутніми поколіннями, надихають молодь бути небайдужою до подій, що відбуваються в країні.

Українська література є невід'ємною складовою патріотичного виховання молодого покоління. Вона сприяє формуванню національної свідомості, гордості за рідну землю, любові до культури та мови. Через літературні твори передається досвід поколінь, духовна мудрість і моральні цінності, які є основою для формування відповідальних і свідомих громадян. Завдання сучасних педагогів – використовувати цей потужний інструмент для виховання молоді, здатної любити та захищати свою країну.

Список використаних джерел:

1. Іваненко, О. (2018). Педагогічний потенціал української літератури у вихованні патріотизму. Київ: Освіта.
2. Петрова, Н. (2020). Національна ідентичність у творах українських класиків. Харків: Літера.
3. Жадан, С. (2010). Ворошиловград. Харків: Фоліо.
4. Гончар, О. (1968). Собор. Київ: Дніпро.
5. Костенко, Л. (2010). Записки українського самашедшого. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА.

Дунаєвська Валерія Ігорівна,
студентка ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»,
yevheniakhomenko08@gmail.com
Науковий керівник – Зуйкова О. В.

UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN THE GLOBALISED WORLD: CHALLENGES AND PROSPECTS

The article examines the situation of the Ukrainian language and literature in the context of globalisation. It analyses the main challenges related to the influence of other languages and cultures, digitalisation and changes in reader preferences.

Keywords: Ukrainian language, Ukrainian literature, globalisation, challenges, prospects, digitalisation, cultural identity.

The dynamics of a globalised society determines the emergence of a number of characteristics that are typical for modern social life and, as a result determines the emergence of new concepts, approaches, strategies of social interaction at the individual, state and supranational levels. If we try to identify the most relevant, so to speak, key features of global development, they would undoubtedly be the intensity condensation and diffusion of modern social processes. [1, p.3]

Of all the cultural sciences, the greatest amount of theoretical and methodological and methodological knowledge and practical experience in the field of IWC research has been accumulated by folklore and ethnology. Therefore, two areas of research have emerged of intercultural communication. The first one, based on folklore studies, is descriptive in nature. Its objectives are to identify, describe and interpret of people's everyday behaviour in order to explain the underlying causes and factors that determine their culture. The second area, which is cultural and anthropological in nature, focuses on various types of cultural activities of social groups and communities, their norms, rules and values. Social differentiation of society (family, school, university, production, etc.) generates.

Each group has its own norms and rules of behaviour. Knowing them allows you to quickly and effectively resolve situations of intercultural misunderstanding. Methodological approaches of other disciplines (psychology, pedagogy, sociology) are always more limited in terms of subject matter. As a rule, they are aimed at considering specific aspects of intercultural communication and in their initial assumptions are most often based on theoretical and methodological provisions of ethnology. [1, p.20]

Monographs by Florii Batsevych, Liudmyla Hrydkovets, Valentyna Pasynok, Olha Yashenkova, and others. Covering the traditional or innovative models of communication

studied by Ukrainian and foreign scholars, we can find a lot of techniques used for effective communication, used for effective communication. Usually, not all of these techniques will be aimed at taking into account the spiritual needs of a modern person with his or her needs in the face of today's challenges. In these monographs, researchers consider rules, axioms, models, competences, learning and communication strategies, valid assumptions and generalisations about the problems of subjectivity. O. Yashenkova characterises the following three models of communication: linear as 'a one-way process of transferring information from the source to the addressee', interactive - as 'a two-way process of information exchange between the sender and recipient', and transactional - as 'the process of simultaneous sending and receiving messages simultaneously.

A. Bacevich reveals the model of Roman Jakobson's model, which refers to the focus 'on the personalities of the participants of communication and the means of language used by them in interaction' [5, p. 48-51], and also draws attention to the model of J. Lotman, who disagreed with the interpretation of the of the concept of language code. This model is a modification of R. Jakobson's model.

The addressee and the addressee have their own 'languages', idiostyles; they operate with unique meanings' [5, p. 49]. Liudmyla Hrydkovets pays attention to and attaches importance to the spiritual and humanistic model of communication, its impact on the formation and formation of a fully developed, harmonious personality.

These classifications are characterised by a high level of scientific theory and clear systematisation, availability of a wide social range.

Thus, both traditional and innovative models of communication are a means of achieving success in various social spheres, influence on a person's state of mind, and form interpersonal and emotional intelligence.

Based on the method of polar profiles, according to the content component of communication form binary oppositions.

In today's globalised world, the Ukrainian language and literature face a number of challenges, which at the same time open up new prospects for their development and popularisation.

Challenges:

- Globalisation and the dominance of the English language: English has become the main means of international communication, which may lead to a decrease in the use of Ukrainian in research, business and technology.
- Language assimilation and loss of identity: Under the influence of other cultures, there is a risk of losing national identity, which is reflected in a decrease in interest in studying Ukrainian literature and traditions.
- Digital divide: The lack of Ukrainian-language content on the Internet and digital resources limits young people's access to materials in their native language.

Prospects:

- International cooperation: International conferences and seminars help to promote the Ukrainian language and literature abroad. For example, the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference 'Language and Literature in the Context of Modernisation of the Educational Environment: Topical Issues, Strategies and Linguodidactic Tools' discusses modern approaches to philological education.[2,p.2]
- Development of digital content: The creation and dissemination of Ukrainian-language resources on the Internet, including electronic libraries, online courses and multimedia materials, helps to raise the prestige of the Ukrainian language among young people.
- Educational initiatives: The introduction of modern methods of teaching the Ukrainian language and literature, as well as the integration of intercultural communication into the educational process, help to develop students' language competence and cultural awareness. [3, p.2]
- Support for translation activities: Encouraging the translation of Ukrainian literary works into foreign languages and vice versa promotes cultural exchange and mutual enrichment.

Thus, despite the existing challenges, the Ukrainian language and literature have significant potential for development in the context of globalisation. It is important to actively introduce modern technologies, support educational and cultural initiatives, and promote international cooperation to preserve and promote the national language and literary heritage. International cooperation and the promotion of Ukrainian-language content are key factors for their further growth. Ukrainian has a chance to become influential not only within the country but also on the global stage. [4,p. 40-44].

Список використаних джерел:

1. <https://kumlk.kpi.ua/wp-content/uploads/2022/10/>
2. <https://choippo.edu.ua/?p=47335>
3. https://imzo.gov.ua/events/vseukrains-ka-naukovo-praktychna-konferentsiia-mizhkul-turna-komunikatsiia-uchasnykiv-osvitn-oho-protsesu-iak-umova-formuvannia-uspishnoi-osobystosti-v-hlobalizovanomu-sviti/?utm_source=chatgpt.com
4. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2011. (Серія «Альма-матер»). 312 с.
5. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2004. С. 48-49. (Серія „Альма-матер”).

УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. *Стаття розглядає проблеми та виклики, що постають перед українською історичною термінологією в умовах глобалізації. Аналізується вплив іншомовних запозичень, цифрових технологій та міжнародної інтеграції на розвиток термінології. Особлива увага приділяється практичному досвіду викладання історії у закладах фахової передвищої освіти (ЗФПО), а також методам збереження й адаптації українських історичних термінів.*

Ключові слова: *історична термінологія, глобалізація, запозичення, україномовний науковий дискурс, викладання історії, ЗФПО.*

Глобалізаційні процеси, що охоплюють усі сфери суспільного життя, суттєво впливають на розвиток мов, зокрема наукової термінології. Українська історична термінологія не є винятком: вона зазнає змін під впливом запозичень, інформаційних технологій та інтеграції у світову наукову спільноту.

Одним із головних чинників змін є інтенсивний обмін інформацією між науковцями різних країн, що сприяє поширенню іншомовних термінів. Зокрема, в історичній науці дедалі частіше використовуються запозичення з англійської та інших мов, що може як збагачувати, так і витіснити автентичні українські поняття.

Виклики, що постають перед українською історичною термінологією:

- Збереження національної ідентичності – важливо уникати надмірної англіцизації термінів та підтримувати розвиток україномовного наукового дискурсу.
- Уніфікація термінології – часто одне поняття має кілька варіантів перекладу, що створює плутанину в наукових дослідженнях.
- Доступність термінології – складність та незрозумілість окремих термінів може ускладнювати сприйняття історичних матеріалів студентами та широким загалом [1].

У процесі викладання історії студентам закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО) спостерігається тенденція до змішування україномовних та іншомовних термінів. Наприклад, студенти часто використовують англіцизми на кшталт «nation-building» замість «державотворення», що свідчить про вплив цифрового контенту та англійських джерел. Це вимагає від викладачів більш активного залучення україномовних наукових джерел та пояснення історичних термінів у контексті їхнього походження і значення.

Ще одним викликом є використання застарілих або запозичених із радянської історіографії термінів, що можуть спотворювати розуміння історичних процесів. Наприклад, термін «Велика Вітчизняна війна» поступово витісняється терміном «Друга світова війна», що відповідає міжнародним історичним стандартам та українському науковому дискурсу.

Практичним способом подолання цих проблем є інтерактивні методи навчання, як-от аналіз історичних документів, дискусії та робота з україномовними науковими текстами. Використання цифрових технологій, таких як електронні словники термінів, допомагає студентам швидше орієнтуватися у фаховій лексиці.

Перспективи розвитку:

- Адаптація термінів – необхідно розробляти стратегії адаптації запозичених понять відповідно до норм української мови.
- Популяризація українських термінів – важливо через освітні програми та наукові публікації поширювати власну термінологічну базу.
- Міждисциплінарний підхід – співпраця істориків, лінгвістів та філологів дозволить створювати стандартизовану, точну і зрозумілу систему термінів [3].

Українська історична термінологія стоїть перед низкою викликів, спричинених глобалізацією, однак ці процеси відкривають і нові можливості для її розвитку. Важливим завданням є збереження балансу між інтеграцією у світовий науковий простір та підтримкою національної термінологічної традиції. Практичний досвід викладання історії у ЗФПО засвідчує важливість системного підходу до впровадження україномовних термінів та формування історичної грамотності серед студентів. Тільки завдяки зваженій мовній політиці можливо забезпечити сталий розвиток історичної науки та відповідність сучасним вимогам освіти.

Список використаних джерел:

1. Гринчишин Д. Г. Сучасні тенденції розвитку української термінології. – Київ: Наукова думка, 2021.
2. Житник М. П. Українська історична наука в умовах глобалізації. – Львів: Видавництво ЛНУ, 2020.
3. Ковальчук В. А. Використання цифрових технологій у викладанні історії. – Одеса: Астропринт, 2019.

Кобилко Наталія Андріївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри гуманітарних дисциплін та українознавства
Харківського національного університету внутрішніх справ,
kobilko89@gmail.com

ІНТЕРАКТИВНІ РОБОЧІ АРКУШІ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. *Розглянуто інтерактивний робочий аркуш на заняттях з української літератури. За допомогою цього цифрового застосунка педагог може поєднувати теоретичний матеріал із різноманітними практичними завданнями залежно від індивідуальних потреб здобувачів освіти.*

Ключові слова: *візуалізація, інтерактивний робочий аркуш, цифровий застосунок.*

В умовах сьогодення чільне місце в освітньому процесі посідає онлайн-формат, у якому проводяться навчальні заняття, курси підвищення кваліфікації, вебінари, науково-практичні конференції, літні школи та ін. Це спонукає педагогів шукати й використовувати ті цифрові застосунки, які будуть найбільш ефективними й результативними. Розкрити креативний потенціал здобувача освіти, а також візуалізувати навчальний матеріал допомагають інтерактивні робочі аркуші.

За визначенням Л. Сосновської, інтерактивний робочий аркуш – це цифрове середовище (вебсторінка), яке допомагає конструювати, поширювати, опрацьовувати, знаходити освітній контент в інтерактивному форматі [1]. Цей застосунок дає можливість педагогу поєднувати теоретичний матеріал із практичними завданнями, додавати відео, аудіо, зображення, текст із гіперпосиланнями, презентації.

Серед переваг застосування інтерактивного робочого аркуша в освітньому процесі варто виокремити:

- 1) підвищення мотивації до навчання, адже візуалізація в поєднанні з інтерактивними завданнями викликають інтерес і бажання вивчати матеріал;
- 2) покращення концентрації, зосередженість на деталях, уважність. Робота на інтерактивному аркуші певною мірою нагадує комп'ютерну гру, де учасники мають виконати завдання;
- 3) урахування індивідуальних потреб кожного здобувача освіти, адже поєднання різних каналів інформації дає можливість обрати найбільш оптимальний.

На нашу думку, основним під час створення інтерактивних робочих аркушів є поєднання теорії і практики (компактність навчального матеріалу), оригінальність завдань і візуалізація. До популярних сервісів належать Wizer.Me, Classkick, Formative, які характеризуються різноманітністю завдань, цікавим дизайном і можливістю використання бази аркушів.

У сучасному інформаційному світі все частіше педагоги стикаються з проблемою читання: здобувачі освіти не вміють аналізувати образи головних героїв, будувати причинно-наслідкові зв'язки. Дієвим методом є вивчення художніх творів із залученням здобутків інших видів мистецтва. Інтерактивні робочі аркуші дають можливість поєднувати текст із фільмами й музикою, проводити міжпредметні зв'язки.

Наприклад, під час вивчення повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» можна запропонувати перегляд фільму режисера С. Параджанова чи, аналізуючи новелу В. Стефаника «Камінний хрест», звернутися до стрічки Л. Осоки. Серед нових екранізацій варто згадати американсько-український фільм «Захар Беркут» за мотивами історичної повісті І. Франка. Вивчаючи драму-феєрію Лесі Українки «Лісова пісня» не зайвим буде звернутися до мультфільму «Мавка», що змусить здобувачів освіти провести певні паралелі. Чи не найбільше урізноманітнити заняття з української літератури педагог може під час розгляду теми Розстріляного відродження. Так, життя, звички, творчий процес українських митців, а саме М. Хвильового, П. Тичини, В. Сосюри, М. Семенка, М. Йогансена, М. Куліша, Л. Курбаса, лягли в основу художнього фільму «Будинок "Слово". Нескінчений роман» режисера Т. Томенка. Продовжити можна реп-мюзиклом мистецького проєкту МУР «Ти [Романтика]», а згодом використати пісні сучасних популярних музикантів, зокрема «Гаї шумлять» «Пиріг і Батіг», «О панно Інно», «Так ніхто не кохав», «Думи», «Чому являєшся мені у сні», «Ти знаєш, що ти людина» (проєкт «Твої вірші, мої ноти») А. Пивоварова.

На заняттях з української літератури на інтерактивних робочих аркушах можемо створювати тести, відкриті питання, зіставлення (автор – твір, твір – жанр, герой – твір, ілюстрація – твір), обговорення, які стимулюватимуть здобувачів освіти до розмірковування над текстом художнього твору.

Отже, інтерактивний робочий аркуш – це полотно для творчості всіх учасників освітнього процесу, а також дієвий навчальний інструмент. Він може містити теоретичний матеріал, практичні та індивідуальні творчі завдання, що сприяють активному здобуттю нових знань і підвищенню мотивації.

Список використаних джерел:

1. Сосновська Л.В. Інтерактивний робочий аркуш як приклад цифрового освітнього середовища. URL: <https://naurok.com.ua/interaktivniy-robochiy-arkush-yak-priklad-cifrovogo-osvitnogo-seredovischa-414813.html>.

Коваленко Наталія Дмитрівна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка,
ndm.kovalenko@gmail.com

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. У статті досліджено особливості вживання фразеологічних одиниць в сучасному українському мовленні. Спостережено тенденцію до більшого увиразнення та урізноманітнення і на рівні образності, і на рівні структури з проєкцією на вибір того чи того компонента, переважання найбільш експресивних мовних форм.

Ключові слова: семантика, спілкування, неофразеологія, фразеологізм.

Актуальність пропонованої розвідки зумовлена необхідністю лінгвістичних досліджень різновидів відображення етнокультури нації засобами мовних одиниць, зокрема фразеологізмів, у сучасному спілкуванні. Об'єктом обрано фразеологічні одиниці, що загалом відображають ентичну свідомість, сприйняття і розуміння світу, подій, що відбуваються та ін. Матеріалом послуговували записи авторки текстів зв'язного усного мовлення на території Поділля, укладена картотека фразеологічних одиниць.

Проблеми визначення сутності фразеологізмів, особливості функціонування, принципи їх класифікації та сфери найбільшого використання були предметом наукових досліджень М.Т. Демського, В. Лавера, Л.Г. Скрипник, Г.М. Удовиченка, В.Д. Ужченка та ін. Особливої уваги в українському мовознавстві проблемі творення неофразеологізмів присвячені наукові праці І.О. Голубовської, О.П. Левченко, В.Д. Ужченка, Д.В. Ужченка, З.С. Мацюк та ін. Зазначимо, що особливу увагу дослідників привертають тексти засобів масової інформації та соціальних мереж, які миттєво реагують на ситуації, явища, події тощо (праці Л.В. Струганець, М.О. Навальної, Г.М. Вокальчук, Д.Ю. Сизонова, С.Г. Чемеркіна, І.Я. Глуховцевої, Л.М. Пашинської та ін.).

Спроби визначити різновиди та стилістичні функції індивідуально-авторського використання фразеологічних одиниць, зокрема авторських новотворів, спостерігаємо і початку ХХІ ст., хоч продовжуються дискусії щодо різновидів трансформацій цих одиниць, проблем розмежування варіювання і синонімії цих одиниць.

Через фразеологізми в записаних текстах-спогадах про колишнє життя та роздумах про трагічне сьогодення мовці акцентують на важливості збереження традицій і моральних цінностей у всіх сферах життя людини, несприйняття несправедливості, важких випробувань для нації, переосмислення свого місця на землі.

Зазначимо, що репертуар таких одиниць у розмовному мовленні є ширшим, ніж у літературній мові.

У сучасному інформаційному просторі зростає науковий інтерес до фразеологічних новоутворень, варіативності в їхньому компонентному складі, що пов'язано із загальними змінами в лексико-семантичній системі української мови загалом: пізнанням нових реалій і явищ, осмисленням сучасного світу, науковими відкриттями, стрімким розвитком техніки, мобільністю населення. Зазначимо, що сьогодні, у час військової агресії проти України, загалом глобальних викликів усьому людству, спостерігаємо активне вживання фразеологічних одиниць в інформаційному просторі та в повсякденному побутовому спілкуванні. Саме сталі вирази (традиційні, трансформовані, переосмисленні та ін.) підтверджують свої функції як виразників емоційності та експресивності, оригінальності, образності мислення та мовлення.

У сучасному мовному просторі фразеологізми набувають особливого символічного значення, бо узагальнюють не тільки загальноетнічну свідомість, а й мають культурну конотацію.

За матеріалами дослідження спостерігаємо, що в мовленні українців фразеологічні одиниці значно збільшують свої виражальні властивості та інформаційну цінність, адже йдеться про найвищий ступінь емоційних переживань, психічних станів (як негативних, так і позитивних).

З'ясовано, що особливої актуальності та нових відтінків значень набули фразеологічні одиниці, що виявляють «емоції війни» (а це емоційні коливання від негативного до позитивного, від радості до відчаю та ін.), наприклад: *підставляти плече* 'допомагати', *достукатися до серця* 'розчулити', *зрушити з місця* 'досягти перших результатів', *дати чортів* 'помститися', *очі прикуті* 'стежити', *низький уклін* 'вдячність', *тримати планку* 'дотримуватися рівня; не здаватися', *тримати стрій* 'не здаватися; не піддаватися негативним емоціям', *не подати руки* кому 'не поважати', *нова сторінка* 'подія', *тримати руку на пульсі* 'володіти актуальною інформацією', *триматися на волосині* 'терпіти; не здаватися'.

Спостережено, що історичні події, суспільні процеси впливають і на рівень вживання фразеологічних одиниць, і на лексичні компоненти в їхньому складі, тому повсякчас виникають неологізми, які витісняють або, навпаки, актуалізують раніше вживані, наприклад: *робити кусь* кому 'знищувати', *відправити в космос* кого 'знищити', *дати паляницю* кому 'знищувати', *дати унітазів* 'знищити', *моталиги рихтувати* 'знищувати зброю ворога', *не до кіна* 'непереливки'.

Особливою рисою функціонування фразеології у сучасному розмовному мовленні є взаємодія елементів літературного і нелітературного стилів. На сприймання подій впливають неофразеологізми, здебільшого почуті з вуст журналістів, аналітиків, політичних оглядачів та ін., на позначення поняття 'загинуті', коли

йдеться про ворогів: *піти на концерт Кобзона, піти за кораблем, записатися до святого Петра, посіяти бавовну, пожати бавовну, удобрити у землю, піти до та ін.*

Отже, через фразеологічні одиниці мовці швидко реагують на реалії життя світу загалом і нації зокрема, висловлюють своє ставлення до подій, явищ, по-новому осмислюють світ, висловлюють емоції та настрої з опертям на загальний етнічний досвід.

Список використаних джерел:

1. Венжинович Н. Ф. Фраземіка української літературної мови в контексті когнітології та лінгвокультурології : монографія. Ужгород : ФОП Сабов А.М., 2018. 463 с.

2. Коваленко Н.Д. Західноподільські та суміжні говірки. Тексти : у 2-х т. Кам'янець-Подільський : ТОВ "Рута", 2020. Т. 1. 536 с. Т. 2. 512 с.

3. Коваленко Н.Д., Коваленко Б.О. Волинські говірки Хмельниччини. Збірник діалектних текстів. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Рута», 2019. 344 с.

Король Наталія Вікторівна,

викладач вищої категорії, старший викладач

Фахового коледжу «Універсум»

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,

n.korol@kubg.edu.ua

ЯК МИ МОЖЕМО НАВЧИТИ СТУДЕНТІВ АНАЛІЗУВАТИ ТА КРИТИЧНО ОЦІНЮВАТИ ТЕКСТИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. *Роздуми над можливостями викладачів навчити студентів свідомо аналізувати та критично оцінювати тексти художньої літератури. Українська мова та література в глобалізованому світі: увага до викликів та перспектив сьогодення.*

Ключові слова: *викладачі, глобалізація, критичне мислення, популяризація, художня література.*

Альбер Камю якось сказав: «Одні кажуть, що надію несе народ, інші – що її несе людина. А я вірю, що вона народжується, живе й дихає завдяки зусиллям мільйонів одинаків, чії дії і чії твори повсякденно долають кордони та інші грубі видимості історії, щоб яскравіше палахкотіла істина, яку завжди вистежують і якій вічно загрожує небезпека, істина, яку кожен індивід через свої страждання і радощі звеличує для всіх нас». [2, с. 553]

Саме через яскраві постаті тої чи іншої епохи ми відчуваємо дух того чи іншого часу, проектуємо їх світобачення та розуміння світу на сьогодення. Для

чого? Саме для пошуку істини... Часто ми ставимо перед собою питання: навіщо читати художню літературу? І, як не дивно, студенти самі дають правильні відповіді. Саме твори художньої літератури сприяють розвитку нашої уяви та фантазії, знайомлять нас із різноманітними життєвими ситуаціями інших; через страждання, радість, переживання та вчинки літературних персонажів ми теж набуваємо життєвого досвіду. Це допомагає вийти зі своєї бульбашки, зрозуміти, що хоч ми й унікальні, але й надзвичайно схожі.

Ніколи не рекомендую знайомитися з критичною літературою до прочитання твору, адже це думки конкретних людей (нехай і найвідоміших та найшанованіших), які можуть не збігатися з вашими думками. Потім, після прочитання, цікаво знати думки інших: друзів-однолітків, значимих дорослих, і... літературних критиків.

Щоб мати власну думку щодо твору, який вивчається студентами, безперечно, його потрібно прочитати. Формальне навчання штовхає до пошуку в інтернеті скороченого переказу, готової характеристики персонажів або якоїсь іншої інформації про твір, яка допоможе виконати тестові завдання. Але це не те, чого ми прагнемо...

Як правило, любов до книжки прищеплюється ще в дитинстві, через ставлення до книжки в родині. Але не завжди... Значимим дорослим у житті підлітків може стати і вчитель, який закохає у читання, і друг або випадковий знайомий... Чи відчують люди потребу в читанні? Таких стає, на жаль, все менше. І це проблема для нас, викладачів. Перенасиченість навчальної програми також не дає можливості детальному аналізу та критичному оцінюванню творів під час занять, висловленню своїх думок і суджень чи дослідницькій діяльності студентів. І тоді це не про «здобувати освіту».

А тепер постало питання: якою мовою читати твори, які нас зацікавили? Бажано б – оригінальною. Але такі можливості залежать від загальної освіти кожного. Англійська мова як мова міжнародного спілкування часто використовується в науці, освіті, бізнесі та культурі, що може призвести до зменшення використання української мови в цих сферах. Глобалізація сприяє поширенню масової культури, яка часто є англійською та може впливати на формування ідентичності та цінностей молоді, що може призвести до зменшення інтересу до української культури та літератури. І тому важливу роль відіграють вдалі переклади англійської літератури українською, якісні дубляжі фільмів, що потрапляють на наш ринок... Ну і, врешті-решт, поява якісної сучасної літератури українських письменників.

Популяризація української мови в Україні? Дивний процес, якщо не знаєш, яка мовна політика відбувалася на теренах України століттями і як ми постраждали від неї. Віра Агеєва зазначає, що при початку дев'яностих усі ми опинилися в ситуації людей, які дуже довго мусили мовчати, ховатися й прикидатися, не бути

собою, - і нарешті отримали змогу розповісти про все, що з нами насправді сталося.[1, с. 348]

Едвард Саїд, розглядаючи взаємопов'язаність культури й імперіалізму, вживає словосполучення «неминучість минулого», наголошуючи, що «звернення до минулого – одна з найпоширеніших стратегій інтерпретації теперішнього... Їх породжує не лише незгода стосовного того, що було в минулому і чим було минуле, а радше непевність стосовно того, чи минуле насправді минуло, завершилося, пройшло, чи триває – хоч, мабуть, і в інших формах. Це проблема стимулює різноманітні дискусії про вплив, провину й оцінки, про теперішні обставини і майбутні пріоритети»[1, с.11; 3, с. 37]. Важливо поєднувати вивчення мови та літератури з історією, культурою та мистецтвом, щоб вчитися встановлювати певні причинно-наслідкові зв'язки і об'єктивно оцінювати процес розвитку.

Як ми можемо використовувати цифрові технології для підтримки зацікавленості до вивчення мови та літератури в контексті модернізації освітнього середовища? Роль вчителя, безумовно, змінилася. Ми вже не завжди є джерелом інформації. Глобалізація як процес інтеграції та взаємозалежності країн світу, має значний вплив на всі сфери життя, зокрема й на мову та літературу. Глобалізація сприяє поширенню інформації, але також може використовуватися для поширення дезінформації та пропаганди, спрямованої зовсім не на популяризацію української мови та культури. І ми як тьютори повинні допомогти студентам зорієнтуватися. Українська мова та література в цьому контексті стикаються як з викликами, так і з перспективами.

Подивимося на проблему з іншого боку. Ми можемо використовувати глобалізацію для поширення української мови у світі, оскільки українці, які живуть за кордоном, продовжують використовувати та популяризувати свою мову та культуру. Глобалізація насправді відкриває нові можливості для розвитку української літератури, оскільки українські письменники можуть публікувати свої твори за кордоном та отримувати міжнародне визнання. Саме глобалізація сприяє розвитку сучасних технологій, які можуть використовуватися для популяризації української мови та літератури, зокрема через інтернет та соціальні мережі.

І ми, викладачі української мови та літератури, повинні демонструвати різноманітні шляхи до збереження нашої ідентичності, до збереження свого «Я» в сьогоденні.

Список використаних джерел:

1. Агеева Віра. За лаштунками імперії. - Київ: Віхола, 2021. – С. 11, 348.
2. Камю А. Шведські бесіди // Камю А. Вибрані твори: у 3-х т. Харків: Фоліо, 1997. Т.3: Есе. С. 553.
3. Саїд Едвард. Культура й імперіалізм. - Київ: Критика, 2007. – С. 37.

Красавіна Валентина Василівна

к.філол.н, доцент кафедри української мови, літератури та журналістики Національного університету «Чернігівський колегіум» ім.

Т.Г. Шевченка,

vkrasavina@outlook.de

ОСВІТНІ ІНІЦІАТИВИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У НІМЕЧЧИНІ (НА ПРИКЛАДІ ФЕДЕРАЛЬНОЇ ЗЕМЛІ ГЕССЕН)

***Анотація.** У федеральній землі Гессен (Німеччина) у деяких школах з 2024 навчального року запровадили курс української мови як другої іноземної для дітей-біженців, що сприяє збереженню їхньої мовної ідентичності. Пропонуємо деякі освітні ініціативи щодо впровадження курсів української мови, літератури та культури у ВНЗ федеральної землі Гессен.*

Ключові слова: мовна ідентичність, освітня ініціатива, пілотний проєкт, українська мова.

Російська агресія змусила понад 7 мільйонів громадян України покинути свої домівки і шукати безпечного прихистку за кордоном (за даними Міністерства закордонних справ України), зокрема в Німеччині проживає близько 1,2 мільйона українських громадян (за даними Федерального відомства статистики). Крім того, нараховується ще кілька десятків тисяч українців, які уже тривалий час мешкають у країні. Отже, збереження мовної ідентичності українців у Німеччині є важливим питанням, оскільки інтеграція в нове суспільство не повинна призводити до втрати рідної мови.

У німецькій федеральній землі Гессен на сьогодні проживає більше 100.000 українських біженців і мігрантів, зокрема близько 30 тис. дітей, які потребують соціальної та культурної підтримки, зокрема через вивчення мови. У регіоні за ініціативи директорки української суботньої школи Р. Рахлецької та підтримки Міністерства культури й освіти землі Гессен, місцевої влади 2024 року у школах стартував пілотний проєкт, який має на меті не лише зберегти та підтримати українську мову серед біженців, а й дати можливість німецьким школярам вивчати її як іноземну. Цей пілотний проєкт підтримує розвиток двомовності, що є важливим для інтеграції українських дітей у суспільство, а також дає можливість німецьким учням ознайомитися з іншою культурою та мовою. Логічно було б забезпечити неперервність навчання, організаційну й змістову єдність, спадкоємний зв'язок усіх ланок освіти для тих школярів, які б хотіли продовжити ґрунтовно вивчати українську мову й культуру у ВНЗ. Кафедри славістики, мовознавства можуть стати центрами, де українці отримують можливість вивчати не тільки мову,

а й історію та культуру своєї країни, підтримуючи свою ідентичність. Ми проаналізували ситуацію в регіоні з ВНЗ, в яких можна було б на запровадити курси української мови, літератури та культури. Наприклад: Goethe-Universität Frankfurt am Main має відділ славістики, де вивчають мови та культури різних слав'янських народів, зокрема російську, польську, чеську, сербську та інші. Philipps-Universität Marburg, де славістика входить до складу кафедри філології, на якій студенти можуть вивчати російську мову та літературу, а також інші слав'янські мови, такі як польська та чеська. Universität Kassel має курси, пов'язані зі славістикою, зокрема на факультетах мовознавства та соціальних наук пропонують курси з російської мови, літератури та культури. На жаль, можемо констатувати, що в жодному закладі вищої освіти не представлена українська мова й культура, яка є вагомим частиною славістики. У Justus Liebig University Gießen (JLU) основний акцент у славістичних програмах спрямований на вивчення російської, польської, чеської мов, а також літератур балканського регіону. Лише кафедра славістики співпрацює з українськими освітніми закладами включаючи проекти з НаУКМА в рамках ініціативи «Ukraine Digital», де серед іншого розглядаються питання української мови та культури. Курси, які стосуються української тематики викладаються англійською мовою. Отже, вивчення української мови, літератури та культури у ВНЗ федеральної землі Гессен ґрунтується на важливих аспектах, які охоплюють як історичні, так і сучасні фактори, що вказують на значення української мови в контексті глобальних та регіональних тенденцій.

1. Україна як частина європейської ідентичності: Українська культура є невід'ємною частиною європейської спадщини. Її література, музика, мистецтво та традиції формують унікальну частину слов'янського світу, яка має власні відмінності від культур інших слов'янських народів. Її дослідження допомагає виявити, як Україна інтегрує у європейський культурний простір і як її традиції впливають на сучасні європейські процеси.

2. Українська мова як частина славістичних досліджень: Українська мова є частиною слов'янського мовного простору, вона нараховує понад 40 мільйонів носіїв, відповідно відіграє важливу історичну та культурну роль у процесах його розвитку. Вивчення української мови на кафедрах славістики дозволить студентам краще зрозуміти еволюцію слов'янських мов, зв'язки та відмінності між ними. Українська мова, поряд з польською, чеською, формує основу для глибшого розуміння загальних тенденцій і специфічних рис, що характерні для слов'янських культур. Українська мова та література є природними складниками славістичних досліджень, що охоплюють країни Східної Європи. Українська мова й культура мають багатий історичний та літературний спадок, що заслуговує на глибоке вивчення. Інтеграція української мови в програми славістики в землі Гессен дозволить студентам здобути унікальні знання про сучасну Україну, її історію, культуру, літературу та політику.

3. Реакція на виклики війни: Російсько-українська війна оголила проблему відсутності в Німеччині кваліфікованого експертного середовища з українського питання, досить часто німці, німецькі ЗМІ звертаються за консультацією до русистів, які апріорі мають упереджені погляди. Тому нагальною потребою вбачаємо створення центру підготовки фахівців (політологів, економістів) саме з українського питання, бо війна зачепила й інтереси Німеччини та впливає на її економічний, політичний, соціологічний, електоральний чинники.

Висновок: Отже, пілотний проєкт із вивчення української мови у школах федеральної землі Гессен і програмами на кафедрах славістики в університетах є взаємодоповнюючими ініціативами, оскільки це створює освітній міст між базовими та глибинними знаннями української мови та культури, сприяє підготовці професійних кадрів і популяризації української спадщини у європейському контексті. Впровадження курсів української мови, літератури та культури на кафедрах славістики вищезазначених університетів федеральної землі Гессен є важливим кроком у розвитку гуманітарних, соціальних та економічних зв'язків між Україною та Німеччиною. Це дозволить не тільки підтримати українську громаду в Німеччині, але й сприятиме глибшому розумінню слов'янських культур, розвитку двосторонніх економічних та наукових відносин, а також зміцненню європейської єдності.

Левицька Марина Вікторівна,
викладач вищої категорії

Відокремленого структурного підрозділу
«Фаховий коледж економіки і технологій
НУ «Чернігівська політехніка»,
levizkayam@gmail.com

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВНУ КУЛЬТУРУ

Анотація: У даній статті пропонується аналіз впливу глобалізаційних процесів на сучасну українську мову. Розглянуто ключові риси глобалізації, відзначено як позитивні так і негативні аспекти її впливу на мовну культуру України.

Ключові слова: глобалізаційні процеси, запозичення, сучасна українська мова, мовна норма.

Мова – це живий організм, який ніколи не зупиняється на місці, постійно еволюціонує та адаптується до змін в суспільстві та технологічному прогресі. Її розвиток – це відображення культурних, соціальних та технологічних зрушень, що сталися у світі. Мова відіграє величезне значення в суспільстві, її еволюція є необхідною для вираження нових ідей та відповіді на зміни. Поширення інформаційних матеріалів, зв'язків, засобів і систем у транснаціональних масштабах по

всьому світі визначають як глобалізацію, а слова, словосполучення, вирази, що пов'язані з цими процесами називають глобалізмами [1]. С.Денисенко, Б.Ажнюк відзначають особливості впливу глобалізації на українську мовну культуру, яка адаптується та зазнає змін[1].

Однією з ключових рис глобалізації є поширення англійської мови як засобу міжнародного спілкування. Українці все частіше стикаються з нею, від робочого оточення до використання англійських слів у повсякденному житті, що є своєрідним виявом глобалізації.

Активне запозичення іншомовної лексики призводить до таких проявів:

- активізації іншомовних морфологічних елементів (*мас-медіа, відеопортал*);
- поява нових термінів, які відображають суттєві аспекти соціуму, характеристики явищ, реалій та особистостей (*інфляційний, мерчендайзер*);
- широкого застосування словотвірних елементів, які виражають перебільшене або (*суперлятивне*) значення;
- використання моделей з префіксами, що вказують на зміну або повернення (*ре-, де-*), а також префіксами *пост-, екс-*, що є важливим індикатором динаміки соціальних процесів, змін у політико-економічній та інших сферах життя, мінливості пріоритетів та авторитетів (*деструктуризація, постмодернізм*).

З роками зросла продуктивність формування складноскорочених слів. Характерною особливістю рекламних текстів і мови ЗМІ є велика кількість аббревіатур, які включають як власне українські, так і іншомовні елементи (*МТС, УМС*).

Глобалізація є невід'ємною частиною українського прогресу, вона віддзеркалює сучасні реалії та виклики. При цьому важливо зауважити, що українська мова успішно адаптує та включає іншомовні слова, зберігаючи при цьому свою структуру та внутрішню логіку. Наприклад, серед похідних від англіцизму *бартер* засвідчено такі неологізми: прикметники *бартерний, антибартерний*, дієслова *бартеризувати, бартеризуватися, збартерувати* та один іменник *бартеризація*.

Другою рисою глобалізації є збільшення потоку інформації та розвиток трансляційних каналів, що сприяє встановленню єдиного комунікативного простору. Ми можемо спостерігати це на платформах соціальних мереж, таких як YouTube, TikTok, Instagram і Twitter. На цих платформах спостерігаються різноманітні вияви впливу глобалізації. YouTube та інші платформи надають доступ до відео контенту з усього світу. Короткі відео на TikTok швидко розповсюджуються, об'єднуючи культурні тренди. Instagram і Twitter служать платформами для обміну трендами та стилями. Хештеги, переклади та інші мовні функції сприяють обміну інформацією між користувачами різних мов та культур. Коментарі та взаємодія

допомагають встановлювати крос-культурні зв'язки. Інфлюенсери та знаменитості різних країн можуть мати глобальний вплив на свою аудиторію. Соціальні мережі розповсюджують події та ідеї швидко та ефективно.

Третьою рисою необхідно також враховувати вплив глобалізації на медіа та розваги. З поширенням міжнародних медіаконгломератів та платформ для стрімінгу музики та відео українці отримують можливість звертатися до різноманітних культурних продуктів з усього світу. Це призводить до розширення варіативності в музичних та кінематографічних творах, а також впливає на лексичний склад мови та формування мовних стереотипів.

Таким чином, можна відзначити ряд позитивних аспектів впливу глобалізації на українську мовну культуру.

Більше доступу до інформації. Завдяки глобалізації українці мають більше можливостей доступу до міжнародних джерел інформації та знань. Це сприяє розширенню лінгвістичного арсеналу та підвищенню рівня володіння іноземними мовами, що, в свою чергу, збагачує культурний діалог та розвиток мовної.

Міжнародний обмін знань. Глобалізація сприяє зростанню міжнародного обміну та співпраці в різних сферах, включаючи культуру. Це сприяє поширенню української мови та культури за межі країни, сприяє зближенню різних культурних традицій.

Залучення української мови до міжнародного спілкування: Глобалізація сприяє популяризації української мови як мови комунікації на міжнародному рівні. Це відкриває перед українцями нові перспективи в галузі освіти, науки, бізнесу та міжнародних відносин.

Водночас існує ряд однозначно негативних аспектів глобалізації для української мовної культури.

Втрата мовних талантів. Глобалізація може вплинути на втрату мовних талантів та експертів, оскільки більше уваги приділяється вивченню мов світових лідерів.

Втрата мовних традицій. Пристрасть до мовних стандартів інших країн може призвести до знецінення та забуття українських мовних традицій та унікальних мовних форм.

Зменшення популярності української мови. Глобалізація може спричинити зменшення інтересу до вивчення та використання української мови, зокрема серед молоді та в міжнародному спілкуванні.

Чи можна уникнути цих негативних наслідків? Шляхи подолання недоліків від глобалізації для української мовної культури можуть включати такі заходи:

Збереження та підтримка української мови. Необхідно вживати заходів для збереження та підтримки української мови як національного надбання. Це включає в себе розробку та впровадження мовних політик, стимулювання вивчення

української мови в освітніх закладах та підтримку мовних медіа та культурних інституцій.

Підтримка мовних ініціатив. Необхідно підтримувати та сприяти мовним ініціативам, таким як літературні конкурси, фестивалі, лекції та виставки, які сприяють розвитку української мовної культури. Заохочення до мовних програм та проєктів, та поширення української мови та української спільноти, компаній, брендів через соціальні мережі.

Створення мовних просторів. Важливо створювати мовні простори та платформи для спілкування українською мовою, включаючи мовні соціальні мережі, форуми та медіа.

Отже, глобалізація має як позитивні, так і негативні аспекти для української мовної культури. Важливо розуміти ці аспекти та шукати збалансований підхід до вирішення проблем, що виникають у зв'язку з цим процесом.

Список використаних джерел:

1. Ажнюк Б.М. Мовні зміни на тлі глобалізації//Мовознавство.-2001.-№3
2. Бойко, Н. Глобалізація та українська мовна культура: виклики та можливості // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Журналістика. 2016. Випуск 1185. С. 45-49.
3. Глобалізація та мовна культура в умовах сучасного суспільства / за заг. ред. О. Кузнєцова. Київ, 2017.

Лозова Наталія Григорівна,

к. філол. н., викладач вищої категорії,
викладач-методист Комунального закладу
«Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради,
lozova@pgpk.ukr.education

ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ОБРАЗІВ ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ СЕРГІЯ ЖАДАНА «СКРИПНИКІВКА»

Анотація. *Витлумачено термінопоняття ідіостиль, охарактеризовано особливості авторського стилю С. Жадана. Здійснено спробу опису ключових образів нової поетичної збірки письменника.*

Ключові слова: *ідіостиль, авторський стиль, мова, художній образ.*

У кожного письменника є свій неповторний та легко впізнаваний стиль. Авторський стиль – це сукупність мовних засобів, словесних одиниць, синтаксичних та стилістичних конструкцій, які використовуються для вираження ідей та проблем у творі [3, с. 33–41].

Ідіостиль письменника проявляється не лише на рівні мови, але й у загальному зображенні його творчого життя. Це поєднання авторських переконань, інтересів і поглядів на світ. Як відзначає А. Корнієнко, воно проявляється у взаємозв'язку тем, жанрів, мовних засобів та прийомів, які використовуються для створення тексту і передачі інформації, а також для вираження емоцій [14, с. 36].

Сергій Жадан – один із найвідоміших письменників сучасної української літератури. У своїх поетичних та прозових творах автор торкається актуальних тем, таких як війна, втрати, страждання, колективна травма. Сергій Жадан, який народився на Сході України, особисто пережив втрату рідного краю і через свої твори намагається розкрити це болюче явище.

Поетичні збірки Жадана стали об'єктами досліджень багатьох відомих літературознавців, а саме: Л. Березовчук, А. Білої, Н. Гаврилюк, Т. Гундорової, А. Демченко, І. Дзюби, Л. Березовчук, Р. Харчук, О. Шаф та інших.

За словами Л. Березовчук, поезія Сергія Жадана вражає вже при першому прочитанні. Проте не через технічну бездоганність, непередбачуване новаторство або власну унікальність поетичного стилю, а завдяки глибокій, нестерпній внутрішній силі у вираженні почуттів та достойній захопленню органічності поетичного слова у вірші - простому, невимушеному, природному та сучасному [1, с. 27].

Т. Гундорова переконана, що твори Сергія Жадана стали відображенням пораненої підліткової свідомості. За словами дослідниці, початок посттоталітарного періоду став часом штучного безбатьківства, відштовхування та недовіри, що породило постійні пошуки та мандрівки. У цьому контексті, типовим ліричним героєм Жадана стає маргінал або іммігрант [4].

А. Біла визначає поетичні твори Жадана як безжальні й скальпуючі щодо змавпованого суспільства. Перші три книги митця дослідниця називає строкатими стилістично, що породжує відчуття роздвоєної авторської свідомості [2, с. 35].

Творчість Сергія Жадана – неповторна й багатогранна. Кожна поетична збірка митця – шедевр постмодерної літератури. Не стала винятком із цього правила й нещодавно опублікована «Скрипниківка» (видавництво «Чернівці», 2023, 144 стор.). Ця збірка сьогодні особливо актуальна, бо частина її поезій пронизана мотивами війни в Україні.

Центральним образом збірки, закладеним ще в її назві є образ *мови*, яка у різних поезіях постає по-новому, набуває іншого звучання. Так, наприклад лексико-семантичну модель образу мови репрезентують слова – *звук, літера, голос, слово, звучання, озвучений, вимовлений* тощо, наприклад: «*В тобі немає нічого, крім світла. В тобі немає нічого, крім звучання*» (5, с. 20).

Художньо-поетичний образ мови в збірці постає на тлі філософських роздумів Жадана про усвідомлення швидкоплинності життя: «*Слова, яких ніколи не стає, аби назвати все, що нині нами тут промовляє, що відчиняє брами, і все, що нині твориться і є світанками, ночами, вечорами*» (5, с. 105).

Митця особливо цікавлять сакральні слова, якими звертаються до померлих. Сергій Жадан тлумачить таку мову як своєрідний місток між світами: *«З усієї літератури й усіх можливостей мови особисто мене завжди цікавили слова, якими звертаються до померлих. Ніби справді можна скласти речення, здатні пробитися в радіоефір смерті»* (5, с. 17). Письменник наголошує на тому, що мова зберігає своє значення навіть після смерті людини: *«Але навіть по смерті мова є важливою. Подібна до поглиблення річища, схожа на перше осіннє прогрівання великого дому»* (5, с. 17).

Цікавою є думка про щирість мови, яка властива лише дітям, дорослі ж давно втратили цю таку цінну рису: *«Бо дитячим голосом краще викривати чужу нещирість. Голосом, яким просять солодоців у батьків, що приходять з роботи. Голосом, яким повторюють географічні назви, коли світ обертається на веселу дитячу дикцію»* (5, с. 278).

Слово *голос* структурує образ мови в часових вимірах «до» і «після» початку війни, наприклад: *«І варто пам'ятати, що ось ці голоси, які далі лунатимуть, які заповнять собою периметр майбутнього – це будуть голоси тих, хто вцілів»* (5, с. 117).

Письменник цінує мову передовсім тому, що вона ніколи не зрадить і завжди витлумачить незрозумілі речі: *«Не бійся, мова не зрадить тебе, коли ти захочеш пояснити, чому в нас із тобою немає шансів, не бійся, мова пояснить, чому ми ходимо мороком, не в змозі відірватися одне від одного»* (5, с. 77).

Мову як ключовий лінгвоментальний образ Сергій Жадан репрезентує крізь призму індивідуально-авторських ідей, наприклад: *«Мова як інше ім'я любові»* (5, с. 135); мова як феномен, що оберігає людину в тяжкі для неї часи: *«виходить, що мова сильніша за страх мовчання, вона має заповнювати собою нагрудні кишені життя»* (5, с. 67).

Мові автор протиставляє інший антитетичний до неї образ *тиші*, що асоціюється в поета з розлукою і смутком. Це виражається в словах: *«Коли тиша стає чутливою, ніби ртуть, коли люди одне від одного назавжди йдуть. Надто глибоке це затемнення, надто тверде. Коли вона прокидається першою й тихо іде, і нічого не говорить йому перед тим, як піти, оскільки не знає ще слів»* (5, с. 16).

Автор не любить тиші, бо вона безлика й нічого не лишає по собі. Він говорить, що не варто мовчати, адже: *«Ніхто не запам'ятає тебе за твоїм мовчанням. Ніхто замість тебе не дасть імена довколишнім річкам»* і закликає говорити: *«говоріть, ну ж бо, говоріть, говоріть травою, говоріть памороззю, говоріть диригентами»* (5, с. 18).

Ще одним знаковим образом є образ *поета*. Сергій Жадан розмірковує про значення поета для суспільства, говорить про його незручність для влади за життя, то нехай приносить користь хоч після смерті: *«Добра туристична розвага – ховати*

поетів поруч із торговими центрами. Поет має бути корисним навіть по смерті. Не надто зручний за життя, колючий у театральному залі, ніби камінь у дитячій долоні, скандальний, наче птах, що залетів на кухню з літньої вулиці, тепер він нарешті приносить користь місту, приносить користь громаді, лежить у землі, озивається до перехожих». Автор роздумує про те скільки поетів поховано в місті, пов'язуючи таким чином поетів з містом, яке будемо вважати ще одним знаковим образом збірки: «Хто з поетів похований у цьому місті? Хто з них лежить у міському ґрунті, на рівні підземки, на глибині водогону? Поховані містом поети схожі на посаджені куці, схожі на коріння невидимих дерев» (5, с. 29).

Сумним у «Скрипниківці» постає місто. Воно ніби передає біль і самотність своїх мешканців: «Ах, ці міста, забуті богом міста – ніжні, як виноградники по зимі. Нас в цих містах вимучує самота». Автор говорить про вплив минулого, що залишив відбиток на теперішньому: «Осад минулого тисячоліття. Місто, в якому сняться жахіття» (5, с. 24). Однак є й позитивні згадки про місто у контексті студентських років: «Втрачене місто, кілька історій, дух інститутських аудиторій. Кілька будівель барачного типу. Сонце над містом, початок часів» (5, с. 26). Є у збірці й романтичний образ міста як осередку любові, наприклад: «Місто цими днями – ніби заснуле. Місто нині схоже на любовну записку» (5, с. 32). Інший контекст згадки про місто – це його оборона та історія: «Вийдуть на стіни всі, хто боронив це місто» (12, с. 62), «шлях твоїй – відтворена хроніка міста» (5, с. 64), «І люди приходять до цього міста, проймаються ним, боронять його» (5, с. 103).

Через місто розкривається ще один образ – залізничного вокзалу, який набуває обрисів воєнного часу: «Товарних вагонів літня протяжність. Рештки трудів і сліди оборон. Я пам'ятаю це місто в червні, я пам'ятаю, які невичерпні п'ята коля, третій перон» (5, с. 25), «Це буде сигналом займати вокзали, підставою обірвати розмову, ця пам'ять, якою нас пов'язали, вихід у пору передзимову» (5, с. 51).

Після початку повномасштабної війни автор згадує вокзал в контексті втечі від війни: «Упокорений час шаленців і втікачів. Запекла віра тих, хто зійшов на вокзалі вигнання. Завжди пам'ятати розташування меблів у батьківському домі. Ховати в кишені ключі, як засушену квітку» (5, с. 73), «нічні пасажери, сповнені сумнівів і сум'яття – обіймаються ніжно, перш ніж назавжди рушити в подорож» (5, с. 115), «Чекають вечора люди, схожі на равликів, так гірко сплять на вокзалах, так глибоко. Ламана лінія кордону, мов соснова гілка. Дорога важка, коли несеш на спині свій дім і своє минуле. Вперті равлики беззахисної Європи». Автор порівнює вокзал із коробкою для взуття: «Вокзал, мов коробка із-під взуття, наповнена листами людей, що любили і вірили, схована в шухлядах міст» (5, с. 82).

Отже, дослідивши знакові образи поетичної збірки Сергія Жадана «Скрипниківка», ми з'ясували, що центральним у ній є образ національної мови, який корелює з соборним харківським правописом, який умовно було названо

«скрипниківка». Мова для автора – це ознака життя й самоідентичності. За мовчанням людину неможливо ідентифікувати, безмовних ніхто не запам'ятає. Мова – це продовження життя, можливо, саме тому автор порівнює книгу з вагітною жінкою. Крім мови, у віршах ідеться про поетів як рупорів суспільства, які не мають шани за життя, але стають корисними після смерті. Осередком мови є місто і його мешканці, тому не дивно, що його образ також знайшов своє відбиття у збірці. Образи вокзалу і смерті зумовлені війнами (історичними й сучасною). Серед провідних мотивів збірки варто говорити про мотиви любові і шани до рідної мови, засудження війни, швидкоплинності життя, урбаністичні мотиви, мотив дороги (втечі від війни) тощо.

Список використаних джерел:

1. Березовчук Л. Поруйнування Єрусалима. Критика. 2000. Березень. С. 25–30.
2. Біла А. «Від ломки до ломки»: Лірика С. Жадана. Слово і час. 2002. №1. С. 35–48.
3. Грида В. С. Ідіостиль Сергія Жадана (на матеріалі роману «Інтернат») / Вероніка Грида // С. 33–41.
4. Гундорова Т. Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн. Київ: Критика, 2005. 263 с.
5. Жадан С. В. Скрипниківка. Чернівці: Meridian Czernowitz, 2023. 144 с.
14. Корнієнко А. Ідіостиль автора: мовно-літературознавчий аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2016. № 5(1). С. 36–38.

**Мелашенко Світлана Володимирівна,
Ляшенко Галина Віталіївна,
викладачі Прилуцького технічного фахового коледжу,
galina.lyashenko1987@gmail.com**

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті розглядається питання культури мовлення. Називаються особливості української мови. Закцентовано увагу на методах формування культури усного мовлення.

Ключові слова: культура мови, культура мовлення, культура спілкування, особливість української національної культури.

Центральною фігурою культури є людина. Становлення особистості є результатом культурної еволюції індивіду. Тільки засвоюючи і об'єднуючи в собі визначену частку суспільної культури, людина стає особистістю і персоніфікує знайдений культурний потенціал як свій власний світ.

У становленні культури особистості велике місце приділяється культурі мовлення та спілкування. Спілкування одна з найважливіших сфер життєдіяльності людини. «Спілкування людей завжди здійснюється в межах певної культури з використанням конкретної етнічної мови, неповторних мовних картин світу, а також законів спілкування, відпрацьованих у межах цієї мови і культури [1]».

Дослідження питання щодо формування культури українського мовлення є актуальним і сьогодні. За словами В.Сухомлинського, «мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури». М.Вашуленко пов'язує поняття «культура мовлення» (спілкування) з дотриманням усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, а також свідомим, цілеспрямованим, майстерним використанням мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Крім того, культура спілкування – це ще й загальноприйнятий мовленнєвий етикет: типові формули вітання, прощання, побажання, запрошення тощо [4].

Мовна культура не лише відображає те, що є в культурі, але й формує загальну культуру суспільства. Найголовнішою особливістю української національної культури є її різноманіття, самобутність й оригінальність. Іван Огієнко пов'язує мову з духовною культурою особистості: «Сила нації – в силі її культури. Соборна літературна мова – найміцніший ґрунт для зросту здорової духовної культури, а тому кожний громадянин, що хоче щастя своєму народові, мусить повсякчас працювати й для збільшення культури своєї літературної мови [3]».

Мовленнєвою культурою вважають складну систему мовних знаків, що ґрунтується на мовних і моральних правилах та нормах поведінки. Культура мовлення – це такі якості мовлення того, хто говорить чи пише, які забезпечують людині ефективне досягнення мети спілкування з дотриманням правил, етичних норм, ситуативних і естетичних нюансів. Культура мовлення передбачає вибір мовцем найбільш доцільних мовних засобів для даної конкретної мовленнєвої ситуації. Слово може возвеличити людину й образити. В українській лексиці, фразеології, синтаксисі міститься багатий арсенал одиниць з оцінним значенням, головне для культури мовлення - це те, щоб будь-яке слово, будь-який вислів вживався відповідно до ситуації спілкування і не виходив за межі дозволеного. [4]

Значний вплив на формування культури усного мовлення має засвоєння мовних норм у процесі навчання української мови, При доборі методів навчання української мови О.Біляєв [2] вважає найбільш прийнятними усний виклад матеріалу (розповідь, пояснення), бесіду, спостереження над мовою, метод вправ. Т. Окуневич вважає, що основний акцент у формуванні мовленнєвої культури повинен зміщуватися з формального заучування основних положень граматичної теорії, визначень і правил, прикладів і винятків на вивчення живого мовлення в різних видах, жанрах на основі навчального тексту, на формування культури спілкування та всебічної мовленнєвої компетенції особистості. О. Хорошковська

серед методів формування комунікативного мовлення визначає умовно мовленнєві вправи, як одні з найефективніших, і метод продукування (відтворення) висловлювань (діалог, переказування, твір) на основі попередньої підготовки (вправи за зразком, складання плану, конспектування, трансформація, аналіз і оцінювання висловлювань, дидактичні ігри) [4].

У становленні культури мовлення особистості велике місце приділяється культурі спілкування. Спілкування одна з найважливіших сфер життєдіяльності людини. Це найважливіший канал трансляції культури новому поколінню. Цінність і ефективність спілкування у всіх його видах службового, неформального, дозволеного, спілкування в родині і т.д. у вирішальній ступені залежить від дотримання елементарних вимог культури спілкування. Щоб досягти високого рівня культури спілкування, необхідно добре розбиратися в психології спілкування та в індивідуально-психологічних особливостях людей, адекватно реагувати на їх поведінку і психічний стан, підбирати для кожної людини у відповідній ситуації такий спосіб спілкування, який би не вступав у протиріччя з загальнолюдськими цінностями, мораллю суспільства. Культурними у нас мусять бути всі, незалежно від того, працює людина розумово чи фізично.

Індивідуальна мовна культура - це своєрідна візитна картка особи незалежно від її віку, фаху, посади. Навряд чи матиме належний авторитет і вплив той, хто не вміє правильно висловити свою думку, хто не користується виражальними мовними засобами, неспроможний дібрати лексичні вирази відповідно до конкретної ситуації. Наша державна мова – українська. Правильно й чисто говорити рідною мовою може кожний, аби тільки було бажання. Культура мовлення не є перевагою вчених-лінгвістів, письменників або вчителів-мовників. Тому, що це не тільки ознака, а й обов'язок кожного українця. Адже наша мова – це не лише наше минуле, це наше майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 270 с.
2. Біляєв О. М. Лінгводидактика рідної мови : навч.-метод. посіб. / О. М. Біляєв. – К. : Генеза, 2005. – 180 с.
3. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Рідна мова / Упоряд. авт. передмови та коментарів М.С. Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2010. – 436 с.
4. Ющук І. П. Мова наша українська. Статті, виступи, роздуми. К.: ВЦ «Просвіта», 2001.

Мельничук Оксана Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач вищої категорії, викладач-методист
КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний
фаховий коледж імені Івана Франка»
Чернігівської обласної ради

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ – КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація: *Стаття присвячена актуальній проблемі формування мовленнєвої компетентності вихователів дошкільних закладів. Авторка підкреслює важливість володіння вихователем ефективними комунікативними навичками для успішного розвитку мовлення дітей дошкільного віку.*

Ключові слова: *мовленнєва компетентність, дошкільна освіта, педагогічна комунікація, розвиток мовлення дітей.*

Оновлення змісту та гуманізація мети дошкільної освіти в Україні є частиною глобального процесу модернізації світових та європейських освітніх систем. На часі реалізація компетентнісної парадигми, яка спрямовує педагогів на впровадження цілісного підходу до розвитку особистості. Суспільство очікує виховану життєздатну, гнучку, свідому та творчу людину, і ці зусилля слід починати з дошкілля. Саме в цей період формується моральний фундамент, оптимістичне світобачення, мовленнєва компетентність та інші ключові життєві навички.

Якість підготовки майбутніх вихователів для розвитку мови дітей дошкільного віку залежить від модернізації вищої школи, удосконалення освітнього процесу та стимулювання творчого потенціалу студентів. У професійній підготовці необхідно враховувати специфіку педагогічного спілкування, а також вміння організовувати мовленнєвий розвиток дітей.

Мовленнєва компетентність вихователя є однією з ключових складників його професіоналізму. Вона передбачає вміння утворювати та розуміти необмежену кількість речень з різними моделями; мати судження про висловлювання, оцінку його, убачати формальну схожість або різницю щодо значень висловлювань [1]. Мовленнєва компетентність тісно пов'язана з мовною компетентністю – знання норм мови, за якими будуються словесні конструкції та повідомлення, здійснюється їхня трансформація. Особистість повинна володіти лексичними, граматичними, стилістичними засобами мови, якою спілкується, оскільки саме за допомогою них можна точно сформулювати думку, правильно викласти її в усному чи писемному мовленні. Ідеться передусім про знання мови на всіх її рівнях. Мовленнєва компетентність передбачає також вміння перефразувати висловлювання,

розрізняти синонімію та омонімію, знати літературне слововживання, значення слова, правильно наголошувати слова тощо.

Вихователь повинен володіти лексичними, граматичними та стилістичними засобами мови, які допомагають точно висловлювати свої думки.

Формування мовленнєвої компетентності здійснюється через:

- засвоєння норм мовленнєвої поведінки в різних ситуаціях спілкування;
- оволодіння стратегіями й тактиками ефективної комунікації;
- удосконалення навичок переконливого викладу думок і ведення дискусій;
- уміння працювати з текстами різних жанрів і стилів;
- розвиток дослідницьких навичок, аналізу та оцінювання мовних явищ.

Для успішного оволодіння професійним мовленням потрібна єдина концепція навчання, яка об'єднує теоретичне осмислення й практичне застосування ефективних мовленнєвих практик. Педагогічний вплив повинен ґрунтуватися на вдало розроблених стратегіях, які враховують вимоги Базового компонента дошкільної освіти.

Ефективність роботи вихователя залежить від його здатності зацікавити дітей, бути для них взірцем правильного мовлення, а також уміння організувати освітній процес так, щоб сприяти розвитку мовленнєвих навичок у кожній віковій групі.

Успішна комунікація є основою взаємодії між вихователем і дітьми. Комунікативна компетентність дає можливість вихователю будувати ефективні взаємини з дітьми та їхніми батьками, сприяє формуванню у дошкільників мовленнєвих умінь і навичок, необхідних для подальшого навчання й життя.

Отже, підготовка конкурентоздатних фахівців у сфері дошкільної освіти вимагає особливого акценту на розвитку мовленнєвої компетентності, яка є основою професійного зростання та ефективної педагогічної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в умовах університетської освіти. Психолого-педагогічні науки. 2012. № 4. С. 17 – 22
2. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика. К. : Вища шк., 2007. 542 с.
3. Черемська, О. С. Формування мовної і комунікативної компетенцій мовної особистості у вищій школі. Вища школа. 2010. №12. С. 63–72.

Михида Людмила Миколаївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Кропивницького будівельного фахового коледжу,
lmihida50@gmail.com

СУЧАСНА ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНА ПРОЗА ПРО ВІЙНУ

Анотація. У даній студії аналізуються художні особливості текстів, які присвячені подіям російсько-української війни. Сучасна воєнна проза різноманітна за жанровими прикметами. Авторі творів по-різному зображують пережитий досвід, створюючи або охудожнений документ (щоденники, спогади), або автобіографічні оповідання, новели, повісті, романи, есеїстику. Таку прозу пишуть автори, які були мобілізовані до ЗСУ або ж пішли воювати у складі добровольчих батальйонів – письменники-комбатанти.

Ключові слова: ветеранська проза, документального-мемуарне письмо, література факту, мілітарна література, письменники-комбатанти.

Протягом останніх десяти років в Україні триває війна, яку розв'язала російська федерація. Щоденно ми стежимо за новинами, допомагаємо нашим захисникам, спілкуємось з ними телефоном. Але, на сьогодні, ми можемо дізнатися про життя на нулі не лише із приватних розмов та новостних стрічок соціальних мереж, а й зі сторінок книг написаних учасниками бойових дій, волонтерами, мешканцями деокупованих територій.

До моменту нападу росії на Україну, література вже мала цілий пласт художньо-документальних текстів на військову та довколовійську тематику: події Першої світової війни – С. Васильченко, О. Маковей, О. Турянський; національно-визвольні змагання 1917-1921 рр. – Ю. Яновський; Друга світова війна – О. Гончар, О. Довженко. Тут хочеться ще додати письменників діаспори, які воювали або були прихильниками ОУН-УПА – І. Багрянний, В. Бірчак, О. Лисяк, Улас Самчук. Щоразу війна сприяла виникненню розширенню жанрових і тематичних меж у літературі та появі нових авторів.

Отож, ми ставимо перед собою мету – простежити тематичні й жанрові особливості розвитку літератури про сучасну російсько-українську війну.

Письменник і перекладач Андрій Любка, у своїй статті, що була надрукована на сторінках газети «День», поставив риторичне запитання, – «чи варто читати під час війни?» [1].

Російсько-українська війна дала поштовх до створення текстів, що стосуються військової тематики. Значна кількість творів написана безпосередньо учасниками бойових дій, які «підтримали традицію» появи мілітарної літератури як наслідку активної фази бойових дій.

Авторами «ветеранської прози» є як волонтери, журналісти, професійні письменники, так і чимало, військових, які розпочали свою письменницьку діяльність під час війни, і отримали своє означення – письменники-комбатанти. М. Рябченко у одній зі своїх статей виокремлює «комбатантську прозу» (фр. combattant – воїн, боєць) як різновид воєнної. На думку дослідниці, текстам, що вийшли з-під пера комбатантів, властива автобіографічність, достовірність, вони містять елементи документального-мемуарного письма [3, с. 63].

Як це не дивно, але війна відкриває нові таланти, надихає на написання книг тих, хто у мирному житті навіть і не думав про письменницьку працю. Як приклад, Валерій Ананьєв, автор популярної сьогодні книги «Сліди на дорозі» – учасник бойових дій. Читачам презентовано не лише цікавий текст, а й оригінальний підхід до ілюстрування тексту. На своїх сторінках книги близько 100 QR-кодів із фото-та відеоматеріалами, які знімав сам автор, коли перебував на фронті.

Не менш популярними є книги: Ігоря Михайлишина, «Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас»», «Пехота», Мартіна Бреста, Сергія Сергійовича «Грязь», Олександра Мамулая «Воєнний Щоденник 2014-2015», Романа Зіненка «Іловайський щоденник», Валерії Бурлакової «Життя P.S.», Андрія Кириченка «Це наша правда», Микити Кащинського «АТО Байки» та інші.

Не залишилася поза увагою видавців і читачів і книга, яку написав священник УГКЦ, капелан Андрій Зелінський «Соняхи». Починаючи із 2014 року святий отець перебуває у найгарячіших точках Донбасу, захищає Батьківщину пліч-о-пліч із воїнами. Отець-автор описав у своїй книзі тих, кого він підтримував у важку хвилину і проводжав в останню путь, про юних офіцерів ЗСУ, які стали втіленням відданої та жертвовної служби українському народу; тих, чиє життя-спалах, стало прикладом подвигу і героїзму.

Напевно, варто усі вище згадані, й не лише, книги про війну класифікувати за жанрово-тематичними ознаками. Насамперед увагу привертає окремий жанр у літературі – фотокнига. У цих текстах присутній фотосюжет, за допомогою якого, розкривається тематика. Звісно, така книга немає нічого спільного із просто надрукованим фотоальбомом – читачу пропонується сучасний письменницький продукт, у якому є емоції, духовний і психологічний стан автора озвучений устами персонажів, які і були в центрі «об'єктива» письменника.

Крім романістики, активно видається і мала проза – «АТОбайки» Микити Кашницького, «Безодня» Влада Сорда, «Голос війни: історії ветеранів» Василя Піддубного, який водночас є автором і роману «Холодне серце», написаного у стилі фентезі.

З'явилася і кіноповість Богдана Жолдака «Укри». Жанрову приналежність якої окреслив сам автор, нагадавши читачам про О. Довженка, який був автором першої воєнної кіноповісті «Україна в огні».

Варто згадати і збірку есеїв Артема Чеха «Точка нуль», яку воїн-письменник називав «документальною прозою», «репортажною прозою». Це, по суті, військовий щоденник. Адже має чітку послідовність, від моменту призиву до лав ЗСУ і подальшої служби письменника. Цю збірку сміливо можна віднести до текстів, що були написані безпосередньо на бойових позиціях і вперше були надруковані (частинами) на сторінках соціальних мереж. Така репрезентація написаного дає підстави говорити про новий шлях до читача – мережевий простір літератури до якої входять твори, що поєднали в собі есеїстику та документалістику.

На сторінках звичайних блокнотів і зошитів, письменники-комбатанти записують власні думки і враження, довіряють рядкам сокровенне, те, чим не хочуть або не можуть поділитися з рідними і побратимами і таким чином позбавляються тривоги і нав'язливих думок. Психологи наголошують на терапевтичній функції цього жанру. Як зазначає М. Рябченко: «...адже відкритість і сповідальний тон розмови автора із самим собою – це одна із психологічних практик, яка дає можливість через упорядкування почуттів і емоцій, самоаналіз позбавитися страждання та навчитися жити з новим досвідом» [3, с. 63].

Отож, хочемо підсумувати, що попри біль, втрати, страх, смерть і руйнування, яких зазнали і зазнають подосі українці з початком російської агресії, ми знаходимо у собі сили для творчості у різних її проявах.

Для деяких наших захисників війна стала тим каталізатором, що відкрив шлях до письменницької праці, тим самим до появи нових літературних жанрів. Війна не може пройти осторонь, прямо чи опосередковано вона зачіпає кожного. І тому, книг про війну стає все більше і більше, вони написані у різній творчій манері, різних жанрах, різні за тематикою, але всі вони є свідченням того, що в сучасному літературному процесі комбатантська проза займає окрему нішу. Вона є тим невичерпним джерелом укріплення духу незламності, самовідданості і патріотизму у цей нелегкий час.

Список використаних джерел:

1. Любка А. Читання під час війни. День. 7 квітня 2022 р. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/chytannya-pid-chas-viynu> (дата звернення: 10.02.2025)
2. Михайлишин І. Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас». Харків: Фоліо, 2019. 315 с.
3. Рябченко М. Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості. *Слово і час*. 2019. № 6. С. 62 – 73.
4. Чех А. Точка нуль: збірка есеїв. Харків: Віват, 2017. 224 с

Молочко Світлана Рашитівна,
завідувач кафедри філологічних дисциплін та
методики їх викладання, методист відділу
суспільно-філологічних дисциплін
Чернігівського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені К.Д. Ушинського,
регіональний координатор
мовно-літературної освітньої галузі НУШ;
molochko_svetlana@ukr.net

КОМПЕТЕНТІСНО ЗОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ І КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Анотація. У тезах окреслено проблему використання компетентісно зорієнтованих завдань як засобу реалізації компетентісно-діяльнісного підходу в навчанні української мови й літератури, метою якого є розвиток компетентного мовця і читача Нової української школи; указано особливості компетентісно зорієнтованих завдань, їхню відмінність від репродуктивних, наведено приклади.

Ключові слова: компетентність, компетентісно-діяльнісний підхід, компетентісно зорієнтовані завдання, репродуктивні завдання.

У період кардинальних змін в освіті центральним є завдання – сформувати конкурентоспроможну особистість XXI століття, яка здатна швидко й безболісно адаптуватися до постійних змін суспільних умов, науково-технічного прогресу й нових видів діяльності та форм спілкування. І тому актуальним стає компетентісно-діяльнісний підхід до навчання, який є не лише містком, що єднає школу з реальним життям, а й сприяє формуванню предметних і ключових компетентностей здобувачів освіти, які здійснюють повний цикл пізнавальних дій (сприйняття навчального матеріалу, його усвідомлення, запам'ятовування, застосування на практиці), створюючи проєкцію на життєвий досвід, усвідомлюючи шляхи застосування здобутих знань у конкретній ситуації. Важливо акцентувати на здобутті учнями умінь і навичок, необхідних сучасній людині для успішної самореалізації в професійній діяльності, особистому житті, громадській активності. Серед наскрізних умінь, які зазначені в Державному стандарті базової середньої освіти 2020 року [1], є такі, що передбачають читання з розумінням, висловлювання власної думки усно і письмово, що є надважливим у вирішенні багатьох питань, адже покликані сформувати вміння активно здійснювати комунікацію.

Так, «метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень» [1]. І це стає можливим лише за умови спрямування освітнього процесу на формування в здобувачів освіти здатності цілісно поєднувати здобуті знання, сформовані вміння й навички, набутий навчальний досвід, світоглядні цінності, ставлення та переконання з активною творчою самостійною науково-дослідницькою діяльністю. До того ж, загальні критерії оцінювання результатів навчання учнів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти, суголосні з ієрархією розумових процесів (за таксономією Бенджаміна Блума): запам'ятовування (remembering), розуміння (understanding), застосування (application), аналіз (analysis), синтез (synthesis) та оцінка (evaluation) [9]. Формуючи критичне мислення як одне з наскрізних умінь, педагоги використовують цей інструмент. Якщо слідувати розробленій Блумом таксономії, то знання учнів – це лише перший, найпростіший рівень класифікації. Далі йдуть ще п'ять рівнів цілей (або результатів) навчання, причому перші три – знання, розуміння, застосування – цілі нижчого порядку (мисленням низького рівня). А наступні три – аналіз, синтез, оцінювання – вищого порядку (мисленням високого рівня). Тому стає зрозумілим, що задля того, щоб досягти поставленої мети у формуванні особистості XXI століття, варто робити акцент не на репродуктивних завданнях (таких, що не дають змоги належно розвивати самостійність і гнучкість мислення та формувати навички пошукової діяльності), а на компетентнісно зорієнтованих завданнях, які сприяють формуванню наскрізних умінь і підвищенню рівня IQ здобувачів освіти. При цьому варто враховувати, що для досягнення мети вивчення української мови і літератури важливо чергувати різні методи та прийоми психолого-педагогічної підтримки діяльності учнів: заохочення, створення ситуації успіху, яскравих навчально-образних уявлень, проблемної ситуації; поштовх до пошуку альтернативних рішень; виконання творчих завдань; навчально-пізнавальну гру; кооперацію учнів тощо.

Компетентнісно зорієнтовані завдання спрямовані на формування чи перевірку сформованості компетентностей. Специфічними ознаками, що відрізняють їх від інших видів завдань, є більший обсяг тексту в основі завдання; наявність значної кількості ілюстративного матеріалу: діаграм, графіків, світлин чи рисунків; більша дотичність до повсякденного життя; недостатність лише знання задля правильної відповіді на завдання.

Складниками компетентнісно зорієнтованого завдання є:

- ✓ мотивація (стимул), що підводить до проблеми, зацікавлює та мотивує до розв'язання;
- ✓ інформація – набір відомостей, які потрібні або можуть стати в пригоді в ході пошуку правильної відповіді. При цьому часто як у стимулі, так і в інформації можуть міститися надлишкові відомості, не потрібні для розв'язування, хоча для деяких завдань ці компоненти неможливо розділити;
- ✓ сформульоване запитання/проблема – власне завдання, пояснення того, що необхідно зробити;
- ✓ критерії оцінювання відповіді – набір характеристик, що визначають правильність, доцільність і відповідність отриманого результату поставленому завданню.

На думку Руслана Шаламова, експерта курсу «НУШ: Базова середня освіта», особливістю компетентнісно зорієнтованих завдань є те, що вони взагалі можуть не вимагати наявності певних знань, а подавати їх у блоці інформації. Є й такі, що можуть приводити до отримання учнем/ученицею нових відомостей чи навичок. Зрештою, бувають і компетентнісно зорієнтовані завдання, які, для того, щоб їх розв'язати, потребують значного обсягу знань і вмінь. Отже, «знання є потреба» завдання не може слугувати надійним критерієм для визначення того, чи є це завдання компетентнісно зорієтованим. Однак практичне, життєве спрямування такого завдання сприяє зменшенню обсягу введених у завданні знань. Визначальною рисою компетентнісно зорієтованих завдань є їхня висока когнітивна складність. Зазвичай такі завдання потребують умінь виокремлювати в тексті головні думки, аналізувати тексти та зображення, які вони містять, порівнювати, «читати» діаграми й інфографіку, розуміти логічні зв'язки між явищами та процесами. Однак ті навички, яких вимагає розв'язання такого завдання, є життєво необхідними, на відміну від знання певних фактів чи наявності певних предметних умінь, навчити яких прагне сучасна освітня система [7].

Порівняймо особливості репродуктивних і компетентнісно зорієтованих завдань, акцентувавши на їх формулюванні, доповнивши методичним коментарем (*курсивом*).

Репродуктивні	Компетентнісно зорієнтовані
Українська мова	
Лексичну помилку допущено в рядку А здобути волю Б здобути зарплатню В здобути освіту Г здобути перемогу Д здобути знання	Що можна отримати, але не можна здобути? А волю Б зарплатню В освіту Г перемогу Д знання <i>Виконуючи такий тест, здобувачі освіти фіксують відразу кілька лексичних норм, зокрема запам'ятовують, що здобувають волю, перемогу, освіту, знання, а отримують зарплатню.</i>
Обидва слова є прислівниками в рядку А заздалегідь, по-чернігівськи Б панівний, по-братерськи В братній, мимохить Г горілиць, сорок	Не мають закінчення обидва слова в рядку А ухвалено, збудований Б сорок, по-чернігівськи В горілиць, плакучі Г запанібрата, змито <i>Запропоноване формулювання сприяє активізації опорних знань, розвитку гнучкості мислення, встановленню причиново-наслідкових зв'язків, адже спочатку потрібно з'ясувати, що означає фраза «немає закінчення» (учні часто плутають поняття «нульове закінчення» і «немає закінчення») – слово, яке незмінне. Далі – з'ясувати, які частини мови / форми дієслова незмінювані. І тоді знаходити правильний варіант.</i>
Знайдіть рядок слів-омографів А помилка – помилка Б вигода – вигода В завжди – завжди Г убрання – убрання Д винагорода – винагорода	Знайдіть рядок, у якому від місця наголосу залежить зміст слова. А помилка – помилка Б вигода – вигода В завжди – завжди Г убрання – убрання Д винагорода – винагорода <i>Це завдання передбачає знання учнем слів з подвійним наголосом (уточнимо: це означає, що зміна наголосу не змінює значення слова на відміну від омографів).</i>
Назви членів речення наведено в усіх рядках, ОКРІМ А обставина Б додаток В підмет Г означення Д прикметник	Знайдіть слово, семантичні властивості якого відрізняють його від інших А обставина Б додаток В підмет Г означення Д прикметник <i>Пошук зайвого варіанта без указівки на принцип – практичне застосування критичного мислення. Дійсно, ми визначаємо, що прикметник випадає з поданого ряду, бо це частина мови, а обставина, додаток, підмет, означення</i>

	– члени речення. Таке обґрунтування має зробити учень, щоб довести правильність свого вибору.
Дайте визначення прикметника як частини мови	Доберіть прикметник до поданих іменників: біль, путь, Тбілісі, нежить. <i>Добираючи прикметники, ми маємо зважати на те, що іменник з прикметником узгоджуються в роді, числі й відмінку. Отже, виконання завдання стане успішним за умови правильного визначення категорії роду «проблемних» іменників.</i>
Виконайте фонетичний розбір слів: доріжка, миєшся, аякже...	Підкреслені літери позначають той самий звук у всіх словах рядка А дорі <u>ж</u> ка, ми <u>є</u> ш <u>с</u> я, <u>щ</u> ирок <u>й</u> Б ші <u>с</u> т <u>с</u> от, <u>т</u> білі <u>с</u> і, мет <u>л</u> и <u>ц</u> я В свя <u>т</u> о, ос <u>і</u> н <u>н</u> ій, про <u>с</u> ь <u>б</u> а Г Вели <u>к</u> д <u>н</u> ь, а <u>я</u> к <u>ж</u> е, <u>г</u> ру <u>н</u> т Д буд <u>и</u> нок, б <u>д</u> ж <u>о</u> ла, Д <u>н</u> і <u>п</u> ро <i>Виконуючи завдання, ми представляємо слова у фонетичній транскрипції, пригадуючи при цьому співвідношення між звуками і літерами, уподібнення звуків.</i>
Вставним словом ускладнено речення (розділові знаки пропущено) А На щастя подарували амулет. Б Правда перемагає кривду. В Надійка на щастя прикусила язика. Г Він зробив їй на зло.	Поширеними є всі речення, ОКРІМ А Інститут переобладнано. Б Надійка, на щастя, прикусила язика. В Учень попросив сфотографувати. Г Мандрівники зупинилися відпочити. <i>Підібрано так звані межові речення (наявність відповідних компонентів, які впливають на визначення граматичної основи). Звертаємо увагу на ускладнювальні елементи, що не є членами речення (вставні слова), синтаксичну функцію інфінітива, фразеологізмів тощо.</i>
Яке значення має суфікс -ик у слові історик? Розберіть за будовою слово <i>історик</i> .	Суфікс -ик має однакове значення в усіх словах, ОКРІМ А братик Б історик В зайчик Г лебедик <i>Виконання цього тесту передбачає не знання з розділу «Будова слова», а мовне чуття, логічне мислення, яке допомагає вибрати «зайве» з поданого ряду.</i>
Уставте пропущені розділові знаки в реченнях...	Уписування на місці крапок дієприслівникового звороту <i>переглянувши журнал</i> призведе до граматичної помилки в реченні А Батько...пішов до майстерні. Б Згодом...здійнявся вітер. В ...напишу сестрі листа. Г Тату, ..приділиш мені п'ять хвилин? Д Підемо на пляж...

<p>Поясніть значення фразеологізмів: вік вікувати, ще треті півні не співали, у свинячий голос, стріляний горобець</p>	<p>У якому рядку фразеологізми поєднано не за тим принципом, що в інших А вік вікувати – топтати ряс Б ще треті півні не співали – ні світ ні зоря В у свинячий голос – мов у воду опущений Г стріляний горобець – побувати в бувальцях <i>Це завдання без розвиненого критичного мислення виконати буде важко, адже у формулюванні не вказано принципу, за яким потрібно знайти відповідну пару ідіом. З'ясовуючи поступово значення фразеологізмів, визначаємо, що у варіанті А – пара синонімічна (але цієї інформації замало, щоб знайти загальний принцип), у варіанті Б – обидва зі значенням «рано» (отже, теж синоніми), і так ми доходимо висновку, що потрібно знайти варіант, у якому стійкі сполуки не будуть близькими за значенням.</i></p>
<p>Поясніть значення фразеологізмів: боже теля, велика риба, стріляний горобець, біла ворона, церковна миша.</p>	<p>У якому рядку прикметники розташовано в такій послідовності, що вони можуть відповідно утворити з наведеними словами сталі вислови? ... ТЕЛЯ, ... РИБА, ... ГОРОБЕЦЬ, ... ВОРОНА, ... МИША. А церковний – білий – стріляний – великий – божий Б білий – стріляний – церковний – божий – великий В божий – церковний – білий – великий – стріляний Г великий – божий – білий – стріляний – церковний Д божий – великий – стріляний – білий – церковний <i>Виконуючи це завдання, здобувачі освіти розширюють коло знань з фразеології, поповнюють свій словниковий запас, при цьому розвивають логічне мислення.</i></p>
<p>Складносурядне речення наведено в рядку А Уранці землю притрусив легкий сніжок, а вечір видався дивовижно теплим. Б Уранці землю притрусив легкий сніжок, так що вийти на футбольне поле ми не змогли. В Уранці землю притрусив легкий сніжок, залишивши на ній неприкриті плями. Г Уранці землю притрусив легкий сніжок і перетворив галявину на строкатий візерунок.</p>	<p>Складносурядне речення утвориться, якщо до фрагмента «Уранці землю притрусив легкий сніжок...» додати А залишивши на ній неприкриті плями. Б дарма що була середина жовтня. В а вечір видався дивовижно теплим. Г так що вийти на футбольне поле ми не змогли. Д і перетворив галявину на строкатий візерунок. <i>Для виконання цього завдання необхідно знати ознаки складносурядного речення, зокрема засіб зв'язку – сполучник сурядності (і це перше, що допоможе усунути зайві варіанти), рівноправність частин і, звичайно, не одна граматична основа, що характеризує складне речення (у дистракторах цього тесту сполучник сурядності може об'єднувати й однорідні члени речення).</i></p>

Українська література	
<p>Який твір Т.Шевченка має присвяту «Моєму другові Якову де Бальмену»?</p> <p>А «Кавказ» Б «Катерина» В «Гайдамаки» Г «Заповіт»</p>	<p>Присвяту «Моєму другові Якову де Бальмену» має твір, автор / авторку якого називають</p> <p>А Каменярем Б Кобзарем В Сонцепоклонником Г Дівчиною з легенди Д Гірською орлицею</p> <p><i>Виконання цього завдання передбачає встановлення послідовного ланцюжка: присвяту «Моєму другові Якову де Бальмену» має твір («Кавказ»), автором якого є... (Тарас Шевченко), якого в літературі називають... (Кобзарем).</i></p>
<p>Твір «Поза межами болю» Осип Турянський присвятив</p> <p>А Василю Романишину Б дружині й синові В сербові Ніколичу Г українцю Добровському</p>	<p>Андрюша є героєм твору, присвяченого</p> <p>А Якову де Бальмену Б Василю Жуковському В «Цвітові яблуні» Г Кононівським полям</p> <p><i>Андрюша є героєм твору... («Я(Романтика)»), присвяченого... («Цвітові яблуні»).</i></p>
<p>Автором слів «Подяка блаженній натурі за те, що потрібне зробила неважким, а важке непотрібним» є</p> <p>А Григорій Сковорода Б Тарас Шевченко В Михайло Коцюбинський Г Іван Котляревський</p>	<p>Цитату: «Подяка блаженній натурі за те, що потрібне зробила неважким, а важке непотрібним» – узято з</p> <p>А байки Б бурлескно-трагедійної поеми В історичної пісні Г соціально-побутової драми Д народної думи</p> <p><i>Цитату взято із твору... («Бджола та Шершень»), за жанром це... (байка).</i></p>
<p>Із якого твору наведена цитата:</p> <p><i>«Я ж у полоні нав'язливих дум: / Лише одне непокоїть мій ум...»?</i></p> <p>А «Всякому місту – звичай і права» Б «Наталка Полтавка» В «Енеїда» Г «Бджола та Шершень»</p>	<p>Автора рядків</p> <p><i>«Я ж у полоні нав'язливих дум: / Лише одне непокоїть мій ум...»</i> називають</p> <p>А Мандрівним філософом Б Королем українського тиражу В Сонцепоклонником Г Моцартом української поезії Д Сонячним поетом</p> <p><i>Цитата із твору... («Всякому місту – звичай і права»), автор... (Григорій Сковорода), якого в літературі називають... (мандрівним філософом).</i></p>
<p>У творі М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» згадуються</p> <p>А Водяник і Русалка Б Щезник і Чугайстир В Бурунда і Тугар Вовк Г Бджола і Шершень</p>	<p>Відвідання в 1910 році села Криворівні на Гуцульщині надихнуло митця на написання твору, у якому згадуються</p> <p>А Водяник і Русалка Б Щезник і Чугайстир В Бурунда і Тугар Вовк Г Бджола і Шершень</p>

Д Баронова-Козино і Рина	Д Баронова-Козино і Рина <i>Факт відвідання автором гуцульського села в 1910 році відразу передбачає, що це людина, яка не могла жити, наприклад, у 18 столітті; також підказки в самому завданні (Гуцульщина, Криворівня) виводять нас на історію написання твору «Тіні забутих предків», а далі – на героїв цього твору.</i>
Дума – це... Дайте визначення жанру думи	Доведіть, що твір «Маруся Богуславка» – за жанром дума. Даючи відповідь, ми все одно згадуватимемо ознаки цього жанру й знаходитимемо їх у запропонованому творі
Назва поезії Григорія Сковороди «De Libertate» у перекладі означає А про перемогу Б про кохання В про свободу Г про природу Д про державу	Мораль – це «сила» у творах письменника, якого називають А Сонячним поетом Б Українським Езопом В Королем українського тиражу Г Алхіміком мудрих слів Д Імператором залізних строф <i>Мораль називає силою у своїх творах Г.Сковорода, його називають Українським Езопом</i>
<p>Варіанти формулювання компетентнісно зорієнтованих тестових завдань з української літератури, які розширюють горизонти застосування матеріалу, сприяють формуванню вмінь його систематизувати, охоплюють кілька тем.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Автобіографічним романом є твір, цитату з якого наведено в рядку... • Правильними є всі твердження, ОКРІМ... • «Ареною людських пристрастей» Євген Гуцало назвав твір, героями якого є... • «Струни моєї душі ослабли, пошарпані грубими пучками...» – фінальні рядки твору, автора якого називають... • Сцена «генерального мордобиття» (за І. Франком) є кульмінаційним моментом твору, що за жанром... 	

Отже, компетентнісно зорієнтовані завдання дають змогу уникнути формалізації процесу засвоєння знань, адже стимулюють активну пошукову діяльність учнів, гнучкість їхнього мислення, занурюють учнів у життєву ситуацію, моделюють її і спонукають до вирішення певних проблем; вимагають нестандартного підходу до виконання, викликають у представників молодого покоління живий інтерес. Тому в умовах компетентнісно зрієнтованого навчання важлива не кількість засвоєних знань, а здатність учнів самостійно шукати потрібну інформацію, обирати спосіб дії в певних умовах і, що найголовніше, застосовувати необхідні знання, уміння й навички для розв'язання поставлених навчальних завдань, що сприяє формуванню в сучасній особистості наскрізних умінь, які б зробили її конкурентоспроможною.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>.

2. Молочко С.Р. Готуємося до інтелектуальних змагань з української мови і літератури. Методичні рекомендації. У двох частинах. Частина I. Харків: Основа, 2020. 111 с.

3. Молочко С.Р. Готуємося до інтелектуальних змагань з української мови і літератури. Методичні рекомендації. У двох частинах. Частина II. / Харків: Основа, 2020. 92 с.

4. Молочко С. Р. Методичні рекомендації щодо підготування здобувачів освіти до III (обласного) етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови та літератури. *Педагогічні обрії*. 2019. №6. С. 16 – 22.

5. Молочко С. Р. Тематичні та узагальнювальні тести з української літератури за новими навчальними програмами (5–11 класи). Інтерактивний додаток:: URL: [www. http://test.vesna-books.com/](http://test.vesna-books.com/)

6. Молочко С.Р. Українська література: Збірник тестових завдань для підготовки до ДПА та ЗНО за програмою 2022 року. Харків : Видавничий дім «Весна», 2021. 136 с.

7. Все про компетентісно орієнтоване завдання: як його створити? URL: <https://osvitoria.media/experience/vse-pro-kompetentnisno-oriyentovane-zavdannya-yak-jogo-stvoryty/>(Дата звернення 01.02.2025).

8. Що таке компетентісний підхід у навчанні? URL: <https://nus.org.ua/2022/01/28/zo-take-kompetentnisnyj-pidhid-u-navchanni-vidpovidaye-derzhavna-sluzhba-yakosti-osvity/> (Дата звернення 20.02.2025).

9. Що таке таксономія Блума і як вона працює на уроці? URL: <https://www.criticalthinking.expert/usi-materialy/shho-take-taksonomiya-bluma-i-yak-vona-pratsyuye-na-urotsi/>(Дата звернення 15.01.2025).

Пехота Олена Василівна,
викладач вищої категорії, старший викладач
ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП»,
o.v.piekhota@nuwm.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У публікації розглянуто використання штучного інтелекту на заняттях української літератури, яке зумовлене потребою модернізації освітнього процесу, зростанням інтересу до цифрових технологій серед здобувачів освіти і прагненням зробити вивчення літератури більш інтерактивним та доступним.

Ключові слова: штучний інтелект, інтеграція штучного інтелекту, чат-бот

Сьогодні ми живемо в епоху стрімких змін, коли технології щодня розширюють наші можливості. Одна з найперспективніших інновацій - штучний інтелект

(ШІ). Для викладачів це не лише виклик, а й чудова нагода змінити підхід до навчання, зробити його більш інтерактивним та доступним.

Сучасна освіта орієнтується на інноваційні методи навчання, що сприяє розвитку критичного мислення, творчості та навичок роботи з інформацією. ШІ допомагає автоматизувати рутинні завдання (оцінювання текстів, створення завдань); пропонувати персоналізований підхід до навчання; підвищувати залученість здобувачів освіти завдяки інтерактивності.

Звісно, інтеграція ШІ в навчання потребує обережного підходу і контролю з боку викладача. Правильне використання штучного інтелекту дає нам інструменти для різностороннього розвитку наших здобувачів освіти. Важливо, щоб ШІ не замінював живого спілкування з викладачем, а лише доповнював його. Наше завдання – підтримати студентів на цьому шляху, допомогти їм використовувати новітні технології для розвитку, навчити їх критично мислити і бути свідомими користувачами технологій.

З огляду на широке використання гаджетів інтеграція ШІ на заняттях української літератури дає змогу поєднувати класичну культуру з сучасними технологіями: інтерактивні квести чи вікторини; можливість «спілкуватися» з героями творів чи авторами через чат-боти; аналіз текстів у зрозумілому та цікавому форматі. ШІ дозволяє по-новому подивитися на сучасний підхід до аналізу літературних творів: розкривати символіку, аналізувати художні засоби; визначати основні теми та ідеї твору; досліджувати, як твір перегукується із сучасністю.

Штучний інтелект може стати корисним інструментом у викладанні української літератури. Можна виділити такі способи його використання:

1. Аналіз текстів:

- глибинне дослідження творів (ШІ може допомогти розібрати складні твори, пояснюючи контекст, символіку, метафори й підтексти);
- семантичний аналіз (визначення основних тем, настрою та ідей тексту);
- порівняння творів (автоматизоване знаходження спільних тем або мотивів у творах різних авторів).

2. Створення інтерактивних завдань:

- генерація текстів, запитань або завдань для аналізу твору;
- використання чат-ботів для діалогів від імені персонажів творів (здобувачі освіти можуть «спілкуватися» з героями);

3. Допомога у творчих завданнях:

- надання ідей для творів або есе;
- підказки щодо створення сучасних інтерпретацій класичних текстів.

4. Персоналізоване навчання:

- адаптація матеріалу під рівень кожного здобувача освіти (пояснення твору простішою мовою або детальніший аналіз для більш підготовлених студентів);

- відстеження прогресу здобувачів освіти і пропозиція додаткових завдань для закріплення знань.

5. Віртуальні заняття та мультимедіа:

- ІІІ може допомогти створити мультимедійний контент: аудіо- та відеоаналітику, інтерактивні лекції, доповнену реальність для візуалізації історичного чи культурного контексту творів.

6. Генерація питань для обговорення:

- ІІІ може створювати цікаві дискусійні питання, які спонукатимуть для глибокого аналізу творів, наприклад: «Як ви розумієте головний конфлікт у творі?» або «Чи актуальна ідея твору в сучасному суспільстві?».

7. Дослідження історичного контексту:

- надання історичних, культурних чи соціальних фактів, які допомагають краще зрозуміти епоху, у якій створювався кругозір.

Для літературного читання ми маємо доступ до ресурсів, які збагачують досвід взаємодії з текстом. Читання текстів за допомогою інтерактивних програм, які містять вбудовані тести та запитання на розуміння прочитаного, мотивують здобувачів освіти до аналізу творів. Вони дозволяють студентам зосередитися на сюжеті, характерах персонажів та особливостях мовлення. Інколи ІІІ може навіть створити візуальні образи героїв або сцен з тексту, допомагаючи краще уявити події.

На заняттях української мови чат-боти на основі ІІІ можуть імітувати діалоги та надавати здобувачам освіти практику усного мовлення. Вони зможуть відповідати на запитання студентів, коментувати їхні відповіді та виправляти помилки, сприяючи вдосконаленню навичок говоріння та аудіювання.

У своїй практиці під час проведення занять з української літератури я зі студентами також використовуємо ІІІ, зокрема створення вікторин на основі прочитаних творів, ілюстрацій або схем для них. Студенти можуть написати альтернативний фінал твору, а ІІІ допоможе доповнити текст, враховуючи стиль автора, а також використовувати програми для перетворення текстів у аудіокниги або створення коротких відеопрезентацій з використанням ключових моментів твору.

Наприклад, при вивченні теми «Життєвий і творчий шлях Лесі Українки. Поезії», можна запропонувати студентам поставити запитання «боту-Лесі Українці» використати програму для аналізу поезій, щоб визначити ключові мотиви; згенерувати інтерактивний текст або створити візуалізацію сюжету драми-феєрії «Лісова пісня».

Використання ІІІ приносить багато переваг: економія часу викладача на підготовку; покращення зацікавленості здобувачів освіти через інтерактивний підхід; розширення можливостей для аналізу літератури; можливість краще зрозуміти літературу через зв'язок із сучасністю; інновації стимулюють інтерес до предмета.

Слід зазначити, що використання ШІ має також і низку недоліків. З постійним використанням ШІ здобувачі освіти можуть поступово втрачати навички самостійного мислення, творчого підходу і розв'язання проблем. Наприклад, студенти, які звикають використовувати ШІ для виконання домашніх завдань або написання творів, можуть рідше тренувати власні мовні здібності. ШІ іноді дає неточні відповіді або проявляє упередження, адже він навчається на великих масивах даних, які можуть містити помилки чи стереотипи. Використання ШІ в освітньому процесі потребує особливої обережності, щоб не допустити поширення помилкової інформації. Подеколи ШІ заміняє особисте спілкування, що може негативно вплинути на розвиток соціальних навичок. Наприклад, студенти можуть втратити навички роботи в команді, слухання та вираження власної думки, якщо вони покладаються на ШІ для виконання завдань, замість того щоб обговорювати питання з учителем або однокласниками. Здобувачі освіти та викладачі повинні пам'ятати, що ШІ – це лише підтримка, а не вирішення всіх завдань.

Отже, штучний інтелект має великий потенціал для покращення освітнього процесу, але потребує обережного та відповідального підходу. Впровадження ШІ відкриває нові можливості для розвитку креативності, критичного мислення навичок здобувачів освіти, стає все більш важливим інструментом у сучасній освіті, зокрема на заняттях української літератури. Використання ШІ на заняттях сприяє підвищенню мотивації та залученості студентів. Його можливості допомагають викладачам покращувати освітній процес, роблять його більш інтерактивним і цікавим. Проте надмірна залежність від технологій може вплинути на їхню здатність мислити самостійно та спілкуватися з іншими. ШІ не може замінити викладача, живе спілкування, які так важливі для освітнього процесу. Тому наше завдання як педагогів – навчити дітей користуватися ШІ як інструментом для навчання, а не як готовим рішенням для всіх завдань. Лише так ми зможемо поєднати сучасні технології з традиційними цінностями освіти й виховати покоління творчих, критично мислячих і відповідальних особистостей.

Список використаних джерел:

1. Вебінар: Як і для чого використовувати штучний інтелект на уроках літератури: <https://naurok.com.ua/webinar/yak-i-dlya-chogo-vikoristovuvati-shtuchniy-intelekt-na-urokah-literaturi>
2. Як і для чого використовувати штучний інтелект на уроках літератури: <https://m.youtube.com/watch?v=K6Jdl4ezD5U>
3. Ідеї застосування ШІ на уроках української мови та літератури: <https://www.youtube.com/watch?v=Wq4X3RexRek>

Починок Людмила Іванівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри історії української літератури та компаративістики
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
pochynok@kpmu.edu.ua

ОБЕРІГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ КРИЗОВОЇ ДОБИ

Анотація. У дослідженні акцентовано на надважливих завданнях і потенційних можливостях художньої літератури зберігати і передавати нащадкам код національної пам'яті. Культурні та ментальні цінності, закладені у словесні семантичні коди літературних творів, транслюються юним поколінням нації, трансформуючись у особисті принципи й переконання. У кризову добу тотальних викликів та небезпек збереження національної ідентичності та зміцнення ментальної стійкості набувають непересічного значення.

Ключові слова: літературний код, ментальність, національна ідентичність, національна пам'ять, національна свідомість.

Художня література як мистецтво слова закономірно вбирає в себе усі явища, знаки і процеси, що супроводжують людство протягом всієї його історії. Знаковість і кодовість художнього письма як одна з найбільш характерних специфічних ознак літератури особливо значущі в розумінні збереження і передання нащадкам важливих культурних цінностей і моральних принципів, вибудованих людським суспільством. Відчитувані смислові коди і символи несуть в собі енергетичний заряд вічних канонів та імперативів людства, спроможний передати інформаційний імпульс і сформувані у реципієнта певний тип соціальної поведінки й певну систему цінностей та моральних принципів, що й визначатиме його життєву позицію.

Найбільш вагомими дослідженнями семіотики художнього тексту у світовій науковій практиці вважаються студії У. Еко, К. Леві-Строса, Ч. Морріса, Ч. Пірса, Ф. де Соссюра, Ю. Крістєвої, Н. Фрая, П. Рікера. Фундаментальні праці цих дослідників поклали початок подальшому вивченню смислового наповнення літературних творів та їх кодового семіотичного простору, зокрема й у просторі вітчизняного літературознавства.

Дослідженню проблем семантичної кодової системи українського письменства присвячені ґрунтовні студії Н. Зборовської «Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури» [1], Я. Мельник «Апокрифічний код українського письменства» [3], Л. Ушкалова «Що таке українська література» [4]. Проте й досі це питання залишається актуальним, адже українство як нація проходить межові випробування на тривкість і самодостатність як у своєму географічному просторі, так і ментальному вимірі.

Українські митці слова традиційно несли на собі, здавалося б, не властиву своєму даруванню місію провідників нації, оскільки сам політиком, здебільшого, займав угодовську, а то й відверто зрадницьку позицію стосовно власного народу. Тож логічним є прагнення письменників донести свої переконання й ідеали до кожного пересічного реципієнта у прихованій формі семантичних кодів та глибокої символіки, яку адресат, очікувано, мав би відчитати й осмислити.

Така тенденція була доволі тривалою в українському культурному просторі, що зазнавав тотального придушення й відвертого нищення протягом багатьох століть. З початком мовлення до реципієнта живою народною мовою в закодованій під античний архитвір «Енеїді» І. Котляревський порушує глобальні проблеми української суспільності, яка починає катастрофічно втрачати свою національну ідентичність, асимілюючись та пристосовуючись до пануючої великодержавницької ідеології поглинання та розчинення національної самобутності етносів у межах російського культурного конгломерату.

Не прочитаними залишаються і глибинні кодові системи Шевченкової поезії, що послідовно висвітлювалася в літературознавчих студіях виключно з народницько-просвітницьких та фольклорно-етнографічних позицій, таких характерних для культурно-історичної епохи ХІХ століття, відверто ігноруючи геніальні за своїм втіленням та осмисленням ментальні та філософські смислові пласти поетового слова, а особливо ж – незбагнено потужної своїм національним енергетичним кодом містерії «Великий льох».

Досі не сягнув глибин розуміння національною свідомістю українців і закорінений у семантику біблійних смислових кодів Франків «Мойсей», який стрясає своєю трагедійною безкомпромісністю устої фарисейства від політики визнаних «вождів» нації. Що й казати про «третій заповіт» українському народові від Ольги Кобилянської – новелу «Думи старика» та репресований «советською» цензурою роман «Апостол черні», які дотепер знаходяться за бар'єром сприйняття й усвідомлення національним реципієнтом, попри те, що несуть у собі непроминальний «лист у вічність» для виховання майбутніх поколінь нації державців.

Однак чи не найбільш таємничою і незбагненою «terra incognita» для українського реципієнта залишається творчість Лесі Українки, сповнена смисловими кодами багатовікових культурних пластів національної та загальносвітової історії. Дмитро Донцов у своїй студії про Лесю Українку «Поетка українського Рисорджименто» писав: «Вона на цілу голову переростала хистом майже всіх сучасних письменників, а лишилася дивно незрозумілою, хоч і респектованою. Людина інтенсивного шукання і впертої думки не прикувала чомусь до себе особливої уваги тих, що цікавилися тайнами поетичної творчості. Письменниця, яку назвав Франко самотнім чоловіком серед поетів соборної України, лишилася якимось сфінксом для покоління, для якого відвага, завзяття, воля – всі мужеські чесноти повинні б були стати конечними, коли воно хотіло встоятися в тій страшній завирюсі, що несподівано впала на нього» [2, с. 59–60].

Закодовані за своєю жанровою специфікою драматичні поеми Лесі Українки «Бояриня», «Кассандра», «Оргія», «На полі крові» розкривають для вдумливого ерудованого реципієнта глибинні семантичні пласти, сприйняття і осмислення яких насправді життєво важливе для сучасного українця, що змагається високою ціною життя з тотальною небезпекою ментальної і навіть цілком фізичної заглади, втрати національної тотожності та національного буття. Знакове поле смислових кодів драматичних поем Лесі Українки охоплюють надважливі для існування нації імперативи – національна історія, національна пам'ять, національна свідомість, національна ідентичність, національна єдність, – збереження яких єдино уможливить подальше існування української соборної державності.

Список використаних джерел:

1. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури: монографія. Київ: Академвидав, 2006. 504 с.
2. Донцов Д. «Поетка українського Рісорджіменту» (Леся Українка). Д. Донцов. *Літературна есеїстика*. Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2010. С. 59–96.
3. Мельник Я. Апокрифічний код українського письменства. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2017. 371 с.
4. Ушкалов Л. Що таке українська література: есеї. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 352 с.

Сорока Оксана Леонідівна,

викладач вищої категорії, старший викладач

ВСП «Професійно-педагогічний фаховий

коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка»,

sorokaok2009@ukr.net

ГЛИБОКЕ РОЗУМІННЯ ВІЙНИ ТА ЇЇ НАСЛІДКІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. *Сучасна українська література – це твори різного жанрово-тематичного спрямування. Значний вплив на її розвиток справляють соціально-політичні чинники та виклики, зокрема події російсько-української війни. Творцями сучасної мілітарної літератури часто стають люди, що за мирного життя були далекими від мистецтва, а за нинішніх умов їхній досвід є цінним для документування подій, що творять історію. Твори, написані під час війни знаменують перехід від постмодерністських до нових – метамодерністських – тенденцій у мистецтві.*

Ключові слова: *мілітарна проза, сучасна українська література, тематично-жанрове розмаїття.*

Література – це один із видів мистецтва, який найточніше відображає всі суспільні зміни, що відбуваються в певний період часу. Кожній історичній епосі відповідає один або декілька літературних напрямів, але ХХІ століття стало винятковим у всьому. У теперішньому медіапросторі сучасну літературу називають новітньою або просто – література ХХІ століття.

Новітня література – це твори, написані останніми десятиліттями, які художньо осмислюють проблеми нашого сьогодення, а також із погляду сучасності показують історичне минуле та окреслюють перспективи майбутнього. Сучасні автори не бояться висловлювати свої думки, розглядаючи теми гендеру, політики, війни; просувають мовні експерименти, широко використовуючи діалектизми, сленгову, обценну лексику; трансформують жанри, стилі, використовують неймовірні метафори тощо.

Сучасні українські письменники надзвичайно багатогранні, виявляючи свій талант у багатьох видах діяльності: літературі, музиці, історії, математиці, перекладах, волонтерстві й, звичайно, захисті Батьківщини. Водночас вони активно друкуються, виборюють перемоги в літературних конкурсах, збагачуючи нашу культуру й презентуючи її в європейському просторі.

Від подій 2014 року і до сьогодні найчастіше порушуваною темою творів українських авторів є війна. Її реалії змінюють тематично-проблемний і жанрово-стильовий аспекти художніх творів у ХХІ ст., як і художню свідомість загалом. Відбувається поступове наростання мілітарної риторики, повернення до реалістичних тенденцій у зображенні актуальної проблематики, сюжетних схем та образів. Навіть попри те, що в умовах збройного конфлікту першочерговим завданням є захист від агресора й відновлення миру, творча діяльність не припиняється, митці продовжують документувати хроніки життя українського народу, описувати свої думки й почуття, викликані трагічними подіями.

Для популяризації літератури про війну запроваджуються різноманітні проекти. Так, наприклад, на радіо Армія FM є передача «Сектор L», у якій запрошують до ефіру авторів книг про війну та радять читати якісну вітчизняну літературу. Соціальний проект «Голос війни: школа публіцистики для ветеранів АТО» створений з метою навчити бійців, які хочуть описати свій досвід та висловити думки. Результатом проекту стала збірка оповідань «Голос війни: історії ветеранів». У соцмережі «Фейсбук» започатковано проект «Літературний фестиваль «Всеукраїнський форум військових письменників», завдання якого – об'єднати авторів-військовослужбовців і журналістів, щоб представити й обговорити свій досвід.

Із метою класифікації сучасної мілітарної літератури за жанровими й тематичними ознаками, особливу увагу варто звернути на роботу незалежної дослідниці, громадської діячки й бібліотекарки Ганни Скоріної. З початку війни вона ініціювала Фейсбук-проект «#Книги_про_війну», який є чи не єдиним в Україні

джерелом, що систематично відстежує та каталогізує видання, присвячені цій війні від 2014 року. До переліку мілітарної літератури увійшло понад 500 книг, із яких близько половини написані військовими. Авторами так званої «ветеранської прози» є як професійні цивільні письменники, журналісти, волонтери, так і значна кількість учасників бойових дій, військових, які почали писати під час війни. Таких авторів називають письменники-комбатанти (фр. combattant – воїн, боєць), а їхні твори – «комбатантською прозою», яка є різновидом воєнної. Її автори – це винятково учасники бойових дій (воюють нині або ж перебувають у військовому резерві після демобілізації). На думку дослідниці, для таких творів характерні автобіографічність, фактологічна об'єктивність, вони можуть містити елементи документального чи мемуарного письма. За жанровою класифікацією вони належать до різних видів прози (як художньої, так і документальної), проте обов'язковою умовою є відображення особистого досвіду війни [4].

Книги про війну можна класифікувати за жанрово-тематичними ознаками:

- фотокниги, у яких за допомогою фотосюжету розкривається тематика. Особливістю таких видань є поєднання зорового й текстового рядів. Це сучасний стильний продукт, який відображає емоції й духовний психоемоційний стан автора та тих персонажів, які були в центрі об'єктива («Батальйон. Українська добровольча армія (Фотокнига про участь підрозділу в російсько-українській війні: воїни, побут, бої)» волонтерки та доброволиці Віри Яворської)
- прозові твори про війну (романи – «Карателі» Влада Якушева, «Укри» Богдана Жолдака, «Іловайськ» Євгена Положія, «Інтернат» Сергія Жадана, «Аеро-порт» Сергія Лойка, «Доця» Тамари Горіха Зерня, «Позивний Бандерас» Сергія Дзюби й Артема Кірсанова та багато інших; оповідання – «Безодня» Влада Сорда, «АТОбайки» Микити Кашницького, «Голос війни: історії ветеранів» Василя Піддубного, який написав і роман «Холодне серце» у стилі фентезі);
- поетичні збірки про війну на Сході України (як надруковані, так і просто нотатки в зошиті чи в інтернеті) – збірка «Вірші з війни» Бориса Гуменюка, «Абрикоси Донбасу» Любові Якимчук). Зауважимо, що першою українською книжкою про сучасну війну була саме поезія Бориса Гуменюка, де він і назвав відкрито АТО – війною. Сюди слід віднести й пісні, присвячені бійцям, у яких йдеться про відвагу, відчай, кохання, дружбу, обов'язок, зраду, мужність та героїзм.
- патріотичні комікси й графічні романи – різновид коміксу (патріотичні комікси «Кіборги. Початок» Левка Квіта, «Охоронці країни» Леоніда Краснопольського, «Савка і Баклан – замінована прогулянка» Олександра Ком'яхова);
- книги з навколовійськової тематики: пропагандистські книги, історичні дослідження, публіцистику, спогади або ті, які тим чи іншим чином мають стосунок до сучасної війни. Тут порушено наукову тематику, зроблено спробу визначити причини війни, розвінчано російські міфи щодо України, проаналізовано історію

відносин між Україною та Росією («Гібридна війна. Вжити і перемогти», «Гібридна агресія Росії: уроки для Європи» Є. Магди, «І знову я влізаю в танк...» О. Забужко, «Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле» Віктора Брехуненка, «Небратні» Макса Кідрука та інші);

- військові щоденники – «документальна проза», «репортажна проза», у яких описано чітку послідовність, починаючи від призовної історії письменника, і спочатку публікувалися на сторінках соціальних мереж («Точка нуль» Артема Чеха, «Сліди на дорозі» Валерія Ананьєва, «Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону ”Донбас”» Ігоря Михайлишина, «Воєнний щоденник 2014-2015» Олександра Мамалую, «Ловайський щоденник» Романа Зіненка, «Життя P.S.» Валерії Бурлакової) [2]

Можна стверджувати, що зазначені твори сприяли фундаментальному переосмисленню соціокультурної моделі в мистецтві, перехід від постмодерністських до нових тенденцій у літературі, кіно, музиці тощо, адже «про війну не варто говорити тими словами, які вживалися до війни... Обставини зовсім інакші й 109 рівень болючості. Тому писати так, як писалося раніше, просто неможливо» (С. Жадан).

Отже, сучасній мілітарній прозі притаманні: різножанровість (художня проза, репортажно-документальна проза, публіцистика, казки, військові оповідки, комікси, ритмопроза, трилери, артбуки, фотобуки тощо); цілісна авторська позиція; метамодерна авторефлексія; психологізм; персоналізм; повернення до універсальних істин і цінностей; щирість і відвертість аутодіалогів, монологів; емпатія та актуалізована психотравма на проблемно-тематичному рівні; відповідальність за сказане; неоміфологія, інтерес до автентичності, фольклору; акцент на історичній пам'яті.

Таким чином, метамодерністські твори на воєнну тематику не тільки відображають трагічні наслідки війни, але й пропонують нові підходи до осмислення та розуміння цього явища. Вони надають голос тим, хто пройшов крізь війну, і спонукають нас до співчуття, емпатії та активної рефлексії над важливістю відстоювання свого, своїх кордонів, меж, як і загалом, миру, толерантності та гуманізму. Ці твори не тільки розширюють літературну палітру, але й мають потужний соціальний та культурний вплив. Вони актуалізують новаторський пошук глибокого розуміння війни та її наслідків [1].

Список використаних джерел:

1. Вертипорох О. Сучасна українська мілітарна проза в контексті метамодерної естетики: матеріали Міжнародної наукової конференції «Війна і література», Черкаси. 27-28 квітня 2023. URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/Polishchuk.Viyna-i-literatura-z-pravkamy.pdf> (дата звернення 09.02.2025)

2. Мимрук О. Від окопів до мелодрами: якою буває українська воєнна проза. URL: <https://chytomo.com/vid-okopiv-domelodramy-iakoiu-buvaie-ukrainska-voienna-proza/> (дата звернення 09.02.2025).

3. Назаренко О.М. Сучасна українська література : навч.-метод. посіб. [Електронне видання]; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 149 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/da78921d-786c-4e48-bd40-5a673348c21b/content> (дата звернення 09.02.2025)

4. Рябченко М. Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості. Слово і час. 2019. № 6. С. 63

Степусишин Світлана Богданівна,
викладач Відокремленого структурного підрозділу
«Тернопільський фаховий коледж
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя»,
stesveta@ukr.net

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. *На прикладі сподвижників національної ідеї доби Розстріляного відродження обґрунтовано необхідність збереження української мови та літератури у глобалізованому світі.*

Ключові слова: *глобалізація, «Розстріляне відродження», українська нація.*

У сучасному світі стрімко розвиваються всі процеси, тому закономірно, що таке явище як глобалізація торкається не лише економічної та політичної сфер, а й впливає на національні культури.

Україна як держава, як культурний феномен, як цивілізаційне явище не може не бути інтегрованою у світові культурно-інформаційні процеси. Ми мусимо мати всю гаму культурних контактів. Нам обов'язково потрібно відчувати всі рухи естетичних ідей, які пульсують світом, і вони не повинні оминати нашу культуру, наше суспільство. А ще ми повинні донести світові наші цінності й пріоритети [2. С.4].

Саме Україна, яка є визнаним географічним центром Європи, колискою слов'янських народів, має очолити ці глобалізаційні зміни, аби отримати реальні перспективи, подолати усі можливі виклики. Мудрість і досвід нашого народу, наша культура і традиції, думи і сподівання – це те, чим ми готові ділитися і збагачувати світову культуру.

Очевидно, що за будь-яких світових трансформацій національна ідея етносу повинна залишатися недоторканою, вона немов ядро, біля якого формується народ, його духовний світ, його минуле, сучасне та майбутнє.

Для збереження та згуртування нашої української нації, зміцнення та розвитку державності особливу увагу слід приділяти вивченню рідної мови та літератури. Гострою стала ця потреба після початку повномасштабного вторгнення ворога, який прийшов нас розпинати і вбивати.

Доля нашої літератури - це доля України. Геноцид тривав століттями. І хоч останні триста п'ятдесят років наша література зазнавала утисків, проте, всупереч гніту та труднощам, розвивалася, опираючись на невмирущі скарби народної творчості та спадок славних синів України.

Усі, хто писав українською і про українське у ті важкі часи, були носіями національної ідеї. Але хочеться виокремити тих митців, які сіяли зерна правди і свободи у страшні роки масштабних репресій. Тих, хто не зламався, не скорився, а ціною власного життя відстоював свої людські права на рідну мову, на історичну пам'ять, на можливість бути українцем.

«Розстріляне відродження» – так назвав Ю. Лавріненко покоління митців-патріотів 20-30-х рр., які становили загрозу для тоталітарної системи і яких було нещадно знищено.

Талановиті та натхненні, вони становили цвіт української нації і заявляли своєю творчістю, гідною світового поцінування, про Україну. За одне десятиліття (1921–1931) українська культура спромоглася компенсувати трьохсотрічне відставання і навіть переважити вплив інших культур, російської зокрема (на 1 жовтня 1925 року в Україні нараховувалося 5000 письменників) [1, С.237].

Микола Хвильовий, Лесь Курбас, Михайло Яловий, Микола Куліш, Валер'ян Підмогильний, Євген Плужник, Микола Зеров і ще близько 100 вірних синів своїх втратила наша Вітчизна лише за один день кривавого судилища у листопаді 1937 року. Незначній частині репресованих і переслідуваних представників української інтелігенції вдалося уникнути найвищої міри покарання і вижити в тюрмах і конц-таборах (Остап Вишня, Іван Багряний, Борис Антоненко-Давидович) [3]. Творчість інших заборонялась і замовчувалась, твори вилучались зі сховищ і знищувались.

Із настанням страшних випробувань для усіх громадян України ми позбулися ідеї мирного виборювання своїх прав і свобод. Трагічна доля української еліти засвідчує необхідність свого шляху й незалежності від впливу інших культур. Знівелювати кордони такого впливу означатиме зрадити усі сподівання на розбудову і розквіт нашої держави. Хай ті великі жертви за Україну її найславніших синів будуть нагадуванням і пересторогою. Хай вивчення молодим поколінням свого, рідного, сприяє перемозі та зміцненню позицій України на глобалізованій арені світу

Список використаних джерел:

1. Грицина Г.М. Уроки української літератури. 11 клас: Навчальний посібник. 2003. С.237.

2. Жулинський М. Бачити себе крізь призму світового духовного поступу. *Вікно в світ*. 1999. №5. С.4.

3. Розстріляне відродження. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BB%D1%8F%D0%BD%D0%B5_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F (Дата звернення 10.02.2025).

Федоренко Анна Вадимівна,
студентка спеціальності «Графічний дизайн»
ВСП «Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну Київського
національного університету технологій та дизайну»
Науковий керівник – Грицан Л. О.

РОЛЬ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ В ЗБЕРЕЖЕННІ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Анотація: У статті розглядається вплив графічного дизайну на збереження та популяризацію української мови та літератури в умовах глобалізації. Визначається роль графічного дизайну у створенні інтерфейсів, що підтримують мовну доступність в умовах глобалізованого медіапростору, та пропонуються конкретні приклади успішних візуальних проєктів, що сприяють популяризації української мови та літератури.

Ключові слова: графічний дизайн, українська мова, популяризація літератури, мовна ідентичність, глобалізація, сучасні шрифти, візуальні комунікації, культурна спадщина.

У глобалізованому світі, де переважають іноземні мови та культури, українська мова та література стикаються з низкою викликів. Одним із важливих напрямів збереження мовної ідентичності є використання графічного дизайну як потужного інструменту для популяризації української культури. Візуальні елементи, які ми спостерігаємо на книжкових обкладинках, вуличних плакатах, рекламних матеріалах, а також у веб-дизайні, можуть значно вплинути на сприйняття мови та літератури. У статті розглядається роль графічного дизайну у розвитку та підтримці мовної ідентичності українців в умовах глобалізації.

Графічний дизайн є важливим компонентом візуальної культури, оскільки він визначає, як саме ми сприймаємо інформацію, що передається через текст. Одним із головних завдань графічного дизайну є забезпечення доступності й ефективності спілкування через естетичні засоби. Використання української мови у графічних рішеннях дозволяє створити унікальний візуальний код, який одночасно відображає національну ідентичність і відповідає вимогам сучасного суспільства.

Важливим напрямом є створення нових шрифтів та стилів письма, що гармонійно поєднуються з українськими мовними традиціями та відповідають вимогам сучасного світу. Розробка шрифтів, що підкреслюють національну унікальність, сприяє популяризації мови в публічному просторі. Сучасні дизайнерські рішення можуть як підвищити інтерес до української мови, так і зміцнити її присутність в онлайн-ресурсах, мобільних додатках та інших цифрових платформах [1].

Не менш важливим є роль графічного дизайну у популяризації української літератури, що набуває особливої актуальності в умовах культурної глобалізації. Обкладинки книжок, плакати, рекламні матеріали можуть значно впливати на те,

як читачі сприйматимуть літературні твори. Чітко розроблені візуальні елементи, що акцентують увагу на авторі та його творчості, допомагають привернути увагу до української літератури серед різних верств населення.

Яскравим прикладом є сучасний український книжковий дизайн, який активно використовує графічні засоби для створення інтерпретацій текстів. Багато українських видавництв розробляють креативні та нестандартні обкладинки, що поєднують елементи народного мистецтва з сучасними тенденціями в дизайні. Це дозволяє привернути увагу до національних традицій і одночасно привнести візуальну свіжість, що сприяє популяризації української літератури на міжнародній арені [2].

Із розвитком інформаційних технологій та збільшенням глобальної комунікації виникає необхідність у тому, щоб українська мова була представлена на міжнародному рівні не лише через текст, а й через візуальні елементи. Візуальні комунікації, що підтримують мову, є ключовим інструментом у боротьбі за мовну ідентичність у глобалізованому світі.

Одним із прикладів використання графічного дизайну для підтримки української мови є розробка адаптивних інтерфейсів для цифрових платформ, які дозволяють користувачам з різних куточків світу взаємодіяти з українським контентом. Такі проекти мають не лише естетичну цінність, а й функціональну: вони забезпечують мовну доступність та підвищують статус української мови в глобальному медіапросторі.

Попри успіхи, які були досягнуті в популяризації української мови та літератури за допомогою графічного дизайну, існують численні виклики. Одним із основних є недостатня підтримка та фінансування креативних проєктів, спрямованих на розвиток української мови. Крім того, важливою проблемою залишається дефіцит спеціалізованих дизайнерів, які б володіли необхідними знаннями у галузі мовної культури та графічного дизайну.

Однак, незважаючи на труднощі, графічний дизайн має величезний потенціал для підтримки та популяризації української мови та літератури в умовах глобалізації. У майбутньому важливо продовжувати розвивати ці напрямки, сприяючи розвитку національної ідентичності та культурної спадщини.

Графічний дизайн є важливим інструментом, який може допомогти в збереженні та популяризації української мови та літератури в умовах глобалізації. Через візуальні комунікації можна підвищити мовну доступність та зміцнити національну ідентичність. Однак для подолання існуючих викликів необхідно продовжувати розвивати графічний дизайн в Україні, зокрема в контексті мови та культури, залучаючи до цього нові технології та сучасні тенденції візуальної комунікації.

Список використаних джерел:

1. Герасимчук І.: Графічний дизайн і його вплив на мовну культуру. Київ: Видавництво «Культура», 2019.
2. Сидоренко В.: Мови в глобалізованому світі: виклики для культурної ідентичності. Львів: НТУУ «Львівська політехніка», 2021.

Фокіна Тетяна Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
викладач Фахового коледжу «Універсум»
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
t.fokina@kubg.edu.ua

Пасічник Наталія Олександрівна,
викладач Київського столичного університету імені Бориса Грінченка,
n.pasichnyk@kubg.edu.ua

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ФІЛОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У тезах проаналізовано психологічні чинники формування дослідницьких умінь у старшокласників, зазначено, що для формування дослідницьких умінь у процесі навчання української мови доцільно врахувати пізнавальні інтереси, інтелектуальні можливості та здібності, схильність до лінгвістичної креативності й мовотворчості старшокласників, схарактеризовано різновиди темпераменту, врахування яких сприяє створенню сприятливих умов у навчально-пізнавальній діяльності кожного учню.

Ключові слова: вид темпераменту, дослідницький метод, психологічний портрет старшокласника, формування дослідницьких умінь.

Здобувачі середньої загальної освіти старшого підліткового віку самостверджуються в процесі виконання дослідницьких, проблемних та пошукових завдань, перебувають у стані пошуку майбутньої професійної діяльності, тому беруть активну участь у конкурсах, захистах різних філологічних проєктів. У них розвинене абстрактне й логічне мислення, уміння використовувати здобуті знання в мовній практиці. Прикметно, що психологічний портрет старшокласника профільної школи вирізняється здатністю до висловлення власної позиції, розлогих міркувань, пов'язаних із життєвою практикою та синтезом накопичених знань.

Аналіз психолого-педагогічної літератури надав змогу виокремити важливі чинники, що мають особливе значення для формування в учнів старших класів філологічного профілю дослідницьких умінь, зокрема враховано, що в старшокласників активно розвиваються уміння аналізувати, синтезувати, зіставляти, робити висновки, формулювати запитання.

За свідченням психологів (Л. Карамушка, Г. Костюк, С. Максименко, В. Семиченко та ін.), старшокласники здатні самостійно осмислювати й критично опрацьовувати теоретичний матеріал з різних джерел, узагальнювати його, усвідомлювати його практичну значущість [5].

Практика переконує, що результативність у процесі формування дослідницьких умінь учнів старших класів філологічного профілю в процесі навчання

української мови значною мірою залежить від урахування вчителем-словесником їхніх типологічних характеристик, а також низки психологічних чинників: 1) рівня сформованості пізнавальних мотивів; 2) ефективного використання засобів стимулювання активного мислення в процесі навчально-пізнавальної та дослідницької діяльності; 3) оптимального добору дидактичного інструментарію та мовного ресурсу, зорієнтованих на продуктивне розв'язання проблемних та дослідницько-пошукових завдань [1, с. 23–27; 5]. Задля формування в старшокласників дослідницьких умінь у процесі навчання української мови в школах профільного рівня доцільно врахувати їх пізнавальні інтереси, інтелектуальні можливості та здібності, схильність до лінгвістичної креативності й мовотворчості.

Опрацювання студій психологів, присвячених дослідженню вікових та індивідуальних особливостей старшокласників, так званого покоління Z, що сформувалося в умовах гаджетованого суспільства, із вразливою психікою, емоційною реакцією на прояви несправедливості, нездорового дидактизму в сучасному соціумі, спонукає до пошуку комфортних освітніх стратегій задля стимулювання стійкої мотивації до навчально-пізнавальної діяльності. Саме тому, як стверджують психологи, у навчанні старшокласників виняткового значення набуває врахування типологічного опису різновидів темпераменту учнів задля створення сприятливих умов у навчально-пізнавальній діяльності кожному індивіду [3, с. 224-227]

На думку дослідників-психологів (Л. Карамушка, С. Максименко та ін.), старшокласники з домінуючими ознаками флегматичного темпераменту під час виконання завдань проблемно-пошукового та дослідницького типу мають значно нижчий темп їх виконання, порівняно з іншими представниками темпераменту. Відповідно учням з ознаками флегматичного темпераменту доцільно відводити, за можливості, більше часу для виконання завдань описаного типу, крім того, необхідно таких учнів частіше залучати до активної навчально-пізнавальної діяльності на уроці через самостійне виконання письмових вправ, оскільки на підготовку відповіді біля дошки вони витрачають забагато часу, тому таких учнів доцільніше оцінювати за їх письмову, а не усну відповідь [4, с. 117].

Учні з домінуючими ознаками темпераменту меланхоліка, щоб своєчасно передбачити час для їхнього адаптування до нових умов навчання, ефективного опитування, варто на перших етапах уроку підтримувати у прагненні переборювати інтелектуальні утруднення та невпевненість у собі [4, с. 119].

Гіперактивна поведінка старшокласників-холериків, вияв максималізму й категоричності спонукають учителя-словесника до виважених словесних дій, коментарів, оцінок, способів задіяння їхнього інтелектуально-пізнавального потенціалу в продуктивну навчальну діяльність задля стимулювання в них щонайменших проявів емоційної врівноваженості, психічної стійкості й готовності працювати в

команді на засадах рівноправного партнерства. Загальною умовою корекції гіпер-активної поведінки учнів-холериків можна вважати стійке, розмірене поводження з ними [4, с. 120].

У процесі роботи з учнями-сангвініками, які під час виконання завдань проблемно-пошукового та дослідницького типу дещо знижують темп для їх виконання, порівняно з іншими представниками того чи виду темпераменту, саме тому вчителі-словеснику необхідно звертати увагу учнів на цікаві аспекти завдань, зокрема це можуть бути творчі елементи завдання, які активізують образну уяву, художнє мислення. Як переконує практика, учням-сангвінікам доцільно пропонувати й реферативні завдання, під час захисту яких виникає потреба виділяти більшу кількість часу уроку для дискусії; обдарованим учням з домінуючими ознаками сангвіністичного темпераменту необхідно також пропонувати захисти презентацій, проєктів на конкретну тему, які активізують пошукову діяльність, лінгвістичну креативність. Головне в роботі із сангвініками – досягти того, щоб вони накопичували досвід виявлення відповідної вимогливості до себе, наполегливості в праці [4, с. 121].

Загалом, формуючи в учнів старших класів дослідницькі уміння, необхідно диференційовано добирати завдання для учнів з домінуючими ознаками флегматичного та меланхолійного типу темпераменту, урізноманітнювати письмовими завданнями різних видів; учням старших класів з домінуючими ознаками холеричного та сангвінічного типу доцільно пропонувати завдання-конкурси, завдання-диспути, захисти рефератів, презентацій, проєктів (індивідуальних, парних, групо-вих).

Список використаних джерел:

1. Ващенко Л. С. Розвиток дослідницьких умінь старшокласників в умовах профільної школи. Біологія і хімія у рідній школі. 2017. № 3. С. 23–27.
2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
3. Диференційна психологія: підручник. За загальною редакцією академіка С. Д. Максименка. К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. С. 224-227.
4. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. Видання друге, перероблене та доповнене. Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. 222 с.
5. Семиченко В. А. Психологія особистості. К.: Видавець Ешке О. М., 2001. 427 с.

Цибулько Олександра Олександрівна,
студентка Черкаського кооперативного
економіко-правового фахового коледжу
Полтавського університету економіки і торгівлі
Науковий керівник - Крецька В. І.

ТВОРЕННЯ ФЕМІНІТИВІВ ТА МОВНА РІВНІСТЬ

Анотація. У роботі досліджено розвиток сучасної теорії гендеру і феміністичної лінгвістики. Проаналізовано появу та вживання фемінітивів починаючи з XIX століття та чому зникли фемінітиви у 30-х роках XX століття.

Ключові слова: гендерна нерівність, заручниці стереотипів, правові відносини, мовна рівність.

Із розвитком сучасної теорії гендеру і феміністичної лінгвістики, однією з ключових тез є відставання мовних засобів від реалій зростання сучасного значення жінок у сучасному житті, увагу дослідників усе частіше привертає активізована словотвірна підсистема фемінітивів, утворюваних суфіксальним способом, від чоловічих особових назв за професійним, посадовим, соціальним станом.

Рівність прав людини між чоловіками і жінками у правових відносинах у своїх дослідженнях приділяли увагу ряд вчених: Ю. І. Шевельов, О. О. Потебня, М. П. Брус, А. М. Архангельська, А. М. Нелоба та ін.

Проаналізувати наявність формування і функціонування фемінітивів у новій і сучасній українській мові.

Фемінітиви (фемінативи; від лат. *fēmina* – жінка, *femīnius* – жіночий) - група морфологічних одиниць, маркованих граматичним жіночим родом, альтернативних або парних аналогічним одиницям чоловічого роду, що утворює здебільшого стилістично забарвлений прошарок словникового складу, сфера вжитку якого часто перебуває за межами літературного мовлення.

Поміж іменниками – назвами професій, звань, посад є чимало слів, уживаних у формі чоловічого роду для позначення і чоловіків, і жінок: академік, інженер, кандидат, педагог, президент, ректор. Це пояснюється тим, що колись такі професії мали тільки чоловіки. У міру набуття їх жінками з'явилися жіночі відповідники-фемінітиви: бандуристка, доповідачка, лікарка, організаторка й подібні. Активно впроваджуються у вжиток фемінітиви - слова жіночого роду, аналогічні поняттям чоловічого роду: льотчик - льотчиця, письменник - письменниця, професор - професорка. Якщо поетеса чи льотчиця й до сьогодні нікого не дивували, то слова фотографеса, виборчиня, борчиня, критикеса поки що здаються дещо незвичними. Однак фахівці вважають їх цілком закономірними для української мови.

Фемінітиви завжди були в українській мові. Понад те, вони є не тільки в українській, а й в багатьох мовах, де в системі мови є категорія жіночого роду. Усі

мови світу в чомусь подібні, їх класифікують за сім'ями, але у кожній є певна структура.

Структура української мови має багато суфіксів, які утворюють фемінітиви. Всього їх понад 13, але на сьогодні продуктивними є 4-6 суфіксів. Це означає, що для української мови як системи наявність фемінітивів та їх постійне творення за допомогою цих суфіксів є характерною рисою.

Те, що фемінітиви були віддавна в нашій мові, можна підтвердити, звернувшись до словників, які були укладені у XIX столітті та на початку XX століття. Я також працювала з архівними документами, які є прикладами офіційно-ділового стилю цього періоду, і там теж послідовно вживалися фемінітиви.

Чому ж виникла певна прогалина у використанні фемінітивів, яку ми почали сприймати за їх відсутність у мові? Із 30-х років розпочалася серйозна русифікація.

Але попри це понад 700 фемінітивів є навіть в академічному тлумачному словнику, який часто сварять за те, що він написаний під впливом російської мови. Тобто навіть такий вплив не зміг вимити велику кількість фемінітивів з мови.

Із 2005 року і до сьогодні вживання фемінітивів збільшилося приблизно в 10-11 разів, якщо ми беремо ЗМІ, публіцистичні тексти. Багато з тих, що зафіксовані у словниках, ми досі повноцінно не використовуємо. Наприклад, слово «депутатка» давно є в словнику, однак люди ще досі дискутують, чи можна його вживати.

У новій версії Українського правопису, чинна редакція якого підготовлена Українською національною комісією з питань правопису 22 травня 2019 року Кабінет Міністрів України схвалив нову редакцію правопису, а 30 травня 2019 року цей документ набув чинності.

Склад Української національної комісії, що підготував проєкт правопису, був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 року. Нова редакція повернула до життя деякі особливості правопису 1928 року (так званого Харківського правопису), які були частиною української орфографічної традиції.

Правопис не пропонує ніяких жіночих назв посад чи професій. Він тільки подає суфікси, за допомогою яких ті назви можна утворити.

Суфіксальний спосіб творення назв жіночих професій не має перешкод, поширений в живому спілкуванні, за винятком окремих слів, в яких відповідний суфікс змінює лексичне значення, наприклад: секретар-секретарка, друкар-друкарка. Слово секретар означає людину за її офіційною посадою (найчастіше виборною) типу секретар сільради, секретар правління й іменником секретарка не замінюється, хоч на цій посаді працює й жінка. А іменник секретарка означає дівчину або жінку, що працює технічним секретарем. Така ж лексична невідповідність спостерігається і в іменниках друкар - друкарка. Іменник друкар означає особу (і чоловіка, і жінку), що працює в друкарні, а словом друкарка називається жінка, яка друкує на друкарській машинці.

Деякі суфікси можуть утворювати варіанти фемінітивів з однаковим лексичним значенням: акторка і актриса, водійка і водійчиня, мовознавиця і мовознавчиня. Якщо це загальне правило, то чи правильно буде вживати: капітанка (для жінок у військовому званні «капітан»); командирка (для жінки, що обіймає посаду командира); програмчиня (для жінки, що за фахом є програміст)? Але фемінітивом від слова програміст буде все ж програмістка, а не програмчиня.

У чинному законодавстві України немає фемінітивів. Тобто, ви не знайдете в офіційних документах формулювань на кшталт «заступник/заступниця міністра культури», скрізь лише «заступник міністра культури», адже саме такою є офіційна назва посади, хоча її може обіймати особа будь-якої статі. В офіційно-діловому мовленні граматичний рід виконавців дій, назв осіб за професією, посадою, званням частіше, ніж в інших стилях, не відповідає статі.

Чи виявляється гендерна нерівність на мовному рівні?

Усе в голові людини, що вона знає, та думає - є в мові. Оскільки кілька століть поспіль жінка була обмежена лише приватною сферою, передусім були утворені слова «мама», «дружина», «донька», «свекруха». Це теж фемінітиви. Тому коли люди протестують проти фемінітивів - то їм треба протестувати і проти цих слів.

Сьогодні в Україні Конституцією закріплено, що жінки та чоловіки мають абсолютно рівні права. Це означає, що жінка може працювати там, де вона себе бачить, де у неї є можливості. Тепер жінки стали обіймати керівні посади, прийшли в політику, то й виникає потреба назвати їх. Це нормальний розвиток української мови. Таке явище називається зміною мовної норми. Вона є не статичною, а динамічною, тобто мовна норма трансформується відповідно до змін у суспільстві, має відображати їх. Те, що виникає потреба утворювати назви жінок там, де їх немає - і демонструє процес взаємозв'язку суспільних змін і мови. Не треба було б - фемінітиви не утворювалися б. Щось змінилося у суспільстві, і мова реагує відповідним чином.

Фемінітиви в українській мові переважають у розмовному, публіцистичному та художньому стилях, натомість не притаманні офіційно-діловому та науковому. Тому їх використовувати не рекомендовано в науковому та офіційно-діловому стилях мови, адже слід дотримуватися чинної норми.

Більшість українців не бачать необхідності у фемінітивах. За результатами анкетування серед студентів ВНЗ України, а також державних службовців, з'ясувалося наступне: тільки 18% жінок і 12% чоловіків з опитаних вважають, що жінка повинна мати спеціальне фемінізоване найменування. Тобто, ми бачимо, що громадяни України, у більшості, не бачать у фемінітивах необхідності і сенсу. Проте, роль жінки у сучасному суспільстві значно збільшилась. Тож, фемінітиви мають місце бути та з часом вони стануть нашою буденністю.

Витіснення фемінітивів з офіційної мови у побутову нівелює активну суспільну роль жінки. Чоловічі і жіночі назви однієї професії досі відображають різні поняття. Відповідно до того, як ринок праці гендерує суспільство, систематично знецінюючи діяльність жінок, так і мова залучається в ці механізми знецінення та упідлеглювання. Тож задля демократизації суспільного життя, маємо розвивати символічний капітал у жіночих назвах професій. Для цього потрібно, щоб більше жінок на високих посадах (наприклад, на посаді головної лікарки чи директорки) вживали в офіційних документах на позначення своєї посади фемінітиви.

Отже, фемінітиви впливають на усвідомлення ролі жінок у суспільстві. Вони нагадують, що жінки – рівноправні учасниці громадського життя, політики, науки та інших сфер. Вони насправді сприяють більшій рівності між статями та сприймаються як прояв прогресивних цінностей сучасного суспільства. Фемінітиви сьогодні стають символом змін, прагнення до рівності та більш прогресивного підходу в усвідомленні гендерних ролей.

Зрештою, використання фемінітивів не лише лінгвістичний аспект, але також має соціальну й культурну вагу. Воно відображає зміну усвідомлення ролі жінок у суспільстві та сприяє створенню більш рівного та інклюзивного середовища для всіх.

Список використаних джерел:

1. Українські грамоти XV ст. / підгот, тексту, вступна стаття і коментарі В. М. Русанівського; відп. ред. М. М. Пещак. Київ: Видавництво «Наукова думка», 1965. С. 25-134. <http://hrinchenko.com/>
2. Тимченко Є. Українська грамати́ка. Київ: Друкарня Товариства Н. А. Гирич, 1907. 179 с. 7. <https://www.youtube.com/watch?v=HA5-Mx6jying>
3. Львівський літопис 1498 1649 рр. Рукопис ЦНБ НАН України, шифр 206 м/37, арк. 162-182. <https://www.youtube.com/watch?v=AMHJQOkFx8>
4. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ: Видавництво «Наукова думка», 2000. 680 с. 9. <https://www.youtube.com/watch?v=KjQ95twGCCY>
5. М. П. Брус Фемінітиви в українській в українській мові: генеза, еволюція, функціонування. Івано-Франківськ: Видавництво ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стуфаника», 2019. 440 с.

Ющенко Валентина Василівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
mvalya@ukr.net

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЧЕРЕЗ УЧАСТЬ У МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИХ КОНКУРСАХ І ОЛІМПІАДАХ

***Анотація:** У статті розглядається роль мовно-літературних конкурсів і олімпіад у формуванні культури мовлення в освітньому середовищі. Аналізуються досвід здобувачів освіти ЗФПО, які брали участь у різноманітних заходах, таких як інтернет-олімпіади, конкурси імені Петра Яцика та Тараса Шевченка, а також конкурс есе «1000 днів війни. Мій шлях». Зокрема, акцентується увага на тому, як такі конкурси сприяють розвитку не лише мовних, але й творчих, аналітичних і патріотичних компетентностей у молоді.*

***Ключові слова:** культура мовлення, мовно-літературні конкурси, олімпіади, українська мова, творчі компетентності, студентська молодь, національна свідомість, патріотизм, вивчення літератури.*

Формування культури мовлення є важливим компонентом освітнього процесу в закладах освіти, що забезпечує не лише правильність мовного вираження, але й розвиток мовної інтуїції, креативності та аналітичного мислення студентів. Ефективним інструментом у цьому процесі є участь студентів у мовно-літературних конкурсах та олімпіадах, які не лише розвивають мовні навички, але й сприяють поглибленому розумінню національної культури.

Одним із прикладів таких заходів є Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, метою якого є піднесення престижу української мови та забезпечення її всебічного розвитку і функціонування в усіх сферах суспільного життя. Конкурс проводиться щорічно, починаючи з 27 жовтня, до Дня української писемності та мови, і охоплює 12 категорій учасників, включаючи студентів закладів фахової передвищої освіти.

Завдання конкурсу охоплюють широкий спектр мовних аспектів, починаючи від фонетики та лексики до складних граматичних конструкцій, а також вміння виражати власні думки на літературні теми. Це дає змогу студентам поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, сприяючи формуванню не лише мовної культури, але й аналітичних здібностей.

Наприклад, цього року студентам було запропоновано завершити уривок, написаний Олександром Довженком, що вимагало не лише знання контексту літературного твору, але й здатності вдало передати емоції та ідеї через мову.

Подібні конкурси сприяють розвитку творчих компетентностей, адже завдання часто вимагають не лише правильної мовної форми, але й оригінальних ідей. Одним із таких завдань було написання анотації до улюбленої книги сучасного українського письменника, що допомагає студентам не тільки структурувати текст, але й висловлювати власні думки та емоції щодо сучасної української літератури. Таким чином, ці заходи активно підтримують студентів у розвитку їхніх мовних та творчих здібностей, сприяючи їхній успішній підготовці до майбутніх випробувань.

Важливим етапом у формуванні мовної культури є участь у Міжнародному мовно-літературному конкурсі імені Тараса Шевченка, що надає можливість здобувачам освіти заглибитися у творчість Великого Кобзаря, розвиваючи дослідницькі та аналітичні навички. Завдання конкурсу вимагають від учасників не лише глибоких знань, але й здатності розкрити творчість Шевченка в контексті сучасності, що є важливим для формування національної свідомості та патріотизму серед молоді.

Ще одним важливим етапом у формуванні мовної культури є участь у Конкурсі есе «1000 днів війни. Мій шлях», організованому Музеєм «Голоси Мирних» Фонду Ріната Ахметова. Конкурс покликаний підкреслити важливість та значення миру як головної цінності суспільства, силу духу української молоді попри виклики війни, її вміння знаходити світло у темні часи, прагнення жити та впевнено дивитися у майбутнє. У 2024 році на конкурс було надіслано понад 4000 есе з усієї України, що свідчить про високий рівень зацікавленості молоді в таких ініціативах.

Всеукраїнська інтернет-олімпіада з української мови та літератури, організована платформами «На урок» та «Всеосвіта», надає здобувачам освіти чудову можливість не лише підтвердити свої знання, а й підготуватися до важливих тестувань, таких як Національний мультипредметний тест (НМТ). Олімпіада стає майданчиком для творчих здобутків, де учасники можуть розкрити свої таланти, підвищити рівень знань і розвивати вміння критично мислити.

Участь у таких конкурсах і олімпіадах допомагає здобувачам освіти не тільки підвищити рівень мовної освіти, але й надає їм можливість самовираження, розвиток особистісних якостей, таких як креативність, відповідальність та самодисципліна. Це також є чудовим способом залучити молодь до глибокого розуміння літературної спадщини України, а також підвищити її зацікавленість в національних культурних цінностях.

Таким чином, мовно-літературні конкурси й олімпіади є не лише інструментом для перевірки знань, але й ефективним способом формування у здобувачів освіти культури мовлення, розвитку творчих та аналітичних здібностей, а також підвищення національної свідомості та патріотизму. Важливим аспектом є те, що ці заходи сприяють поглибленому розумінню значення рідної мови та культури, а також розвитку громадянської активності молоді.

Список використаних джерел:

1. Кононенко Г. Мовно-літературні конкурси в контексті розвитку мовної компетенції. Чернігів: ЧНТУ, 2018.
2. Савченко В. Мовно-літературні заходи як засіб розвитку мовленнєвих компетенцій у молоді. Київ: Освіта України, 2019.
3. Українська культура та патріотизм у навчанні: наукові студії. Львів: Видавничий дім, 2022.
4. Яценко Н. Методика викладання української мови в умовах конкурсу та олімпіад. Полтава: Педагогічна думка, 2017.

A large, intricate black and white decorative flourish consisting of multiple overlapping, swirling lines that form a complex, organic shape, resembling a stylized letter or a calligraphic element. It is positioned on the right side of the page, partially overlapping the text.

СЕКЦІЯ №3

*Формування культури мовлення
носіїв в освітньому середовищі*

**Батрак Наталія Володимирівна,
Ковальська Оксана Валеріївна,**
викладачі вищої категорії
Комунального закладу Київської обласної ради
«Богуславський гуманітарний фаховий коледж
імені І.С.Нечуя-Левицького»,
zimyla1@ukr.net

ПРОБЛЕМА КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Анотація. У статті досліджено проблему культури мовлення студентів у контексті підготовки майбутніх фахівців. Молодь як представник елітного соціокласу має важливий вплив на інші групи людей. Презентуючи себе мовною особистістю, актуальним виявляється дотримання нею норм під час спілкування. Тому запропонована праця розгортає проблему культури мовлення такої суспільної когорти як студентство, оскільки саме воно є основою для становлення майбутньої мовної картини нашої держави.

Ключові слова: культура мовлення, моральні цінності, фахове мовлення, мовленнєвий етикет.

Мова – це наша національна ознака,
в мові – наша культура, сутність нашої свідомості
(Іван Огієнко)

Мовлення людини – це своєрідна візитна картка, це свідчення рівня освіченості людини, її культури, а разом з тим, через сукупну мовленнєву практику мовців – це і показник культури суспільства.

Нині культура і мова виявилися об'єднаними в царині духовних вартостей кожної людини і всього суспільства. Мабуть, ніхто не буде заперечувати, що через низьку культуру мови виявляються виразні ознаки бездуховності.

Українська мова є відображенням національної культури народу, важливим засобом соціалізації особистості. «Спілкування людей завжди здійснюється в межах певної культури з використанням конкретної етнічної мови, неповторних мовних картин світу, а також законів спілкування, відпрацьованих у межах цієї мови і культури [3, с.12]». Дослідження питання щодо формування культури українського мовлення є актуальним і сьогодні. За словами В.Сухомлинського, «мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури. Найважливішим засобом впливу на дитину, облагороджування її почуттів, душі, думок, переживань є краса і велич, сила і виразність рідного слова [4, с.202]».

З'ясуємо зміст окремих ключових слів. Культура – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які виражають історично досягнутий

рівень розвитку суспільства й людини, і втілюються в результатах продуктивної діяльності [5,с.320].

Це складна цілісність, що включає в себе знання, мистецтво, мораль, закони, звичаї, що набуваються особистістю. Майстерне володіння рідною мовою має вплив на її формування, набуття соціального і життєвого досвіду. Мовна культура не лише відображає те, що є в культурі, але й формує загальну культуру суспільства. Найголовнішою особливістю української національної культури є її різноманіття, самобутність й оригінальність.

Іван Огієнко пов'язує мову з духовною культурою особистості: «Сила нації – в силі її культури. Соборна літературна мова – найміцніший ґрунт для зросту здорової духовної культури, а тому кожний громадянин, що хоче щастя своєму народові, мусить повсякчас працювати й для збільшення культури своєї літературної мови [2, с.43]».

Культура мовлення студентів виявляється в мовленнєвій діяльності й тісно пов'язана з формуванням особистості.

Мовленнєвий етикет висуває перед студентами, що спілкуються, певні вимоги: їх розмова має бути ввічливою, статечною, пристойною, а самі комуніканти мають виявляти один до одного уважність і чемність.

Культуру ділового спілкування можна визначити як сукупність моральних норм та уявлень, що регулюють поведінку і взаємини людей у процесі їхньої виробничої діяльності.

Культура ділового спілкування сприяє встановленню й розвитку відносин співробітництва й партнерства між колегами, керівниками й підлеглими, партнерами й конкурентами, багато в чому визначаючи її ефективність: чи будуть ці відносини успішно реалізовуватися в інтересах партнерів або ж стануть малозмістовними, неефективними, а то й зовсім припиняться, якщо партнери не знайдуть взаєморозуміння.

Саме тому культура мовлення – це сукупність таких якостей, які найліпше впливають на адресата з урахуванням конкретної ситуації, поставлених мети і завдань. До них належать: точність, зрозумілість, чистота мови, багатство й розмаїтість, виразність, правильність.

Сьогодні існують значні недоліки розвитку професійного мовлення. Ці тенденції розвиваються на тлі так званої «філологічної катастрофи», про яку останнім часом ведуть мову як мовознавці, так і широкі кола педагогічної громадськості, і яку пов'язують з тим, що для переважної частини нашої молоді на задній план відійшла не тільки книга, а й власне літературна мова, поступившись молодіжному сленгу чи суржику.

Поширення сленгу серед молоді самі студенти пояснюють тим, що саме мова арго допомагає їм яскравіше висловити свій емоційно-експресивний стан.

Сленг – це мовна гра, що допомагає особистості заявити про себе і водночас відокремитись чи виділитись разом з ним від решти суспільства. Молодь вважає, що без таких слів неможливо висловити свої емоції, думки та почуття, що їх не почують співрозмовники, а тому-то часто-густо й чуємо «брудні» слова та вирази: *додік* (лайка на нерозумного хлопця); *зав'язати* (закінчити, покінчити з чимось); *с понтом* (робити вигляд); *лижі, педалі* (взуття); *мусор* (міліціонер); *общага* (гуртожиток); *преподи* (викладачі); *тєло* (особа на підпитку); *тєлік* (телевізор); *хавать* (їсти); *шкет* (людина маленького зросту) і т.д.

Саме так спілкується сучасна молодь, навіть не підозрюючи, що це хоч і «модні» слова, але шкідливі. Такі сленги якнайскоріше хотілося б знищити з розмовного стилю підростаючого покоління, але надто важко – для цього необхідно чимало часу та зусиль.

Найсучаснішим видом діяльності молоді сьогодні можна вважати роботу з комп'ютером. Комп'ютерні «маніяки»... Саме такі «фахівці» вживають у розмовах незрозумілі, а іноді й жахливі слова-сленги. Це для них особливий сленг. Він дуже різноманітний і водночас заплутаний. «Комп'ютерною мовою», за статистикою, користуються приблизно п'ятдесят два мільйони людей. Щоб зберегти рівновагу і просто зрозуміти про що вони розмовляють, допоможе словничок: *видяха* (відеокарта); *глюк* (помилка в програмі); *зависнути* (припинити відповідати на команди); *клава* (клавіатура); *комп* (комп'ютер); *шпільть* (грати) і т.д.

Це теж далеко не повний перелік «брудних» слів, які засліплюють мову народу. Часто чуємо: «Яка різниця, як я говорю?»

Але... Зміни у свідомості українського та світового суспільства щодо мови та мовлення відбулися після 24 лютого 2022 року.

Після вторгнення росії в Україну в лютому понад 1,3 мільйона людей у всьому світі на знак солідарності почали вивчати українську мову. Інтерес до вивчення та використання у кризових ситуаціях різко зріс у перші тижні після початку війни, досяг піку наприкінці березня та залишався стабільним до кінця 2022 року. Популяризація української мови в світі після 24 лютого 2022 року.

За даними сайту Duolingo, вона стала найбільш затребуваною для вивчення. Сказано, що понад 1,3 мільйона людей у всьому світі на знак солідарності почали вивчати українську мову. Така ситуація сприяла популяризації української мови не тільки поза межами нашої держави, але й серед студентської молоді. Зміна когнітивних та моральних цінностей дозволила «викарбувати» українське слово, наче коштовний камінь, і, що дуже важливо в умовах війни, – вкотре довести цілому світові, що українська мова – це найсильніша зброя.

Тому така ситуація сприяла популяризації української мови не тільки поза межами нашої держави, але й серед студентської молоді. Зміна когнітивних та

моральних цінностей дозволила «викарбувати» українське слово, наче коштовний камінь, і, що дуже важливо в умовах війни, – вкотре довести цілому світові, що українська мова – це найсильніша зброя.

Таким чином, найбільш вагомим чинником, який вплинув на свідомість студентів (і не тільки) і сприяв активній роботі над проблемою культурою мовлення, є поширення української мови серед жителів інших країн.

Важливий штрих, який змінив парадигму розуміння важливості культури мовлення в колі студентів, є зміщення моральних концептів. Якщо до 24 лютого 2022 року ненормативна лексика була досить поширена у мовленні студентів, то наразі відзначаємо інший характер її вживання. Скажімо, раніше лихословити, лаятися асоціювалося із емоційним станом, можливістю зняти психічне навантаження, позбутися стресу, зумовленого соціально-побутовими причинами. Наразі вульгаризми «грубі слова або вирази, що перебувають поза нормами літературної мови» вживаються здебільшого до рашистів, окупантів, які прийшли загарбати українські землі й позбавити нашу державу суверенності. Тобто, бачимо, як моральні цінності (любов до свого, національного, й ненависть до ворожого) зміщують акценти щодо вживання ненормативної лексики.

Принагідно зауважимо, що вживання обценної лексики, породженої рашистським вторгненням, в масмедійному просторі, білбордах, одязі тощо є неприйнятним. Перемога в розумі й на полі бою здобувається тоді, коли воїни (українці) озброють себе силою (добрим словом), а не попелом (гнилим, брутальним словом). Тому нам не імпонує популяризація конструкцій на зразок «Руській корабль іді н...уй» в піснях, поезіях про війну. У цьому також проявляється моральне обличчя мовної особистості й, зрештою, загальної культури суспільства.

Підсумовуючи, можна ствердити, що мовлення має надзвичайно велике значення в житті людини, воно є не тільки засобом спілкування, але й також і виявом внутрішнього багатства (чи бідності) особистості та могутнім засобом її зростання (чи падіння).

Досить прикро спостерігати за студентами, яким притаманна манера хамства, зухвалість у поведінці; непристойні та вульгарні жарти. З такими людьми неможливо уникнути комунікативних девіацій, бо пристойна, вихована людина ніколи не буде спілкуватися з брутальною людиною, сперечатися, вислуховувати його аргументи. Щоб досягти комунікативної мети, потрібно учасникам спілкування дотримуватися комунікації, правил мовленнєвого етикету, зокрема, правил використання невербальних засобів спілкування.

Тому робота над культурою мовлення сучасного студента – це і велика виховна робота з молодого людиною, якій потрібно прийняти духовну. А майбутній випускник закладу освіти – людина, яка відповідатиме не лише за якісне виконання роботи, а й за духовний мікроклімат колективу, який тримається на спілкуванні за допомогою слова. Тому мова кожного має бути змістовною, правильною і чистою;

точною, логічною, багатою, доречною, виразною і образною. Використовувати жаргонні, нецензурні, грубі слова майбутній керівник не має права.

Студенти мають оволодіти правилами поведінки, вивчити формули мовного етикету, пам'ятати, що необхідною й важливою складовою частиною спілкування є ситуації «ввічливого контакту» між комунікантами, зокрема, ситуації вітання, знайомства, прощання, подяки, вибачення, поздоровлення.

Основи культури спілкування кожної людини закладаються в сім'ї, школі. Але, очевидно, і в школі, а головне, у сімейному оточенні діти часто не чули від однолітків і батьків ввічливих слів. Мабуть, спілкування в деяких сім'ях обмежується лише наказовими формами і у вигляді не лише літературних виразів. Це підтверджують і результати анкетування студентів. Із опитаних 286 студентів написали, що використовують постійно формули мовного етикету і не уявляють собі спілкування без них лише 152; використовують зрідка – 80; вважають, що можна обійтися без них – 54.

Тобто більшість студентів все ж таки дбає за чистоту мови, уникає використання вульгарних слів.

Мовленнєва культура майбутнього фахівця визначається через його мовленнєвий досвід, який включає в себе практику мовного спілкування, постійне використання мови з метою пізнання середовища і самого себе.

У професійному спілкуванні потрібно застосовувати правила етики та естетики, тому що саме органічне поєднання добра і краси у комунікативній взаємодії породжує мистецтво спілкування. Для того, щоб бути успішним у цьому мистецтві, потрібно з умінням застосовувати його у щоденній мовній практиці, а саме, зацікавити людей при розмові, навчитись критикувати, не образивши людину, бути приємним співрозмовником, правильно володіти голосом при спілкуванні.

У наш час затребуваність фахівця на ринку праці, його конкурентоспроможність у значній мірі залежать від вільного володіння рідною мовою, вміння ефективно спілкуватися, від знань, прийомів мовленнєвого впливу та переконання. Отже, формування мовленнєвої культури відіграє важливу роль в успішній професійній діяльності майбутнього фахівця.

Список використаних джерел:

1. Мацюк З. Українська мова професійного спрямування : навч. посібник / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К. : Каравела, 2009. – 352 с.
2. Огієнко, І. (Митрополит Іларіон) (2010). Рідна мова. К.: Наша культура і наука. 436 с.
3. Стахів М. Український комунікативний етикет: Навч.-метод. посіб. / М. Стахів – К.: Знання, 2008. – 245 с.
4. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям / В.О. Сухомлинський. – Вибрані твори в 5-ти томах. Т.3. – К., 1977. – 670 с.
5. Філософський словник / За ред. В.І Шинкарука. – Друге видання (перероблене і доповнене). – К., 1986. – 796 с.

**Белік Тетяна Анатоліївна,
Грунська Інна Миколаївна,**
викладачі Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу,
innagrynskaya@gmail.com, belikt2019@gmail.com

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

***Анотація.** У статті розглянуто питання щодо важливості формування у здобувачів освіти комунікативної компетентності. Зазначено, що комунікативна компетентність майбутнього фахівця забезпечує ефективність його взаємодії в повсякденній практичній діяльності та будь-якій сфері сучасного життя.*

Ключові слова: *комунікативні компетентності, мовленнєва компетентність, мовленнєва компетенція, мовний розвиток особистості.*

В умовах дистанційного навчання освітній процес потребує модернізації. Поряд із цим необхідність вирішення проблем, що постають перед людством у XXI столітті, вимагає зростання освітнього потенціалу студентів, підготовки нової генерації фахівців, здатних вільно, комунікативно виправдано і грамотно послуговуватися державною мовою в різних ситуаціях, дотримуватися мовленнєвої поведінки як найважливішого показника загальної культури і творчих здібностей особистості.

Пріоритети в державі відкривають нові підходи до вдосконалення освітнього процесу, який в умовах війни надає новий імпульс для формування мовленнєвої компетентності студентської молоді, розвиток якої набуває практичного значення у зв'язку зі спрямуванням мовної освіти на реалізацію професійно орієнтованих комунікативних цілей.

Показником мовного розвитку особистості є комунікативність, його базою – удосконалення мовленнєвої компетенції, яка охоплює систему мовленнєвих знань і вмінь, потрібних для спілкування в будь-якій сфері сучасного життя.

З метою підвищення ефективності формування комунікативних компетентностей майбутніх фахівців викладачі гуманітарних дисциплін під час проведення занять і позааудиторних заходів, використовуючи інноваційні методи та прийоми навчання, сучасні інтернет-ресурси, сприяють поглибленню знань здобувачів освіти з культури ділового мовлення, удосконаленню навичок правильного використання мовних засобів у різних ситуаціях, формуванню вміння вільно виражати думки в усній і писемній формах, виступати перед аудиторією, брати участь в основних видах ділового красномовства, дотримуючись правил і законів риторики.

Ефективності сучасного заняття можна досягти, використовуючи комплекс вправ на формування мовних і мовленнєвих лексико-граматичних навичок,

розвиток мовленнєвих діалогічних, монологічних умінь, обговорення морально-професійних ситуацій.

Значна увага приділяється творчим і комунікативним завданням, пов'язаним з роботою над самостійним виявленням і виправленням помилок у запропонованих словосполученнях, реченнях, при редагуванні текстів за фахом, що дають можливість збагатити словниковий запас студента.

Позааудиторна робота дозволяє викладачам циклової комісії гуманітарних дисциплін навчити студентську молодь дотримуватися норм сучасної української літературної мови в повсякденній практичній діяльності з урахуванням обраної професії.

Отже, використання набутих знань і вмінь під час проведення занять і позааудиторної роботи забезпечує ефективне формування творчої, комунікативної компетентності майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Белік Т.А., Біленко В.І., Максимовська Л.І. Особистість як суб'єкт спілкування і носій комунікативної культури// Соціально-педагогічні основи розвитку особистості в сучасних умовах комунікації: досвід, проблеми, перспективи; за заг. ред. О.А. Удалової, Г.В. Буянової, Н.І. Шевчук. – К., 2017. – С. 73-76.

2. Белік Т.А., Жадан Т.І. Шляхи забезпечення ефективної підготовки фахівців правового профілю на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням)// Формування базових і фахових компетентностей студентів у закладах вищої освіти: матеріали науково-практичної конференції/ за ред. проф. О. Є. Антонової, проф. О.А. Кучерук, проф. В.М. Мойсієнка, проф. О.О. Юрчук. – Житомир: ПП «Рута», 2020. – С. 98-100.

3. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема / Т. Донченко // Дивослово. – 2006. – № 5. – С. 2-5.

Бойчук Тетяна Василівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Тернопільський фаховий коледж
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя»,
tetyana_boychuk@ukr.net

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ В СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

***Анотація.** Обґрунтовано важливість формування навичок публічного мовлення в студентів технічних спеціальностей. Розглянуто основні методи розвитку навичок публічного мовлення, наведено приклади завдань для здобувачів освіти на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням).*

***Ключові слова:** комунікативні здібності, публічне мовлення, публічний виступ, українська мова (за професійним спрямуванням).*

Сучасному фахівцеві, окрім професійних знань і навичок, важливо мати добре розвинені комунікативні здібності, тобто вміти ефективно висловлювати свої думки перед аудиторією, формувати переконливі аргументи, робити обґрунтовані висновки, захищати свою точку зору, будувати продуктивну взаємодію з оточенням тощо.

Відтак «**публічні виступи** є невід’ємною частиною професійної діяльності майбутніх фахівців, оскільки вони вимагають вміння ефективно комунікувати, переконливо висловлювати думки та аргументувати свої позиції. У міжособистісній взаємодії майбутні фахівці повинні бути здатними впливати на слухачів, використовуючи мовні засоби та риторичні прийоми, а також будувати довіру та авторитет у професійному спілкуванні» [1].

Для фахівців технічних галузей публічне мовлення також є ключовою навичкою, адже дозволяє ефективно презентувати свої розробки, взаємодіяти з клієнтами та партнерами, а також брати участь у наукових і професійних заходах.

Основні **труднощі** студентів технічних спеціальностей у **публічному мовленні** пов’язані з недооцінкою важливості ораторських навичок, браком практики, страхом перед аудиторією, використання надмірної кількості спеціальних термінів, що ускладнює сприйняття інформації.

Тож методи формування навичок публічного мовлення мають бути адаптовані до особливостей студентів, їхнього рівня підготовки та професійних потреб.

Одним з найефективніших є **метод рольових ігор**. На заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) доцільно моделювати ситуації, у яких студенти мають імпровізувати, виконуючи певну соціальну чи професійну роль. Це

дозволяє їм опанувати комунікативні навички в реальних або наближених до них умовах. Ось приклад завдання: *уявіть, що вас узяли на роботу в новий колектив; директор запросив усіх на нараду, на якій спочатку відрекомендував вас, а потім надав вам слово і попросив розповісти про себе працівникам.* Під час такої ролівої гри студенти зможуть сформувати навички самопрезентації, структурування інформації та адаптації до нової аудиторії.

Доцільно використовувати й **метод дебатів**, який сприяє розвитку вмінь аргументованого мовлення, критичного мислення та швидкого реагування на контраргументи. Здобувачам освіти можна запропонувати тему *«Чи варто програмування зробити обов'язковою дисципліною для студентів усіх технічних спеціальностей?»*, відтак поділити їх на дві команди, які б підготували аргументи «за» та «проти», після чого провести регламентовану дискусію з обґрунтуванням позицій.

Не менш дієвим є **метод імпровізаційного виступу**, адже розвиває навички швидкого формулювання думок, логічної побудови мовлення та подолання страху перед аудиторією. Формат дуже простий: кожен студент витягає випадкову тему (наприклад, *«Чи вважаю штучний інтелект своїм конкурентом?»*, *«Якою має бути сучасна технічна освіта?»*, *«Моє бачення майбутнього радіотехніки»* тощо) і відразу ж, тобто без попередньої підготовки, відповідає на запитання впродовж двох хвилин.

Метод презентацій також вкрай важливий, оскільки спонукає структурувати інформацію, аргументовано її подавати та взаємодіяти з аудиторією. Студенти отримують завдання підготувати 5-хвилинну презентацію із супровідними слайдами. Звертаємо увагу, що в роботі мають бути вступ, основна частина, висновки. Під час оцінювання враховуємо як якість візуальних матеріалів та технічні аспекти презентації, так і глибину фахових знань, змістовність, логічність, послідовність, грамотність, чіткість мовлення, контакт з аудиторією, уміння відповідати на запитання тощо. Темі для презентацій можуть бути такими: *«Сучасні технології бездротового зв'язку»*, *«Кібербезпека: сучасні загрози та методи захисту інформації»*, *«Робототехніка в машинобудуванні»*, *«Системи допомоги водієві (ADAS): функції, можливості, вплив на безпеку»*, *«Історії успіху відомих мобільних додатків»* тощо.

Серед інших аспектів, на які варто звернути увагу під час розвитку навичок публічного мовлення та які можна запропонувати студентам як **завдання для самостійного опрацювання**:

- аналіз успішних публічних промов або перегляд відео з виступами успішних ораторів, наприклад, спікерів конференції TED;
- вправи на розвиток дикції та невербальних засобів спілкування;
- вправи на удосконалення культури мовлення;
- робота з психологічними бар'єрами (підготовка сценарію, проговорювання перед дзеркалом, прослуховування аудіозапису, дихальні вправи);

- читання книг з ораторського мистецтва, як-от: «*WOW-виступ по-українськи. Ноу-хау сучасного оратора*» Андрія Степури, «*Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів*» Кріса Андерсона, «*Говори та показуй. Мистецтво створювати надзвичайні презентації*» Дена Роума тощо.

Таким чином, використання окреслених методів та прийомів в освітньому процесі, зокрема на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням), сприятиме розвитку в студентів технічних спеціальностей не лише мовленнєвих здібностей, а й важливих фахових компетентностей. Регулярна практика дозволить їм успішно презентувати свої проєкти, ефективно комунікувати в професійному середовищі та аргументовано відстоювати власну точку зору. Крім того, це сприятиме формуванню навичок критичного мислення та адаптивності до різних комунікативних ситуацій. У майбутньому такі компетентності стануть запорукою конкурентоспроможності сучасних студентів на ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Тимчук І.М., Погоріла С.Г. Формування у студентів навичок публічних виступів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням). URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1046> (дата звернення: 06.02.2025).

Варва Анастасія Миколаївна,
студентка II курсу спеціальності 014.11 «Фізична культура»
Комунального закладу Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»,
varavaam@brodyrk.ukr.education
Науковий керівник - Свиріпа Л.К.

ФОРМУВАННЯ ТА УВИРАЗНЕННЯ НАВИЧОК ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. У статті розкривається властивість формування та розвитку професійної культури мовлення здобувачів освіти. Акцентовується увага на завданнях, що формують та розвивають навички професійного мовлення, активізації та збагачення словникового запасу, активного розвитку мовленнєво-творчої діяльності.

Ключові слова: інтерактивні завдання, культура мовлення, професійна майстерність.

Нове сьогодні ставить нові виклики: оволодіння навиками передавати досягнення педагогічного досвіду, вміння активно використовувати інформаційне середовище, системно мислити, мати творчі та наукові здібності, високу професійну

компетентність. А для того, щоб майбутній вчитель фізичної культури відповідав вимогам суспільства, він повинен мати не тільки необхідні знання, уміння і навички з предметів, але й володіти педагогічною майстерністю та високою професійною культурою мовлення. Саме формування та увиразнення професійної мовленнєвої культури є однією з найголовніших проблем підготовки здобувачів освіти, тому набуває важливого значення для професійного становлення та розвитку майбутніх фахівців. З огляду на це виникає потреба звернути особливу увагу на професійну культуру мовлення, бо тільки ерудований вчитель, освічений, у якому вдало поєднані індивідуально-психологічні та професійно важливі якості, може успішно розв'язувати в школі актуальні проблеми сьогодення.

Зважаючи на вищесказане, пропонуємо для використання на заняттях з української мови за професійним спрямуванням інтерактивні завдання, що сприятимуть розвитку культури професійного мовлення.

Опрацьовуючи тему "Норми літературної мови", можна зупинитись на розгляді тексту Р.Русанівського.

Займи позицію. Прочитати текст. Визначити стиль мовлення. Чи дотримано літературних норм у тексті? Яких саме? Навести приклади.

Людина створила культуру, а культура – людину. Людина реалізується в культурі думки, культурі праці й культурі мови. Культура – це не тільки все те, що створено руками й розумом людини, а й вироблений віками спосіб суспільного поводження, що виражається в народних звичаях, віруваннях, у ставленні одне до одного, до праці, до мови. Сьогодні культура й мова виявилися об'єднаними в царині духовних вартостей кожної людини і всього суспільства. Мабуть, ніхто не буде заперечувати, що в низькій культурі виявляються виразні ознаки бездуховності... Мовна неграмотність, невміння написати елементарний текст... чомусь перестали сприйматися як пляма на службовому мундирі. Мовна культура – це надійна опора у вираженні незалежності думки, розвиненості людських почуттів. У вихованні діяльного, справжнього патріотизму. Культура мови передбачає вироблення етичних норм спілкування, які характеризують загальну культуру нашого сучасника.

Робота в групах. Проведіть спостереження за мовленням своїх однокласників. Чи помітили ви в ньому помилки? Запишіть декілька висловлювань. Проведіть діалог з однокласником про культуру мовлення здобувачів освіти в педколеджі.

Написати **твір-роздум**, підтвердивши або спростувавши думку німецького філософа Л. Феєрбаха «Мова є критерієм того, на якому рівні знаходиться людська культура».

Якщо ми розглядаємо "Етикет телефонної розмови", то можна запропонувати підготувати та записати **телефонну розмову** з метою працевлаштування, дотримуючись необхідних правил спілкування мовленнєвого етикету.

З метою збагачення словникового запасу розвитку зв'язаного та діалогічного мовлення, вивчаючи теми "Лексичні засоби ділового мовлення", "Терміни і термінологія", можна було б використати наступні інтерактивні завдання.

Проведіть уявне інтерв'ю з олімпійською чемпіонкою зі стрибків у висоту Ярославою Магучіх. Коротко запишіть питання, вживаючи порядкові та кількісні числівники.

*Вам довелося бути журналістом на радіоканалі "Планета спорту". Завдання: створити невеликий **репортаж** про виступ української збірної з біатлону на Чемпіонаті світу, використовуючи складнопідрядні речення різних видів.*

*Спробуйте уявити себе експресивним коментатором боксу. Напишіть короткий **коментар** бою Олександра Усика з Тайсоном Ф'юрі, використовуючи якомога більше фразеологізмів зі значенням слова "бити".*

*Скласти **діалог** "У спортивному залі" (10-12 речень), вживаючи опорні слова: суддя, тайм-аут, баскетбол, матч, фінал, чемпіонат, команда, поразка, першість, показовий вид спорту, найцінніший гравець.*

*Складіть та запишіть невеликий **текст-міркування** про відомих вам спортсменів України, олімпійських чемпіонів, використовуючи професійну лексику. (Або, можливо, про значення спорту в житті людини).*

Творче конструювання. Перебудуйте текст і запишіть його в потрібному лексико-стильовому ключі.

Прискореними темпами я біг на роботу, оскільки директор школи, що ніс відповідальність за своєчасне прибуття вчителів на робоче місце (а я фізкультурник) пообіцяв пред'явити догану тим, кого не помітить на робочому місці о восьмій годині. Очевидно, це вказувало на те, що він добре справлявся зі своїми обов'язками. Тому за останній місяць я добре налагодив справи з бігом на короткій і довгій дистанції. Біг проходив на високому рівні, як і пред'явлення догани тим, у кого біг ще перебував на початковому етапі.

Тема, що пов'язана з вивченням орфографічних та орфоепічних норм, звичайно, складна, але важлива. Тому педагог змушений експериментувати, здійснювати творчий пошук до вирішення проблеми.

Орфографічний практикум. Записати речення, уставляючи пропущені літери. Обґрунтувати вибір. Знайти ускладнені речення, пояснити свій вибір.

Десять хв...лин, витрачені на ранкову зарядку, не лише додають бадьорості, але й зб...р...жуть чимало років ж...ття. Фізкультура! Вона поверне все : серце, гнучкість, витр...валість, працездатність. Мабуть, найдорожче з усього, чим ж...ве людина. Спорт стає засобом в...ховання тоді, коли він є улюбл...ним заняттям. Пр...рода - найкращий із лікарів. Головним скарбом життя є здоров'я, щоб його зб...р...гти, потрібно багато що знати. Дев'ять д...сятків нашого щастя залежить від нашого здоров'я. Добути і зб...р...гти своє здоров'я може л...ше сама людина.

Такий нестандартний підхід вимагає розв'язання проблеми формування та увиразнення професійної культури мовлення вчителя, його здатності навчатися протягом усього життя, прагнення до самовдосконалення. Адже слово вчителя – це надзвичайно важливий засіб педагогічної діяльності. Тому професійне мовлення вчителя має бути логічним, точним, конкретним, правильним, виразним, багатим за словниковим запасом.

Отже, розвиток професійної культури мовлення майбутнього фахівця є одним із головних компонентів його професійної майстерності. Завдання вищого навчального закладу на сучасному етапі – формувати творчу особистість, яка в реальному середовищі освіти зможе професійно виконувати свою діяльність і викликати в дітей зацікавленість і бажання не лише вчитися, але й берегти своє здоров'я. Тому необхідно здобувачам освіти оволодіти високим рівнем професійної культури спілкування.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О., Грекало Т., Доценко А., Жила І., Зеленько В., Коритан Н., Муренко С., Чернега Т., Чмигова О., Шуть О., Яременко І. Українська мова. Рівень стандарту 10-й клас. *Газета для вчителів української мови та літератури «Українська мова та література»*. 2019 р. №7 (911) липень. 88 с.

2. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник. Київ: Алерта, 2023. 536 с.

**Варуша Анастасія Сергіївна,
Черняк Дар'я Сергіївна,**
студентки спеціальності «Комп'ютерні науки»
ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»
Науковий керівник – Ющенко В. В.,
varusanasta@gmail.com

МОВНА ПАЛІТРА ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА: СЛОВО ЯК МИСТЕЦТВО І СИЛА НАЦІЇ

Анотація. У статті розглядається мовна культура Олександра Довженка на основі його «Щоденника». Аналізується індивідуальний стиль письменника, його роль у формуванні національної свідомості та відображення мовних тенденцій у воєнний і післявоєнний періоди. Акцентується увага на експресивності, метафоричності та образності мови Довженка, що є відображенням його світогляду й художнього мислення. Досліджується також вплив мовного середовища на

творчість митця. Окремо підкреслюється значення Довженка як видатного уродженця Чернігівщини, його внесок у формування мовної культури рідного краю та української нації загалом.

Ключові слова: Олександр Довженко, «Щоденник», мовна культура, художнє мислення, експресивність, метафоричність, Чернігівщина.

Мовна культура письменника є важливим чинником формування національної свідомості. Олександр Довженко, відомий кінорежисер, письменник і публіцист, у своїх творах, зокрема у «Щоденнику», демонструє глибоке володіння українською мовою, її багатогранність та експресивність. Його записи, створені у складні історичні періоди, містять яскраву палітру мовних засобів, що відображають внутрішній світ митця, його роздуми про долю України та української культури.

Олександр Довженко народився на Чернігівщині, і саме рідний край сформував його світогляд та мовне багатство. У своїх творах він часто звертається до образів, знайомих йому з дитинства, використовує колоритні чернігівські мовні звороти, що робить його стиль неповторним і водночас глибоко національним.

У своїх щоденникових записах Довженко використовує потужну метафорику, що підсилює його емоційну напругу. Як він сам зазначає: «Я пишу ці рядки зі сльозами на очах, бо доля моєї України тяжка і болюча» [1]. Ця цитата ілюструє глибоку любов митця до своєї Батьківщини та його щире співпереживання її трагедіям.

Інша важлива думка Довженка: «Я не можу миритися з тим, що українська культура змушена виживати в умовах примусової русифікації» [1]. Ці слова свідчать про його стурбованість станом національної культури та збереженням мовної ідентичності.

Довженко майстерно застосовує експресивні мовні засоби: епітети, гіперболи, риторичні запитання. Вони не лише додають його текстам емоційної сили, а й формують специфічний стиль письма, характерний для українського модернізму. У «Щоденнику» відчувається боротьба митця за збереження національної ідентичності через слово. Він пише: «Як страшно бачити рідну землю в кайданах, душу народу, розтерзану й безголосу» [1]. Це глибокий образ болю та розпачу, що підкреслює трагічність історичного періоду.

На мовлення Довженка значно вплинуло його походження, багатокультурне середовище та політична ситуація в Україні. Чернігівщина, з її самобутньою мовною традицією, природою та історичною спадщиною, стала для митця джерелом натхнення. У «Щоденнику» простежуються роздуми про стан української мови, вплив радянської ідеології та необхідність боротьби за її чистоту й збереження. Він зауважує: «Українська мова – це серце нашої нації. Без неї ми загубимо самих себе» [1]. Ця думка є ключовою у формуванні мовної ідентичності українців.

Аналіз «Щоденника» Олександра Довженка свідчить про його високий рівень мовної культури, здатність передавати глибокі думки через метафоричні й експресивні засоби. Його мовна палітра є не лише художнім інструментом, а й потужним виразником національної ідентичності. Творчість митця тісно пов'язана з його чернігівським корінням, а його мовна спадщина є важливим внеском у розвиток української культури. Дослідження мовних особливостей щоденникових записів митця дозволяє глибше зрозуміти його світогляд і творчий метод.

Список використаних джерел:

1. Верба Л. Олександр Довженко: художній світ його прози. – Київ: Наукова думка, 2008.
2. Довженко О. «Щоденник». – Київ: Дніпро, 2013.
3. Жулинський М. І. Українська література в контексті національного самоствердження. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010.

Головай Ірина Андріївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Оптико-механічний фаховий коледж
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка»,
golovay_r2017@ukr.net

ПИТОМО УКРАЇНСЬКА ЛЕКСИКА І АНГЛІЗМИ

Анотація. *Наше сучасне мовлення насичене досить сильно іномовною лексикою, особливо англійцями (англізмами). Це пов'язано з інтеграцією України у європейський і світовий простір. Саме дисбаланс між державною українською мовою та засиллям як не російської, то англійської викликає обґрунтовану тривогу про самотійність нашої української перспективи й місце України на світовій політичній шахівниці.*

Чи можуть витіснити англізми власне українську лексику? Чи можемо ми певні слова замінити на питомо українські? Чи відомо сучасній молоді про сучасне дослідження англійців в українській мові Ірини Фаріон – «Англізми і протианглізми: 100 історій слів у соціоконтексті»? У даній публікації хотілося б актуалізувати дослідження Ірини Фаріон щодо англійців.

Ключові слова: *англізми, суржик, барбаризація,*

Не лише суржик, двомовність є загрозою сучасної української літературної мови, але й засилля англійської лексики в нашому спілкуванні й мовленні викликає серйозне занепокоєння.

«Попри мовно-глобалізаційні тенденції, ще нікому не вдалося впродовж усієї людської цивілізації знищити природне прагнення кожного народу розвивати свою етномовну самобутність і не лише протистояти соціополітичній експансії чужих мов, але й плекати культуру своєї мови в супротиві до барбаризації та політичного тиску», – стверджує Ірина Фаріон [1, с.14].

Питанням дослідження анлізмів свого часу займалися й вивчали Ярослав Голдованський [3], Степан Олексієнко [4] та певні автори дисертаційних досліджень. Але найбільш ґрунтовно до теми засилля в нашому мовленні анлізмів займалися Галина Помилуйко-Недашківська та Ірина Фаріон.

Які анлізми ми сьогодні найчастіше використовуємо?

Білборд, блекаут, буккросинг, воркшоп, дедлайн, донат, івент, кешбек, локдаун, ментор, моніторинг, подкаст, софт-скіл, спойлер, сторителінг, тролінг, фактчекінг, флешмоб, челенж та багато інших.

Барбаризація – це невмотивоване запозичення з наявним і незалученим відповідником у наших перекладних словниках, а також із новоствореним питомим відповідником, його пошуком та апробацією (65 %): *аб'юз – насильство, аутфіт – стрій, афіліація – належність* [1,107].

Як зауважує дослідниця Ірина Фаріон, 65 % запозичених анлізмів можна замінити на питомо українські слова. Наприклад, *подкаст – передача, програма, студія; скіли – навички; тьютор – наставник, вихователь; тренд – тенденція, мода; моніторинг – відстеження, спостереження; лайфхак – порада, підказка, вказівка; лонгліст – список, перелік.*

«Щоб зберегти питомість своєї мови і водночас вмотивовану відкритість до потрібних запозичень, варто застосовувати модель рівноваги чужих і питомих слів, позаяк «без власних творчих зусиль, без вкладу нас самих жодне добро не стане нашим добром, а залишиться на завсіди чужою власністю, «чужим тілом у нашому організмі, не асимільованою завадою та перешкодою для його дальшого розвою» [2, с. 234].

«Теперішня анлізація – це процес неконтрольованого впливу анлізмів у мову як наслідку суспільно-політичних чинників та ментальної ущербности» [1, с.635].

В основі моделі рівноваги чужих і питомих слів має лежати національний принцип, який полягає в пріоритетності державної мови та її розвитку на питомій основі з мотивованими критеріями запозичень.

Висновки

1. Анлізми потрібні тоді, коли нема своїх відповідників.
2. Поширення англійської мови аж ніяк не може звузити сферу застосування української мови у власній державі, і не тільки тому, що українській мові більше ніде розвиватися, як лише в Україні. Сила мови – це насправді сила нації, що

гарантує суспільству безпеку і процвітання. Удержавлення і захист цієї мови – це національна свідомість і гідність нації.

3. Абсолютна більшість розглянутих англійзмів має українські відповідники. Не варто жити чуже життя, не пізнавши свого, бо це персональна і національна поразка. Надмір запозиченої лексики – перший сигнал сходження з питомого національного шляху і демонстрація когнітивної поразки.

Список використаних джерел:

1. Англійзми і протианглійзми: 100 історій слів у соціоконтексті: монографія (зі словником)/ Ірина Фаріон, Галина Помилуйко-Недашківська, Анна Бордовська. - Львів: В-во «Свічадо», 2023 – 716 с.

2. Віконська Д. За силу і перемогу. – Львів: Піраміда, 2016. – 344 с.

3. Голдованський Ю. Етапи розвитку слів іншомовного походження в лексичній системі мови реципієнта // Іноземна філологія. – 1983. – Вип 69. – С.17 – 21

4. Олексієнко С. Про лексико – семантичний розвиток запозичень // Мовознавство. – 1976. – №3. – С.13 – 17

Грицан Людмила Олександрівна,

викладач вищої категорії

Рославець Людмила Миколаївна,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Відокремленого структурного підрозділу

«Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну

Київського національного університету технологій та дизайну»

ВИКОРИСТАННЯ ТЕКСТОЦЕНТРИЧНОГО ПІДХОДУ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Анотація. У статті розкрито поняття «текстоцентричний підхід». Особливу увагу приділено питанню використання тексту в освітньому процесі з метою формування культури мовлення майбутнього фахівця.

Ключові слова: культура мовлення, майбутній фахівець, текст, текстоцентричний підхід.

У сучасних умовах ринку праці перевагу надають тим фахівцям, які не тільки добре володіють своєю спеціальністю, а й мають здатність швидко адаптуватися та засвоювати нові знання і навички, володіють аналітичним і критичним мисленням, уміють грамотно та чітко висловлювати свої думки, тому завданням сучасної системи фахової освіти є пошук ефективних засобів навчання, щоб випускники отримували не тільки навички професійної діяльності, а й розвивали свою культуру, в тому числі мовну.

На наш погляд, процес розвитку культури мовлення майбутнього фахівця найуспішніше буде здійснюватися, якщо в якості методологічної основи буде обраний текстоцентричний підхід, наукові засади якого розроблено в працях І. П. Дроздової. Дослідниця трактує мовлення як вид діяльності, що виявляється в користуванні мовою в усній і писемній формах.

У лінгводидактичній науці текстоцентричний підхід до навчання мови є одним із «наймолодших», тому науковці не мають однастайності щодо його назви й уживають синоніми «текстоорієнтований», «текстотворчий», «текстовий».

Текстоцентричний підхід – це спрямованість освітнього процесу на розвиток мовленнєвих умінь та навичок на текстовій основі. Цей підхід визначає текст як комунікативну одиницю, що має власну структуру і характеризується такими основними ознаками, як зв'язність, завершеність, інформаційність тощо (Ф. С. Бацевич та ін.).

Виділення та обґрунтування ефективності застосування текстоцентричного підходу під час формування культури мовлення є актуальним, оскільки текст слугує засобом виховання всебічно розвиненої, творчої, національно свідомої, духовно багатой особистості, яка комунікативно виправдано вміє користуватися мовними засобами в усіх сферах суспільної діяльності.

У процесі розвитку культури мовлення майбутнього фахівця текст (загально-науковий, культурологічний, художній) стає основною одиницею навчання, його використовують як джерело інформації та зразок для створення власного мовного твору. Метою використання тексту є навчання вміння аналізувати запропонований текст та створювати новий. Текст, який самостійно створює здобувач освіти, є показником його культури мовлення. Під час роботи з текстом майбутній фахівець розвиває вміння узагальнювати, систематизувати, виділяти головні й другорядні ознаки, визначати межі теми і виявляти проблеми, які порушив автор, вміння добирати аргументи і докази, фактичний і цитатний матеріал, а також мовне оформлення композиційних і смислових частин тексту [3, с. 193].

Основними формами роботи з текстом, на думку М. Пентилюк, є: навчальне, аналітичне читання текстів з конструюванням запитань до тексту, виразне читання віршів, текстів різних жанрів; проникнення в авторський задум тексту через аналіз ключових слів, що розкривають головну ідею тексту; добір заголовка до тексту, критичне осмислення, обговорення; формування лексикографічної культури через роботу зі словниками різних типів (тлумачним, орфографічним, орфоепічним, синонімів, антонімів, паронімів, омонімів тощо); вправи з техніки мовлення, виразного читання художніх текстів, виголошення власних промов залежно від ситуації мовлення; стисле усне повідомлення про прочитаний у підручнику (газеті, журналі, методичному посібнику) матеріал з його оцінкою; розповідь про прочитану книгу, переглянутий спектакль, відвідану виставку, екскурсію, переглянуту (прослухану)

передачу; повідомлення із власного життєвого досвіду відповідно до різних ситуацій (побутового, громадського життя); написання листів, заміток до газети, на радіо, телебачення, вебсайти з актуальних проблем життя, з проблем культури, навчання, відпочинку тощо [2, с. 102]. Усі запропоновані форми роботи сприяють формуванню усної та писемної культури мовлення майбутнього фахівця.

Отже, можна зробити висновок, що використання в освітньому процесі текстоцентричного підходу, основою якого є робота з текстом, дозволяє комплексно реалізувати навчальні цілі, а саме: формувати мовну та мовленнєву компетентності здобувачів освіти; виробляти практичні навички володіння культурою мови, дотримання мовних норм; прищеплювати мовний смак, розширювати кругозір; удосконалювати вміння та навички самостійної роботи з навчальним текстом.

Список використаних джерел:

1. Дроздова І. П. Текстоцентричний підхід до розвитку професійного мовлення в навчанні студентів-нефілологів української мови за професійним спрямуванням. Зб. наук. праць. Педагог. науки. Херсон: Вид-во ХДУ, 2012. Вип. 60. С. 200–204.

2. Пентилюк М. І. Текстоцентричний аспект формування риторичних умінь і навичок // Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики: зб. статей. Київ: Ленвіт, 2011. С. 96–108.

3. Прокопова О.П., Павельчук Ю.Ф. Формування культури мовлення студентів у системі сучасної освіти. Професійно-прикладні дидактики. Міжнародний науковий журнал. 2017. Випуск 3. С.188-195.

Губа Юлія Іванівна,

викладач вищої категорії, викладач - методист

ВСП "Маловисторопський фаховий коледж

імені П. С. Рибалка СНАУ",

Yuliaguba@ukr.net

ВПЛИВ НОРМАТИВНИХ ЕТИКЕТНИХ ФОРМУЛ ВІТАННЯ ТА ВИБАЧЕННЯ НА КУЛЬТУРУ МОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. *Грунтовне дослідження формул мовного етикету в контексті дискурсивного аналізу залишається одним із важливих завдань сучасної лінгвістики. Незнання правил використання етикетних формул вітання, вибачення, вплив російської мови та мовна варіативність, спричинили хаос у лінгвістичних явищах «вітання», «вибачення», що негативно впливають на формування культури мовлення носіїв як в освітньому середовищі, так і у повсякденному житті.*

Ключові слова: *мовний етикет, етикетні формули вітання та вибачення.*

Мовноетикетні одиниці активно вивчалися лінгвістами з кінця XIX століття та стали об'єктом зацікавлення сучасних дослідників слов'янських мов. Етикет від початкового трактування означає манеру поведінки [3,с.564]. Під цим поняттям також слід розуміти правила ввічливості та субординації, які негласно прийняті у суспільстві. А мовний етикет об'єднує у собі як поведінку мовця, так і культуру мовлення. Основними вимогами культури мовлення є виявлення ввічливості, стриманості у виразах, пошани, такту, дотримання структури мовлення: вітання, вибачення, поради, співчуття, запрошення. Це робить спілкування приємним, бажаним та культурним. Для кожної мови є своя система висловів, яка зветься мовленнєвим етикетом. Вона базується на словесному різнобарв'ї, якнайповніше репрезентуючи етнічну самобутність мови. Знання та розуміння правил культури мовлення є показником інтелігентності людини, має безпосередній вплив на сутність особистості, її розумовий розвиток, формування високої моралі.

Для кожного українця засвоєння національного мовленнєвого етикету та вміння ним користуватися відповідно до ситуації є необхідною навичкою. Сформовані багатовіковою історією норми моралі є результатом процесу становлення взаємин між людьми. Без їх дотримання неможливе існування культурних відносин у побутових ситуаціях, політичних та економічних відносинах між країнами. Отже, мовний етикет є комплексом мовних засобів, які визначають еталон мовленнєвої поведінки, сформований історично у культурних верствах народу.

У словниковому реєстрі вітання пояснюються як «слова або жести, звернені до кого-небудь під час зустрічі на знак прихильного ставлення, доброзичливості» [1,с.1223]. Привітання – це початок комунікативного процесу, елемент мовного етикету, з якого починається будь-який процес спілкування. Вітатися при зустрічі – давній звичай, який трактується як вияв уваги, дружелюбності, поваги до людей, збереження честі й гідності людини у соціумі. Структура мовного етикету властива усім культурним мовцям хоча б тому, що вона закладається з дитинства.

Розгалужений синонімічний ряд становлять слова, мовні звороти, що виконують функцію вітання: «Доброго ранку!»; «Добрий день!»; «Добрий вечір!»; «Добра ніч!»; «Доброго здоров'я!»; «Бажаю здоров'я!». Зауважу, що часто вживані формули вітання «Доброго дня!»; «Доброго вечора!»; «Доброї ночі!» не є мовною нормою, вважаються варіативними, тому не бажано їх використовувати у спілкуванні. Прикро, що велика кількість мовців вітання «Слава Україні!» вживає не у властивому йому значенні.

«Слава Україні!» - українське вітання, національне гасло. З'явилося на початку XX століття у різних варіаціях. Набуло поширення серед українців під час Української революції (1917-1921). «Слава Україні - Героям Слава!» було поширене в УПА та ОУН. У 1920 - 1930-х роках було звичним на Заході України та в українській діаспорі і відродилося після проголошення незалежності України.

Набуло популярності під час Євромайдану та російсько-української війни. З 2018 року - військово-вітання у Збройних силах України та в Національній поліції України. Отже, вітання «Слава Україні!» правильно використовувати перед початком промови, як вітання з аудиторією, а не в кінці промови, як це часто роблять оратори.

Вибачення - слова, які використовують, щоб виявити поблажливість за дрібну або велику провину. До етикетних форм вибачення належать такі: «Вибачте!»; «Пробачте!»; «Даруйте!»; «Прошу вибачення!»; «Перепрошую!» тощо. Форми «Вибачаюсь!»; «Пробачаюсь!», «Я хочу вибачитись!» є некоректними й не можуть бути рекомендовані як вислови вибачення, оскільки за своєю граматичною формою означають дію, спрямовану на себе, а не на того, у кого просять вибачення. Тобто, вживаючи форми на -сь, -ся, людина сама себе вибачає.

Етикетні форми вітання й вибачення формувалися впродовж століть, вони відтворюють культурні традиції української нації й відповідають її духовним засадам: любов, лагідність, шанобливість, привітність, увічливість, чемність, вихованість, тактовність, коректність, делікатність, приязність.

Культура мовлення - це ціле мистецтво, що являє собою не тільки мовленнєвий етикет, а й володіння фонетичними, лексичними, синтаксичними морфологічними й стилістичними засобами у межах кодифікованих літературних норм [2, с. 166-167].

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с.
2. Мацько Л. І. Стилістика української мови : підручник. К. : Вища школа, 2003. - 173с.
3. Сучасний словник іншомовних слів. укл. О. І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк. К. : Довіра, 2006. - 789 с.

Гужва Ольга Іванівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
педагогічного фахового коледжу
комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради,
olgazpk123@gmail.com

ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

***Анотація.** У статті висвітлено основні концептуальні підходи до формування риторичної компетентності майбутніх учителів початкових класів, проаналізовано особливості організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти у процесі вивчення основ риторики, обґрунтовано важливість володіння риторичною компетенцією для педагогів.*

Ключові слова: *освітній процес, комунікативна компетентність, риторична компетентність, фахова підготовка вчителя початкової школи.*

Пріоритетним напрямком розвитку нашого суспільства в ХХІ столітті стає освіта, рівень якості якої повинен відповідати сучасним потребам, запитам і тенденціям. Концепція Нової української школи формує нові підходи до навчання, які ґрунтуються на засадах педагогіки партнерства, відходу від авторитарної моделі комунікації, тому перед закладами фахової освіти стоїть завдання підготовки вчителів нового покоління, які здатні забезпечити реалізацію творчого потенціалу учнів, створити умови для розвитку у дітей вмінь критично мислити, діяти, навчатися впродовж життя.

Відповідно до запитів суспільства сучасний педагог повинен думати системно, виражати своє ставлення до світу, поважати думки інших, володіти мовленнєвими стратегіями, бути готовим до публічного виступу перед колегами, конструктивного спілкування з учнями і їх батьками. Оскільки найважливішим засобом професійної діяльності вчителя є слово, його мовлення, тому одне із актуальних завдань професійної підготовки - формування риторичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, володіючи якою, педагог може реалізувати себе як переконливий мовець і досягти успіху в професійній діяльності.

Питанню формування у майбутніх учителів комунікативної компетентності, навичок красномовства приділяли увагу такі науковці, як: А. Алексюк, О. Біляєв, А. Бодальов, Н. Голуб, Л. Горобець, А. Капська, О. Кучерук, Л. Мацько, В. Нищета, Л. Паламар, Г. Сагач, О. Семенов, О. Савченко та ін.

Хоча проблема формування риторичної компетентності майбутніх учителів не нова, відображена в педагогічній літературі, її окремі аспекти потребують висвітлення та аналізу. Мета статті - розкрити значення й особливості формування

риторичної компетентності майбутнього вчителя початкової школи у процесі вивчення дисципліни «Основи риторики».

Для НУШ потрібні фахівця з ґрунтовними знаннями, вчителі-професіонали, здатні майстерно володіти і оперувати словом, педагоги з високими моральними якостями. Практика засвідчує, що вчитель завжди виступає комунікативним лідером, а комунікативна компетентність учителя розглядається як здатність ефективно використовувати професійні знання для вирішення педагогічних задач у процесі спілкування на підставі володіння мовною, мовленнєвою й риторичною компетенціями.

Дослідник Л. Горобець виділяє риторичну компетентність як найвищий рівень комунікативної компетентності, що забезпечує риторичну діяльність людини як здатність свідомо створювати, виголошувати й рефлексувати авторсько адресний текст відповідно до мети та ситуації публічного мовлення [2, с. 24].

В. Герман вказує, що риторична компетенція вчителя – усвідомлене й мотивоване використання вчителем риторичних засобів у поєднанні з його інтелектуальними, духовними, моральними якостями з метою переконання, емоційного впливу на слухачів, створення діалогової взаємодії [1, с. 19].

Включення в освітню-професійну програму підготовки вчителів початкових класів у педагогічному фаховому коледжі Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії дисципліни «Основи риторики» за кредитно-модульною системою навчання дає можливість вирішувати проблему ціннісного і цілісного підходу до формування комунікативної компетенції майбутнього вчителя, критеріями якої є: теоретичні знання дисципліни лінгвістичного циклу, практичні вміння (гностичні, проєктувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні) та навички, що засвідчують сформованість риторичної компетенції як складової комунікативної компетенції сучасного педагога.

Риторика як класична наука про ораторське мистецтво і красномовство вчить мислити, висловлювати логічно думки, виховує відчуття слова, формує естетичні смаки, педагогічну майстерність. Пошук нових шляхів, ефективніших форм навчання є запорукою успішної підготовки майбутніх педагогів. У сучасному освітньому процесі надзвичайно важливо забезпечити не просто засвоєння теоретичних знань під час навчальних занять, а формування практичних умінь і навичок у здобувачів освіти.

Поділяємо думку С. Толочко, яка визначає три компоненти риторичної компетентності у підготовці вчителів:

- мотиваційно-ціннісний (професійно-педагогічні цінності та інтерес до риторичної діяльності);
- когнітивний (знання предмета та структури риторики; знання законів, функцій, базових категорій риторики);

- діяльнісно-креативний (професійно-гуманістичні вміння управління комунікативним процесом та здійснення бажаного впливу на аудиторію; уміння використовувати риторичні знання в професійно-педагогічній діяльності, соціально-культурному житті та публічній сфері) [3, с.56].

Перший компонент риторичної компетентності є стрижневим, бо від того, наскільки мотивованим є вчитель, залежить зміст і характер його педагогічної діяльності. Забезпечується він стимулюванням навчальної діяльності здобувачів освіти, формуванням пізнавального інтересу, потреби в самовдосконаленні та самовираженні; залученням до інтелектуальної й творчої діяльності; створенням позитивного емоційного настрою під час навчання; заохоченням до різних видів навчально-дослідної, пошукової роботи; участю в психологічних тренінгах, вебінарах, конференціях, організацією онлайн і офлайн зустрічей з майстрами слова. Вважаємо, що особливий акцент треба робити на створенні умов, що істотно підвищують мотивацію здобувачів освіти до навчання і сприяють формуванню фахівця, здатного до самостійної професійної діяльності.

Реалізація когнітивного компоненту риторичної компетентності майбутнього педагога передбачає засвоєння базових риторичних понять і законів риторики, має практичне спрямування на опанування методики, тактики і стратегій переконливого мовлення майбутнього вчителя з урахуванням форм, типів, жанрів мовлення в різноманітних педагогічних ситуаціях.

Діяльнісно-креативний компонент риторичної компетентності майбутнього фахівця забезпечується риторизацією освітнього процесу, формуванням практично-риторичних і комунікативно-риторичних педагогічних здатностей, а саме: уміння використовувати риторичні знання в педагогічній діяльності, соціумі; навички позитивного професійного впливу на аудиторію та окрему особистість; володіння технікою створення контакту, утримання уваги слухачів, керівництво педагогічним спілкуванням, використання ораторських прийомів; вміння розв'язувати комунікативні завдання в різноманітних ситуаціях професійного спілкування засобами риторики. На третьому етапі здобувачі освіти самостійно створюють, виголошують й аналізують власні творчі проекти. Вони готують різножанрові усні виступи (розповідь, доповідь, лекція, повідомлення, промова) на професійну тематику з урахуванням соціально-психологічної, вікової характеристики аудиторії, дотриманням композиційних особливостей, основних етапів підготовки текстів промов, а також з використання ефективних засобів активізації сприймання й уваги слухачів.

Працюючи в умовах змішаного навчання, використовуючи нові інформаційні технології, сучасні можливості комунікації, допомагаємо здобувачам освіти реалізувати свої можливості, спонукаємо до засвоєння нових знань і практичних навичок, практикуємо використання інтерактивних методів навчання, що забезпечують формування риторичної компетентності майбутніх фахівців, наприклад:

1. проблемні та інтегровані лекції із застосуванням техніки зворотного зв'язку, пошукові семінари з метою занурення здобувачів освіти в системну роботу з риторичної культури;
2. тренінгові заняття, спрямовані на особистісний розвиток майбутнього педагога шляхом набуття відповідного досвіду власної риторичної діяльності в процесі групової взаємодії; творчі практикуми з використанням ментальних карт для візуальної репрезентації ідей, думок; технології модельованого навчання (рольова гра, кейс-метод, мікро-виступи на задану проблемну тему, самопрезентація тощо);
3. дискусії, дебати з метою формування у майбутніх фахівців навичок вести бесіду, поважати думку інших, аналізувати педагогічні ситуації (наприклад, прийом «Шість капелюхів мислення» передбачає дотримання відповідного режиму мислення, вчить працювати в команді, застосовувати елементи брейнстормінгу);
4. проєктна діяльність здобувачів освіти у створенні різних видів і жанрів красномовства (ознайомлення з темою проєкту, складання плану, класифікація, узагальнення та систематизація зібраних даних, вибудова моделі свого виступу, оформлення матеріалів належним чином і презентація результатів своєї діяльності);
5. творча самостійна робота, пошуково-дослідницька діяльність з проблем педагогічної взаємодії (виконання риторичних завдань «Риторичне дослідження», «Вправний оратор», «Риторичний аналіз тексту», «Сторітелінг», «Доведення чи спростування», «Аргументи і факти», які передбачають осмислення та цілеспрямовані дії здобувачів освіти на основі використання набутих знань, умінь і навичок).

Свої досягнення здобувачі освіти можуть реалізувати на педагогічній практиці. Зазначимо, що ефективними формами роботи є проведення навчальних і виховних занять, батьківських зборів, консультацій, структурування виступів відповідно до жанрових різновидів і аудиторії; аналіз різноманітних педагогічних ситуацій, вправи на активізацію уваги слухачів, на рефлексію, які сприяють формування риторичної компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Переконані, що вивчення основ риторики в педагогічному фаховому закладі освіти сприяє формуванню у здобувачів освіти креативного мислення, комунікативних здібностей та є одним із важливих чинників формування риторичної компетентності майбутнього фахівця.

Методика роботи, побудована на формуванні у студентів мотиваційно-ціннісного, когнітивного і діяльнісно-креативного підходів з основ риторики, сприяє не лише опануванню сумою теоретичних знань, умінь, а формує риторичну компетентність, здатність керуватися набутими знаннями й уміннями, готовність

використовувати набутий досвід у подальшій педагогічній діяльності. В умовах демократизації та гуманізації освіти, подальшої уваги потребують педагогічні розвідки щодо розробки та впровадження таких моделей риторичної підготовки, які сприятимуть становленню конкурентоспроможних фахівців у контексті НУШ.

Список використаних джерел:

1. Герман В. В. Риторична культура вчителя в академічному просторі: навчальний посібник. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 190 с.
2. Горобець С. І. Використання елементів практичної риторики на заняттях мовознавчих дисциплін. Українська мова і література в школах України. 2020. №6. С. 24–25.
3. Толочко С.В. Формування риторичної компетентності викладачів у післядипломній педагогічній освіті. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка, 2020, № 13, с. 51–59. С.56.

Драгуняк Богдана Сергіївна,
студентка III курсу відділення «Початкова освіта»
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича,
bogdanadraguniak@gmail.com
Науковий керівник - Дацюк Р. Б.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Анотація. У статті розглянуто шляхи вдосконалення культури професійного мовлення майбутніх педагогів. Запропоновано практичні вправи, що сприяють розвитку мовленнєвої компетентності та підвищенню якості освітньої взаємодії.

Ключові слова: майбутній учитель, комунікація, професійне мовлення, мовленнєва культура.

Україна сьогодні переживає нелегкий період: продовжується боротьба не лише на полі бою, виборювання триває і на мовному фронті. Швидке поширення англіцизмів, втручання суржику, викорінення питомо українських слів – усе це стає на заваді розвитку та самоствердження нашої мови. «Як парость виноградної лози, Плекайте мову... Політь бур'ян. Чистіше від сльози вона хай буде...», - писав М. Рильський. І не дарма писав, адже кожна країна має свої національні атрибути, так звані, «індикатори». До таких «індикаторів» ми відносимо мову, історію, культуру, традиції та державні символи. Саме за допомогою них ми можемо відрізнити португальця від американця, грека від німця, а українця від француза.

Важливу роль у формуванні розуміння значущості цих національних атрибутів відіграє комунікація у сім'ї і, звісно, у школі, де дитина проводить більшість свого часу щодня. У світі, де інформація поширюється з надзвуковою швидкістю, саме якість мовлення вчителя стає вирішальним чинником ефективності освітнього процесу. Але чи всі майбутні педагоги володіють досконалою літературною мовою?

Сучасні дослідження демонструють тривожну тенденцію: багато студентів педагогічних спеціальностей мають труднощі у формуванні чіткого, структурованого, а головне – живого мовлення. Монотонність, надмірне використання канцеляризмів, вузький словниковий запас – усе це знижує авторитет учителя, ускладнює взаємодію з учнями та перетворює уроки на суху лекційну формальність.

Теоретичні засади професійного мовлення педагога досліджували багато науковців – від класиків лінгвістики до сучасних риторів. Наприклад, Г. Сагач наголошує на риториці: без харизми голосу і варіативності інтонації слова педагога стають «мертвими». *«Існують різноманітні вправи, що сприяють формуванню та розвитку навичок вправного послуговування технікою мовлення, такими її складниками, як голос, дикційна виразність та чіткість, правильне дихання, інтонація, жести та міміка»* [1, с. 97]. А. Богуш та Л. Мацько акцентують увагу на граматичній коректності та логічності викладу.

Дослідити основні шляхи вдосконалення культури професійного мовлення майбутніх педагогів, враховуючи сучасні вимоги до освітньої комунікації.

Культура професійного мовлення – це сукупність мовленнєвих навичок, що забезпечують ефективну комунікацію між учителем та учнем. Регламентується ця комунікація літературними нормами (орфоепічною, лексичною, граматичною, стилістичною, орфографічною, пунктуаційною) у щоденному усному та писемному спілкуванні.

Мовлення є основним робочим інструментом педагога. Висока мовленнєва компетентність сприяє створенню продуктивного освітнього середовища та розвитку критичного мислення в учнів. Але спостерігаючи за професійним мовленням майбутніх вчителів, можна помітити низку недоліків, а саме: недостатня увага розвитку ораторських навичок; відсутність систематичної мовленнєвої практики в реальних комунікативних ситуаціях; невміння зауважувати та коригувати власні мовленнєві помилки. Ці проблеми характерні не лише для студентів педагогічних спеціальностей, а й для молодії української еліти загалом. Єдина відмінність у тому, що педагог не має права нехтувати недоліками свого мовлення. На нього покладена велика відповідальність – виховання майбутнього покоління українців.

У час цифрових технологій необхідно переглянути традиційні підходи вдосконалення мовленнєвої культури та впроваджувати нові, нестандартні методи. На основі цієї інформації пропонуємо такі шляхи вдосконалення професійного мовлення:

1. Лінгвістичний фітнес.

Мовлення потребує тренувань так само, як і тіло. Для цього майбутнім педагогам варто впроваджувати такі щоденні вправи:

а. «Вербальна гімнастика»: повторення складних слів, словосполучень та речень зі швидкістю диктора.

б. «Риторичні марафони»: розігрування імпровізованого діалогу на випадкову тему.

с. «Емоційні експерименти»: читання текстів з різним емоційним забарвленням (гнів, захоплення, сум, здивування тощо).

2. Акторська майстерність у дії.

Діяльність педагога певною мірою споріднена з професією актора. Використання театральних технік допомагає розширити мовленнєвий діапазон:

а. «Словесна міміка»: уміння змінювати темп, силу голосу та інтонацію відповідно до контексту.

б. «Рольові імпровізації»: навчання через зміну мовленнєвих стилів (наприклад, пояснення наукової теорії для дітей, підлітків і дорослих з різним рівнем підготовки).

3. Цифрова риторика.

Компетентісний педагог повинен орієнтуватись в уподобаннях молоді. Сьогодні все більше вчителів ведуть власні блоги або подкасти, розповідаючи про складні освітні теми простою мовою. Це не лише розвиває структуру мовлення, а й привчає до публічного мовлення без страху камери.

4. Дебати без підготовки.

Чітке мовлення – це показник швидкого мислення. Практикуючи дебати, студенти мають змогу сформулювати вміння швидко орієнтуватись у різноманітних ситуаціях, що є досить корисним у професії вчителя, адже сприяє формуванню та розвитку вміння працювати з контраргументами та зберігати логіку висловлювань.

Отже, удосконалення культури професійного мовлення майбутніх учителів є обов'язковою частиною їхньої професійної підготовки. Цей процес потребує комплексного підходу, який поєднує теоретичну підготовку, практичні вправи та інтеграцію новітніх технологій в освітній процес.

Лише педагог, який майстерно володіє мовленням, здатний зацікавити, мотивувати та надихати своїх учнів. Мовна компетентність також є важливим фактором формування суспільних цінностей, збереження національної ідентичності та розвитку якісної освіти. Саме тому вдосконалення культури мовлення має стати одним із пріоритетних напрямів підготовки майбутніх педагогів.

Список використаних джерел:

1. Культура усного професійного спілкування. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/1059050248824/dokumentoznavstvo/kultura_usnogo_profesijnogo_spilkuvannya (Дата звернення 08.02.2025)

2. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретична і дидактична філологія: надбання, проблеми, перспективи розвитку» URL:https://eportfolio.kubg.edu.ua/data/conference/8775/document.pdf?utm_source=chatgpt.com (Дата звернення 09.02.2025)

3. Фенцик О. М. Комунікативна культура педагога: сутність та шляхи її формування у процесі професійної підготовки. Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2019. Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 2 (10). С. 191-193. URL: [http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5167/1/Communicative %20teacher %20culture %20the %20essence %20and%20 ways %20of %20its %20formation %20in %20the %20process %20of %20vocational %20 training.pdf](http://dspace-s.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5167/1/Communicative%20teacher%20culture%20the%20essence%20and%20ways%20of%20its%20formation%20in%20the%20process%20of%20vocational%20training.pdf) (Дата звернення 08.02.2025).

Ісакова Валентина Сергіївна,

к.пед.н., викладач вищої категорії, викладач-методист

Відокремленого структурного підрозділу

«Полтавський фаховий коледж НУХТ»,

valentinaisakovaa@gmail.com

ТВОРЧИСТЬ МАРІЇ БОЙКО В КРАЄЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ

Заняття з української літератури – важливе підґрунтя для виховання в молодого покоління патріотичних почуттів, формування активної життєвої позиції, сприяння усвідомленню свого громадянського обов’язку на основі національних і загальнолюдських духовних цінностей.

Під час вивчення теми «Література рідного краю» викладач має змогу використовувати всі можливості красного письменства, щоб ознайомити студентів з історією, найбільш репрезентативними постатями та художніми явищами регіону.

До збирання краєзнавчого матеріалу та відомостей про письменників-земляків долучаються здобувачі освіти I–II курсів. Активна систематизація біографічних відомостей про митців, різнобічний аналіз творів, добір цитатного матеріалу допомагають розвивати в них почуття прекрасного, повагу до надбань рідної землі, любов і повагу до батьків, родини, роду, історичного минулого. У результаті такої діяльності студенти усвідомлюють місце свого краю (мовимо тут про Полтавщину) у національному культурному контексті, виокремлюють персоналії земляків, імена яких увійшли в скарбницю української літератури. З-поміж них – козацькі літописці Самійло Величко і Григорій Граб’янка, поет-філософ Григорій Сковорода, фундатор нової української літератури Іван Котляревський, автор першого соціально-психологічного роману Панас Мирний, поети Володимир Самійленко, Михайль Семенко, Микола Зеров, Михайло Орест, творець усмішок Остап Вишня, видатні прозаїки Василь Барка, Павло Загребельний Олесь

Гончар, брати Тютюнники та багато інших. Висока концентрація митців слова в краї, – вихідців із нього і місцевих мешканців, – дала підстави Миколі Вінграновському назвати Полтавщину «золотим престолом» української літератури.

Занурившись у відомості з краєзнавства, студенти мають усвідомлювати нерозривність традиції, представлену культурною спадкоємністю сучасних письменників, які живуть і працюють у регіоні. Серед них – відома поетеса, журналістка, громадська діячка Марія Бойко.

Мета дослідження – сформувати літературний портрет мисткині на основі біографічних відомостей та систематизації тематичних і жанрових особливостей її творчого доробку, визначити освітньо-виховний потенціал поезії відомої краянки.

Народилася Марія Володимирівна Бойко 26 грудня 1976 року в Полтаві. Рід нашої землячки давній. Один із її пращурів – козак Мусій Чайка. Документ, що засвідчує цей факт, зберігається й донині в сімейному архіві. Батько майбутньої поетеси, Володимир Васильович, був військовослужбовцем. Мати, Алла Семенівна, яка працювала інженеркою і займалася громадською роботою. Олена Радутна в бібліографічному досьє про Марію Бойко зазначає, що виховували майбутню поетесу «як квіточку», у сонячному світлі любові, у світі абсолютної свободи вибору власних вчинків, заборон просто не існувало. Вона вчилася на власних помилках, раділа своїм, хай і невеличким, здобуткам та успіхам. Багато часу Марійка проводила в бабусі. Саме бабуся першою помітила римування дівчинки і почала записувати віршики онучки. Про справжні вірші на той час навіть не йшлося. Сама поетка згадувала: «Адже весело – звернутись до бабусі маленьким віршиком! Вона навіть почала їх записувати... На щастя, той зошит загубився. Свідома поезія прийшла набагато пізніше» [4, с. 5].

Марія навчалася в Полтавській школі № 6, любила літературу, географію, математику. Класний керівник – учитель математики Олена Крюкова розповідає про свою вихованку: «Допитлива, компанійська, завжди цікавилася математикою, особливо інтегралами. Навіть коли закінчувався урок математики, а в Марії зринали в душі поетичні рядки, вона їх записувала після формул у зошиті». Прикметно, що Олена Юріївна згодом написала музику до низки пісень на слова талановитої учениці.

Після школи Марія Бойко вступила до Полтавського сільськогосподарського інституту, згодом перевелася до Харківського фінансово-економічного інституту, який закінчила в 1996 році, а через два роки взялася опановувати історію в Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка. «Історичний факультет прийшов пізніше, із розумінням того, що мені не до душі економіка. Коли я зрозуміла, що вірші – моє покликання, з'явилася думка про гуманітарну освіту. Мене завжди цікавила історія. Якщо я помилюся в орфографії чи пунктуації, то мене виправлять. Помилитися в історичному контексті це вже серйозніше», – зазначає поетеса [4, с. 7]. Фахові знання про минувшину рідного краю, України і світу прислужилися їй як журналістці, авторці культурологічних програм і фільмів.

Перший вірш «Вальс, вальс, вальс...» Марія написала про маму і для мами в 11 років. А 1994 року з'явилася дебютна поетична книжка – «Мелодії сопілки», у якій було зібрано поезію про рідну землю, – мальовничу Полтавщину, швидкоплинну Ворсклу, синій Дніпро, мінливу красу Чорного моря, про духовність, про звичайне людське щастя, – наповнені оптимізмом, енергією молодого життя і тонким ліризмом. До шести із них Олена Крюкова написала музику.

З дитинства Марія Бойко захоплювалася генієм Тараса Шевченка. Поет, який своїми віршами збудив національну свідомість українців, став для неї високим зразком самовідданого служіння Батьківщині. Глибоке патріотичне почуття відобразилося в поезії «Українцям», присвяченій Кобзареві [4, с. 11].

Нині Марія Бойко – авторка більше 4000 віршів. У її творчому доробку поетичні збірки про рідний край, багату землю України, щирих і добрих людей, особиста лірика: «Мелодії сопілки», «Струни душі», «Промінь сонця», «Мінливі настрої весни», «Квітка папороті», «Сонячне коло».

Поети різні. В кожного свій голос.

Допоки люди серцем чують їх,

Допоки квіт рясний буя навколо,

Я прагну, щоб і мій рядок не стих, –

таке творче кредо Марія Бойко формулює у вірші «Духмяний трунок».

У своїх творах поетеса порушує низку актуальних соціальних, екологічних, духовних проблем сучасності. Маріїна поезія дає естетичну насолоду, збагачує інтелект, емоційно наснажує.

Марія Бойко – відома піснярка. Побачили світ аудіо- та CD-видання пісень на її слова у виконанні Раїси Кириченко, Богдана Сташківа, Миколи Свидюка, Степана Гіги, Ольги Добрянської, дуету «Горлиця», Валерія Соколика, Олега Марцинківського, дуету «Доля», гурту «Краяни», Геннадія Рагуліна і багатьох молодих митців в Україні і за кордоном. Її творчість приваблює композиторів і виконавців передусім широтою і красою образів, «тією чарівною силою, що викликає в душі людській найскладніші, найтонші, найглибші асоціації, почуття, думки, прагнення» [4, с. 30].

Марія щирим серцем любить свою країну. Уклавши збірку поезій «Промінь сонця», вона написала: «Присвячую мої вірші тобі, моя Україно!» Любить поетеса і свій народ, який живе піснею, споконвічними традиціями, рідною мовою. У поезії «Не забувай» читаємо рядки, що є повчальними для нас, для молодого покоління:

Не забувай ніколи рідну мову.

Не забувай любити свою неньку...

Не забувай ніколи Україну,

Її пісні і вроду калинову,

Її людей і тепле рідне слово,

Своє коріння і свою родину [2, с. 34].

Слово Марії Бойко глибоке й розкуте, палке і правдиве, шире й відверте, сповнене надії й оптимізму, звернене до тих, хто береже в душі тисячолітні народні традиції. Патріотичні твори допомагають виховувати покоління, свідоме родинних цінностей і шани до свого народу. Так, збірка «Сонячне коло» адресована молоді, поколінню, яке зараз творить історію країни.

У збірці «Моя Україна – це любов моя!» представлені твори соціальної й патріотичної тематики, у яких відображені і питання розбудови нашої держави, і пам'ятні дати нашої історії та сьогодення. Багато поезій присвячено Полтаві – натхненному серцю рідної України. За словами авторки, «у Полтаві й про Полтаву писати надзвичайно легко». Не залишився поза увагою поетеси й образ Марусі Чурай, чия постать упродовж усього життя була для неї «самим уособленням української народної пісні». Та й сама Марія Бойко багато в чому схожа на легендарну піснетворку, передусім – безмежною любов'ю до України, до її історії й пісні, прагненням озвучити й оспівати добу, в якій довелося жити. Вона – наче Чураївна ХХІ століття [4, с. 15].

Поезії полтавки спонукають читача до бажання жити в гармонії з навколишнім світом та самим собою. Відомо, що патріотизм починається з любові до батьківської хати, до матусиної колискової, до сім'ї, до рідного слова. Усе це формує поняття «малої батьківщини». Згодом приходить усвідомлення себе сином чи донькою великої Батьківщини – України, гордості за її славне минуле і розуміння того, що треба навчатися, працювати для її майбутнього. Адже доля України залежить від тих, хто сьогодні сидить за партами, від національної свідомості її громадян. Саме тому патріотичне виховання на основі дослідження й вивчення літератури рідного краю повинне посідати одне з провідних місць в освітньо-виховному процесі.

Список використаних джерел:

1. Бойко М. В. Моя Україна – це любов моя! : вірші / М. В. Бойко. – Полтава: АСМІ, 2008. – 486 с.
2. Бойко М. В. Промінь сонця : поезія / М. В. Бойко. – Полтава : Полтава, 2002. – 156 с.
3. Лисенко А. В. А світ чекає на добро...(Про поезію Марійки Бойко) // Постметодика. – 1995. – № 10. – С. 10-11.
4. Радутна О. Г. Осяяна талантом, красою, добротою: до ювілею української поетеси, журналістки, заслуженого діяча мистецтв України М. Бойко : бібліографічне досьє / упорядник О. Г. Радутна; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеса Гончара. – Полтава, 2016. – 40 с.

Каплиста Валерія Миколаївна,
студентка I курсу
ННІ права і соціальних технологій
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
Науковий керівник – к.філ.н., доц. Ковальова І. О.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ В УКРАЇНІ

Молодіжний сленг є важливим соціолінгвістичним явищем, яке відображає світогляд, комунікаційні особливості та культурні впливи, притаманні певному поколінню. Він постійно оновлюється, збагачується новими словами і виразами, що з'являються під впливом зовнішніх чинників, зокрема соціальних мереж. У сучасному світі саме цифрове середовище відіграє ключову роль у поширенні й популяризації нових слів і фраз серед молоді, що значно впливає на мовні тенденції в Україні.

Соціальні мережі, такі як TikTok, Instagram, Telegram, Twitter, Facebook, стали основними платформами, де зароджується і поширюється молодіжний сленг. Завдяки швидкій комунікації, вірусному контенту, мемам і челенджам, нові слова та фрази можуть за короткий час охоплювати велику аудиторію, ставати загальновідомими і навіть виходити за межі молодіжного середовища. Особливу роль у цьому відіграють блогери та інфлюенсери, які не лише вигадують нові мовні форми, а й роблять їх популярними через свої дописи, відео та стріми.

Соціальні мережі мають свою власну мову, змінюють сенс знайомих слів, на дещо інше, дещо неординарне. Багато з цих слів можна зустріти і в українському сленгу, який розвивається здебільшого за рахунок запозичень з англійської мови [1; с. 153].

Українська молодь активно використовує адаптовані варіанти слів, наприклад, «краш» (об'єкт симпатії), «рендомний» (випадковий), «флексити» (хизуватися), «токсик» (токсична людина). Часто такі слова зазнають певних фонетичних та морфологічних змін відповідно до особливостей української мови.

Ще одним важливим джерелом сленгу є професійний та геймерський жаргон. Соціальні мережі сприяють поширенню термінів, які раніше були характерними лише для вузьких спільнот. Наприклад, слова з кіберспортивного середовища («топчик», «затацити», «лузер», «дропнути»), ІТ-сфери («крашнути», «баг», «юзати»), кінокультури та фендомів («канон», «спойлерити», «шипирити») активно проникають у повсякденне мовлення молоді.

Особливістю українського молодіжного сленгу є також творення нових слів шляхом словотворчих процесів. В інтернет-середовищі активно використовуються

такі механізми, як афіксація («зашкварний», «позитивчик», «крінжовий»), скорочення та аббревіація («збс» – «забезпечений», «тупо лол» – смішно), фонетична гра («пруф» – доказ, «паляниця» як тест на мовлення), а також злиття слів («паляний» – від «палити» в значенні розкривати щось).

У соціальних мережах широко застосовується мемна лексика, що базується на популярних відео, картинках чи висловах, які швидко стають частиною молодіжної культури. Такі вислови, як «це фіаско, братан», «яке твоє діло?», «хто ми? блогери!», спочатку виникають у вузькому контексті, але згодом поширюються і в повсякденному спілкуванні.

Попри позитивні аспекти сленгової комунікації, такі як збагачення мови, розвиток креативного мислення та вираження емоційності, надмірне використання сленгу може мати й негативні наслідки. Однією з проблем є спрощення мовлення та поступове витіснення літературних норм. Молодь, звикла до скорочених і спрощених конструкцій у соцмережах, може мати труднощі у формуванні зв'язного та грамотного тексту в офіційному чи академічному стилі.

Крім того, значний вплив соціальних мереж на мовну культуру може призводити до підвищення рівня суржика, оскільки багато молодих людей використовують російськомовний контент або калькують мовні конструкції з англійської. Наприклад, фрази на кшталт «я це не шарю» (від рос. «я не шарю», тобто «не розумію»), «мене тригерить» (від англ. *trigger* – дратувати), на жаль, дедалі частіше зустрічаються в розмовному мовленні.

Перспективи розвитку молодіжного сленгу в Україні тісно пов'язані із загальними тенденціями державної мовної політики, цифрової культури. Сленг, що зароджується в соціальних мережах, впливає на формування нових норм української мови, а деякі слова можуть навіть переходити в розряд загальноновживаних. Водночас важливо зберігати баланс між використанням неформальної мови та дотриманням мовних норм у ситуаціях, які вимагають офіційного чи академічного стилю.

Таким чином, соціальні мережі відіграють вирішальну роль у формуванні та поширенні молодіжного сленгу в Україні. Вони не лише забезпечують швидку комунікацію та обмін новими виразами, а й сприяють популяризації певних мовних тенденцій. Однак важливо пам'ятати про необхідність розвитку мовної культури, підтримки грамотного мовлення та критичного ставлення до мовних змін, щоб зберегти багатство та унікальність української мови в цифрову епоху.

Список використаних джерел:

1. Козубай І. В., Хаджи А. Ю., Гудова А. В. Особливості вживання англо-мовного сленгу на позначення грошей у американських реп-текстах. *Нова філологія. Збірник наукових праць. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 82. С. 118-122.*

Климова Катерина Яківна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов
Поліського національного університету,
klimov999@gmail.com

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У НЕФОРМАЛЬНІЙ СФЕРІ СПІЛКУВАННЯ: ВИКЛИКИ, ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ТА ПРОГНОЗИ

Анотація. Автор характеризує особливості неформального спілкування, окреслює низку проблем, із якими стикається викладач української мови у процесі розвитку комунікативних якостей мовлення здобувачів вищої освіти. Важливим є висновок щодо провідної ролі філолога як мовленнєвого зразка у закладі вищої освіти, який сам прагне професійного комунікативного та педагогічного самовдосконалення.

Ключові слова: комунікативні якості мовлення майбутнього фахівця, культура мовлення, неформальне спілкування, освітнє середовище.

Культура мовлення як одна із визначальних характеристик мовної особистості майбутнього фахівця у ЗВО певною мірою сформувалася на попередніх рівнях освіти, тому доцільно говорити про *розвиток* культури мовлення у таких її комунікативних якостях, як правильність, чистота, багатство, точність, доречність, доступність, логічність, стислість, виразність, впливовість. Полісуб'єктне середовище університету з усіма його структурними компонентами, а відтак і різноманітною за своїм призначенням комунікативною взаємодією, надає здобувачам вищої освіти унікальну можливість для професійно спрямованого навчання, саморозвитку та самовиховання, для набуття практичних навичок результативної формальної комунікації, для дружнього, толерантного, взаємно збагаченого емоційного спілкування. Студентоцентричний, компетентнісний та комунікативно-діяльнісний підходи як провідні у вивченні курсу ділової української мови передбачають постійний моніторинг комунікативних якостей мовлення майбутніх фахівців як на аудиторних заняттях, так і під час невимушеного спілкування на перервах, на заходах, ініційованих студентським братством тощо. Зважаючи на *актуальність* проблеми розвитку культури мовлення здобувачів вищої освіти, *метою* публікації вбачаємо стисле окреслення проблем, які виникають у процесі неформального спілкування в ЗВО, а також шляхів їх вирішення і перспектив подальших досліджень у зазначеній площині.

Неформальну сферу спілкування можна по праву назвати рушійною силою будь-якої соціальної взаємодії. Якщо формальне спілкування є цариною реалізації репрезентативної функції мови, а також гносеологічної, націєтворчої, державотворчої, імпресивної функцій, то неформальне спілкування передбачає емоційний фон

розмови, де «сила слова» зростає за рахунок технічних засобів увиразнення (властивостей голосу, пауз, наголосів, інтонацій, темпу мовлення, міміки, жестів). Відтак під час неформального спілкування реалізуються такі функції мови, як мислеоформлювальна, емоційно-експресивна, естетична, фатична, метамовна, виховна, а також головна – комунікативна, оскільки мова є визначально засобом спілкування. Дослідники Ж. Крисько та О. Скишляк виділяють такі *ознаки неформальних комунікацій* в установах (рівною мірою вони характеризують і ЗВО як освітню установу):

1. Спонтанність комунікативних актів.
2. Стихійність вибору учасників спілкування.
3. Формування «малих груп» на основі дружби, спільних інтересів, хобі, симпатій.
4. Потужність та різноманітність інформації та її інтерпретація комунікантами.
5. Розмовно-просторічне мовлення [1, с. 133].

Розглядаючи неформальне спілкування крізь призму контексту, В. Савінов слушно зауважує, що *формальність-неформальність* у соціальній психології – категорії, які перетинаються: наприклад, розмови між членами колективу можуть мати функціональне (службове) спрямування, а можуть бути дружніми, чуттєвими, емоційно маркованими. Тому доцільно враховувати такі різновиди контекстів спілкування, запропоновані науковцем, як: повсякденний, інтимний, спеціальні (конфесійний, розважальний, мистецький, психотерапевтичний, мережевий) [2]. Наголосимо, що вищеназвані контексти стосуються і культуромовної площини спілкування здобувачів вищої освіти як майбутніх фахівців.

Розвиток комунікативних якостей мовлення у процесі неформального спілкування в університеті стикається із низкою викликів, до яких віднесемо:

1. Перевагу англіцизмів в активному словнику молоді, зумовлену насамперед мережевим впливом.
2. Наявність інвективної лексики (образливих, лайливих слів, «матюків», доповнених відповідними непристойними жестами) – не тільки у стані афекту, а й як мовленнєва та поведінкова спілкувальна звичка.
3. Вплив регіональних діалектів на вимову, а також суржик та кальки з російської мови як залишок колоніального радянського періоду мовного геноциду.
4. Свідоме ігнорування правописних норм, особливо пунктуаційних, під час усного та письмового спілкування.
5. Обмежений набір етикетних слів для типових ситуацій спілкування.
6. Психологічні бар'єри при створенні усних висловлювань.

Названі проблеми зумовлені не тільки віковими особливостями, які згодом зникають у зрілому віці, а й постійними стресами, викликаними війною, карантинними заходами, сімейними обставинами. Не останню роль відіграє також непра-

вильний вибір «мовленнєвих авторитетів», коли зразками мовлення для студентської молоді стають харизматичні особистості із низьким рівнем культури мовлення.

Не дарма римський ритор Марк Фабієм Квінтіліан усю відповідальність за результати мовної освіти юнаків покладав на вчителів: у праці «Ораторська освіта» він закликав педагогів виховувати моральність, виробляти мовний смак, стиль мовлення, пристойні манери та вишуканість висловлювань. На нашу думку, філолог не лише навчає, а й популяризує літературну мову принаймні в закладі вищої освіти, стає прикладом для наслідування під час неформального спілкування – дружніх та ввічливих розмов на перервах, під час екскурсій, виховних заходів. Отже, педагогічна майстерність викладача, його саморефлексія, постійне самонавчання та самовдосконалення можуть значно оптимізувати процес розвитку культури мовлення здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Крисько Ж. л., Скишляк О. А. Важливість неформальних комунікацій в управлінні бізнесом // Економіка та управління підприємствами. Випуск 32. 2019. С. 131 – 136. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/32_2019_ukr/21.pdf

2. Савінов В. В. Контексти спілкування особистості та особливості їхнього відновлювального потенціалу / Савінов В.В. // Ракурси психологічного благополуччя особистості : зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. семінару, 9 червня 2017 р., м. Ніжин / ред. кол.: Титаренко Т. М. (гол. ред.) та ін. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 180 с. С. 144–149.

Коваленко Карина Сергіївна,

студентка III курсу

ННІ природокористування та гуманітарних наук

Національного університету «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник – к.філ.н., доц. Ковальова І.О.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Мовна культура є невід’ємною складовою загальної культури особистості та суспільства. Вона визначає рівень володіння мовними нормами, здатність до точного, виразного, логічного і доречного висловлення думок. У сучасних умовах цифровізації освіти формування мовної культури молоді набуває особливої актуальності, оскільки технологічний прогрес змінює не лише методи навчання, а й саму природу мовної комунікації.

Цифровізація освіти передбачає активне використання цифрових технологій у навчальному процесі, зокрема електронних підручників, онлайн-курсів,

дистанційного навчання, освітніх платформ та соціальних мереж. Це створює нові можливості для розвитку мовної культури, але водночас ставить перед молоддю і викладачами низку викликів. З одного боку, цифрові ресурси сприяють доступу до якісного мовного контенту, дозволяють швидко перевіряти орфографію та граматику, а також розширюють коло комунікації. З іншого боку, інтернет-середовище часто сприяє поширенню ненормативної лексики, спрощених мовних конструкцій, кальок з іноземних мов, надмірного використання аббревіатур і скорочень, що негативно впливає на культуру мовлення.

Однією з найважливіших проблем, спричинених цифровізацією, є зниження рівня грамотності через надмірну довіру до автоматичних засобів корекції тексту. Молодь дедалі частіше покладається на автокорекцію, що призводить до втрати навичок самостійного редагування та аналізу власного мовлення. Крім того, комунікація в месенджерах і соціальних мережах сприяє нехтуванню нормами правопису та пунктуації, оскільки швидкість передачі інформації стає важливішою за її грамотність. Деякі молоді люди формують свою письмову культуру на основі розмовного стилю, що веде до розмивання меж між офіційним і неформальним мовленням.

Ще одним аспектом впливу цифровізації є поширення англіцизмів та інших запозичень. Використання іншомовних термінів у технологічній, науковій і побутовій сферах часто є виправданим, але їх надмірне застосування без потреби може призводити до витіснення українських відповідників. Також спостерігається тенденція заміни вербального спілкування емодзі, мемами та гіф-зображеннями, що впливає на здатність формулювати думки у зв'язному мовленні.

Для забезпечення високого рівня мовної культури молоді в умовах цифровізації освіти необхідно впроваджувати ефективні стратегії мовного розвитку. Насамперед слід активніше використовувати цифрові інструменти, які сприяють грамотному мовленню, зокрема онлайн-словники, довідники з орфографії та пунктуації, сервіси для перевірки текстів. Важливим є також заохочення студентів до створення якісного мовного контенту, зокрема ведення блогів, написання рецензій, участі в наукових дискусіях. Викладачі повинні інтегрувати цифрові технології у навчальний процес так, щоб вони сприяли розвитку мовної компетенції, а не лише спрощували процес отримання знань.

Важливу роль у формуванні мовної культури відіграє розвиток критичного мислення. Молодь має навчитися аналізувати інформацію, що міститься в цифровому просторі, відрізняти якісний контент від низькопробного, уникати маніпулятивного впливу текстів. Викладачі й освітні установи можуть сприяти цьому, впроваджуючи курси з інформаційної грамотності, критичного читання та академічного письма.

Таким чином, цифровізація освіти є потужним чинником впливу на мовну культуру молоді, і цей вплив має як позитивні, так і негативні аспекти [1; с. 32].

З одного боку, вона відкриває доступ до сучасних інструментів навчання, а з іншого – сприяє спрощенню мовних норм і втраті навичок грамотного письма. Тому важливо свідомо підходити до використання цифрових технологій, забезпечуючи їхню інтеграцію в навчальний процес таким чином, щоб вони сприяли збереженню та розвитку мовної культури.

Список використаних джерел:

1. Базелюк О. В. Формування цифрової культури педагогічних працівників у закладах професійної освіти. *Вісник післядипломної освіти. Випуск 6(35) «Серія «Педагогічні науки»* 2018. Вип. 6. С. 23–36.

Константинова Марина Михайлівна,
викладач вищої категорії, викладач
Відокремленого структурного підрозділу
«Фаховий коледж морського транспорту
Національного університету «Одеська морська академія»,
konstantinovamarina857@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація: У статті порушено проблему формування лексичної компетентності здобувачів освіти. Надано приклади вправ і завдань, спрямованих на розвиток мовних навичок.

Ключові слова: лексична компетентність, мовна компетентність, мовна особистість.

Сучасна лінгводидактика передбачає осмислення результатів навчання через загальні і предметні компетентності. Для формування мовної особистості вагомим значення набуває лексична компетентність. У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти зазначено, що «лексична компетенція - знання і здатність використовувати мовний словниковий запас - складається з лексичних та граматичних елементів» [1; с. 174].

Лексична компетентність – «це інтегративне особистісне утворення, сформоване на основі синтезу відповідних знань, навичок, умінь, ставлень, досвіду, що дає змогу застосовувати лексичні знання в навчально-мовній практиці, у різних видах мовленнєвої діяльності й ситуативно виправдано користуватися лексичними засобами під час спілкування в умовах соціальної комунікації» [2; с. 12].

Уміння коректно формулювати висловлювання, сприймати і розуміти мовлення інших формується передусім на заняттях з української мови.

З метою формування лексичної компетентності на заняттях з української мови доречно використовувати пошукові завдання: запропонувати здобувачам

освіти знайти і виправити помилки на афішах, в оголошеннях, піснях, уривках з інтерв'ю, телешоу тощо. Такі завдання викликають зацікавленість, сприяють кращому запам'ятовуванню навчального матеріалу, до того ж спонукають до активної самостійної роботи.

Цікавим є завдання створити відеоролики за принципом «правильно-неправильно»: один учасник розмови робить лексичну або граматичну помилку, інший виправляє.

Вправи з елементами проєктної діяльності спонукають студентів проявляти творчість, демонструвати уміння знайти, обробити і узагальнити інформацію, працювати над добором мовних засобів. Одним з таких завдань є створення рекламних відеороликів, наприклад, нового продукту, туристичного маршруту, до Дня відкритих дверей коледжу, соціальної реклами, буктрейлерів. Роботу можна продовжити дослідженням особливостей комерційної, соціальної, політичної реклами. Об'єктом аналізу може бути лексика, синтаксис, «можна здійснити дослідження смислових асоціацій, які виникають у реципієнтів (певної вікової категорії чи соціального прошарку) під час сприйняття рекламного повідомлення або відповідного масиву рекламних повідомлень» [2, с.10]. Створення буктрейлерів вимагає ґрунтовної роботи з текстом твору, уважного прочитання, ретельного підбору виражальних засобів, які б викликали інтерес у глядачів.

Молодь активно використовує сленг у повсякденному спілкуванні. Це можна використати і у роботі на заняттях української мови, запропонувавши знайти літературні відповідники сленгових слів, підібрати синоніми, антоніми, розповісти історію або описати життєву ситуацію, використовуючи спочатку сленг, а потім дотримуючись мовних норм. Також можна змоделювати різні мовленнєві ситуації, у яких варто/не варто використовувати сленг. Такі завдання змушують замислитися над тим, як ми говоримо і спонукають уважніше ставитися до слова.

Вивчення фразеології є важливим для удосконалення комунікативних умінь, тому варто підбирати такі завдання, які б спонукали до активної роботи з фразеологічними словниками, формували навички доречного використання фразеологізмів у процесі мовлення. Наприклад, можна запропонувати написати твір «Як першокурсник до іспитів готувався», використовуючи фразеологічні одиниці. Це завдання, по-перше, дає можливість описати власний досвід, по-друге, сприяє збагаченню мовлення студентів. До того ж, такі твори часто є гумористичними, а це дає можливість розглянути фразеологізми як один з засобів творення комічного.

Важливо, щоб студенти навчилися добирати мовні засоби відповідно до стилю і жанру мовлення. З цією метою можна організовувати дискусії, дебати, виступи з промовами, давати можливість студентам самостійно формулювати проблемні запитання та теми для доповідей.

Отже, для успішного виконання одного з найважливіших завдань викладача української мови, яке полягає у підготовці мовної особистості – людини, «яка виявляє високий рівень мовної і мовленнєвої компетенції, шанує, любить і береже рідну мову, людину, здатну репрезентувати себе в суспільстві засобами мови» [3; с. 349], варто використовувати різноманітні форми, методи і прийоми навчальної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.

2. Кучерук О. Формування лексичної компетентності учнів у процесі навчання української мови з використанням методу проєктів. Українська мова і література в школах України. 2018. № 1 С. 26-30. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/28971> (дата звернення: 16.02.2025)

3. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах/Колектив авторів за редакцією М.І. Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2004. 400 с.

Костюченко Анастасія Юріївна,

викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»,
anastasiyakostiucenko32@gmail.com

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У статті розкриваються поняття «культура», «культура мовлення», їх взаємозв'язок. Визначено чинники, що впливають на культуру мовлення студентів.

Ключові слова: білінгвізм, культура, культура мовлення, суржик.

Культура – сукупність практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які виражають історично досягнутий рівень розвитку суспільства й людини, і втілюються в результатах продуктивної діяльності [5, с.320].

Це складна цілісність, що включає в себе знання, мистецтво, мораль, закони, звичаї, які набуваються особистістю. Майстерне володіння рідною мовою має вплив на її формування, набуття соціального й життєвого досвіду. Мовна культура не лише відображає те, що є в культурі, але й формує загальну культуру суспільства. Найголовнішою особливістю української національної культури є її різноманіття, самобутність і оригінальність.

Іван Огієнко пов'язує мову з духовною культурою особистості: «Сила нації – в силі її культури. Соборна літературна мова – найміцніший ґрунт для зросту

здорової духовної культури, а тому кожний громадянин, що хоче щастя своєму народові, мусить повсякчас працювати й для збільшення культури своєї літературної мови [2, с.43]».

Культура мовлення здобувачів освіти виявляється в мовленнєвій діяльності й тісно пов'язана з формуванням особистості.

Культура мовлення реалізується на двох рівнях: 1) дотримання мовних норм у щоденному усному й писемному спілкуванні; 2) мовленнєва майстерність, яка виявляється в умінні вибрати із наявних мовних варіантів той, що є найбільш доцільним.

З культурою мовлення насамперед пов'язують уміння правильно говорити й писати, добирати мовно-виражальні засоби відповідно до мети й обставин спілкування.

Культура мовлення утверджує такі норми:

– *лексичні* (розрізнення значень і семантичних відтінків слів, закономірності лексичної сполучуваності);

– *граматичні* (вибір правильного закінчення, синтаксичної форми);

– *стилістичні* (доцільність використання мовно-виражальних засобів у конкретному лексичному оточенні, відповідній ситуації спілкування);

– *орфоепічні* (вимова);

– *орфографічні* (написання).

Культура мовлення передбачає вибір мовцем найбільш доцільних мовних засобів для конкретної мовленнєвої ситуації. Слово може возвеличити людину й образити. Головне для культури мовлення – це те, щоб будь-яке слово, будь-який вислів вживався відповідно до ситуації спілкування і не виходив за межі дозволеного.

Зниження культури мовлення є наслідком активного використання сленгів, жаргонів, суржику. Наша мова переповнена різного роду діалектизмами, тавтологією, плеоназмами, жаргонізмами, які суттєво знижують рівень мовленнєвого розвитку. Саме тому дослідження культури мовлення є надзвичайно актуальним.

Найпоширенішими помилками у вимові, що порушують чистоту мови, є неправильний наголос (рóbлю, підéмо замість роблю, підемо), невиправдане «акання» (галасувати замість голосувати, хоча слова мають абсолютно різні значення, галасувати – здійсмати галас, сильно кричати [3, с. 158], голосувати – віддавати голос за якесь рішення, за кого-небудь [3, с. 180]; пакупка, галитися) та впливи інших мов, переважно російської. Порушують чистоту мови й лексичні засоби: просторічні, суржикові слова, канцеляризми і професіоналізми, лайливі й вульгарні слова.

Рівень культури мовлення – високий, середній чи низький – залежить від рівня загальної культури, тобто соціально-комунікативних норм поведінки. Найпоширеніші мовленнєві помилки [1, с. 8]:

- порушення логіки викладу змісту;
- збіднений арсенал лексики і стилістичних прийомів: вживаються однотипні вирази, дуже рідко – епітети, метафори, порівняння та інші виразні засоби мов;
- невміння правильно узгоджувати за змістом слова (числівники з іменниками) тощо;
- студенти майже не володіють нормами наукового мовлення (наукового стилю).

Розмовляючи між собою, студенти часто використовують сленгізми, наприклад: рвати когті (піти, втекти), здати на шару (про іспит чи залік), ганяти понти (поводити себе з викликом), пробити на ушняк (задуматися), блін, не грузи мене, мені це по барабану тощо. Поширення сленгу серед молоді самі студенти пояснюють тим, що саме мова арго допомагає їм яскравіше висловити свій емоційно-експресивний стан.

На процес формування мовної особистості впливають як певні індивідуальні особливості мовця, так і зовнішні умови. В українських реаліях найбільш потужним чинником, який визначає мовну особистість, є білінгвізм. Білінгвізм – реальна соціально-мовна ситуація, сутність якої полягає у співіснуванні і взаємодії двох мов у межах одного мовного колективу. Білінгвізмом можна назвати також специфічний стан суспільного життя, при якому спостерігається і є визнаним факт функціонування й співіснування двох мов у межах однієї держави. Джерелом білінгвізму, як правило, виступає етнічна неоднорідність самого суспільства, наприклад, існування в одній державі двох народностей, що користуються різними мовами. Через те, що в сучасному світі практично немає етнічно «чистих» держав, білінгвізм як явище набув великого поширення. Широке використання білінгвізму спричиняє до виникнення суржику, що порушує мовні норми сучасної української мови. Так, серед правничої лексики спостерігаємо такі неправильні вислови: «згідно діючого законодавства», «у вигляді кари», «договір куплі-продажу», «і так далі», «винуватий у скоєнні злочину» та інші. Проте проблема соціолінгвістичних досліджень білінгвізму часто полягає в неможливості визначити чіткі межі білінгвізму. Для білінгвізму характерним є поняття інтерференції. Інтерференційний вплив російської мови в сучасній україномовній ситуації дуже відчутний. А тому в українському мовознавстві білінгвізм розглядається у контексті російсько-української двомовної практики [4, с.2].

Білінгвізм як соціальне явище є надзвичайно поширеним у нашому мовленні, що склалося історично. Це, звичайно, великою мірою впливає на культуру мовлення в суспільстві.

Сьогодні проблема культури мовлення є надзвичайно актуальною, саме тому її вирішення має залежати як від людей, так і від держави. Досконале володіння мовою є важливим компонентом загальної культури особистості, що сприяє

грамотній підготовці фахівців у різних сферах, оскільки саме творче використання засобів мовлення повною мірою проявляє професійні обдарування особистості, сприяє її самотворенню та самовираженню.

Список використаних джерел:

1. Александрова В.О. Мовленнєва культура сучасної молоді / В.О. Александрова // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8 (ч. 2). – С. 7–11.
2. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Рідна мова / Упоряд. авт. передмови та коментарів М.С. Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2010. – 436 с.
3. Тлумачний словник сучасної української мови / за ред. проф. В.С. Калашника. – Харків: ФОП Співак Т.К., 2009. – 959 с.
4. Філіпчук М.В. Культура мовлення в умовах білінгвізму: тези / М.В. Філіпчук, Ю.А. Гриник. – Чернівці: Буковинський державний фінансово-економічний університет, 2012. – 3 с.
5. Філософський словник / За ред. В.І Шинкарука. – Друге видання (перероблене і доповнене). – К., 1986. – 796 с.

Котелевська Любов Дмитрівна,
викладач сучасної української мови,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Красноградського педагогічного фахового
коледжу Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
lyba_1965@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛЯХ

Анотація. Розглянуто вживання фразеологізмів у різних стилях української мови: офіційно-діловому, науковому, публіцистичному, художньому та розмовному; акцентується увага на важливості збереження національно-культурної ідентичності мови.

Ключові слова: національна культура, фразеологізми, функціональні стилі.

Українська мова має безліч засобів увиразнення, збагачення мовлення. До її складу входять приказки, мовні кліше, афоризми, які допомагають передати відтінки значень слів, вирізнити національну ідентичність, оригінальність та багатство.

Фразеологізми – це невід’ємний складник української мови, невичерпне джерело багатства і виразності мови, що відображає культурні та історичні особливості нашого народу. Вони дозволяють швидко та ефективно передати складні концепції та почуття і є надійною сходинкою здобутків культури, звичаїв, прагнень і сподівань народу. Фразеологізми є не лише засобом спілкування, але й частиною

національної культури та ідентичності. Фразеологія має глибинний культурознавчий характер, бо є віддзеркаленням словесних естетичних принципів і цінностей народу.

Розвиток освіти, науки та культури впливає на сферу вживання певних типів фразеологізмів. Особливо це стосується крилатих висловів, оскільки основна їх функція – вираження образності мовлення. Більшість фразеологічних зворотів розподіляються в певних структурно-функціональних стилях, виявляючи свою належність до кожного з них, мають більш яскраве експресивне чи емоційне забарвлення. Кожен стиль мовлення послуговується значним їх запасом. Стильове використання фразеологізмів залежить насамперед від наявності чи відсутності емоційного забарвлення.

У офіційно-діловому стилі мовні кліше покликані уніфікувати способи спілкування, зробити його чітким, стандартизованим, підкреслити офіційний характер висловлювання. Стійкі словосполучення вживаються як готові формули в певних документах, вони позбавлені образності та емоційного забарвлення [2; 3].

У науковому стилі частіше фігурують термінологічні сполуки, що виражають одне поняття. Використання фразеологізмів допомагає підтримувати науковий тон тексту та переконливо донести інформацію. Різні наукові формулювання, узагальнені формули законів, основних наукових положень конденсують у собі складну думку, характеризуються абстрагованістю, повною відсутністю образності. Метафоричність термінологічних фразеологізмів у таких виразах втрачається, їх значення перестає сприйматися як переносне.

Публіцистичний стиль послуговується фразеологією для створення образності та емоційної насиченості тексту, багатозначності, переносного вживання, синонімії, антонімії, омонімії. Вибір фразеологічних одиниць залежить від конкретних завдань, які вимагають жанр тексту, вияв авторського бачення. Газетна фразеологія характеризується невисоким ступенем експресії, «клішованістю» багатьох висловів. Зростає роль медійних фразеологізмів, оскільки неofразеологізми у текстах медійного дискурсу слугують не тільки засобом лаконічного, образного вираження думки, але й відображають актуальність процесів, що відбуваються у соціумі.

Фразеологізми як мовні скорочення, спрощення широко функціонують в інтернет-комунікації. Вони виникають на вебсайтах, блогах, у соцмережах і надають цікавості, допомагають актуалізувати позицію автора, емоційно впливати на реципієнта [1].

У художньому стилі фразеологізми використовуються для створення образів, атмосфери та відтворення особливого художнього світу, колориту. Зустрічаються фразеологічні неологізми, прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми, максими, сентенції, парадокси, літературні цитати, ремінісценції, етикетні формули.

Особлива яскравість фразеологізмів виявляється в живому мовленні. У розмовному стилі вживаються розмовно-побутові фразеологізми, які мають вузьку

сферу використання (усне мовлення), специфічне, дещо іронічне забарвлення. Вони підкреслюють національний колорит та наближують висловлювання до розмовного спілкування. Вислови з інших стилів мови вживаються в переносному значенні, зустрічаються професіоналізми, діалектизми, просторічні вислови.

Отже, фразеологізми виконують найрізноманітніші стилістичні функції. Вони є дуже вагомими виражальними стилістичними засобами мови, індивідуального мовлення, широко використовуються майже в усіх стилях мови (крім певних жанрів офіційно-ділового мовлення), як готові й усталені, постійно оновлювані або щойно створені образні конструкції, які містять почуттєву характеристику певних осіб, персонажів, їхніх вчинків тощо.

Список використаних джерел:

1. Видайчук Т., Плеханова Т., Грищенко О., Модифікації фразеологізмів у сучасному українськомовному мас медійному дискурсі. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45704/1/T_Vydaichuk_ZFS_28_1_2023_FUFKM.pdf (дата звернення: 13.02.2024)

2. Красуцький О. Особливості творення і функціонування фразеологізмів у офіційно-діловому та професійному мовленні. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/298175.pdf> (дата звернення: 13.02.2024)

3. Мунтян О. Фразеологія офіційно-ділового стилю української мови. URL: https://www.apfn-journal.in.ua/archive/74_2024/part_2/29.pdf (дата звернення: 12.02.2024)

Лимар Ніна Миколаївна,
учитель вищої категорії
Ліцею №252 імені Василя Симоненка
Оболонського району м. Києва,
ninalymar7@gmail.com

АКТУАЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ КЛАСИКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ЧИТАЧА

Анотація. *Українська класична література є не лише культурним надбанням, а й важливим засобом осмислення національної ідентичності, моральних цінностей та історичних уроків. Твори класиків, таких як Тарас Шевченко, Леся Українка та Іван Франко, порушують універсальні теми свободи, соціальної справедливості та духовної боротьби, залишаючись актуальними для сучасного читача. Класика формує літературний смак, виховує моральні якості та сприяє збереженню мовної та культурної спадщини.*

Ключові слова: *класична література, культура, національна ідентичність, моральні цінності, суспільство.*

Українська класична література – це не лише скарбниця художнього слова, а й дзеркало історії, культури та національної свідомості. Незважаючи на зміну епох, вона залишається важливою для сучасного читача, адже порушує теми, що не

втрачають своєї значущості. Через творчість класиків ми розуміємо національну ідентичність, моральні цінності, історичні уроки та психологію людини.

Однією з головних причин актуальності української класики є її здатність порушувати універсальні питання, що хвилюють людину незалежно від часу. Наприклад, твори Тараса Шевченка розкривають проблему соціальної несправедливості, боротьби за свободу та людської гідності. Його поезія сповнена не лише історичної пам'яті, а й глибоких емоцій, які й сьогодні знаходять відгук у серцях українців. У сучасному світі, де тривають війни, кризи та боротьба за права людини, твори Шевченка нагадують про цінність незалежності та необхідність захисту своєї землі.

Так само класика Лесі Українки залишається актуальною завдяки порушенню теми жіночої сили, боротьби за свободу та права людини. Її «Лісова пісня» – це не просто символічна казка, а глибока філософська драма про протистояння мрії та реальності, що особливо зрозуміло сучасному читачеві, який намагається знайти баланс між прагненнями та умовами життя.

Окремої уваги заслуговує творчість Івана Франка, який піднімав важливі соціальні питання, зокрема проблеми експлуатації, національної свідомості та морального вибору. Його твір «Перехресні стежки» порушує проблему корупції, байдужості влади та внутрішньої боротьби людини за справедливість – теми, що залишаються надзвичайно актуальними у сучасній Україні [1, с.178].

Класичні твори також є джерелом мови та стилю, які формують літературний смак читача. Саме завдяки їм сучасні письменники та митці збагачують власні тексти, а українська мова розвивається, зберігаючи свою автентичність. Читання класики допомагає краще розуміти еволюцію мови, культурні коди та символи, що використовуються в сучасному мистецтві.

Окрім змістовної глибини, українська класика має ще одну важливу функцію – виховну. Вона формує моральні цінності, розвиває критичне мислення та вчить розпізнавати справжню цінність життя. Багато творів розповідають про силу духу, патріотизм, чесність і людяність – якості, які необхідні для побудови розвиненого суспільства [2, с. 49].

Таким чином, українська класика залишається не лише культурним надбанням, а й живим елементом сучасного світу. Вона допомагає розуміти себе, своє коріння, суспільство та проблеми, з якими стикається кожна людина. Читаючи твори класиків, ми не лише заглиблюємося в історію, а й отримуємо відповіді на питання сьогодення, адже велика література завжди поза часом.

Список використаних джерел:

1. Жулинський, М. Г. «Українська література: творчість, критика, контексти» / М. Г. Жулинський. – Київ: Либідь, 2017. – 392 с.
2. Ільницький, М. М. «Поетика, історія, ідеологія: Студії з української літератури» / М. М. Ільницький. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. – 320 с.

Литвиненко Оксана Владиславівна,
викладач вищої категорії
закладу фахової передвищої освіти
«Дніпровський індустріальний фаховий коледж»
Міністерства освіти і науки України,
litvinenkooksana567@gmail.com

МОВНИЙ ЕТИКЕТ ВИКЛАДАЧА ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У даному матеріалі увагу зосереджено на культурі мовлення педагога – важливій складовій професійної діяльності. Окрема увага приділяється вивченню дискусійних питань, теоретичному усвідомленню і практичному засвоєнню різноманітних відомостей про мовний етикет викладача в сучасній Україні. Зроблено спробу осмислення впливу професійного мислення й мовлення викладача на рівень сприйняття знань студентами.

Ключові слова: виховання, культура мовлення, мовленнєвий етикет, спілкування,

У будь-якому навчальному закладі все починається з педагога. Педагогічна майстерність не обмежується професійними знаннями, а все більше вимірюється критеріями соціальних компетенцій, серед яких визначальними виступають морально-етичні якості, які реалізуються перш за все у спілкуванні. Слово викладача – інструмент, знаряддя праці, «полководець» людської думки. Мало досконало знати свій предмет та володіти певною термінологією, важливо ще й мати хист донести доступними поняттями тему, щоб викликати захоплення та повагу студента. Тут у пригоді стане мовленнєвий етикет - уміння чітко та доступно структурувати власні думки та висловлювання.

Мовний етикет – це національно специфічні правила мовної поведінки, які реалізуються в системі стійких формул і виразів, що рекомендуються для використання в різних ситуаціях ввічливого контакту зі співрозмовником, зокрема під час привітання, знайомства, звернення до певної особи, висловлення подяки, прощання тощо. Мовний етикет є частиною професійної етики викладача, яка виявляється у спілкуванні з колегами, зі студентами та їхніми батьками

Нині перед викладачами стоять такі проблеми:

1) Етика під час занять в умовах дистанційного навчання. Правила етикету вимагають підписувати акаунт своїм іменем і прізвищем, а також забезпечувати відеозв'язок. За законом, викладач не має права вимагати від студентів ввімкнути камеру, але може попросити про це. Студенти часто відмовляються це робити, виправдовуючись тим, що мають поганий вигляд і соромляться. Але найчастіше просто підглядають правильні відповіді чи елементарно списують.

2) Етика спілкування в умовах війни. Студенти в цей час відчувають тривожність. Дехто хвилюється за своїх рідних, які беруть участь у бойових діях або

знаходяться на окупованій території. До них слід виявляти співчуття й толерантність. Деякі студенти знаходяться за кордоном, де змушені навчатися в місцевих школах чи коледжах. Різниця у часі часто не дозволяє таким студентам повноцінно брати участь у дистанційних заняттях. До їхнього навчання слід підходити індивідуально. У більшості студентів з початком війни знизився рівень мотивації до навчання.

3) Спілкування з великими за чисельністю групами і так званими «складними студентами». Великі групи викликають великі труднощі. Не вистачає часу опитати більшість студентів під час заняття, що викликає невдоволення студентів («Я вчив, а мене не спитали»). Також індивідуального підходу вимагають «складні студенти»: агресивні, схильні до обману, до асоціальної поведінки, а також такі, що мають вади мовлення, слуху тощо.

Які ж шляхи подолання цих проблем пропонують сучасні педагоги?

- Заздалегідь планувати заняття відповідно до рівня групи.
- Готувати цікаві завдання, сюжетні розповіді, аналогії із сучасністю, враховуючи кліпове мислення, притаманне нинішнім студентам.
- Необхідно наполегливо викладати академічну програму, додаючи яскраві образи та події, приклади з життя, що мотивують до навчання. Тобто доносити до студентів, коли саме і в яких випадках їм знадобиться вивчений матеріал.
- Враховувати, що особистість студента виховується особистістю його викладача.
- Поважати у співрозмовнику Людину, берегти та розвивати її людську гідність.
- Бути щедрими на похвалу і скупими на покарання.
- Уникайте крику: він принижує вас як викладача, зменшує можливості для спілкування і свідчить не про силу, а безсилля.
- Не слід забувати, що справедливість – важлива риса педагога.
- Залишайте свій поганий настрій перед порогом навчального закладу. Псувати настрій іншим неетично.
- Не забувайте про пунктуальність. Завжди починайте заняття вчасно – це чудова звичка, а також гарний приклад для наслідування студентам.

Основними якісними комунікативними ознаками культури мовлення є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота. Викладачі завжди вимагають від студентів дотримання цих норм культури мовлення, а чи готові самі викладачі слідувати певним вимогам? Яке значення ми вкладаємо в поняття культури мовлення?

Правильність мовлення – це правильне, не перекручене розуміння понять, термінів, якими вони передають ці поняття, доречне їх уживання, зв'язок думок і понять у єдину теорію, ясність викладу.

Точність мовлення – це відповідність мовлення думкам мовця. Точним можна назвати таке мовлення, в якому слова вживаються в тих лексичних значеннях, що зафіксовані в словниках.

Доречність - це такий добір мовних засобів, що відповідає змістові, характерові, експресії, меті повідомлення. Доречність мовлення - це врахування ситуації мовлення, комунікативних завдань, складу слухачів, їхнього стану, настрою, зацікавлень.

Часто мовлення викладача псує мовленнєві помилки – порушення правил, норм і традицій слововживання, утворення граматичних форм, побудови словосполучень і речень.

Найпоширенішими мовленнєвими помилками, яких слід уникати, є такі:

- Неправильний наголос: іскра, статуя... Іноді від наголосу залежить і семантика (значення) слова, наприклад: білки - білки.

- Неправильна вимова окремих звуків. Іноді люди, що не мають вад вимови, неправильно вимовляють звуки, не дотримуючись норм орфоєпії. Наприклад, пишемо "ячня", але вимовляємо "яєшня".

- Неправильне вживання слів за семантикою. Помилки: тролейбусний білет – квиток, але екзаменаційний білет, а не квиток. Особливу увагу тут потрібно звернути на правильне вживання фразеологічних зворотів.

- Невміння розрізняти окремі морфеми в слові. Наприклад, префікси: "Він обирав капелюх в магазині" (не "обирав", а "вибирав").

- Вживання вказівного займенника "це" перед словами "який", "котрий", "коли", "де". Наприклад: "Невстигаючий – це який має двійки" (правильно: "Невстигаючий – це той, хто має двійки").

- Тавтологія – повторення спільнокореневих слів. Наприклад: "прекрасний красень", "переконливо переконати", "мити миючим засобом", "в образі автор зображує ...".

- Використання плеоназмів (слів одного значення). Наприклад: "У віршах відображена дійсність, реальне життя", "моя автобіографія".

- Слова-паразити: ну, скажімо, зрозуміло, ось, по ходу, тобто тощо.

Самоконтроль, регулярне читання класичної та сучасної літератури, робота зі словниками допомагають позбутися мовленнєвих помилок, збагатити словниковий запас. Культура мовлення людини свідчить про рівень ерудиції, виховання, інтелекту. Гарне володіння словом дозволяє рухатися кар'єрними сходами, бути душею компанії і знаходити порозуміння з людьми.

Список використаних джерел:

1. Бальцевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 335 с.

2. Семенюк О.А., Паращук В.Ю. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. Київ: Академія, 2010. - 240 с.

3. Хом'як І. Мовленнєва компетентність викладача вищої школи / І. Хом'як // Дивослово. - 2014. - № 1. - С. 13-17.

4. Шабат-Савка С.Т. Категорія комунікативної інтенції в українській мові: монографія. Чернівці: Букрек, 2014. - 412 с.

Літвінюк Ольга Володимирівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу
«Тернопільський фаховий коледж
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя»,
litvinykolja@gmail.com

РОЛЬ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦЯ З ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ У СУЧАСНІЙ ДІЛОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. У тезах висвітлено питання формування мовленнєвої культури у майбутніх фахівців з транспортних перевезень, застосування мовних надбань у діловій комунікації.

Ключові слова: ділова комунікація, мовленнєва культура, транспортні технології.

Транспортні технології є одним з важливих фахових пріоритетів для відновлення вітчизняного народного господарства. Відбудова різних галузей національної економіки неможлива без оновлення транспортної інфраструктури та логістичних ланцюгів постачання [1]. Тому професійна підготовка фахівців-транспортників у період воєнного стану є дуже актуальною проблемою [1].

У наш тривожний час Україна потребує багато висококваліфікованих спеціалістів із транспортних технологій. Тому зараз особлива увага приділяється підготовці фахівців саме цього напрямку.

На заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) для студентів спеціальності 275 Транспортні технології велика увага приділяється розвитку мовленнєвої культури. Адже добре знання мови фаху «підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в складній професійній ситуації» [2]. Мова даного фаху, як і будь-якої галузі науки, має свої мовленнєві особливості: фахову термінологію, мовні кліше, професіоналізми тощо [2]. Таким чином формується культура мовлення спеціаліста. На жаль, не всі звертають увагу на професійне спілкування, вважають, що достатньо бути професійно ерудованим.

Мовленнєва культура фахівця – це не тільки оволодіння літературною мовою, але й застосування цих знань у своєму діловому спілкуванні. Тому під час опрацювання лекційного матеріалу (24 год.) та самостійної роботи (21 год.) для вдосконалення культури професійного мовлення можна виконувати різні завдання. Ось приклади деяких з них.

Завдання 1. Побудуйте логістичні маршрути перевезення гуманітарної допомоги, використовуючи назви населених пунктів у різних відмінках.

Чоп, Стрий, Рівне, Херсон, Умань, Покровськ, Хмельницький, Житомир, Маріуполь, Дніпро, Луцьк, Ягодин, Тернопіль, Харків.

Завдання 2. Запишіть речення, виправляючи помилки у їх побудові.

Автомобільний транспорт – самий мобільний з усіх існуючих видів транспорту. Автомобільний транспорт являється самою важливою галуззю народного господарства. У діяльності автотранспорту приймають участь багато підприємств і організацій. Здійснюючи перевезення, перед автотранспортними підприємствами покладені зобов'язання.

Завдання 3. Виправте помилки у словосполученнях, запишіть їх правильно. Вкажіть, які норми літературної мови порушено.

Дякую вас, сьогоднішній день, попасти в скрутний стан, вести себе гарно, пояснююча записка, по професії, попасти у аварію, поступати в коледж, по спеціальності, рішати проблему, у слідуючий раз, другим разом.

Під час опрацювання теми *Етика ділового спілкування* велику увагу необхідно приділяти усному мовленню. Тому доречно використовувати рольові ігри, створювати діалоги, готувати виступи, презентації тощо.

Завдання 1. Відредагуйте запропонований текст, дотримуючись правил етикету. Правильний варіант запишіть.

- Це автотранспортне підприємство?
 - Так.
 - А Ярину можна?
 - Вона кудись вийшла. А ви хто?
 - А куди вона пішла?
 - Вибачте, не знаю.
 - Подивіться, може, вона в кабінеті начальника.
- Через кілька хвилин розмова продовжується.
- Алло. На жаль, її там немає.
 - Ну добре. Я ще зателефоную.

Завдання 2. Змоделюйте діалог між Замовником та Виконавцем про перевезення вантажу, використовуючи різні етикетні моделі спілкування.

Завдання 3. Доповніть подані етикетні моделі словами, що виражають різне ставлення до партнера під час спілкування з ним.

Я хочу висловити...

Я ставлюся до Вас...

Ви поводитесь як...

Із власного досвіду можна зробити висновок, що сучасна молодь не приділяє великої уваги мовленню, засмічує його сленгами, іншомовними словами, суржи-ком, та й культура мовлення низька. Тому необхідно заохочувати студентів працювати зі спеціальною літературою, використовувати професійну термінологію, брати участь у ділових заходах, конференціях тощо.

Отже, основна мета занять з української мови (за професійним спілкуванням) формувати у майбутніх фахівців культуру ділового мовлення, збагачувати мовний

етикет, будувати власне висловлювання, що відповідає певному стилю і типу спілкування. Адже тільки засвоївши відповідні, прийняті у суспільстві усні та писемні форми ділового спілкування, правила мовного етикету, здобувач фахової передвищої освіти зможе на високому рівні показати свою професійну майстерність.

Список використаних джерел:

1. Дьомін О. А., Загурський О. М., Загурська С. М. Професійна підготовка фахівців з транспортних технологій у період воєнного стану. URL: <https://eir.kristti.com.ua/storage/app/uploads/public/660/e67/298/660e67298eb5d241851716.pdf> (Дата звернення 01.02.2025).

2. Тимкова В.А. Культура фахового мовлення. URL: <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/17276.PDF> (Дата звернення 10.02.2025).

Мамчур Євген Анатолійович,
доцент, доцент кафедри іноземних мов
Уманського державного
педагогічного університету
імені Павла Тичини,
mamchur1g@gmail.com

ПРОФЕСІЙНІ ЦІННОСТІ ПЕДАГОГА У ГРОМАДЯНСЬКОМУ ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. *Розглянуто важливість формування громадянськості як інтегрованої якості особистості у процесі підготовки фахівця. Бути справжнім громадянином – це мати духовно-моральні цінності, позитивні світоглядно-психологічні характеристики.*

Ключові слова: *громадянське виховання, майбутній фахівець, педагог, ціннісні орієнтації.*

У нинішніх умовах життя і розвитку українського суспільства надзвичайно важливим напрямом в освітній галузі є громадянське виховання студентської молоді, що передбачає спрямування навчально-виховного процесу вищої школи на формування життєво значущих цінностей особистості, збагачення духовної, національної, мовної культури особистості, широке залучення молоді до громадянських цінностей та їх пізнання в процесі професійної освіти. У роки боротьби з росією за незалежність України значно поглибилось розуміння місця і ролі освіти всіх рівнів у житті українського суспільства та в житті кожної людини, в її формуванні як особистості, в розвитку індивідуальних здібностей, інтересів. У сучасних умовах важливо освітнім закладам дбати про те, щоб забезпечити підготовку конкурентоспроможного, висококваліфікованого, гармонійно розвиненого фахівця, здатного

відповідати вимогам часу. А для здійснення цього педагогу потрібно мати професійні цінності, високий рівень самоактуалізованості й громадянської зрілості, бути національно-патріотичною особистістю і професіоналом у своїй галузі.

Виховання майбутнього громадянина України - це процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що надає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною. Бути справжнім громадянином – це мати духовно-моральні цінності, позитивні світоглядно-психологічні характеристики, що зумовлені її державною самоідентифікацією, усвідомленням належності до конкретного соціального середовища, своєї країни.

Безперечно, що такі громадянські якості особистості утверджується з розвитком власної освіченості, зацікавленості, збагаченням духовної, національної, мовної культури, набуттям життєвих і фахових компетентностей, наполегливості та працьовитості.

Формуванням в індивіда моральних цінностей суспільства, відданості інтересам держави, активної громадянської і соціальної позиції, вихованням творчої особистості з високим рівнем інтелектуального і духовного розвитку приділена увага багатьох учених (В. Андрущенко, І. Бех, Т. Бутківська, О. Коберник, В. Кремень, Ю. Руденко, Ю. Сошина, О. Сухомлинська та ін.).

Ціннісні орієнтації громадянина України є одним із найважливіших утворень у структурі свідомості й самосвідомості людини і зумовлюють низку її сутнісних характеристик як особистості. Зрозуміло, що такі характеристики здебільшого спричиняються тим, що являє собою система цінностей конкретної особистості, який спектр орієнтацій у ній представлено щодо змісту, спрямованості, аксіологічної значущості, зокрема щодо моральності й гуманізму. Не менш суттєвим моментом, що зумовлює аксіологічну значущість системи цінностей, є її співвіднесеність із конкретно-історичним, суспільно-політичними, ідеологічними умовами, за яких складається певна ієрархія ціннісних орієнтацій у суспільстві в цілому та в кожній окремій особистості зокрема. За допомогою ціннісних орієнтацій, переконує Т. Бутківська, здійснюється зв'язок особистості між цінностями та поведінкою. Ціннісні орієнтації обирають на основі різноманітних норм, певних ціннісних уявлень, що функціонують в установках особи як вибіркове ставлення до сукупності соціальних і духовних благ та ідеалів, як об'єкт мети і засоби для задоволення потреб конкретної соціальної групи серед ієрархії цінностей» [1, 29 с.]. Система ціннісних орієнтацій визначає змістову сторону спрямованості особистості і становить основу її ставлення до навколишнього світу, людей, до себе, а також є основою світогляду й мотивації. Тому вони є найважливішими регуляторами поведінки людини, оскільки ціннісні орієнтації пов'язані з конкретними формами її життєдіяльності.

Сучасна система освіти і виховання в Україні перейшла на нову парадигму виховання, в центрі якої стоїть особистість в усіх її зв'язках і опосередкуваннях, формування якої є головним державним завданням. І саме питання громадянського виховання, вважає О. Сухомлинська, в якому національні цінності посідають одне з чільних місць, є першочерговим, бо проблема формування громадянина України є актуальною і вимагає невідкладного розв'язання. Виховання на основі цінностей – це провідний шлях формування особистості, її духовного світу [4, 108 с.].

На основі аналізу філософської, соціологічної та психолого-педагогічної літератури О. Коберник розкриває сутність поняття морально-ціннісної орієнтації, які трактує як спрямованість особистості на засвоєння моральних цінностей суспільства, що регулюють поведінку людини в усіх сферах її суспільного життя й орієнтацію на них у процесі задоволення своїх потреб. Систему морально-ціннісних орієнтацій розглядає як систему особистісних спрямувань стосовно наявних у суспільстві духовних цінностей [2, 140 с.]

Ціннісні орієнтації виникають у майбутнього громадянина в процесі соціальної взаємодії як неминучий і завжди унікальний продукт її психічного розвитку, як відносно стійке психічне утворення, що піддається внутрішнім коливанням та змінам і неминуче накладають відбиток на всі життєві прояви людини і є компонентом складної структури ставлень особистості до умов її існування та діяльності, пов'язуючи в єдине ціле суспільне, групове й індивідуальне у свідомості та поведінці [3]. Звісно, що власну систему цінностей особистість має сформувати, адже наявність усталених ціннісних орієнтацій свідчить про зрілість людини, є індикатором її соціальної поведінки, духовності, моральної свідомості. Особистісні ціннісні орієнтації і процеси формування громадянської самосвідомості, встановлює вплив змісту ціннісних орієнтацій на професійну спрямованість майбутніх фахівців у процесі навчання у вищому навчальному закладі. Особистісні цінності сучасної студентської молоді формуються і перетворюються в особисті.

Отже, у процесі професійної підготовки студента вкрай необхідне здійснення формування ціннісних орієнтацій щодо становлення їх як відданих громадян власної держави. Особлива роль у цьому процесі належить викладачам вищої школи України, чия громадянська позиція, національно-патріотичні якості не лише пронизують їхню суспільно-громадську та науково-педагогічну діяльність, але й водночас впливають на формування та розвиток громадянської стійкості, відданості українському народу і державі Україна майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Бутківська Т. В. Проблема цінностей у соціалізації особистості. *Цінності освіти і виховання*: наук.-метод. зб. / за заг. ред. О. В. Сухомлинської. Київ, 1997. 29 с.
2. Коберник О. М. Формування морально-ціннісних орієнтацій учнів у процесі розв'язування життєвих задач. Умань: Жовтий О. О., 2009. 140 с.

3. Сошина Ю. М. Цінності та ціннісні орієнтації в системі ціннісно- смислової сфери підлітка. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. пр. / КПНУ ім. І. Огієнка, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2013. Вип. 22. С. 531–538.

4. Сухомлинська О. В. Цінності у вихованні дітей та молоді: стан розроблення проблем. О. В. Сухомлинська. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. 108 с.

Нестеренко Наталія Василівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист,
Відокремленого структурного підрозділу
«Оптико-механічний фаховий коледж
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка»,
лауреат Державної премії в галузі освіти,
nataliyanesterenko2@gmail.com

ВПЛИВ ФЕМІНІТИВІВ НА ГЕНДЕРНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ І МОВЛЕННЄВУ КУЛЬТУРУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. У роботі зосереджено увагу на використанні фемінітивів в освітянському просторі, зацентровано увагу на тенденції фемінізації сучасної української мови у контексті Нового українського правопису 2018 року. Для ілюстрування дібрані яскраві приклади творення фемінітивів суфіксальним способом.

Ключові слова: *гендер, освіта, словотвір, суфікс, фемінізація.*

Загальні найменування осіб чоловічої і жіночої статей – активна й динамічна категорія слів української мови. Вона швидко, безперервно й прогресивно розвивається, перебуваючи у великій залежності від позамовних чинників. Особливих і рекордних змін упродовж історії розвитку української мови зазнали найменування осіб жіночої статі – фемінітиви (форми іменників жіночого роду, що позначають жінок за їхньою професійною або соціальною діяльністю). Завдяки цьому вони виокремилися на українському лексичному тлі з власною неповторною історією, становлять окрему підсистему слів і на сьогодні закріпилися у новій версії Українського правопису 2018 року.

Тенденція фемінізації сучасної української мови формує гендерно- симетричну норму. Ми безпосередньо спостерігаємо появу нової мовної якості. Думки провідних лінгвістів (О. Пономарева, І. Вихованця, К. Городенської) щодо активного вживання фемінітивів сприяють впровадженню гендерно- рівноправної мови в україномовний дискурс, зокрема і в мову освітянської спільноти.

Назви осіб жіночої статі та їхня словотвірна мотивація здавна привертала увагу дослідників як приклад мовної асиметрії, особливо морфологічної. М. Брус у статті «Фемінітивний словотвір у працях І. І. Ковалика» узагальнила історію

вивчення фемінітивів української мови з XVI ст., починаючи від перших друкованих слов'янських граматик до сьогодні [1]. Серед найважливіших набутків з досліджуваної проблеми – праці І. І. Ковалика [2, 3], С. П. Семенюк [4; 5], у яких описано словотворення фемінітивів як окремої мовної підсистеми.

На сьогодні системне вивчення та аналіз фемінітивів, їх функціонування, детальне вивчення способів їх творення, виявлення словотвірного потенціалу набуває особливого значення, адже Новий український правопис дав дозвіл вживати фемінітиви і в офіційно-діловому мовленні, що стало важливим інструментом у просуванні гендерної рівності, дозволяючи жінкам отримувати рівноправність у професійній та соціальній сферах.

В освітянській спільноті це набуває особливого значення, оскільки вчителі, викладачі та інші освітні працівники відіграють ключову роль у формуванні мовної культури та світогляду молодого покоління. Використання фемінітивів в освітніх інституціях сприяє підвищенню обізнаності учнів, здобувачів освіти та студентів щодо гендерної рівності, підкреслює важливість поваги до усіх членів суспільства, незалежно від їх статі, допомагає нормалізувати гендерно-симетричну норму, сприяє уникненню слів, які можуть сприйматись як прояв упередження або дискримінації.

Кожний період в історії фемінітивної системи української мови є своєрідним. Початок XXI ст. означений дією та посиленням давніх і виникненням нових тенденцій у формуванні іменників-назв жінок. Давніми і тривалими тенденціями є творення фемінітивів здебільшого від назв чоловіків, тобто маскулінативів, які залишаються основною словотвірною базою. Протягом усіх періодів розвитку українського мовознавства фемінітиви як похідні до назв осіб чоловічої статі за їх належністю до певного ідеологічного, політичного, філософського, релігійного напрямків, суспільних течій тощо розглядали або на певному етапі розвитку нової української мови, або аналізували лише окремі лексико-словотвірні підгрупи та форманти.

Загальні назви осіб чоловічої і жіночої статей – активна й динамічна категорія слів української мови. Загальноприйнятою на сьогодні є думка про те, що суфіксальні жіночі особові найменування на позначення жінки за професією творяться різними способами від співвідносних назв осіб чоловічого роду, оскільки через соціально-економічні причини згаданий рід заняття був притаманний спочатку чоловікам, а пізніше – жінкам.

У мовознавчих колах залишається дискусійним питання щодо потреби називати жінку за професією чи видом діяльності окремим словом, яке б маркувало жіночу стать – чи то особливими фемінними суфіксами (викладачка), чи то прикладкою (жінка-викладач). Правопис не пропонує ніяких жіночих назв посад чи професій. Він тільки подає суфікси, за допомогою яких такі назви можна утворити.

Статистичні дані свідчать про те, що поступово фемінітиви знаходять своє місце і в професійному та діловому мовленні освітян. Найпродуктивнішим способом творення фемінітивів на сучасному етапі у мовленні освітянської спільноти виявився суфіксальний спосіб. Зокрема, панівним є суфікс -к-а (вчителька, хімічка, завідувачка, директорка, міністерка, фізичка). Словотвірні типи назв осіб жіночої статі з суфіксами -ес(а), -ис(а) нечисленні. Суфікси -ес(а), -ис(а) приєднується: до повних основ іменників чоловічого роду, наприклад: поет – поетеса, критик – критикеса тощо. При утворенні жіночого відповідника за допомогою суфікса -ис(а) в основі твірного іменника відбуваються зміни – випадіння голосного, наприклад: лектор – лектриса.

Словотвірний тип з суфіксом -ин(я) непродуктивний, хоча спостерігаємо тенденцію до збільшення новотворів з цим формантом. Суфікс -ин(я) приєднується: до повних основ мотивувальних іменників чоловічого роду, наприклад: філологиня, географиня, біологиня, педагогиня, соціологиня, філософиня, шефиня тощо.

Використання суфіксів у творенні фемінітивів дозволяє легко й природно інтегрувати ці форми у повсякденне та офіційно ділове мовлення освітянина, роблячи їх більш звичними та прийнятними для широкого загалу.

Впровадження фемінітивів – це важливий крок на шляху до гендерної рівності в українській мові та культурі. Проте для повного інтегрування фемінітивів у мовлення необхідний час та підтримка з боку освітніх установ, урядових організацій та суспільства в цілому. Важливо продовжувати роботу над підвищенням обізнаності та акцептуванням цих мовних форм, адже мова відображає та формує наші соціальні реалії.

Отже, вищезазначене переконує в широкій репрезентативності словотвірної категорії фемінітивів, засвідчує її високу дериваційну спроможність і дає підстави визнати слушним висновок О. Пономарева про те, що час ламати стереотипи стосовно домінування маскулізмів у мовленні, особливо в офіційно-діловому та науковому стилях. А нове правописне регулювання сприяє проведенню різних досліджень, що аналізують частоту та контекст вживання фемінітивів.

Список використаних джерел:

1. Брус М. Фемінітивний словотвір у працях І.І.Ковалика // Вісник Прикарпатського національного університету: Філологія. – Вип. ХУ–ХУІІІ. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 19–23.
2. Ковалик І.І. Вчення про словотвір. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1961. – Вип.2.
3. Ковалик І.І. Словотворчий розряд суфіксальних загальних назв живих істот жіночої статі усхіднослов'янських мовах у порівнянні з іншими слов'янськими мовами // Питання українського мовознавства. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1962. – Кн.5. – С.3–34.

4. Семенюк С. Словотворчий та функціональний аспекти назв дружин на -ша в новій українській мові // Українське і слов'янське мовознавство: Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. Зб. наукових праць. Вип. 4. – Ужгород, 2001. – С. 475–477.

5. Семенюк С.П. Формування словотвірної системи іменників з модифікаційним значенням жіночої статі: Автореф. дис. канд. філол. наук. – Запоріжжя, 2000.- 20 с. 5.

Пальчикова Олександра Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
в. о. завідувача кафедри англійської філології
Криворізького державного педагогічного університету,
apalchykova@ukr.net

РОЗВИТОК КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МОВ

Анотація. У статті визначено поняття «культурна компетентність здобувачів профільної середньої освіти»; виокремлено компоненти культурної компетентності та подано класифікацію вправ для її розвитку.

Ключові слова: компетентнісна парадигма, культурна компетентність, навчання мов, профільна середня освіта.

На сучасному ринку праці затребувані фахівці, що вміють критично мислити, реагують на зміни вимог та обставини, готові до контактування з різними культурними спільнотами. Відповідно, суб'єкт навчання, зокрема випускник закладу профільної середньої освіти має володіти не лише лінгвістичною та мовленнєвою компетентностями, а й культурною, що передбачає практичне послуговування набутими знаннями у процесі спілкування з представниками як своєї, так і інших культур, прояв гнучкості під час узаємодії в команді, коректне інтерпретування мотивів співрозмовника, передбачення реакції репрезентанта іншої культури на почуте, перехоплення ініціативи у дискутуванні.

Так, у Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти [5], Концепції профільного навчання у старшій школі [4], Державному стандарті профільної середньої освіти [2] акцентовано на важливості формування особистості, що поважає загальнолюдські й національні цінності, проявляє емпатію до партнерів у спілкуванні, уникає упереджень і стереотипів щодо інших культур, толерантно ставиться до особливостей світобачення, традицій, звичаїв, що не збігаються з тими, які є в рідній культурі. Відповідно, пріоритетним напрямом сучасної освіти, зокрема мовної, є орієнтування на компетентнісну парадигму навчання, тоді як

розвиток культурної компетентності є необхідною умовою продуктивної міжкультурної співпраці.

У лінгводидактичній царині під культурною компетентністю розуміють: здатність усвідомлювати, коректно витлумачувати й послуговуватися здобутими знаннями про культурні установки, цінності й норми відповідно до мети чи ситуації спілкування [1]; інтегроване особистісне утворення, що поєднує знання, погляди, цінності, уміння та навички у сфері національної та світової культури, спроможність сприймати, на доступному рівні аналізувати й оцінювати культурні феномени, практично застосовувати набутий досвід культурної діяльності в житті [3, с. 269].

Своєю чергою, у нових нормативних документах, зокрема Державному стандарті профільної середньої освіти, культурну компетентність інтерпретують як наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти та цінувати творчі способи вираження і передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку та вираження власних ідей, почуттів засобами культури та мистецтва [2]. Відповідно, у сучасній законодавчій базі України до культурної компетентності передовсім уналежнюють зацікавленість в українській культурі, шанування цінностей, традицій, звичаїв українського народу, що є основою поважного ставлення до репрезентантів різних культур та розбіжностей у світоглядних позиціях. Відтак зміст культурної компетентності формують глибинне усвідомлення власної національної ідентичності, патріотизм, стійка громадянська позиція, толерантність до проявів культурного вираження особистості, зокрема засобами мистецтва.

Беручи до уваги означені дефініції, визначимо *культурну компетентність здобувачів профільної середньої освіти* як здатність особистості до досягнення і популяризації культурних здобутків України та опанування світових; прояв поваги до розбіжностей у способах світобачення, традиціях, нормах поведінки представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; прагнення до формування власних мистецьких смаків і транслявання ідей та почуттів через творчу художню діяльність. З-поміж ключових *складників культурної компетентності* виокремимо навички вживання культурно маркованих одиниць в іншомовному спілкуванні, обізнаність у ціннісно-нормативній системі, звичаях, традиціях, патернах поведінки народів України та країни, мову якої вивчають; дотримання правил вербального та невербального спілкування залежно від комунікативної ситуації чи соціального статусу партнера по спілкуванню, демонстрування емпатії та здатності передбачити реакцію співрозмовника на почуте; знання про художню культуру та видатних діячів, оцінювання творів мистецтва української та інших культур, вираження власних ідей через розкриття творчих здібностей.

Зауважимо, що на профільному рівні навчання відбувається вдосконалення, а не формування навичок діалогічного та монологічного мовлення, а також формування навичок спілкування в навчальній та соціокультурній сферах. Відтак доцільним є виокремлення класифікації вправ, зорієнтованих на удосконалення навичок застосування культурно маркованих одиниць та спілкування з представниками рідної та чужої культур. З огляду на сказане доречно використати такі типи вправ: *рецептивно-репродуктивні некомунікативні*, де запропоновано поєднати слова в колонці зліва з їх тлумаченнями справа, прослухати діалог і здогадатися про значення нових слів у ньому, виписати з діалогу речення з культурно маркованими лексичними одиницями; *рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні*, де рекомендовано переглянути відео та відповісти на запитання і *продуктивні комунікативні*, де необхідно скласти діалог за планом.

Отже, володіння культурною компетентністю під час навчання мов передбачає поважне ставлення до культурної спадщини рідного та інших народів, сприяння поширенню національних матеріальних і духовних надбань у процесі опанування лінгвістичного матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко, Н. Формування культурної компетентності як ключової на уроках української мови. *Молодь і ринок*. № 8 (175), 2019. С. 94–99. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.179415> (дата звернення: 13.01.2025).
2. Державний стандарт профільної середньої освіти: постанова від 25.07.2024 № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-п#n10> (дата звернення: 13.01.2025).
3. Любова, О., Сбруєва, А., Бойченко, М. Формування культурної компетентності школярів у процесі мистецької освіти в «Новій українській школі». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 3–4 (97–98), 2020. С. 266–276. DOI: [10.24139/2312-5993/2020.03-04/266-276](https://doi.org/10.24139/2312-5993/2020.03-04/266-276) (дата звернення: 12.01.2025).
4. Про затвердження нової редакції Концепції профільного навчання у старшій школі : наказ Міністерства освіти і науки України від 11.09.2009 р. № 854. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0854290-09> (дата звернення: 13.01.2025).
5. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. 274 p. URL : <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4> (дата звернення: 13.01.2025).

Парубець Вікторія Валеріївна,
вихователь-методист
Закладу дошкільної освіти №77 «Дельфін»
Чернігівської міської ради Чернігівської області,
parubets_vika@ukr.net

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЯК СКЛАДНИК ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

***Анотація.** У статті розглянуто роль формування культури мовлення дошкільників як складової патріотичного виховання в освітньому середовищі. Визначено значення рідної мови у становленні національної ідентичності дитини та окреслено методи створення сприятливого мовленнєвого середовища в дошкільному закладі. Окреслено основні напрями мовного розвитку дітей, зокрема використання якісного мовного матеріалу, інтерактивних ігор, театралізації та тематичних бесід. Акцентовано увагу на важливості впровадження національних традицій, свят та обрядів у виховний процес. На прикладі роботи дошкільного закладу №77 «Дельфін» Чернігівської міської ради продемонстровано практичні аспекти формування патріотичних почуттів у дітей через мовленнєву діяльність. Визначено роль вихователя як носія мовної норми, що сприяє розвитку комунікативних навичок дошкільників та формуванню у них любові до рідної мови, культури і Батьківщини.*

***Ключові слова:** мова, культура мовлення, дошкільники, патріотичне виховання, національна ідентичність, мовленнєве середовище, вихователь, українська мова, традиції, словниковий запас, зв'язне мовлення, народні свята, комунікативні навички, мовний розвиток, національна культура, дошкільний заклад, виховний процес, мовленнєва компетентність, національні цінності, освітнє середовище.*

Мова – це не лише засіб комунікації, а й невід'ємна частина національної ідентичності. У сучасних умовах розвитку суспільства особливої значущості набуває патріотичне виховання дітей, зокрема через формування культури мовлення. Дошкільний вік є найсприятливішим періодом для розвитку мовленнєвих навичок та засвоєння культурних традицій народу. Саме тому вихователі відіграють ключову роль у прищепленні дітям любові до рідної мови та національних цінностей [1].

Культура мовлення включає правильність, точність, виразність і доречність висловлювань. У дошкільному закладі важливо створювати мовленнєве середовище, яке сприятиме розвитку дитячої мовної компетентності.

Сюди входить:

- використання якісного мовного матеріалу (вірші, казки, прислів'я, пісні);
- збагачення словникового запасу дітей через інтерактивні ігри та театралізацію;

- формування навичок зв'язного мовлення через бесіди, розповіді та обговорення творів мистецтва;
- активне використання української мови в усіх видах діяльності.

Одним із найефективніших способів виховання патріотичних почуттів є використання українського мовного контенту у щоденному житті дітей. Це включає: знайомство з народними традиціями, святами та обрядами через мовленнєві практики; читання та обговорення літературних творів, що висвітлюють героїчні сторінки історії України; використання віршів, пісень, казок, які формують у дітей почуття гордості за свою країну; залучення дітей до творчих завдань, що пов'язані з історією, природою та культурою України.

Вихователь є носієм мовної норми, тому його мовлення має бути зразковим. Важливо спонукати дітей до спілкування українською мовою у повсякденному житті; підтримувати ініціативу дітей у висловленні власних думок; використовувати дидактичні ігри, спрямовані на розвиток комунікативних навичок; проводити заняття та виховні заходи, які формують у дітей усвідомлення себе як частини українського народу.

Формування культури мовлення дошкільників є важливим аспектом патріотичного виховання. Саме через рідну мову діти пізнають традиції, історію та духовні цінності свого народу. Завдання вихователя – створити сприятливі умови для мовного розвитку дітей, щоб кожна дитина відчувала гордість за свою мову, культуру та Батьківщину.

У Закладі дошкільної освіти №77 «Дельфін» Чернігівської міської ради проводяться різноманітні свята, які сприяють не лише розвитку мовлення, а й вихованню патріотичних почуттів у дітей. Зокрема, відзначаються:

- День української мови та писемності: діти стають активними слухачами віршів, виконують народні пісні, слухають українські народні казки.
- Свято Кобзаря: дошкільнята декламують вірші Тараса Шевченка, створюють малюнки за мотивами його поезій.
- Різдвяні вечорниці: знайомство з традиціями святкування Різдва, колядки, щедрівки, народні ігри та театралізовані вистави.
- День Незалежності України: урочистий захід із виконанням державного гімну, конкурсами, піснями, флеш-мобами.
- Весняні гаївки: ознайомлення з веснянками, традиційними українськими іграми, створення тематичних аплікацій і малюнків.
- День захисників і захисниць України: вшанування українських воїнів, знайомство з історією захисників, тематичні бесіди та виготовлення листівок для військових.
- Великодні традиції: розповіді про історію Великодня, ознайомлення з символами свята, писанкарство, тематичні ігри.
- День вишиванки: святковий день, коли діти та вихователі приходять у національному одязі, проводяться фотосесії, конкурси та майстер-класи.

- Казковий тиждень української літератури: знайомство з творами українських авторів, театралізація казок, інсценізації за народними мотивами.

Таким чином, формування культури мовлення через патріотичне виховання сприяє не лише мовному розвитку дітей, а й закладає основи любові до Батьківщини, виховує свідомих громадян України.

Формування культури мовлення дошкільників є одним із ключових аспектів патріотичного виховання, адже саме через рідну мову дитина пізнає національну ідентичність, культурну спадщину та духовні цінності свого народу. Створення сприятливого мовленнєвого середовища в дошкільному закладі сприяє розвитку правильного, виразного та зв'язного мовлення дітей, що закладає основу для їхньої майбутньої комунікативної компетентності [4].

Вихователь відіграє провідну роль у процесі мовленнєвого розвитку дітей, адже його мовлення є взірцем для наслідування. Використання якісного мовного матеріалу, інтерактивних методів навчання та залучення дітей до різних форм мовленнєвої діяльності допомагає не лише розширити їхній словниковий запас, а й формувати патріотичні почуття. Особливу роль у цьому відіграють національні свята та культурно-просвітницькі заходи, які знайомлять дошкільнят із традиціями, історією та символами українського народу.

Практика роботи дошкільного закладу №77 «Дельфін» Чернігівської міської ради доводить, що комплексний підхід до мовного та патріотичного виховання сприяє формуванню в дітей любові до рідної мови, поваги до національної культури та усвідомлення своєї приналежності до українського народу. Участь у мовленнєвих конкурсах, театралізація казок, декламування віршів та виконання народних пісень створюють умови для гармонійного розвитку дитини, збагачують її духовний світ і виховують справжнього патріота своєї країни.

Отже, через рідну мову дошкільники не лише пізнають навколишній світ, а й усвідомлюють себе частиною великої української родини. Завдання вихователя – підтримувати й розвивати цей зв'язок, виховуючи покоління свідомих, відповідальних та мовно грамотних громадян України.

Список використаних джерел:

1. Беленька, Г. І. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. – Київ: Видавництво «Освіта», 2020.
2. Гавриш, Н. В. Формування комунікативної компетентності дошкільників. – Харків: Видавництво «Ранок», 2019.
3. Кононко, О. Л. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. – Київ: Видавничий дім «Слово», 2021.
4. Лисенко, О. А. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку. – Львів: Видавництво «Світ», 2022.
5. Олійник, О. М. Національне виховання у дошкільному закладі. – Дніпро: Видавництво «Промінь», 2018.

Погребна Олена Йосипівна,
Викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради,
mic-ellen@ukr.net

СИТУАТИВНІ ЗАВДАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Поганий учитель подає істину,
хороший навчає її шукати.

А.Дистервег

Життя змінюється швидко та непередбачувано, тому викладач повинен іти в ногу з часом й уміти швидко підлаштовуватися під сучасні реалії. Одне із найважливіших його завдань – навчити здобувачів освіти самостійно опановувати знання, уміти визначати головне в матеріалі, який вивчається, та робити висновки на основі власних спостережень. Та головне – педагог повинен стати наставником, а не тим, хто розв'язує проблеми студентів, які неминуче з'являються в них у разі самостійного опрацювання теми.

Ефективним інструментом, що сприяє формуванню мовленнєвої компетентності студентів на заняттях української мови і літератури, є ситуативні завдання.

Ситуативні завдання – це вправи, що передбачають виконання певних мовленнєвих дій у змодельованих або реальних ситуаціях. Вони допомагають студентам ефективно застосовувати мовні знання та навички у практичних комунікативних умовах. Створення навчальних ситуацій і вирішення їх на уроці сприяє не тільки кращому запам'ятовуванню вивченого програмового матеріалу, а й розвиває інтелектуально-розумові здібності здобувача освіти, виробляє навички самоосвіти.

Застосування на заняттях української мови та літератури ситуативних завдань допоможе студентам реалізувати власні запити, заохотить вихованців до активної діяльності, самопізнання, зробить навчання цікавим і змістовним, а також сприятиме створенню умов для особистісного розвитку, формуванню життєвих компетентностей.

Основними характеристиками таких завдань є:

- *Автентичність* – відповідність реальним мовним ситуаціям;
- *Динамічність* – варіативність розвитку діалогу залежно від відповідей здобувачів освіти;
- *Функціональність* – спрямованість на практичне використання мови.

За допомогою ситуативних завдань формуються такі мовленнєво-комунікативні уміння:

- уміння формувати задум майбутнього висловлення;
- планувати висловлювання;
- уміння користуватися різними стилями й типами мовлення відповідно до задуму;

- добирати мовні засоби з урахуванням усіх компонентів мовленнєвої ситуації [2].

Опанування цими вміннями допомагає студентам правильно будувати власні висловлювання не тільки на уроках рідної мови, а й під час вивчення інших дисциплін, вільно спілкуватися в різних життєвих ситуаціях.

Ситуативні завдання повинні викликати у здобувачів освіти бажання висловлюватися, викликати потребу в самому спілкуванні. Тип завдання, його характер повинен наближатися до ситуації живого спілкування. Для створення такої ситуації спілкування потрібно враховувати:

- тематику висловлювання (теми повинні бути цікавими, такими, які б викликали бажання висловити свою думку);
- характер пропонованого висловлювання, його композиційна форма, жанр (вид висловлювання повинен бути поширений у мовній практиці здобувачів освіти);
- характер використовуваних методів і прийомів (студентові необхідно створити природну ситуацію спілкування, щоб надати йому можливість поділитися своїми думками з приводу прочитаної книги, розповісти товаришам про пережите або побачене тощо).

З метою формування культури спілкування студентів під час вивчення будь-якої теми на заняттях української мови можна використовувати такі ситуативні завдання:

- ситуативні завдання на попередження лексичних, морфологічних, синтаксичних помилок у висловлюваннях учнів, які передбачають відпрацювання правил користування мовою, її лексикою, фразеологією, фонетикою, орфоепією, вироблення стійких граматичних навичок, умінь стилістично правильно користуватися синтаксичними конструкціями та ін.;
- ситуативні завдання, спрямовані на попередження орфоепічних помилок, що сприяють вдосконаленню орфоепічних умінь і навичок вихованців;
- ситуативні завдання з мовного етикету, що передбачають аналіз готових висловлювань, що мають формули ввічливості, вибір, підбір, заміну засобів вираження ввічливості, розігрування мовних ситуацій;
- ситуативні завдання на основі висловлювань, що сприяють розвитку умінь оцінювати, логічно мислити, узагальнювати й наводити приклади;
- ситуативні завдання на трансформацію та моделювання висловлювань (наприклад, за назвою діалогу припустити, яким буде його зміст; спробувати відновити пропущені репліки тощо);
- ситуативні завдання на розвиток діалогічного мовлення студентів (1. за поданими репліками; 2. відповідно до запропонованої ситуації) [2].

Залежно від мети та форми реалізації ситуативні завдання поділяються на кілька типів:

- *діалогічні вправи* – створення діалогів у заданій ситуації (наприклад, розмова двох персонажів твору);
- *рольові ігри* – учні виконують ролі героїв твору та імпровізують мовлення відповідно до контексту;
- *творчі завдання* – написання власних оповідань або доповнення до літературних творів;
- *дискусійні вправи* – обговорення проблемних питань, пов'язаних із темою твору або ситуацією, представленою в ньому.

Ситуативні завдання можуть носити підготовчий характер до створення висловлювань (аналіз готового тексту, обробка поданого мовного матеріалу), бути частиною завдання для створення висловлювання (переказів, творів, відповідей на заняттях української мови та інших дисциплін, відгуків про висловлювання товариша, замітки в газету, складання ділових паперів).

Наприклад:

1. Уявіть, що ви – кореспондент. Напишіть текст інформації для коледжівського вебсайта або замітку до стіннівки «Один день із мого студентського життя», використовуючи різні за метою висловлення речення.

2. У вас з'явився новий товариш. Розкажіть своїм батькам про нього, описавши його зовнішність. Який стиль мовлення ви використаєте?

3. Батьки доручили вам отримати замість себе на роботі певну суму грошей. Складіть текст розписки. У якому стилі ви писатимете?

4. Ви – керівник навчальної групи. Побудуйте діалог зі студентом, який погано навчається, порушує дисципліну на уроках.

5. Уявіть себе Президентом України. Запишіть аудіолиста-привітання з інавгурацією Президентові Америки з дотриманням правил орфоепії.

6. Уявіть, що ваш одногрупник пропустив заняття і ви повинні йому пояснити тему «Написання не з дієприкметниками». У якому стилі ви будуватимете розповідь? Запишіть її, використовуючи наведені приклади.

Невиконане завдання; завдання не виконано; не виконане учнем завдання; завдання не виконане, а списане.

7. Уявіть, що ви – журналіст, якому треба взяти інтерв'ю в директора коледжу на тему «Як відпочивають ваші студенти». Запишіть це у вигляді діалогу.

8. Уявіть себе науковим дослідником. Запишіть прізвища студентів вашої групи чи знайомих, які пов'язані з видами діяльності, іменами, професіями тощо. Згрупуйте ці прізвища. Напишіть дослідження про походження прізвищ, використовуючи ваші приклади.

9. Уявіть, що ваш кіт (пес, папуга чи ін.) пропав. Ви його дуже хочете знайти. Для цього потрібно написати оголошення, зазначивши прикмети тварини. Продумайте та напишіть оголошення.

10. Побудьте письменником. Напишіть сторінку до книги для малят «Допитливим». Виберіть тему: «Чому відбувається зміна дня і ночі?», «Чому влітку йде дощ, а взимку – сніг?», «Чому взимку на вікнах мороз малює візерунки?», «Чому сніжинки риплять під ногами?» та ін. Обміркуйте задум майбутнього твору та відповідно до нього підготуйте матеріал. Подумайте над удосконаленням тексту, зробіть його виразнішим, цікавішим [1].

11. Ознайомтеся з текстом, у якому є діалектні слова. Знайдіть їх. У якій місцевості вони вживаються? Наведіть приклади діалектизмів вашої місцевості. Побудуйте розповідь з використанням діалектизмів. Напишіть цю саму розповідь літературною мовою [3].

На заняттях із української літератури доречно використовувати такі ситуативні завдання:

1. *Уявне інтерв'ю з літературним персонажем* – один зі студентів виконує роль героя твору, а інші ставлять йому запитання.

2. *Написання листа авторові або персонажу* – роздуми щодо твору у формі епістолярного жанру.

3. *Суд над персонажем* – організація судового процесу, де здобувачі освіти виступають у ролі прокурорів, адвокатів, свідків та суддів.

4. *Реконструкція діалогів* – студенти доповнюють відсутні репліки у сценах із літературних творів.

5. *Імпровізована сцена* – студенти розігрують ключові епізоди твору, змінюючи обставини або додаючи власні репліки.

6. *Написання есе* – аналітичні або творчі роботи, присвячені проблематиці літературного твору.

7. *Щоденник персонажа* – студенти ведуть уявний щоденник від імені героя, відображаючи його думки та почуття.

8. *Альтернативний фінал* – створення власної версії закінчення твору.

9. *Порівняльний аналіз* – студенти зіставляють два твори або персонажів.

10. *Графічне представлення* – створення схем, діаграм, хронологічних карт з аналізом подій у творі.

11. *Коментування цитат* – аналіз та інтерпретація ключових висловів героїв.

Узагальнюючи викладені вище міркування, можна констатувати, що ситуативні завдання дозволяють:

- розвивати навички усного та писемного мовлення;
- покращувати комунікативну взаємодію між студентами;
- формувати вміння аргументувати свою думку;
- забезпечувати активне залучення здобувачів освіти в навчальний процес;
- показувати шляхи практичного застосування теоретичних знань;
- сприяти розвитку креативності та аналітичного мислення.

Ситуативні завдання є дієвим способом формування мовленнєвої компетентності, мотивують здобувачів освіти до активної участі в навчальному процесі та

сприяють глибшому засвоєнню матеріалу. Використання таких вправ на заняттях української мови і літератури допомагає студентам не лише краще опанувати мову, а й розвинути критичне мислення та творчий потенціал.

Список використаних джерел:

1. Використання ситуативних завдань як засобу формування комунікативної компетентності на уроках української мови. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-situativnih-zavdan-yak-zasobu-formuvannya-komunikativno-kompetentnosti-na-urokah-ukra-nsko-movi-137610.html> (Дата звернення 02.02.2025).

2. Ситуативні завдання. URL: <https://vseosvita.ua/library/situativni-zavdanna-42797.html> (Дата звернення 02.02.2025).

3. Ситуативні завдання як ефективний засіб розвитку комунікативної компетенції учнів на уроках української мови. URL: <https://naurok.com.ua/situativni-zavdannya-yak-efektivniy-zasib-rozvitku-komunikativno-kompetenci-uchniv-na-urokah-ukra-nsko-movi-17831.html> (Дата звернення 14.02.2025).

**Помігуєва Лариса Петрівна,
Помігуєв Олександр Юрійович,**
викладачі вищої категорії, викладачі-методисти
Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно
педагогічний фаховий коледж ім. Івана Франка»
Чернігівської обласної ради,
colledgpriluk@gmail.com

ВПЛИВ ГРАФІЧНИХ ФОРМ ВЕРБАЛЬНОЇ ТА НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЙ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЧИТАЧІВ У СУЧАСНІЙ ЗАРУБІЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація. Досліджено зміни в читацьких симпатіях XXI століття та вплив новітніх форм графічних романів на структуру творів зарубіжної літератури постмодерного та метамодерного світів. Основна увага приділяється аналізу сучасних візуальних та нарративних технік, що впливають на сприйняття літературних творів поколіннями Z, Альфа, народжених в епоху глобалізації та постмодернізму, схильних до візуального сприйняття інформації, що створює нові виклики для авторів літератури. Новітні форми мистецтва мають значний вплив на сучасну літературу, роблячи її більш привабливою та доступною для молодого покоління читачів.

Ключові слова: аніме, вебтуни, графічний роман, манга, метамодерн, новітні форми мистецтва, покоління Z, Альфа, читацькі симпатії.

Постановка наукової проблеми та її значення. Під впливом новітніх графічних технологій та форм мистецтва у XXI столітті читацькі симпатії зазнали

значних змін [3]. Зокрема, покоління Z та Альфа, народжені в епоху глобалізації та постмодернізму, мають інші вподобання та звички в читанні порівняно з попередніми поколіннями [7]. Покоління Z (народжені між 1997 та 2010-2012 роками) та покоління Альфа (народжені після 2010-2012 років) виростили у світі, насиченому цифровими технологіями [1, с. 17]. Вони з самого дитинства оточені смартфонами, планшетами та іншими гаджетами, що суттєво вплинуло на їхні способи сприйняття інформації. Згідно з дослідженнями, сучасні читачі, особливо молоді, більше схильні до візуального сприйняття інформації, ніж до текстового [2]. Це призводить до того, що традиційні літературні твори часто здаються їм менш привабливими порівняно з візуальними медіа, такими як відео, комікси, манга та аніме. Один з основних викликів для літератури полягає в тому, щоб утримувати увагу молодих читачів, які звикли до швидкого темпу споживання інформації та коротких форматів контенту [4, с. 105]. Соціальні мережі, такі як TikTok, Instagram та YouTube, пропонують короткі, візуально насичені відео, що можуть миттєво захопити увагу користувача. Літературні твори, навпаки, вимагають часу та концентрації, що може бути складно для молодих людей, які звикли до швидких інформаційних потоків. Для глибокого розуміння змін у читацьких симпатіях XXI століття та впливу новітніх форм мистецтва на структуру творів зарубіжної літератури постмодерного та метамодерного світів необхідно провести детальний аналіз наукових джерел та літератури, що стосуються цієї проблематики. Цей аналіз охоплює дослідження різних аспектів впливу новітніх форм мистецтва.

З огляду на це, увага лінгвістів зосереджена на дієвості факторів антропоцентризму, динамізму та адаптації у процесі вивчення соціально-лінгвальних параметрів вербальної та невербальної комунікації. Гармонізація, інтеграція та холізм приходять на зміну редицизму. Когнітивна синергетика, вербальне та невербальне, екстралінгвістичне та інтралінгвістичне – компоненти русла, в яких вивчається природа мовлення. Прагмалінгвістичний напрямок формує один із проявів антропоцентризму в сучасній лінгвістиці [5, с. 245].

Об'єктом дослідження змін симпатій читачів XXI століття стало лінгвістичне, психологічне, соціологічне, фонетичне моделювання невербаліки. Природа емоцій є предметом вивчення багатьох наук: фізіології, нейрофізіології, філософії, біології, соціології, етики та лінгвістики, а саме Гранько Н.К., Рудик І.М., Брюно Томас, Курзон Д., Джоел Легтонен, Цімерман та Вест.

Предмет дослідження – семантико-прагматичні ознаки графічних та вербальних засобів вираження емоційного фону в україномовному та англomовному художніх дискурсах.

Актуальність дослідження зумовлюється фокусуванням уваги на невербальних засобах спілкування, семіотиці мови, що створюють художній образно-емоційний фон, який експресивно виражений у сучасній азійській літературі.

Мета дослідження полягає у вивченні природи лінгвістичного прагматичного спектрів комунікативного фону, вираженого емоційним характером, в

ідентифікації графічних та вербальних знаків позначення експресії в українському та англomовному художньому просторах.

Виходячи з поставленої мети слід визначити **завдання**:

1. Визначити специфічні читацькі симпатії поколінь Z та Альфа:

- провести опитування та анкетування для виявлення основних літературних вподобань сучасної молоді;
- аналізувати вплив соціальних медіа та цифрових платформ на формування читацьких симпатій.

2. Дослідити вплив новітніх форм мистецтва на літературні твори:

- аналізувати техніку та методи, які використані у манзі, аніме, вебтунах, та їх інтеграцію в літературні твори;
- вивчити приклади успішної адаптації літературних творів під впливом новітніх форм мистецтва.

3. Розробити методології для інтеграції новітніх форм мистецтва у літературні твори:

- розробити рекомендації для авторів щодо використання візуальних та наративних технік у своїх творах;
- визначити критерії успішної адаптації літературних творів для сучасної аудиторії.

4. Оцінити ефективність використання новітніх форм мистецтва у літературі:

- провести експериментальні дослідження з групами читачів для оцінки впливу новітніх форм мистецтва на їх сприйняття літературних творів;
- аналізувати результати досліджень та моделювати висновки щодо ефективності використання новітніх форм мистецтва.

Новітні форми мистецтва, такі як манга, аніме, вебтуни, манхва та манхуа, значно впливають на сучасні літературні вподобання. Ці жанри, що походять з Японії, Кореї та Китаю, здобули широку популярність у всьому світі. Вони пропонують унікальні візуальні та наративні техніки, які роблять їх привабливими для молодшої аудиторії.

Манга та аніме часто використовують яскраві візуальні образи, динамічні сюжети та глибокі емоційні моменти, які легко запам'ятовуються та викликають сильні емоції у читачів та глядачів [1, с. 24; 4, с. 105]. Вебтуни, що є цифровими коміксами, також набули популярності завдяки своїй доступності та адаптованості до сучасних технологій. Вони легко переглядаються на смартфонах та планшетах, що дозволяє читачам насолоджуватися ними у будь-який час та будь-якому місці. Часто використовують вертикальний формат, що полегшує їх читання на мобільних пристроях, дозволяючи читачам швидко переглядати епізоди та насолоджуватися візуально привабливим контентом, який поєднує текст та зображення [3].

Отже, характеристика емоційного простору у творах зарубіжної літератури постмодерного та метамодерного світів важливі для моделювання читацьких симпатій XXI століття [5, с. 245].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вплив новітніх форм мистецтва на структуру зарубіжної літератури постмодерного та метамодерного світів є значним. Автори дедалі частіше інтегрують елементи візуального мистецтва у свої твори, щоб зробити їх більш привабливими для сучасних читачів. Це може включати використання ілюстрацій, графічних романів, коміксів та інших візуальних елементів у літературних творах.

Одним із прикладів такого підходу є графічні романи, які поєднують текст та ілюстрації, створюючи новий формат літературного твору [4, с. 115]. Графічні романи стали популярними не лише серед молодих читачів, але й серед дорослої аудиторії, оскільки дозволяють глибше зануритися у сюжет та персонажів, використовуючи візуальні образи для підсилення емоційного впливу тексту [6, с. 102].

Інший приклад – інтеграція аніме та манга елементів у літературні твори. Це може включати використання яскравих візуальних образів, динамічних сюжетних ліній та характерних стилістичних прийомів, що роблять твір більш привабливим для читачів, знайомих з цими жанрами [2]. Такий підхід дозволяє створювати більш інтерактивні та експліцитно насичені літературні твори, що можуть зацікавити сучасну аудиторію.

Візуальні елементи в літературі мають значний вплив на емоційний стан читачів. Вони здатні викликати сильні емоції, які допомагають краще розуміти та запам'ятовувати сюжетні лінії та персонажів. Популярність творів азійської літератури може вести до створення мультимедійних версій, інтерактивних аудіокниг та інших форматів, що поєднують текст з візуальними та звуковими елементами. Це дозволяє створювати більш привабливі та доступні для сучасних читачів твори, що можуть залучити ширшу аудиторію та підвищити інтерес до літератури.

Крім того, автори мають враховувати особливості сприйняття тексту сучасними читачами, які схильні до візуального сприйняття інформації. Це може вимагати використання нових наративних технік, таких як короткі розділи, динамічні сюжети та яскраві візуальні образи, що допомагають утримувати увагу читачів та робити твір більш захопливим.

Висновки. Проблема змін у читацьких симпатіях XXI століття та вплив новітніх форм мистецтва на структуру зарубіжної літератури постмодерного та метамодерного світів є надзвичайно актуальною. Сучасні читачі, особливо молоде покоління, мають інші вподобання та звички в читанні, що потребує адаптації літературних творів до нових форматів та медіа. Новітні форми мистецтва, такі як манга, аніме, вебтуни та інші, значно впливають на сприйняття літератури та створюють нові виклики для авторів та видавців.

Майбутнє літератури, без сумніву, буде тісно пов'язане з новітніми формами мистецтва. З розвитком технологій та змінами в читацьких симпатіях, література буде продовжувати еволюціонувати, інтегруючи нові візуальні та наративні техніки. Це відкриває нові можливості для письменників та художників, які можуть використовувати ці техніки для створення більш захоплюючих та інноваційних творів.

Список використаних джерел:

1. Bruneau Thomas J. *Communicative Silences: Forms and Functions* / Thomas J. Bruneau // *The Journal of Communication*. – Vol. 23. – March 1973. – p. 17-46.
2. Kincaid C. *Why Reading Manga is Good for Your Brain and for Autism* / Chris Kincaid // *Japan Powered*. – 2018. – URL: <https://www.japanpowered.com/anime-articles/manga-autism-reading-benefits>
3. Long K. *Infographic: Why visual content is better than text* / K. Long // *Ragan Communications*. – 2014. – URL: <https://www.ragan.com/infographic-why-visual-content-is-better-than-text/>
4. Zimmerman D.H., West C. *Sex Roles, Interruptions and Silences in Conversation* / D.H. Zimmerman, C. West // *Language and Sex: Differences and Dominance*. // В. Thorne, N. Henley (Eds.) – Rowley: Newbury. – 1975. – pp. 105-129.
5. Гранько Н.К. *Емоції у психології та лінгвістиці* / Н.К. Гранько // *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. – 2002. – № 567. – С. 243-250.
6. Рудик І.М. *Культурна специфіка невербального коду в міжкультурній комунікації* / І.М. Рудик // *Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. – 2005. – № 23. – С. 101-103.
7. Юрченко О. *Перевірте, чи добре ви розумієте та навчаєте покоління Z і Альфа* / О. Юрченко // *Освіторія Медіа*. – 2022. – URL: <https://osvitoria.media/experience/perevirte-chy-dobre-vy-rozumiyete-ta-navchayete-pokolinnya-z-i-alfa/>

Ракоїд Оксана Леонідівна,
викладач Комунального закладу
«Ніжинський фаховий коледж культури і
мистецтв імені Марії Заньковецької»
Чернігівської обласної ради,
oksanarakoid1@gmail.com

ЛИХОСЛОВ'Я ЯК ЧИННИК ЗНЕЦІНЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Мова є однією з окремих складових культурного життя суспільства. Вона не тільки засіб спілкування, а й виразник духовного багатства, моральних цінностей та національної ідентичності. Наша мова калинова... Нею захоплюються мільйони людей, її визнано однією з наймилозвучніших мов світу. Однак сучасні реалії демонструють занепад мовної культури через поширення лихослов'я, яке руйнує як міжособистісні стосунки, так і загальну етику мовлення. Слід зауважити, що нецензурна лексика взагалі не властива українській мові і є запозиченою з інших мов (в більшості, з російської).

Можна констатувати, що брутальний стиль спілкування стає не лише нормою, а й модою, причому для різних верств населення. Лихословлять діти, дорослі,

пенсіонери... На вулицях, у громадському транспорті, на роботі, у навчальних закладах, на базарі і вдома... Нецензурна лайка стала звичним явищем. Такі слова можна чути не тільки у спілкуванні дорослих, а й у розмовах батьків із дітьми. Крім того, нецензурні слова чуємо з радіо та телебачення, читаємо зі сторінок сучасних книг, журналів, газет.

Словник української мови дає таке тлумачення цього слова: «Лихослів'я – вживання лайливих, соромітних слів // Грубі, недобррозичливі слова і вирази, вживані щодо кого-небудь». Філософи та психологи для визначення цього явища використовують ще термін «інвектива». «Інвектива» (лат. *Investiva oratio* – «лайлива мова») – різкий викривальний виступ проти кого-небудь, чого-небудь; образлива промова, лайка, випад» [5].

Ненормативна лекси́ка (також матюки, нецензурна лексика, лихослів'я) – табуйована (неприпустима) лексика, яку мовці сприймають як відразливу, непристойну. У це визначення входять такі поняття, як блюзнірство, прокльони і лайка. Така мова перебуває поза нормальним стилем спілкування. Склад ненормативної лексики визначається набором соціолектів (сленг, жаргон, аргі, просторіччя) та стилістично зниженої лексики (вulgаризми, лайлива, обценна лексика, мат, дисфемізми, суржик, евфемізми) [4].

Якщо розглядати лихослів'я з культурно-історичної точки зору, то в кожного народу, через певні культурні та історичні фактори, лайливі слова (нецензурна лексика) різна. Наприклад, у чукчів і ескімосів найобразливіші лайки: «Ти недо-тепа, йолоп, бовдур!». Бо у винятково важких умовах, в яких живуть ці народи, невміла, нерозумна людина варта презирства. У національних культурах, де корова вважається священною твариною, назвати когось так означає похвалити його. Українська «корова» у звертанні до жінки звучить дуже образливо, бо так зневажливо говорять, і це зафіксовано у «Словнику української мови», про «незграбну, товсту або нерозумну жінку» [5].

Подібних прикладів дуже багато. Це доводить те, що лихослів'я, як правило, культурно обумовлене, його виникнення і вживання безпосередньо пов'язане з етносом.

У сучасному суспільстві лихослів'я розглядається як певний інструмент слабких особистостей, які його використовують, як певну компенсацію за неможливість відповіді кривднику іншими методами. Людина, яка вживає лайливі слова, частіше за все невпевнена в собі, заздрісна, корислива, малоосвічена, неуспішна. Вважається, що використовувати ненормативну лексику, лихі слова у своїй мові – означає визнати себе слабким, безкультурним і з бідним лексичним запасом слів.

Окрім того, подібна лексика свідчить про духовне нездужання людини. Адже слово не просто набір звуків, що виражають думку. Воно здатне дуже багато розповісти про наш душевний стан. Сократ говорив: «Яка людина, така його і мова» [2].

То навіщо ж використовуються лайливі слова у наш час?

Якщо поставити це запитання сучасним юнакам, які вживають нецензурну лайку, то далеко не всі зможуть на нього відповісти, бо часто навіть не замислюються над цим. Найчастіший аргумент у використанні нецензурної лексики – це вираження особливо сильних емоцій, які, мовляв, неможна виразити за допомогою звичайної, літературної мови. Проте, на превеликий жаль, у деяких людей такі «особливо сильні емоції» зустрічаються ледь не у кожному реченні. Це є свідченням того, що лихослів'я відображає убогість лексичного запасу мовця, неспроможність підібрати доцільне слово, потрібність заповнювати мовленнєві паузи словами-паразитами.

Як наслідок, від нецензурної лексики дуже швидко з'являється залежність, подібна до нікотинової чи алкогольної. Потім поступово, непомітно лихослів'я стає хворобою.

Як же боротися з цим явищем, аби викоринити його з нашої мови назавжди?

Безсумнівно, в цивілізованих країнах неодноразово робили певні спроби подолання нецензурщини лексики. Наприклад, у березні 2004 року нижня палата Конгресу США переважною більшістю голосів схвалила законопроект, що передбачає серйозне посилення покарання за забруднення телевізійного та радіоефіру нецензурними виразами й непристойностями. Штраф за подібні правопорушення становить півмільйона доларів.

В Україні нецензурна лайка в громадських місцях належить до адміністративних правопорушень – стаття 173 Кодексу України (Дрібне хуліганство). Сюди ж належать образливі чіпляння до перехожих та інші подібні дії, що порушують громадський порядок та спокій громадян. Покарання за такі дії – накладення штрафу або цивільні роботи від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи від одного до двох місяців, або адміністративний арешт до 15 діб. [3]

Однак державної програми по боротьбі з лихослів'ям в Україні не існує. Ось чому ми дедалі частіше чуємо матюки в присутності дітей, зокрема в сім'ях. Тим самим і батько, і мати, які самі не знають, що таке мат, створюють нормальне ставлення до нього в дітей.

На цю проблему звертають увагу глави конфесій у Зверненні про потребу протидії лихослів'ю в Україні. "Мерзенні нецензурні слова чуємо з радіо та телевізора, читаємо зі сторінок сучасних книг, журналів, газет. З'явилася навіть якась «м'яка» форма лихослів'я, коли матюки замінюються іншими словами, але перебувають у фразі на звичних місцях. Але сутність сказаного проглядає і крізь завісу, бо нікого не залишає в невіданні «пищалька», що прикриває теле- і радіоматюки. Це ознака особливої деградації нашої культури, ознака нашого духовного і морального розкладання". На переконання глав конфесій, мова людини відображає її внутрішній духовний стан, бо "з повноти серця – уста промовляють". "Лихослів'я,

безсумнівно, впливає на формування морального стрижня в людині. Особливо страшно, коли в середовищі матюкальника виховуються діти. Через вухо в душу потрапляють ці мерзенні слова і відкладають в людині моральний бруд. Діти, чуючи брудну мову, самі привчаються лихословити". "Чим раніше шляхом лихослів'я у брудних і примітивних формах увага дитини звертається на статеву сферу, тим повільніше буде йти її духовний і розумовий розвиток. Ті батьки, вихователі та вчителі, які не соромляться у висловах, повинні пам'ятати, що лихослів'я, знищуючи в дитині відчуття сорому, є містком до подальших злочинів"[1].

То чи потрібне нам лихослів'я?

1. Ні, тому що це виділяє нас лише у поганому сенсі, показує низьку культуру.
2. Ні, тому що це шкідлива звичка, а їх треба позбутись.
3. Ні, тому що добрі слова можуть зцілити здоров'я, а лихі розвинути хворобливі стани [4].

Звісно, не можна виправити суспільство, але зупинити лихослів'я в сім'ї, класі, аудиторії ми можемо. І починати треба із себе. Показувати власний приклад, який інші захочуть наслідувати. Адже в результаті ми отримуємо не лише чисту, красиву мову, а й підвищимо власний культурний рівень.

Серед порад, які стануть у нагоді тим, хто хоче покінчити з грубими і лайливими словами можна навести такі:

- Читати літературу й поглиблювати свій словниковий запас. Звісно, на місце нецензурних висловів мають прийти літературні вислови власних емоцій. Класична література в цьому – найкращий помічник.

- Заборонити собі вживати грубі й лайливі слова. Людина може встановлювати для себе мовленнєві обмеження, заохочувати себе до уникнення грубої мови та аналізувати свою реакцію у стресових ситуаціях. Перший час можна використовувати слова-замінники. При цьому заборонені слова можна замінити назвою, наприклад, овочів чи фруктів, чи просто вигуками типу «ой». Так, це смішно звучит, але в перші дні такий спосіб допоможе уважніше слідкувати за власною мовою.

- Використовуйте альтернативу. Замість лихослів'я варто шукати інші способи прояву емоцій, наприклад, гумору, творчості чи медитації. Це допоможе подолати нервову напругу, не вдаючись до вульгарних слів.

- Виховувати мовну культуру. З раннього дитинства важливо привчати дітей до етичних норм спілкування. Освіта має формувати не лише знання, а й морально-етичні цінності. Саме дорослі мають демонструвати приклад культурного спілкування. Вчителі, батьки й громадські діячі повинні уникати грубої мови, особливо в публічному просторі.

Поза всякими сумнівами, боротьба з нецензурною лексикою на телебаченні та в інших ЗМІ стане одним з кроків на шляху до очищення української мови, насамперед до захисту ментального й фізичного стану наших дітей та підлітків.

Таким чином, лихослів'я – це серйозний виклик для сучасного суспільства, адже воно знецінює етику спілкування та культуру мовлення. Проте цю проблему можна вирішити через з'єднання освітніх, культурних і суспільних зусиль. Важливо виховувати повагу до слова, оскільки чистота мови відображає чистоту душі. Як сказав Григорій Сковорода: «Слово – це вчинок, а слово правдиве – вчинок праведний». Культура мовлення залежить від кожного з нас, тож ми маємо додати зусиль, щоб зберегти її багатство та красу. Ми – нація сильних духом, сьогодні боремося з ворогом за свою волю і незалежність, то ж викоринити лихослів'я точно зможемо. Красива, чиста, неповторна мова – наш символ до Перемоги.

Список використаних джерел:

1. Звернення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій про потребу протидії лихослів'ю <https://vrciro.org.ua/ua/news/vseukrayinska-rada-cerkov-zaklykae-pozbutysya-vulgarnogo-stylyu-spilkuvannya-osoblyvo-na-tb-i-radio>
2. Лихослів'я в нашому житті <https://naurok.com.ua/lihosliv-ya-v-nashomu-zhitti-88805.html>
3. Лихослів'я – отрута, що ллється з убогого серця <https://oksamyt.org/lykholiv-ia-otruta-shcho-llietsia-z-ubohoho-sertsia/>
4. Соціальні чинники поширення лихослів'я у підлітковому віці <https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/c3b39ae4bf7c97e0fd8af966ffa51c67.docx>

Сидоріна Олена Вячеславівна,

кандидат мистецтвознавства,

викладач вищої категорії, викладач-методист

Комунального закладу

«Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж

імені Івана Франка»

Чернігівської обласної ради

ТВОРЧИСТЬ СТЕПАНА РАДЧЕНКА З РОМАНУ В. ПІДМОГИЛЬНОГО «МІСТО» ЯК КЛЮЧ ДО ЙОГО ВНУТРІШНЬОГО СВІТУ

Анотація: У статті подається спроба проаналізувати образ головного героя з роману В. Підмогильного «Місто» крізь призму його творчості. Автор розкриває негативні риси персонажа, його бездуховність, байдужість до інших людей, що пов'язано насамперед із впливом марксистсько-ленінської ідеології та пролетарської культури, яка домінувала в містах України.

Ключові слова: пролетарська культура, літературне об'єднання, сюжет, характеристика, образ, марксистсько-ленінська ідеологія.

У романі «Місто» В. Підмогильний зображує період із життя Степана Радченка, який приїхав на навчання до Києва і згодом став писати твори, за що

отримував гарні гонорари. Спробуємо з'ясувати, що ж сприяло його творчості та поступовому кар'єрному зросту.

На початку твору нам відомо про Степана Радченка зовсім небагато: «За свої двадцять п'ять років він був підпасичем-приймаком, потім просто хлопцем, далі повстанцем і наприкінці секретарем сільбюро Спілки робземлісу» [1, с. 309]. Він брав участь у громадянській війні, навіть потрапив у полон і втік з-під розстрілу, «були мітинги, агітація, резолюції, боротьба з темрявою і самогоном» [1, с. 319]. Степан вірив, що у Києві ненадовго, усього на три роки, «щоб вернутися потім при повній зброї на боротьбу і з самогоном, і з крадіжками, і з недіяльністю місцевої влади» [1, с. 319]. Відповідаючи під час іспиту на питання про «Змичку міста й села», хлопець «усі свої тези розвинув широко, освітлюючи разом економічну й культурну потребу спілки, її завдання і бажані наслідки».[1, с. 335] Таким чином, до Києва приїхав «сільський культурник», що добре знався на «марксівській науці».

Як же Степан почав письменницьку кар'єру: за поштовхом душі, як справжній митець, чи на це вплинули інші обставини? Відповідно до сюжету роману хлопець відвідав літературну вечірку і відчув заздрість до всіх її учасників: «Сміх і оплески, що були нагородою тим щасливцям, мало його не ображали, і кожен новий з них, з'являючись коло кафедри, ставив йому боляче питання, чому це не він. Бо він хотів бути кожним із них, однаково – прозаїком чи поетом» [1, с. 349]. Отже, заздрість стала поштовхом до написання першого оповідання про бритву, яку юнак зробив «символом виборюваної влади», додав художнього оздоблення «блискучими нитками», «прибрав у тіло й рух, щоб надати життя своїй ідеї» [1, с. 352]. На жаль, критик Світозаров відмовив Степанові переглянути твір, і «виріб» певний час пролежав у шухляді. Для виступу на вечірці КУБУЧу юнак оповідання «трохи почистив та підгострив для масового гоління», а після схвальної критики від Бориса Задорожного із натхненням створив ще «з пів десятка оповідань на повстанські теми, написав легко і швидко, трохи недбайливо, але захоплено» [1, с. 378].

Поет Виговський, з яким Степан познайомився під час викладання курсів із української мови, надіслав твори до редакцій кількох журналів, зазначивши у листі до хлопця, що «оповідання всі сільські», «прекрасні», а «їхні хиби свідчать тільки за перспективи» [1, с. 406]. Таких письменників-початківців із села у 1920-тих рр. підтримував С. Пилипенко і його літературне об'єднання «Плуг». До речі, однією з провідних ідей спілки була «змичка міста й села», про яку писав Степан Радченко під час іспиту. У «Платформі ідеологічній і художній» зазначалося, що творчість плужан має бути спрямована на свідомість широких селянських мас у контексті революції та громадянської війни, що призводило до простоти й доступності форми [3, с. 97].

У творах Степана розгорталася подібна тема – «революція і повстання». Крім цього, «синтезуючи уявлення про істоту громадянської війни – величезного

масового зруху, де одиниці були непомітні часточки, зрівнені в цілому й безумовно йому підпорядковані, де люди знеособились у вищій долі, що відібрала їм особисте життя і разом з ним усі ілюзії незалежності», юнак робить героями своїх оповідань «панцерний потяг, зведений з рейок, спалений масток або здобута станція, що стояли проти людського колективу, як виразні особи» [1, с. 413]. «Тому ніде ще розстріли не відбувались так просто, ніколи ще трупи не лягали так покійно, як у творах Стефана Радченка, бо, прислухаючись до зойку зруйнованого панцерника, автор забував про стогін живого під його уламками»[1, с. 413]. На нашу думку, ця цитата сприяє розкриттю внутрішнього світу хлопця, який був байдужим, а іноді навіть жорстоким у вчинках і думках до тих людей, які відкривали йому свої серця, допомагали, вірили в нього: Надійка, Мусінька, Борис, Зоська.

Чим же була для Степана його творчість? Література для нього була «не тільки почесна, а й вигідна річ, тобто двічі варта уваги» [1, с. 417]. Коли йому бракувало коштів, то він із легкістю створив кінодраму знову ж таки про громадянську війну на шість частин з прологом, за яку отримав тисячу п'ятсот карбованців гонорару. «Тиждень попрацювавши, хлопець уклав у цю немудру схему весь свій хист, зробивши її трагічною, і так заплутав дію, що вона стала цікавою» [1, с. 424]. В умовах українізації в 1920-тих рр. кіноіндустрія відіграла вагомую роль як засіб пропаганди й насаджування марксистсько-ленінської ідеології. Крім цього, у «звіті НКО для ЦК КП(б)У зазначалося, що напрямок діяльності ВКРК був скерований на те, щоби дати сучасному глядачеві поруч з революційно-драматичними картинами, що не зовсім задовольняли робочого і селянського глядача, картини революційно-побутового, комедійного характеру» [2]. У кіносценарію Степана Радченка «було все як годиться: соціальне протиставлення – раз, кохання між героєм-робітником та жінкою з протилежного табору – два, чарівна дівчина-пролетарка, що того робітника від наглої смерті рятує й перебирає на себе його чуття, - три, постріли й дим – чотири, перемога чесноти – п'ять... Були в драмі й комічні елементи...» [1, с. 424].

Незважаючи на те, що оповідання Степана були «недосконалі, з багатьма формальними, часом разючими хибами, хоч манірні трохи, необроблені, розтягнені, розкидані, плутані, а місцями й зовсім нікчемні, кволі на образ, слабкі на абстракцію й непевну лірику, а проте мають все-таки свіжість і дають сподіватись кращого», хлопець отримував гарний гонорар [1, с. 432]. Слід зауважити, що у 1920-х рр. будь-яка творчість українською мовою підтримувалася владою, оскільки відповідала концепції українізації, яка спрямована була переважно на міське населення, що у більшості було російськомовним.

Після вечірки, де Степан розірвав стосунки з Зоською, він перечитав свою збірку і прийшов до висновку: «Невже це він писав?... Ніде протягом сотні сторінок не здибав він людини – того, що мучиться і прагне, що божевільні пориви зароджує в болі, того, що нидіє і буяє, плазує і підноситься на верховині... Навіщо ці твори,

коли людське серце в них не б'ється? Мертвими видалися йому тепер ці оповідання, де людина зникла під тиском речей та ідей, від неї створених і для неї призначених» [1, с. 507]. Степан береться написати «повість про людей», але «страшна нудьга огорнула його від безсилості перед цим величезним завданням... Як проявити в кількох тисячах рядків безконечну різноту людей, божевільну відмінність їхніх думок, настроїв, бажань і дій? Щоб людина виступала вся, ... яка є вона в боротьбі, коханні та праці, з усіма величними й нищими поривами, злочинством і жалем, підлотою і відданістю? Ні, це зовсім йому не під силу! Мусить зразу ж відмовитись такого зухвалого замаху й застерегти себе від величезних прикростей невдачі. Та й взагалі слід кинути цю літературу, що, скільки міг він пригадати, тільки гірким розчаруванням платила за його муки!» [1, с. 508].

На нашу думку, до Степана прийшло усвідомлення про бездуховність власної творчості, де переважають матеріальні цінності та ідеологія, бо саме в цей час його жорстоке ставлення до Зоськи призвело до трагічного наслідку: дівчина покінчила життя самогубством. Степан розуміє, що Зоська була його натхненням, «милою, сміючою подругою, вірною товаришкою його блукань!» [1, с. 513]. Саме вона була справжньою, з своїми «безжурними посмішками й раптовими смутками, наївною, втішною філософією і жагучими поцілунками» [1, с. 513]. Степан побіг до неї, щоб знову «побачити кучері на її чолі, чарівне рухливе під діянням чуттів обличчя, почути її чарівний шепіт і сидіти на килимі коло її ніг, «коло ніг королеви» [1, с. 513]. І, можливо, після зустрічі з нею в нього з'явиться натхнення. Однак Зоськи вже не було...

На нашу думку, В. Підмогильний свідомо не повідомив читачеві, про що писав у останньому творі Степан Радченко, письменник обмежився фразою: «повість про людей». Аналізуючи вчинки героя після смерті Зоськи, його думки, у яких нема місця для каяття, приходимо до висновку, що ця повість знову буде написана у дусі сталінської ідеології, яка руйнує духовний світ особистості. На відміну від Степана Радченка по-справжньому талановитий поет Вигорський, відчувши негативні наслідки цієї ідеології та пролетарської міської культури, назавжди залишив місто.

Список використаних джерел:

1. Підмогильний В. Оповідання. Повісті. Романи. Київ : Наук. думка, 1991. 800 с.
2. Примаченко Я. Українське кіно 1920-х років у пошуках власних тем та смислів. URL: <https://uamoderna.com/md/prymachenko-ukrainian-cinema/>
3. Романенко Г.О., Шейко В.М. Еволюція художніх і літературних об'єднань України: історико-культурологічний вимір Київ : Ін-т культурології Академії мистецтв України, 2008. 191 с.
4. Сидоріна О. Алюзії в романі В. Підмогильного "Місто" на "Божественну комедію" Данте Алігері. *Українська мова і література в школі*. 2018. № 5. С. 19–23.

Ситор Ольга Олексіївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Відокремленого структурного підрозділу «Стрийський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування»,
oositor@ukr.net

РОЛЬ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті розглядаються питання щодо формування культури мовлення як одного з найважливіших складників педагогічної культури викладача. Вимоги до комунікативних якостей професійного мовлення вчителя зумовлені насамперед функціями, які воно виконує в педагогічній діяльності: комунікативну, психологічну, пізнавальну, організаційну. Визначено основні комунікативні якості культури мовлення викладача: змістовність, доречність, доступність, правильність, чистота, точність, логічність, багатство, виразність.

Ключові слова: культура мовлення, комунікативність, мовленнєвий етикет.

Мова завжди мала і має велике значення в житті суспільства. Тому членам суспільства, а особливо мовознавцям, філологам, ніколи не байдуже, в якому стані перебуває їх мова, як вона розвивається. Володіючи багатим і розвинутим словниковим складом, гнучкою граматичною будовою, прекрасними фонетичними якостями, українська мова має невичерпні внутрішні можливості для свого дальшого розвитку і вдосконалення.

Культура мови полягає насамперед у бездоганно правильному користуванні лексичними, граматичними і синтаксичними нормами літературної мови, а також у правильній вимові слів і вживанні нормативних наголосів у словах.

Високої культури мовлення можна досягти постійним удосконалюванням логічного мислення, тренуванням пам'яті, чому сприяє читання текстів різних стилів, свідомим засвоєнням лексичних, словотвірних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних норм, пам'ятати про комунікативні якості: правильність, термінологічну точність, логічність, змістовність, доречність, лексичне багатство, виразність, чистоту.

Проблема мовленнєвого розвитку чи не найактуальніша в методиці навчання української мови. Ступінь розвитку мовлення – це характеристика освіченості людини та народу загалом. "Мовленнєвий розвиток є елементом формування духовної культури людини, що ушляхетнює її життя, збагачує сферу спілкування з іншими людьми. Водночас це важлива складова частина навчального процесу з опанування української мови" [3, с. 2].

Особистість педагога розкривається в єдності слова та поведінки; у слові він виявляє себе, свою моральність, ставлення до виховання, свою емоційно-мовленнєву культуру. А мовна культура педагога – це дзеркало його духовної культури.

Вона забезпечує успіх у тій найтоншій сфері виховання, яку ми сьогодні називаємо моделюванням, перетворенням, переведенням зовнішньої діяльності на мову внутрішнього світу людини. "Слово – це ніби той місток, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність" [Сухомлинський В. -5, т. 5, с. 160]. Слово володіє магічним даром відкриття людиною себе в ньому, а завдяки слову людина здатна відкривати для себе увесь світ. Допомогти молоді відкрити світ і себе у ньому – одне із завдань педагога. Сучасний педагог повинен бути неповторною індивідуальністю, носієм національної духовності як невід'ємної частки загальнолюдської культури, людиною широкого кола інтересів, глибоких лінгвістичних знань, тобто творчою мовною й мовленнєвою особистістю.

Культура мовлення педагога віддзеркалює ціннісні орієнтації, гармонію професійних знань, комунікативних і морально-психологічних можливостей, характеризує його вихованість, уміння висловлювати думки, дотримуватись етичних норм спілкування й ін. Передумова ефективності професійної та особистісної комунікації – це опанування педагогом культурою мови і мовлення, мовленнєвого етикету. Учасники спілкування повинні дотримуватися мовленнєвого етикету з метою встановлення міжособистісного контакту, підтримання доброзичливої атмосфери, тональності спілкування тощо. Мовленнєвий етикет педагога складається з правил мовленнєвої поведінки у спілкуванні з колегами, учнями, студентами, їхніми батьками [2, с. 136].

Педагог здійснює мовленнєву діяльність в усній і писемній формах.

Природно, що перевагу має усна форма спілкування. Успіх педагогічного спілкування значною мірою зумовлюється тим, як педагог розуміє особливості усного мовлення [1, с. 38] як такого, що розраховане на безпосереднє слухове сприймання. Культура педагогічного спілкування – це вміння слухати, ставити запитання, аналізувати відповідь, уміння зрозуміти іншого, бути уважним, спостережливим, встановлювати контакт, передавати своє ставлення до того, про що йдеться, вміння зацікавити, захопити поясненням, орієнтуватися в обстановці. Висока культура мовлення педагога немислима без дотримання мовленнєвого етикету, що "полягає у вмінні уважно, з цікавістю слухати співрозмовників, нікого не перебиваючи, тактовно прилучатися до розмови, доладно і зрозуміло висловлюватися, говорити толерантно, з повагою, використовуючи гречні слова" [1, с. 40].

Про роль слова педагога у навчально-виховному процесі наголошував В. Сухомлинський, звертаючи увагу на те, що "слово вчителя – як інструмент впливу на душу вихованця, нічим не замінити. Мистецтво виховання включає насамперед мистецтво говорити, звертатися до людського серця. Я твердо переконаний, що багато шкільних конфліктів, які нерідко закінчуються великою бідою, починаються з невміння вчителя говорити з учнями" [5, т. 5, с. 321].

Частина культури викладача – це його емоційність. Якщо ж етикетні формули педагога будуть наповнені позитивними емоціями, випромінюватимуть розуміння і співучасть, вони завжди матимуть відгук у студентських серцях. Справжній педагог з високою фаховою культурою вчить розмірковувати вголос, він ділиться з юнаками і дівчатами своїми сумнівами, звертається до них за порадою, запрошує до спільних роздумів. "Слово... невимушене, задушевне... утверджує атмосферу довір'я, щирості, спільності. У розмові педагога і учнів утверджується єдність поглядів на добро і зло, на моральні цінності" [5, т. 5, с. 323]. Педагогові слід добре знати, що і коли сказати, оскільки його висловлювання-репліки по-різному впливають на слухачів: етикетні формули, оптимізуючи, сприяють процесові комунікації, а їх відсутність справляє гальмівний вплив.

Важливі у процесі комунікативної діяльності педагога й невербальні засоби (зовнішній вигляд, пантоміміка, міміка, міжособистісний простір тощо). Використання і розуміння невербальних засобів допомагає істотно підвищити ефективність взаємодії, обміну інформацією. Важливе значення має тон, інтонація, темп мовлення, паузи, застосування яких дають змогу допомогти зосередитися, перейти від одного етапу спілкування до іншого, стимулюють мимовільну увагу.

Сучасний етап розвитку суспільства та освіти вимагає постійного самовдосконалення викладача, формування й розвитку його професійних якостей, підвищення професійної компетентності. Тому сьогодні педагогові потрібно наполегливо працювати над собою, самозмінюватися, адже професійний розвиток є невіддільним від особистісного – в його основі лежить принцип саморозвитку, який зумовлює здатність людини спрямовувати власну життєдіяльність на практичне перетворення. Заняття мають захоплювати дітей, пробуджувати в них інтерес та мотивацію, навчати самостійно мислити, діяти. Адже доведено, що педагог ефективно вчить учня лише тоді, коли сам уміє вчитися, а особливо в умовах впровадження в навчальний процес сучасних педагогічних технологій. Шляхів вдосконалення є безліч, а процес триває усе життя.

Список використаних джерел:

1. Біляев О. Культура мовлення вчителя-словесника // Дивослово. – 1995. – №1.
2. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб. – К., 2006.
3. Донченко Т. Мовленнєвий розвиток як науково-методична проблема // Дивослово. – 2006. – №5.
4. Стахів М. Комунікативний тренінг як засіб удосконалення мовленнєвих умінь студентів педагогічних коледжів // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова: 36. наук, праць. – К., 2005. – Вип. 2.
5. Сухомлинський В. О. Слово про слово // В. О. Сухомлинський. Вибрані твори: У 5 т. – К., 1977. – Т. 5. Статті.

Сідін Дмитро Ігорович,
аспірант кафедри педагогіки,
психології і методики технологічної освіти
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка

ФІЛОСОФІЯ СЛОВА В СПАДЩИНІ ШЕВЧЕНКА ВОЛОДИМИРА ІСАКОВИЧА: НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

***Анотація.** У статті розглянуто філософію слова у спадщині Шевченка Володимира Ісаковича крізь призму національної ідентичності та глобалізаційних викликів. Досліджено роль мовної традиції у формуванні історико-культурного коду нації та значення філософського осмислення мови як засобу збереження духовної самобутності українців у сучасному світі.*

***Ключові слова:** філософія слова, національна ідентичність, глобалізація, українська мова, культурна спадщина.*

Глобалізаційні процеси ставлять перед національними культурами виклик збереження ідентичності, що особливо актуально для мов, які є носіями унікальних світоглядних і культурних традицій. Українська мова та література, як невід’ємна складова національної ідентичності, набувають особливого значення в умовах сучасного світу. Одним із мислителів, що глибоко осмислював природу слова як основи буття нації, був Володимир Ісакович Шевченко. Його філософська спадщина розкриває роль мови у формуванні національного самовизначення та збереженні історико-культурної спадщини [3].

Шевченко Володимир Ісакович у своїх працях неодноразово звертався до поняття слова як основи національного буття. Він розглядав мову не лише як засіб комунікації, а й як носія колективної пам’яті, засіб самоідентифікації народу. Згідно з його концепцією, слово містить у собі сакральну силу, яка дозволяє передавати культурний код від покоління до покоління.

Одним із ключових аспектів його філософії є ідея про те, що збереження мови є водночас збереженням нації. В умовах глобалізації, коли поширення англіцизмів та культурних запозичень впливає на національні мови, ця думка набуває особливої актуальності. Шевченко наголошував, що тільки через збереження мовної самобутності народ може протистояти асиміляції та розчиненню в глобальному культурному просторі.

Сьогодні ми спостерігаємо процеси, що загрожують традиційним національним мовам, серед яких – масове впровадження англійських термінів, зниження рівня володіння рідною мовою серед молоді, домінування західних культурних зразків. Проте, як показують дослідження, мова є не лише засобом комунікації, а й інструментом формування національної свідомості. Саме через рідну мову закладаються основи національної самоідентифікації та світоглядного орієнтиру.

У цьому контексті вчення Шевченка В. І. набуває особливого значення. Він акцентував увагу на необхідності розвитку мовної культури, виховання поваги до рідного слова, популяризації національної літератури та збереження історичної пам'яті через мову. Його праці можуть бути дороговказом для сучасних мовознавців, культурологів та освітян у справі збереження української ідентичності в умовах глобальних трансформацій [1].

Філософія слова у спадщині Володимира Ісаковича Шевченка демонструє важливість мови як основи національної ідентичності. Його ідеї є надзвичайно актуальними в сучасному контексті, коли українська культура та мова стикаються з новими викликами глобалізації. Збереження мовної самобутності та усвідомлення її ролі у формуванні історико-культурної спадщини є першочерговими завданнями для науковців, освітян та культурних діячів. Філософія слова у спадщині Володимира Ісаковича Шевченка є важливим науковим надбанням, що розкриває фундаментальну роль мови у формуванні національної ідентичності. Дослідження його праць засвідчує, що мова – це не просто засіб комунікації, а глибокий світоглядний феномен, який забезпечує спадкоємність культури, збереження історичної пам'яті та самоусвідомлення народу [2].

У контексті глобалізаційних викликів, коли національні мови зазнають впливу культурної експансії, ідеї Шевченка В. І. набувають особливої актуальності. Він наголошував, що втрата мови означає втрату національного буття, а її збереження є запорукою культурної стійкості та духовної цілісності нації. Його концепція сакральності слова вказує на те, що мова не лише передає інформацію, а й формує ціннісні орієнтири суспільства, конструює його ментальність та впливає на національний характер.

Сучасна мовна ситуація в Україні підтверджує правомірність його ідей. Масова глобалізація, поширення запозичень, зниження рівня володіння рідною мовою серед молоді – усе це створює загрозу культурній ідентичності українців. Водночас, активна популяризація української мови, розвиток мовної культури та підвищення її престижу сприяють зміцненню національного духу та протистоянню асиміляційним процесам.

Отже, спадщина Володимира Ісаковича Шевченка є не просто теоретичним осмисленням мовного питання, а дороговказом для сучасних мовознавців, культурологів та освітян. Його ідеї слугують важливим орієнтиром у справі збереження української мови як основи національної ідентичності, що є особливо важливим у добу глобалізаційних трансформацій.

Список використаних джерел:

1. Шевченко В. І. Філософія слова. Київ: Наукова думка, 2005.
2. Українська мова та глобалізаційні процеси: сучасний стан і перспективи. Збірник наукових праць. Київ: Академперіодика, 2018.
3. Глобалізація і національна ідентичність: виклики XXI століття / За ред. О. С. Руденко. Львів: Світ, 2020.

Скрипник Любов Георгіївна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
педагогічного фахового коледжу комунального закладу вищої освіти «Хортицька
національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради,
lubov3145@gmail.com

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ УЧИТЕЛЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНО - ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

***Анотація.** У статті продемонстровано особливості формування культури професійного мовлення та спілкування вчителів дошкільної і початкової освіти шляхом застосування компетентнісного підходу. Підкреслено головну роль сучасного викладача – допомогти студентам оволодіти культурою мовлення.*

Ключові слова: *культура мовлення, культура спілкування, мотивація, етичні норми*

Як зазначено в Концепції «Нова українська школа», найбільш успішними на ринку праці будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями [4,с.6]. Українська мова є не лише засобом спілкування для жителів України, а й державною мовою. Тому перед загальноосвітньою і вищою школою постає важливе завдання «домагатися високої культури мовлення кожного громадянина. Треба постійно дбати про культуру усного та письмового мовлення, правописну грамотність» [3,с.73]. Оскільки професійна діяльність майбутніх учителів дошкільної і початкової освіти ґрунтується на наукових знаннях, дотримання норм наукового та офіційно-ділового стилів є важливим показником культури мови, мовлення, спілкування. Курс «Українська мова (за професійним спрямуванням)» сприяє активізації та поглибленню знань граматики, лексики, фразеології та синтаксису сучасної ділової мови, а також розвитку та удосконаленню вмінь і навичок роботи з текстами в межах сфери професійного спрямування.

Слово володіє магічним даром відкриття. Усе залежить від володіння словом – цим ключем самопізнання людини і засобом проникнення у її внутрішній світ, у світ почуттів, переживань, страждань і мрій...Людина завдяки слову відкриває для себе увесь світ! Серед головних ознак мовної особистості слід виділити свідоме ставлення до мови, глибоке знання її, розвинені мовлення, мислення, інтелект, чутливість до слова, здатність відчувати й розуміти всі відтінки його значення, красу рідної мови, бажання засвоїти її багатство.

Готуючи фахівців дошкільної і початкової освіти, на заняттях дисциплін філологічного циклу (Українська мова, Сучасна українська мова, Українська мова

професійного спілкування, Етика ділового спілкування) намагаємося якомога глибше опрацювати саме той матеріал, який вивчається на уроках рідної мови у початкових класах. Тільки творчий учитель зможе навчити дітей набуті знання з усіх предметів «одягати» в мовну оболонку так, щоб мова служила засобом висловлювання особистих думок, стала виявом власної свідомості. Для того, щоб розвивати мовлення молодших школярів, майбутньому вчителеві потрібно самому оволодіти тими вміннями й навичками, які в майбутньому будуть опановувати під їхнім керівництвом учні початкових класів.

Тому основна мета занять: виробити свідоме ставлення студентів до власних мовленнєвих можливостей і переконати їх, що робота над піднесенням рівня мовленнєвої культури повинна бути повсякденною. Висока культура мовлення – це досконале володіння літературною мовою у процесі спілкування та мовленнєва майстерність. Вільно володіти мовою означає засвоїти літературні норми, які діють у мовній системі.

Завдання практичних занять курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» спрямовані на удосконалення інтонаційної виразності мовлення – вміння використовувати різні види наголосу (вІняток, вИпадок, вимОва, рАзом, пізнАти – пізнАння; видАння і виданнЯ; корИсний, черговИЙ...); допомагають подолати скованість органів мовлення, поспішність чи сповільненість вимовляння систематичні вправи з артикуляції, а знання орфоепічних норм (правила вимови звуків, звукосполучень) є еталоном дикції. Однією з орфоепічних вимог є милозвучність як здатність мови до плавності, мелодійності звучання (чергування У –В –УВІ; сполучників І –Й: була У відпустці; У тексті; бачив УВІ сні; теорія І практика; прийшла Й побачила); спрощення в групах приголосних пов'язане із втратою одного із звуків у групах приголосних (пристрасть – пристрасний; щастя – щасливий; тиждень – тижневий; невістчин, студентський, шістсот...). Знання і дотримання цих норм стане у нагоді під час проголошення публічного виступу перед аудиторією, складання діалогів і монологів. У сучасних умовах володіння усним переконуючим словом як засобом багатоманітного і різноспрямованого впливу на слухача ґрунтується на культурі мовлення, культурі мислення, культурі спілкування, культурі поведінки. Спілкування є основою всього, що робить людина. Для сучасного вчителя здатність до ефективного спілкування є однією з найважливіших навичок, якими він має володіти.

Курс «Етика ділового спілкування» орієнтований переважно на практичне оволодіння відповідними навичками, уміннями, а не на високий рівень теоретичних знань. Об'єктом вивчення є ділове спілкування. Культура ділового спілкування є складовою культури людини взагалі. На практичному занятті працюємо з текстом «Чи варто навчатись ефективного спілкування», а потім пропонуємо дати відповіді на запитання: *Чи погоджуєтесь ви з думкою, що спілкуванню варто*

навчатись? Чому? Далі пригадують життєві ситуації, в яких вони розуміли, що співрозмовник їх не слухає. Обговорюємо: Якими були ваші відчуття? За якими ознаками можна зрозуміти, що вас не слухають? Що означає слухати активно? Пам'ятки «Що означає «слухати активно», «Чого бажано уникати під час активного слухання», «Як висловлювати свою думку, щоб тебе зрозуміли» допомагають студентам порівняти власні думки зі змістом пам'яток. (2-3 студенти коментують).

Розвиткові мовної майстерності і виробленню ціннісних орієнтирів сучасної молоді (людська культура, людяність, почуття власної гідності, уміння вільно і грамотно висловлюватись тощо) сприяє висвітлення взаємозв'язку вербальних і невербальних засобів спілкування. Оволодіваючи різними засобами спілкування (як вербальними, так і невербальними), студенти самовдосконалюються і підвищують культуру своєї поведінки і спілкування. (Практичне заняття з елементами тренінгу : *Встановлення і збереження контакту* допомагає студентам дати відповідь на питання *Як навчитися «читати людину» як книгу і що для цього треба знати про невербальні засоби спілкування.*

Спілкування та культура його використання – це цінність для кожної людини і для суспільства в цілому.

Глибоко помиляється той, хто вважає мистецтво володіння словом потрібним лише філологам. Що може зробити для формування культури мовлення здобувачів освіти філолог, коли його колеги не володітимуть багатим інтонаційно і емоційно, образним і різноманітним за лексичним складом і структурою, бездоганним щодо нормативності мовленням. Виховання культури мовлення здобувачів освіти – це справа і фізика, і математика, і історика. Правильний наголос, точно вжите слово, чітка побудова фраз –це той матеріал, який дасть змогу кожному викладачеві володіти невичерпною скарбницею – мовою. Уже стало традицією у нашому закладі – спеціально організоване навчання з елементами комунікативного тренінгу «Українська мова без помилок. Говорімо і пишімо правильно». Тематика таких зустрічей різноманітна: «Правильне наголошування слів», «Правопис складних іменників та прикметників», «Особливості вживання сталих висловів у мовленні», «Українські форми на позначення часу», «Пунктуаційні помилки». Такі зустрічі філологів з викладачами інших дисциплін викликає жвавий інтерес і активізує потяг до самовдосконалення. Повага до слова кожному із нас необхідна так, як і повага до самої людини. Без цього не може бути розвитку, без цього неможливе удосконалення ні мови, ні мовця.

Педагогічний фаховий коледж – це заклад, де відбувається становлення, зростання майбутнього вчителя дошкільної і початкової освіти. Тому необхідно неабияку увагу приділяти саме формуванню культури мовлення – це справа філологів, преси, радіомовлення - кожної людини, котра добре володіє словом і може бути прикладом у його застосуванні.

Список використаних джерел:

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. 324 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів: Світ, 2003. 432 с.
3. Біляєв О.М., Вашуленко М.С., Плахотник В.М. Концепція мовної освіти. *Дивослово*. 1994. №9. С.71-73.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 08.01.2025).

Собко Валентина Олексіївна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і методики початкової освіти

Глухівського національного педагогічного університету

імені Олександра Довженка,

vsobko105@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ І СПІЛКУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ

***Анотація.** Публікацію присвячено розгляду проблеми формування культури мовлення і спілкування молодших школярів у мовно-літературній освіті. Висвітлено теоретико-методичні аспекти засвоєння здобувачами початкової освіти лексичних і стилістичних норм сучасної української літературної мови.*

***Ключові слова:** здобувачі початкової освіти, культура мовлення і спілкування, лексичні норми, стилістичні норми, українська мова.*

Реалізація компетентнісного підходу в умовах Нової української школи, піднесення рівня якості освіти зумовлює новий науково-методичний підхід до організації мовно-літературної освіти, яка покликана формувати особистість високої мовленнєвої компетентності, здатної до активного спілкування в усіх сферах сучасного життя.

У Державному стандарті початкової освіти серед умінь, спільних для всіх ключових компетентностей, названо «уміння висловлювати свою думку усно і письмово, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння співпрацювати з іншими особами» [4, с. 5]. Тому важливою умовою розвитку соціальної активності особистості, здатної орієнтуватися в сучасному світі, підвищення її загальної культури є формування культури мовлення і спілкування здобувачів початкової освіти у процесі навчання української мови.

Серед завдань, визначених у чинних програмах з української мови і читання/літературного читання, значне місце відводиться дослідженню учнями «мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови» [4, с. 192]. Реалізація означеного завдання потребує організації освітньої діяльності, спрямованої на розвиток культури мовлення, засвоєння мовленнєвого етикету та етичних норм спілкування як складників комунікативної компетентності.

Культура мовлення у науково-довідкових виданнях визначається як «організація мовних засобів, що в будь-якій ситуації спілкування за сучасних мовних норм і етики спілкування гарантують досягнення поставлених завдань і комунікативної мети; володіння адресантом нормами усного й писемного літературного мовлення, уміння використовувати зображальні засоби мовного коду в різних умовах, сферах, регістрах спілкування відповідно до мети та змісту комунікації [2, с. 363].

У методичній літературі зазначається, що культура мовлення і спілкування – «це дотримання усталених мовних норм усної і писемної літературної мови, а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування» [3, с. 319]. Подаються групи утверджених мовних норм: *лексичні, граматичні, стилістичні, орфоенічні, орфографічні*.

Метою нашої публікації є розгляд методики опанування молодшими школярами *лексичних і стилістичних* норм сучасної української літературної мови як складників культури мовлення і спілкування.

Дослідження потребувало розкриття змісту означених норм: «*лексичні* – розрізнення значень і семантичних відтінків слів, закономірності лексичної сполучуваності; *стилістичні* – доцільність використання мовно-виражальних засобів у конкретному лексичному оточенні, відповідній ситуації спілкування» [3 с. 319].

Розглянемо методичні аспекти засвоєння молодшими школярами лексико-стилістичних норм у взаємозв'язку у процесі дослідження мовних явищ незалежно від теми та етапу вивчення матеріалу.

Добір вправ і завдань здійснювали з урахуванням рекомендацій М. Вашуленка щодо формування в учнів умінь використовувати в мовленні слова як важливі виражальні засоби, з урахуванням їх функційного призначення [1]. Освітню діяльність спрямовували на збагачення словника учнів, закріплення, уточнення, активізацію, розширення значень уже відомих слів, формування умінь використовувати лексику як важливий засіб висловлювання думки у процесі спілкування.

Дослідження показало, що ефективність формування культури мовлення і спілкування молодших школярів підвищується у процесі застосування різних засобів і прийомів, насамперед: дослідницька діяльність, інтерактивні методи і прийоми, мовні ігри й цікаві вправи тощо.

Пропонуємо види роботи, які спрямовані на організацію пошукової діяльності учнів з метою опанування лексичних і стилістичних норм української мови: 1. Робота

зі словниками (пояснення значень слів, добір синонімів, обґрунтування доцільності їх використання; аналіз особливостей уживання слів у прямому і переносному значеннях). 2. Аналіз прислів'їв: *Умієш говорити – умій слухати. Спочатку подумай, а потім говори. Слово до слова – складеться мова. Умієш сказати – умій змовчати.* 3. Інтерактивні завдання для обговорення певної проблеми («*Усне і писемне мовлення*», «*Культура мовлення і спілкування*»). 4. Створення лепбука (інтерактивної папки-книжечки) на теми «Слова ввічливості», «Культура спілкування», «Форми мовленнєвого етикету (вітання, прощання, вибачення, побажання, прохання)». 5. Інтерактивні прийоми «Асоціативний куш», «Групування». (Наприклад: завдання для роботи над словом «ввічливий». До слова «*ввічливий*», працюючи в парах чи групах, учні доберуть тлумачення, синоніми, словосполучення, зроблять висновок, про кого говоримо «ввічливий», якими мають бути співрозмовники. (*Ввічливий* – який дотримується правил пристойності, виявляє уважність, люб'язність. Синоніми: чемний, вихований, гречний, тактовний, делікатний, уважний, привітний, люб'язний.) 6. Спостереження за мовними засобами у художніх текстах, що дає можливість учням виявити лексичну сполучуваність, точність та виразність слів.

Завдання такого типу, як свідчить практика, сприяють активізації і збагаченню словникового запасу школярів, доцільному вживанню лексики у мовленні.

Значне місце у формуванні культури мовлення і спілкування відводили ситуативним завданням, які відповідають компетентнісному підходу до навчання мови, опануванню формул мовленнєвого етикету. З цією метою практикували сюжетно-рольові ігри («Розмова по телефону», «У магазині», «У музеї», «У бібліотеці» та ін.), участь у яких робить учнів більш упевненими та здатними успішно реалізувати мету спілкування і досягати взаєморозуміння між його учасниками.

Застосування у мовно-літературній освіті розглянутих методичних підходів, пропорованих завдань і вправ, як підтверджує дослідження, сприяє опануванню молодшими школярами лексико-стилістичних норм української мови, формуванню культури мовлення і спілкування.

Список використаної літератури:

1. Вашуленко М.С. Українська мова і мовлення в початковій школі : Метод. посіб. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
2. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. Х, 920 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
4. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1–2 та 3–4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

Соколовська Людмила Михайлівна,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Житомирського агротехнічного фахового коледжу,
lm.2012@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ МОВЛЕННЄВИХ ТРЕНІНГІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ КОМУНІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ

Анотація. *Стаття досліджує ефективність мовленнєвих тренінгів як інструменту для підвищення рівня комунікативної компетентності студентів. Автор аналізує теоретичні основи та практичні аспекти застосування таких тренінгів.*

Ключові слова: *комунікація, культура мовлення, мовленнєві навички, тренінги.*

Формування культури комунікації є важливим завданням сучасної освіти, адже мовлення є засобом передачі інформації, ключовим інструментом професійної та соціальної взаємодії. Рівень мовленнєвої культури значною мірою визначає здатність індивіда до успішної адаптації в суспільстві, а також ефективність його професійної діяльності.

Одним із ефективних способів підвищення культури мовлення в освітньому середовищі є організація мовленнєвих тренінгів. Цей метод сприяє формуванню в студентів навичок чіткого, структурованого та емоційно виразного висловлювання, а також розвиває їхню здатність до міжособистісної комунікації [1, с. 49]. Мовленнєві тренінги дають змогу створити умови для інтерактивної взаємодії учасників, що позитивно впливає на їхню мовленнєву компетентність і загальну культуру комунікації.

Метою даної статті є аналіз особливостей організації мовленнєвих тренінгів у коледжі та визначення їхнього впливу на розвиток культури комунікації студентів. Дослідження базується на теоретичному аналізі наукових джерел, а також на практичному досвіді впровадження мовленнєвих тренінгів у Житомирському агротехнічному фаховому коледжі. Результати роботи можуть бути корисними для викладачів, які прагнуть підвищити ефективність навчального процесу та сприяти всебічному розвитку своїх студентів.

Культура комунікації є складним феноменом, який охоплює сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективну міжособистісну та професійну взаємодію. У широкому розумінні культура комунікації відображає рівень мовленнєвого розвитку особистості, що проявляється в її здатності висловлювати думки логічно, чітко й доречно в конкретній комунікативній ситуації.

Мовленнєвий тренінг є формою організованої навчальної діяльності, спрямованої на розвиток мовленнєвих навичок та формування культури комунікації

учасників [2]. Це система інтерактивних вправ і завдань, що моделюють реальні або уявні комунікативні ситуації. Основною метою мовленнєвого тренінгу є підвищення рівня мовленнєвої компетентності, розвиток здатності чітко формулювати думки, застосовувати мовні засоби відповідно до конкретного контексту та забезпечувати ефективну взаємодію.

Типи мовленнєвих тренінгів можуть бути різноманітними залежно від поставлених цілей. Наведена таблиця систематизує різноманітні типи тренінгів, спрямованих на розвиток комунікативних компетентностей. Вона детально описує кожен тип тренінгу, зокрема його основну мету, приклади практичних вправ та додаткові аспекти. Такий огляд дозволяє отримати комплексне уявлення про різноманіття підходів до розвитку комунікативних навичок та обрати оптимальний варіант для конкретної аудиторії та цілей навчання.

Тип тренінгу	Основна мета	Приклади вправ	Додаткові деталі
Ораторське мистецтво	Розвиток навичок публічних виступів, впевненості в собі, здатність впливати на аудиторію	Підготовка та виголошення промов, презентацій, дебати, робота над інтонацією, жестикуляцією, контактом з аудиторією, використання візуальних матеріалів.	Фокусується на структурі виступу, доборі слів, управлінні голосом, подоланні страху публічних виступів.
Міжособистісна комунікація	Покращення навичок взаємодії з людьми, розвиток емпатії, вміння слухати, вести діалог, вирішувати конфлікти	Рольові ігри, вправи на активне слухання, невербальну комунікацію, зворотній зв'язок, аналіз конфліктних ситуацій.	Допомагає у побудові міцних стосунків, ефективному спілкуванні в команді, вирішенні конфліктів.
Професійне мовлення	Розвиток навичок ефективного спілкування в конкретній професійній сфері (наприклад, продаж, переговори, презентації)	Симуляція ділових переговорів, презентацій продуктів або послуг, написання ділових листів, телефонні розмови.	Спеціалізується на особливостях мови в конкретній галузі (механізація, агрономія, маркетинг тощо).
Тренінг з техніки мовлення	Вдосконалення дикції, артикуляції, інтонації, темпу мовлення	Скоромовки, дихальні вправи, читання вголос, вимова складних звуків.	Забезпечує чітку та зрозумілу мову, що є важливою для будь-якого виду спілкування.

Тренінг з невербальної комунікації	Розвиток навичок використання міміки, жестів, постави для посилення вербального повідомлення	Вправи на розпізнавання емоцій за мімікою, тренування постави, жестикуляції, контакт очей.	Допомагає створити більш повне й достовірне враження про себе.
Тренінг з переговорів	Навчання ефективним стратегіям ведення переговорів, досягнення компромісів, управління конфліктами	Симуляція ділових переговорів, відпрацювання різних стратегій ведення переговорів.	Допомагає досягати бажаних результатів у складних ситуаціях.
Тренінг з ведення ділової переписки	Навчання написанню ділових листів, електронних листів, звітів.	Написання різних типів ділових документів, аналіз прикладів.	Забезпечує ефективну комунікацію в письмовій формі.
Тренінг з телефонної комунікації	Розвиток навичок ведення телефонних розмов, створення позитивного враження, вирішення проблем по телефону.	Симуляція телефонних розмов, відпрацювання різних сценаріїв.	Допомагає будувати відносини з клієнтами та колегами по телефону.

Реалізація мовленнєвих тренінгів у Житомирському агротехнічному фаховому коледжі показала значні позитивні зміни в поведінці та комунікативній активності студентів. Учасники тренінгів стали більш впевненими у своїх висловлюваннях, демонстрували здатність чітко формулювати думки, а також краще контролювали свої емоції під час публічних виступів. Відзначено зростання рівня толерантності до думок інших, здатності до конструктивного обговорення. У ході тренінгів студенти, які раніше уникали публічних виступів, змогли успішно презентувати свої проєкти перед великою аудиторією.

Перспективи подальших досліджень у цій галузі включають розробку авторських програм тренінгів, які враховують специфіку освітніх закладів та потреби студентів різних спеціальностей. Крім того, перспективним є вивчення довгострокового впливу мовленнєвих тренінгів на професійний розвиток випускників, а також створення методик для оцінювання ефективності таких занять.

Список використаних джерел:

1. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 536 с.
2. Сайт «Вчимося жити разом. Курс підготовки вчителів». URL: <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/19/68#2> (Дата звернення 19.01.2025).

3. Сайт «Освітня платформа «Prometheus». Курси «Ділова комунікація українською». URL: <https://prometheus.org.ua/prometheus-plus/business-correspondence/> (Дата звернення 19.01.2025).

4. Сайт «Платформа курсів та вебінарів. Курс «Культура спілкування як фундаментальний інструмент якісної сучасної освіти». URL: <https://ippo.com.ua/training/kultura-spilkuvanna-ak-fundamentalnij-instrument-7890?inpoint=ippo.com.ua> (Дата звернення 19.01.2025).

Старинець Галина Володимирівна,
викладач-методист Коростишівського педагогічного фахового коледжу
імені І.Я.Франка Житомирської обласної ради,
galastarinets@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНТІСНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ СТРАТЕГІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ЛІТЕРАТУРИ

Анотація. У статті визначено особливості використання комунікативно-діяльнісного підходу, визначено прийоми, методи та види навчальної діяльності, які є провідними для проведення занять з української літератури.

Ключові слова: комунікативно-діяльнісний підхід, дослідницький метод, метод творчого читання, метод визначення «точок передрозуміння», метод проектів.

На сьогодні залишається актуальною проблема побудови заняття з літератури, на якому здобувач освіти і викладач чи вчитель отримують насолоду від роботи з літературно-мистецьким матеріалом. Це пов'язано з тим, що читання художніх творів у сучасному перенасиченому інформацією світі поступово втрачає свою активну роль. Електронні засоби навчання і носії інформації поступово витісняють традиційну книгу, зокрема художній твір у паперовому форматі, на другий план. Ми розуміємо, що любов до читання та художньої літератури формується передусім у сім'ї, тоді як читацька компетентність розвивається у школі, на заняттях з літератури.

Завданням цієї статті є визначення стратегій для створення моделей занять з літератури, які б дозволили сформувати інтелігентного читача, здатного оцінювати зразки літератури. Відомо, що якість засвоєння інформації значно підвищується, якщо активізуються різні види сприйняття. Отож, учитель має не лише передавати здобувачам освіти інформацію, а й розвивати їхні компетентності, необхідні для життя та успішної самореалізації.

У сучасній педагогічній науці сформувалась стратегія, відома як комунікативно-діяльнісний підхід, у центрі якого знаходиться здобувач освіти як активний суб'єкт навчального процесу. Система навчання побудована так, щоб максимально

враховувати індивідуально-психологічні, вікові та національні особливості здобувача, а також його інтереси.

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти діяльнісний підхід визначено як орієнтацію навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, практичне застосування здобутих знань з різних предметів, успішну соціальну адаптацію, професійну самореалізацію, а також формування навичок колективної роботи й здатності до самоосвіти [1].

Пропонуємо використати різні прийоми, методи та види навчальної діяльності, які є провідними для діялісного підходу на заняттях з української літератури.

Метод творчого читання. Цей метод є найбільш специфічним, адже читання художнього твору відрізняється від читання наукового чи публіцистичного тексту. Застосовуючи цей метод, викладач навчає здобувачів слухати і чути художнє слово, насолоджуватись ним. Для цього методу характерні такі прийоми: коментоване читання; постановка проблеми, що впливає з прочитаного; творчі завдання, що базуються на життєвих спостереженнях здобувачів. Актуальними прийомами роботи в сучасних навчальних реаліях є використання можливостей штучного інтелекту, тому пропонуємо використати сервіси ШІ для озвучування тексту. Технологія, яка перетворює текст на звук називається TTS, або Text-to-Speech (текст у мову), таких сервісів декілька: ElevenLabs, Clipchamp, Voiser та інші. Здобувачам старшої ланки освіти пропонуємо такий вид діяльності: трансформувати віршований текст у звук за допомогою однієї з технологій ШІ, проаналізувати озвучений текст, знайти помилки, які стосуються наголосу, вимови, логічних пауз та інтонування тексту.

Метод визначення «точок передрозуміння» забезпечує роботу із текстом через виділення та аналіз найбільш незрозумілих, загадкових або дивовижних моментів. Завдання можуть включати: пошук і визначення таких місць у тексті (усно, письмово чи графічно); формулювання запитань до героя, оповідача чи автора, зокрема створення «інтерв'ю з письменником чи з героєм твору»; написання листа (автору, герою або іншому читачеві) з описом власного розуміння чи нерозуміння; порівняння свого сприйняття тексту з поглядами інших. З-поміж значної кількості завдань, які пропонують сучасні методисти, особливу увагу пропонуємо звернути на технологію «Таксономія Блума». Американський психолог Бенджамін Блум розробив класифікацію рівнів мислення і визначив, що між рівнями мислення і відповідями на питання, які вчитель ставить учням чи учні учням, є прямий зв'язок. Самі запитання утворюють ієрархію: запитання на знання – запитання на розуміння інформації – запитання на застосування інформації – запитання на аналіз інформації – запитання на синтез – запитання на оцінку інформації.

Методи традиційного і творчого відтворення. Ці методи спрямовані на глибше осмислення тексту та його деталей. Серед прийомів можна виділити опитування та тестування читачів, конкурс на найуважнішого читача, усні перекази та

стилізації епізодів, а також прийом «стоп-кадру», що дозволяє читачеві подивитися на події твору збоку.

Завдання можуть включати: перечитування і переказ фрагментів з різними точками зору; визначення характерних рис чи ознак тексту; виразне читання за ролями; інсценування, створення кіносценарію чи творів у конкретному жанрі; складання схем, карт, зокрема інтелект-карт, ілюстрацій, коміксів або діафільмів; написання словесних портретів героїв.

Дослідницький (аналітичний метод). Прийоми, спрямовані на пізнання «мови» художньої літератури: виділення певних елементів тексту; спостереження, опис, зіставлення (порівняння) виділених одиниць; пояснення функцій кожного з елементів; встановлення зв'язку між ними. Цей метод передбачає такі види завдань: встановити зв'язки, проаналізувати фрагменти, знайти подібності та відмінності, заповнити таблицю.

У розрізі цього питання теж пропонуємо використати сучасні сервіси ШІ, які допоможуть виконати творчу роботу, а здобувачі проаналізують роботу сервісу, виправлять помилки чи неточності, доповнять додатковою інформацією. Існує декілька сервісів ШІ для створення текстів: ChatGPT, Gemini (Google Bard), Aria, Copilot та інші. Досить актуальними в сучасній методиці залишаються й такі комунікативні прийоми, як «Складання розповіді ланцюжком», «Перевтілення в персонажа», «Створення образу».

Метод проектів. Цей метод націлює здобувачів на самостійний пошук інформації, учить мислити творчо і критично. Особливу увагу звертаємо на мультимедійні проекти. Ефективність їх залежить від професійної компетентності вчителя, який чітко визначає мету роботи, та рівня підготовки здобувачів, зокрема розуміння ними художнього тексту чи літературознавчого матеріалу. Процес підготовки мультимедійних проектів включає кілька етапів: дослідження проблеми та вибір технологій для її рішення; розробка і спільне обговорення пробних презентацій на основі запропонованих матеріалів; демонстрація групами здобувачів самостійно створених презентацій.

Заняття з літератури – це процес взаємодії вчителя та учнів, спрямований на спільне дослідження художнього світу твору. Досвід цієї взаємодії сприяє розвитку читацьких умінь учнів та професійному зростанню вчителя. Таким чином, основна мета сучасного уроку літератури – підготувати здобувача освітнього процесу до життя в суспільстві, сформувані в нього літературну компетентність, яка дозволить йому не тільки розуміти художні твори, а й використовувати здобуті знання та вміння для вирішення різноманітних життєвих задач.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти.– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п>

2. Жаровська Н. В., Муляр Т. В. Метод проектів на уроках української мови та літератури – Х., Ранок, 2010.

3. Ситченко А. Л. Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах : навч. посіб. для студентів-філологів. Київ : Ленвіт, 2011. 291 с.

4. Яценко Т. О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ–початок ХХІ ст.): монографія. Київ : Пед. думка, 2016. С. 284 – 285.

Умінська Олена Володимирівна,
викладач вищої категорії Відокремленого
структурного підрозділу «Житомирський
автомобільно-дорожній фаховий коледж
Національного транспортного університету»,
zadk0227@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. У статті розкрито сутність та зміст принципів формування комунікативних умінь і навичок студентів технічної галузі з урахуванням інноваційних тенденцій у системі загальної фахової передвищої освіти. Висвітлено сутність означеного поняття для формування комунікативної компетентності здобувачів фахової передвищої освіти.

Ключові слова: комунікативні уміння і навички, мовні знання, професійне мовлення.

В особливих кризових умовах сьогодення як ніколи гостро стоїть питання підготовки висококваліфікованих фахівців технічної галузі у ЗФПО. Проблема формування комунікативних умінь і навичок студентів нині набуває особливого значення, оскільки саме від рівня розвитку таких умінь залежить становлення професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця технічної галузі. Формування комунікативних умінь і навичок студентів технічних коледжів є невід’ємною складовою освітнього процесу та стає особливо актуальною за сучасних економічних умов, оскільки комунікація забезпечує можливість кар’єрного росту та професійного успіху майбутнього фахівця.

Все більше українська мова упродовжується на підприємствах та в установах, помітно збагачується словник професійної термінології новою науково-технічною, суспільно-політичною лексикою. В процесі спілкування найкраще пізнається людина, так як саме мова дає змогу судити про її освіченість, ерудицію; саме вона є одним із критеріїв, за яким визначають рівень професійної майстерності фахівця.

Мова – засіб не лише спілкування, а й формування нових виробничих відносин. Мовні знання – один з основних компонентів професійної підготовки [5].

Для чого ж важливо знати мову професії? Це означає вільно володіти лексикою свого фаху, нею послуговуватися. Оскільки мова виражає думку, є засобом пізнання й діяльності. Знання мови професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися в ситуації на виробництві та в безпосередніх ділових контактах.

Для майбутніх фахівців технічної галузі помітно зростає необхідність формування комунікативно компетентної мовної особистості, здатної вміло користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях, зберігати й примножувати цінності та ідеали народу. Формування мовленнєвих умінь і навичок, набуття мовленнєвої компетенції під час засвоєння мовної системи – це головні завдання навчання мови [5].

На заняттях з української мови за професійним спрямуванням у ЗФПО викладач має не тільки пояснювати студентові мовні факти, явища, процеси, розуміння та інтерпретацію отриманої інформації, а насамперед – вміння на практиці використовувати набуті знання, тобто орієнтація робиться не на процес навчання, а на результат освітнього процесу – готовність випускника коледжу до подальшої професійно-комунікативної діяльності. Така підготовка потребує пошуку найбільш досконалих методичних шляхів організації навчально-виховного процесу. Для методики формування комунікативних умінь і навичок майбутніх фахівців технічних спеціальностей провідним є принцип наступності й перспективності: потрібно встановлювати зв'язки між матеріалом, що вивчається, і наступними розділами, темами, формувати мовні знання і комунікативні вміння не лише на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, а й при вивченні фахових дисциплін, оскільки лише завдяки дотриманню цього принципу можна не лише розвинути комунікативні вміння й навички майбутніх фахівців, а й показати шляхи їх удосконалення в подальшій професійній діяльності.

Методика викладання української мови за професійним спрямуванням для майбутніх фахівців технічної галузі у ЗФПО активно керується принципом зв'язку теорії з практикою, змінюючи вимоги, орієнтуючись на практичну цінність одержаних знань. Необхідною умовою глибоких і міцних знань, що сприяють формуванню професійно - комунікативних умінь і навичок, є врахування принципу свідомості й активності. Свідоме оволодіння комунікативною діяльністю забезпечує сталість набутих умінь і навичок, що дає можливість їх легко використовувати в подальшій практиці. Невипадково основним способом вироблення умінь визначають "свідоме вживання мовних засобів, що, у свою чергу, залежить від ступеня володіння відповідними поняттями і розвитком мовного чуття" [1, с. 55]. Цей принцип має чимале значення для правильної організації процесу навчання, оскільки оволодіння професійним мовленням можливе лише за умови інтенсифікації навчальної діяльності кожного студента, який в свою чергу є активним учасником навчального процесу. Процес навчання мови в коледжі має бути організований таким чином,

щоб активізувати механізм комунікативного розвитку кожного студента. Під час формування комунікативних умінь і навичок студентів принцип комунікативності, відповідно до якого навчання мови полягає у формуванні в студентів "умінь розв'язувати комунікативні завдання з метою оволодіння спілкуванням, що сприяє формуванню мовної особистості, якою має стати кожен випускник" [3, с. 30].

Потреба в спілкуванні повинна створювати активний стимул до засвоєння мовної теорії, треба створювати такі ситуації, коли б студенти усвідомлювали, що недостатній рівень сформованості мовних знань ускладнює процес комунікації, тобто вивчення мови підпорядковується розвитку комунікативних умінь і навичок. Принцип комунікативності зобов'язує викладача української мови зробити кожного студента активним шукачем шляхів і засобів вирішення певної комунікативної задачі та передбачає розвиток у студентів умінь користуватися мовою як засобом спілкування та пізнання. Для того щоб відбувався такий розвиток, потрібно навчити студентів бачити функціонування слова в тексті, усвідомити особливості використання кожного слова, що забезпечується завдяки принципу функціонально-стилістичної спрямованості. З приводу цього Н. Баранник слушно зауважує: "Щоб досконало володіти мовою, недостатньо дотримуватися лише правил граматики, необхідно ще й стилістично правильно будувати своє мовлення, тобто добирати такі слова і так будувати речення, щоб вони чітко і зрозуміло передавали різноманітні відтінки думок і почуттів" [1, с. 54].

Таким чином, можна констатувати, що сьогодні є потреба у фахівцях, які вміють творчо і критично мислити, пропонувати власні новаторські ідеї, швидко знаходити нестандартне вирішення проблеми, творчо сприймати та реалізувати інформацію. Учені стверджують, що виявом професійності є здатність до творчої, пошукової діяльності, й лише креативна особистість може максимально реалізувати свої можливості. Важливим чинником у формуванні світогляду особистості є високий рівень сформованості комунікативних умінь і навичок, який передбачає наявність креативних умінь, які пов'язані з творчим, нестандартним підходом до розв'язання складних комунікативних завдань. Тому під час вивчення української мови за професійним спрямуванням потрібно орієнтуватися не стільки на засвоєння відомого, скільки на самостійне створення студентами власного, нового, творчого освітнього продукту. Студенти повинні набути необхідний досвід творчої самореалізації у процесі комунікації, чому сприяє застосування інноваційних методів навчання.

Список використаних джерел:

1. Баранник Н. Система роботи над розвитком граматико-стилістичних умінь студентів-філологів / Наталія Баранник // Українська мова і література в школі. 2004. №7.С.54-57.

2. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / кол. авт. за ред. М. І. Пентилюк: С. О. Караман, О. В. Караман, О. М.Горошкіна. К.: Ленвіт, 2009. 400 с.

3. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; За ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 399 с.
4. Плиско К. М. Принципи, методи і форми навчання української мови (Теоретичний аспект): навч. посіб. / К. М. Плиско. Х.: Основа, 1995. 240 с.
5. Шевчук С. Українське ділове мовлення: Навч. посіб. К.: Літера, 2000. 480 с.

Устименко Анна Петрівна,
вчителька української мови та літератури, історії
Корюківського ліцею №1 Корюківської міської ради Чернігівської області,
anna_ustimenko1996@ukr.net

ВПЛИВ СУЧАСНИХ РЕФОРМ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Формування культури мовлення – важливий елемент освіти. Сьогодні це питання є особливо актуальним та вагомим, оскільки рівень мовленнєвої культури свідчить про сформованість у людини здатності ефективно комунікувати та відображає моральний та естетичний розвиток особистості.

Актуальність дослідження полягає у пріоритетності напрямів, що визначені у головних освітніх документах: законі України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції нової української школи та інших. У цьому контексті особливо важливим є формування всебічно розвинутої особистості, яка здатна ефективно комунікувати.

Мета дослідження полягає в аналізі процесу формування культури мовлення здобувачів освіти шляхом використання інноваційних методів на уроках та в умовах реалізації концепції Нової української школи.

Ключові слова : мовно – літературна освітня галузь, мовленнєва культура, комунікативна компетентність, інноваційні прийоми.

Зміни, що відбуваються в освітній галузі на сучасному етапі, сприяють формуванню ключових компетентностей здобувачів освіти, їхньому всебічному розвитку. Підвищення рівня володіння державною мовою стало особливо актуальним в умовах повномасштабного вторгнення, оскільки цей показник є відображенням патріотизму та моральності суспільства. Важливість формування мовленнєвої культури засвідчена у нормативно – правових документах : Законі України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Національній доктрині розвитку освіти України.

Незважаючи на те, що питання теоретичних та практичних аспектів формування мовленнєвої культури досить довгий час перебуває в полі зору учених, воно залишається актуальним у зарубіжній та вітчизняній лінгвістиці, оскільки реформи в галузі освіти та стрімкі зміни в інформаційному суспільстві вимагають появи

нових шляхів формування комунікативної культури здобувачів освіти. Слід зазначити, що проблема формування мовленнєвої культури є недостатньо висвітленою.

Метою статті є аналіз особливостей формування культури мовлення здобувачів освіти в умовах реформ освітньої галузі.

Питання розвитку культури мовлення неодноразово входило до кола наукових інтересів педагогів, мовознавців, психологів. Так, у працях Б. Антоненка – Давидовича, А. Коваль, О. Сербенської, А. Коваль було розкрито сутність мовленнєвої культури. Процес формування особистості мовця досліджували у своїх працях О. Горошкіна, Г. Сагач, Л. Мацько, М. Вашуленко, Л. Мамчур та ін. Методичні та лінгводидактичні аспекти формування комунікативної культури здобувачів освіти відображені у працях К. Пономарьової, Л. Варзацької, А. Богуш та ін. Цінними також є лінгвокультурні дослідження С. Єрмоленко, М. Пентилюк, О. Авраменка. Серед найновіших розвідок можна виокремити статті Т. Погорелової та К. Пономарьової.

У процесі дослідження та аналізу методичних аспектів розвитку навичок культури мовлення у здобувачів освіти важливе місце належить дефініціям. Поняття «культура мовлення» виникло у 60-х роках минулого століття внаслідок розмежування швейцарським лінгвістом Ф. де Соссюром понять «мовлення» і мова». Сьогодні словосполучення «мовленнєва культура» пов'язане з поняттям «культурна мова». У такому значенні «культура мовлення» - це дотримання ортоепічних, правописних, стилістичних, лексичних, граматичних норм. У царині сучасної лінгводидактики поширений комунікативний підхід до даного питання, і проблему мовленнєвої культури розглядають як комунікативний акт [4, с. 31].

У процесі аналізу наукових досліджень було виокремлено два поняття, які найчастіше використовують мовознавці – культура мови та мовленнєва культура. Періодично ці поняття ототожнюють, проте між ними є суттєва різниця, тому вважаємо за необхідне деталізувати значення цих дефініцій. Культура мовлення – вузьке поняття, а культура мови – більш ширше. Слід зазначити, що поняття «мовна культура» спочатку слугувало назвою науки про норму літературної мови. Основним завданням цієї лінгвістичної галузі, на думку С. Єрмоленко, є «формування навичок літературного спілкування, засвоєння і стабільне використання літературних норм» [3, с. 286]. Подібні міркування висловлює В. Пасинок. Дослідниця розглядає мовну культуру як «здатність здійснювати точний відбір та використовувати спілкування, послуговуючись тими мовними засобами, які найкраще відповідають кожній конкретній ситуації» [7, с. 17]. Порівнявши трактування даних понять у працях різних вчених, можемо зробити висновок, що мовна культура – це сукупність тих якостей, які виявляються в різних комунікативних ситуаціях відповідно до мети спілкування. Поняття «культура мови» тісно пов'язане з мовленнєвою культурою. Н. Бабиш вважає, що це у першу чергу «показник лінгвістичної компетенції, соціальна та особистісна складова мовленнєвої діяльності людини» [4,

с. 17]. Подібні думки висловлюють С. Шевчук та Л. Мацько, які ототожнюють мовленнєву культуру і досконале володіння нормами літературної мови.

Проаналізувавши визначення, можна вважати, що мовленнєва культура вказує на компетентність мовця, правильне використання та дотримання норм літературної мови. Слід зазначити, що це не лише вміння спілкуватися у побуті, але і здатність правильно висловлювати свою думку відповідно до мовленнєвої культури. Спочатку мова виникла як засіб спілкування, тобто була соціальним явищем, а потім стала засобом пізнання, планування подальших дій та розвитку загального мислення. Потреба у спілкуванні виникає ще у ранньому віці. Задовольнити її можна, використовуючи найпростіші засоби мовлення, і уже в шкільному віці діти обізнані з основними навичками спілкування. Процес формування мовленнєвої культури необхідно починати ще в дитинстві, намагаючись при цьому постійно вдосконалювати її. Визначальним є розвиток у шкільному віці. Про важливість формування комунікативних навичок вказував М. Вашуленко [2, с. 31]. Найважливіший етап формування мовленнєвої культури починається на уроках мовно – літературної галузі, коли здобувачі освіти засвоюють комунікативні норми, вчаться чітко висловлюватися, спостерігають за висловлюваннями однолітків.

Слід зазначити, що важливу роль у процесі формування мовленнєвої культури відіграє монологічне мовлення. Так, у процесі монологу учні вчаться переказувати почуте чи прочитане, розповідати за ілюстрацією. Таким чином, можна зазначити, що під час навчання у школі учні опановують усне та письмове мовлення, розвивають вміння будувати монологічні висловлювання [1, с. 34]. Успішний розвиток навичок культури мовлення варто дотримуватися мовленнєвих вимог. Першою з них є змістовність. Ця вимога передбачає необхідність використання цікавих фактів та посилення на власні спостереження під час спілкування. До другої вимоги слід віднести вміння будувати чітке логічне та послідовне висловлювання, оскільки володіння інформацією, про яку повідомляють здобувачі, допоможе не пропускати основного та не повторюватися під час висловлювання. Цих вимог потрібно неухильно дотримуватися у процесі навчання української мови. На уроках необхідно працювати над, використовуючи різноманіття мовних засобів, навчати здобувачів правильно добирати синоніми, виправляти мовленнєві недоліки однокласників.

Ефективним прийомом у процесі формування навичок мовленнєвої культури є використання комунікативно – ситуативних завдань, які стимулюють активну інтелектуальну діяльність та спонукають висловлювати думки літературною українською мовою. Зважаючи на основні комунікативні ознаки культури мовлення (логічність, багатство, чистота), слід запроваджувати ці прийоми у таких напрямках:

1. Використовувати мовні вправи, що сприятимуть збагаченню словникового запасу.
2. Розвивати навички мовленнєвого етикету.
3. Сприяти розвитку логічності та точності мовлення.

Кожен із цих напрямів можна реалізувати, використовуючи вправи та завдання, що сприятимуть підвищенню мовленнєвої культури здобувачів освіти. Так, для збільшення словникового запасу доцільно використовувати прийом «заміна іншомовного слова українським відповідником», «добери синонім, антонім». Доцільним буде використання лінгвістичних ігор, наприклад, «Хто більше», «Ланцюжок». Останнім часом в Україні можна помітити зростання ролі україномовного середовища у багатьох сферах, що у свою чергу призводить до потреби наповнення нашого лексикону українськими словами. Нові слова можна вивчати, використовуючи віртуальні та паперові ресурси. Так, у нагоді стануть мобільні застосунки, наприклад, «Мова – ДНК нації», «Є – мова» та інші.

Ефективним прийомом для формування словникового запасу учнів можна вважати використання сторітелінгу. Ця технологія передбачає створення та розповсюдження історій з метою їх подальшого впливу на емоції та мотивацію слухачів. Цей англіцизм у перекладі означає «розповідь історії». Використання такого прийому мотивує здобувачів освіти вчитися творчо та активно працювати, сприяє розвитку лідерських задатків та уяви. У такий спосіб формується чистота, точність, багатство мовлення, його логічність та доречність. Створення історії найчастіше відбувається під впливом розповіді учителя. Як правило, для цього використовують приклади з власного досвіду, і саме це найбільше мотивує, надихає, формує атмосферу довіри в учнівському колективі. Однією з форм застосування прийому сторітелінгу є показ відео зі звуком з подальшою пропозицією розказати сюжет або скласти історію на основі переглянутого. У процесі застосування сторітелінгу можна розглядати різні історії: сімейні, особисті, культурні, дружні, та найбільший інтерес здобувачі освіти виявляють, створюючи розповіді про особисті історії успіху. У такому випадку учні можуть самостійно обрати тему розповіді (захоплення, навчання та ін.), записати свою історію на відео і презентувати.

Слід зазначити, що умовою ефективного та успішного спілкування є доречне використання мовних засобів у певній комунікативній ситуації. Для цього важливо сформулювати у здобувачів освіти стилістичну вправність. Ефективними прийомами у такому випадку стануть письмові роботи (твори, письмові аналізи текстів, перекази), завдання, що передбачають редагування. Подібні технології доцільно використовувати з метою підвищення рівня засвоєння мовленнєвих норм.

Рівень мовленнєвої культури здобувачів освіти також залежить від позитивної атмосфери та взаємодії. Для цього необхідно проводити групову роботу, враховувати індивідуальні особливості під час спілкування. При формуванні навичок успішної комунікації на уроках мовно – літературної освітньої галузі доречним буде використання таких прийомів: аналізування інформації із ЗМІ, виконання творчих проєктів, інтерв'ю, есе, створення буктрейлера до книги. Також ефективним буде використання інноваційних технологій : засобів для створення карток Canva, інтерактивних вправ та завдань з мережі Інтернет, мультимедійних презентацій.

Таким чином, можна вважати, що успішне формування культури мовлення залежить від доцільного вибору та поєднання освітніх методів, які стимулюють здобувачів освіти до усвідомлення необхідності опановувати вміння та навички мовленнєвої культури, формують позитивну мотивацію до навчання.

Рівень мовленнєвої культури – це показник духовності людини. Тому важливо зосереджувати увагу на засобах та прийомах, які покращуватимуть мовлення здобувачів освіти, сприятимуть їхній успішності в майбутній професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М.С. Підготовка майбутніх учителів до формування мовленнєвої компетентності школярів. 2011. № 6. С. 27 – 22.
2. Єрмоленко С. Я. Культура мови. Українська мова : Енциклопедія. Київ, 2004. С. 282 – 286.
3. Освітній проєкт «Мова – ДНК нації».
4. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посіб. Київ : Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 186 с.
5. Погорелова Т.Ф. Формування комунікативної компетентності здобувачів середньої освіти у процесі навчання української мови 2020. С. 45 – 50.

Ханас Марія Романівна,

студентка спеціальності 013 Початкова освіта

КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж

імені Маркіяна Шашкевича»,

mari4kakhanas@gmail.com

Науковий керівник - Пастушак Т. Й.

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЄВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Анотація. У статті висвітлюється значення культури мовленнєвого спілкування у формуванні гармонійної особистості молодшого школяра. Аналізуються чинники, що впливають на розвиток мовленнєвої компетентності, йдеться зокрема про роль родини та школи у вихованні мовленнєвої культури дитини. Особлива увага приділяється розвитку комунікативних навичок, мовленнєвого етикету, активного слухання та зв'язного мовлення.

Ключові слова: комунікативні навички, культура мовлення, мовленнєвий етикет, соціалізація, спілкування, школа.

У сучасному суспільстві культура мовленнєвого спілкування відіграє важливу роль у формуванні гармонійної особистості. Особливо це стосується молодших школярів, для яких мовлення є не лише засобом вираження думок, а й ключовим інструментом соціалізації. Саме у цьому віці закладаються основи комунікативної компетентності, які впливають на подальший розвиток дитини, її взаємодію з оточенням, успішність у навчанні та формування морально-етичних цінностей.

Формування культури мовленнєвого спілкування в молодшому шкільному віці сприяє розвитку таких важливих якостей: уміння слухати й поважати думку співрозмовника, доброзичливість, тактовність, здатність аргументовано висловлювати свої думки. Це сприяє гармонійному розвитку особистості, забезпечуючи психологічний комфорт і впевненість дитини в собі.

З давніх часів і до сьогодні людство переймається такими питаннями: «Як гармонійно виховати дітей і зробити їх творцями власного життя?», «Як передати духовні цінності та культурні ідеали майбутнім поколінням?» Відповіді на ці питання шукали стародавні мудреці, автори античних текстів і сучасні філософи [2]. Не залишилися осторонь цих глибоких роздумів і освітяни.

Створення нової української школи стало спробою знайти відповіді на ці актуальні питання. Сучасна школа має створювати умови для гармонійного фізичного, інтелектуального і духовного розвитку учнів, формувати культурних і високо-розвинених особистостей, дослідників і патріотів. Нове покоління має стати носієм високих ідеалів добра, любові та поваги, будувати своє життя на засадах чесності, гідності та справедливості, творити нове суспільство, орієнтоване на ідею «людини» як найвищої цінності.

Культура мовлення – це правильність, чіткість, точність, виразність мовленого слова, доцільність його вживання, багатство словникового запасу [1].

Саме культура мовленнєвого спілкування є невід'ємною складовою гармонійного розвитку молодшого школяра, оскільки в цей період формуються основи його комунікативних навичок та соціальної поведінки. Дитина починає активно взаємодіяти з однолітками, учителями, батьками, і якість цієї взаємодії значною мірою залежить від рівня її мовленнєвого розвитку. Правильне, виразне, логічне та ввічливе мовлення сприяє не лише успішному навчанню, а й емоційному благополуччю дитини, її здатності налагоджувати дружні стосунки, уникаючи конфліктів та ефективно передавати свої думки.

Одним із головних чинників, що впливають на розвиток мовлення, є родина. У сім'ї закладаються перші мовленнєві навички, формується словниковий запас, манера висловлювання, здатність слухати й розуміти співрозмовника. Батьки, які самі дотримуються мовленнєвої культури, є для дитини найкращим прикладом. Читання книжок уголос, обговорення подій, заохочення до творчих висловлювань допомагають розширювати словниковий запас і сприяють розвитку зв'язного мовлення.

Не менш важливу роль відіграє школа, де дитина отримує не тільки академічні знання, а й досвід соціального спілкування. Педагоги повинні не лише навчати правильності мовлення, а й формувати у школярів культуру діалогу, уміння аргументовано висловлювати свою думку, поважати позицію інших. Використання інтерактивних методів навчання, таких як дискусії, рольові ігри, мовленнєві вправи, сприяє розвитку комунікативної компетентності, вчить дітей спілкуватися з повагою, уникаючи агресії чи грубощів [3].

Особливо важливим аспектом мовленнєвої культури є дотримання мовленнєвого етикету. Використання ввічливих слів, уміння привітатися, подякувати, вибачитися, правильно звертатися до співрозмовника допомагає дитині встановлювати позитивні взаємини з оточенням. Якщо школяр із ранніх років засвоїть правила мовленнєвого етикету, це стане основою його майбутньої успішної комунікації в дорослому житті.

Культура мовленнєвого спілкування тісно пов'язана з розвитком мислення. Чим ширший словниковий запас дитини, тим точніше вона може формулювати свої думки, аналізувати почуте, будувати логічні висловлювання. Для цього важливо розвивати в учнів не тільки усне мовлення, а й навички письмового викладу думок, творчого самовираження, аналізу та синтезу інформації.

Важливим елементом мовленнєвої культури є навички активного слухання. Діти повинні навчитися не лише висловлювати свої думки, а й уважно слухати співрозмовника, не перебивати, ставити уточнювальні запитання, виявляти зацікавленість до розмови. Це сприяє формуванню доброзичливих стосунків, запобігає непорозумінням і конфліктам.

Отже, розвиток культури мовленнєвого спілкування є завданням сучасної освіти, оскільки він сприяє вихованню висококультурних, відповідальних і гармонійно розвинених громадян, здатних до ефективної комунікації та побудови суспільства, заснованого на принципах взаємоповаги, толерантності.

Список використаних джерел:

1. Культура мовлення та спілкування – урок. Українська мова НУШ, 4 клас. МійКлас. URL: <https://www.miyklas.com.ua/p/ukrayinska-mova-nush/4-klas/mova-i-movlennia-326666/movlennia-kultura-movlennia-326587/re-bf94e9d6-e57e-4ea1-9839-6067c51b1ee4> (дата звернення: 10.02.2025).
2. Причепій Є. М, Черній А. М, Гвоздецький В. Д, Чекаль Л. А. Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html> (дата звернення: 10.02.2025).
3. Сіманович О.В. Стаття "Роль інтерактивних методів у формуванні комунікативних компетентностей на уроках української мови та літератури". Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-rol-interaktivnih-metodiv-u-formuvanni-komunikativnih-kompetentnostey-na-urokah-ukrainsko-movi-ta-literaturi-369818.html> (дата звернення: 10.02.2025).
4. Созонюк, О. С. Детермінанти розвитку психологічної культури вчителя початкової школи [Текст]: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Рівненський державний гуманіт. університет, Рівне, 2002. 20 с.
5. Стельмахович М. Г. Український мовленнєвий етикет. Київ, 2015. С. 14.

Хоменко Євгенія Олексіївна,
студентка спеціальності «Комп'ютерні науки»
ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»,
yevheniakhomenko08@gmail.com
Науковий керівник – Ющенко В. В.

ХУДОЖНІЙ СВІТ «ЗАЧАРОВАНОЇ ДЕСНИ» ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація. У статті аналізується роль художнього світу повісті Олександра Довженка «Зачарована Десна» як потужного засобу формування культури мовлення в освітньому середовищі. Особливу увагу приділено поетичності та ліричності мови твору, багатству мовних засобів, таких як епітети, метафори, порівняння та діалектизми, які сприяють розвитку мовного чуття, естетичного сприйняття та збагаченню словникового запасу студентів. У статті також розглядаються методи роботи з текстом для покращення мовленнєвої виразності учнів, зокрема через аналіз художніх засобів, читання, творчі завдання та інсценізацію уривків. Твір Довженка є важливим інструментом для виховання мовно освічених та культурних особистостей, які вміють відчувати красу і мелодійність рідної мови.

Ключові слова: Олександр Довженко, «Зачарована Десна», культура мовлення, поетичність мови, образність, лексика, стилістичні засоби, українська мова, мовленнєва виразність, освітнє середовище, методика викладання, українська література.

Олександр Довженко – видатний український письменник, кінорежисер, мислитель, який у своїй творчості поєднав глибоку любов до рідного краю, філософське осмислення життя та особливу поетичність мови. Його автобіографічна повість «Зачарована Десна» – це не лише спогад про дитинство, а й справжній гімн природі, людській душі та українській мові. Для нас, мешканців Чернігівщини, цей твір має особливе значення, адже він не лише передає красу нашого краю, а й формує мовне чуття, розвиває естетичне сприйняття слова.

В освітньому процесі «Зачарована Десна» є цінним матеріалом для розвитку культури мовлення. Поетичність, емоційність, багатство лексики твору сприяють глибшому усвідомленню мовних норм, розширенню словникового запасу студентів та учнів, формуванню любові до рідної мови. Саме через художнє слово, його мелодійність, образність та ритм ми можемо навчати молоде покоління мистецтву володіння українською мовою.

Однією з найважливіших особливостей мови «Зачарованої Десни» є її ліричність. Довженко не просто описує події чи персонажів – він малює картини словами, створює живі образи, які зачаровують читача. Автор використовує широкий спектр художніх засобів: епітети, порівняння, метафори, персоніфікації, що роблять текст яскравим, виразним, музикальним.

Наприклад, в описі природи Довженко передає гармонію світу, його неповторну красу: «Сонце заливало кручі, верби, левади, городи, подвір'я, і розм'яклий від сонця світ нагадував казку, написану золотими літерами» [1]. У цьому уривку автор використовує персоніфікацію та метафоричні образи, щоб передати чарівність дитячих спогадів.

Також у творі багато народної лексики, фразеологізмів, діалектизмів, які надають тексту особливого національного колориту. Розмовна мова героїв – жива, виразна, насичена гумором і життєвою мудрістю [3].

Довженко майстерно використовує різні стилістичні прийоми, які допомагають читачам розвивати мовленнєві навички. Яскравість образів, емоційна насиченість, гра світла й тіні в його текстах навчають студентів виразності, точності та естетики мовлення.

Особливу роль у творі відіграють описи людей, що наділяються глибоким філософським змістом. Наприклад, портрет батька передає не лише зовнішність, а й душевну велич: «Батько був дуже схожий на Бога. Він був великий, ласкавий і трохи таємничий» [1]. Цей уривок демонструє простоту, але водночас глибину мови Довженка, її здатність викликати потужні емоції та асоціації.

Для розвитку мовленнєвої культури студентів важливо не лише вивчати мовні норми, а й занурюватися в живу українську мову через художню літературу. «Зачарована Десна» є ідеальним матеріалом для цього завдяки своїй образності, багатству виражальних засобів та ліричності.

- Аналіз художніх засобів (виявлення метафор, епітетів, персоніфікацій, народної лексики);
- Читання й виразне декламування (відпрацювання інтонації, ритму, мелодійності мови);
- Творчі завдання (написання описів природи або персонажів у стилі Довженка);
- Інсценізація уривків (рольове читання для розвитку мовної виразності);
- Дискусії на основі твору (обговорення філософських питань, піднятих у тексті).

«Зачарована Десна» Олександра Довженка – це не просто спогади про дитинство, а живий, поетичний світ, який навчає нас любити рідну мову, відчувати її красу, силу й мелодійність. Для мешканців Чернігівщини цей твір є особливо значущим, адже він оспівує наш край, його природу, людей, традиції. Використання

цього твору в освітньому середовищі сприяє розвитку культури мовлення, естетичного сприйняття слова та формуванню мовного чуття молодого покоління [2].

В умовах сучасної освіти важливо не лише дотримуватися мовних норм, а й навчати студентів і учнів відчувати слово, його ритм і гармонію. Твори таких майстрів, як Олександр Довженко, допомагають виховувати мовно освічену, культурну особистість, яка цінує і розвиває багатство української мови.

Список використаних джерел:

1. Довженко О. «Зачарована Десна». Київ: Дніпро, 2020.
2. Дзюба І. «Олександр Довженко: художник слова і кіно». Київ: Видавництво Академії наук, 2018.
3. Наєнко М. «Українська література ХХ століття». Київ: Освіта, 2021.
4. Слабошпицький М. «Олександр Довженко і його «Зачарована Десна». Чернівці: Літературний музей, 2019.

Шатілова Наталія Олександрівна,

кандидат філологічних наук, доцент,
асистент кафедри сучасної української мови

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
n.shatilova@chnu.edu.ua

МОВОТВОРЧІСТЬ ПИСЬМЕННИКІВ-ЗЕМЛЯКІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В АСПЕКТІ ТЕКСТОЦЕНТРИЗМУ

Анотація. *На формування національно-мовної особистості здобувача освіти впливає не лише вивчення художніх творів письменників рідного краю, а й практичне опрацювання таких текстів на заняттях з української мови. Тексти тих представників красного письменства, які представляють свої етнічні землі, можуть слугувати якісним дидактичним матеріалом з огляду на пріоритетність текстоцентричного підходу до вивчення мовних явищ.*

Ключові слова: *мовна особистість, мова письменника, текст, принцип текстоцентризму, дидактичний матеріал на текстовій основі.*

Визначальний чинник реформування мовної освіти в умовах викликів сьогодення, глобалізаційних тенденцій розвитку сучасного суспільства, інтеграції України у світовий інформаційний, економічний, культурний простір – оновлення її змісту, зокрема виформування відповідного інноваційного освітнього середовища, активне залучення тих інноваційних методів і технологій навчання, що виформовують й розвивають національно свідому, духовно багату мовну особистість здобувача освіти. На цьому авторитетно наголошують провідні вітчизняні лінгводидакти Н. Голуб, О. Горошкіна, О. Заболотний, С. Караман, Т. Окунович, М. Пентиліук та ін.

У теорії лінгводидактики *мовна особистість* – «це такий носій мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань, репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку. Це мовець, який забезпечує розширення функцій мови, творення україномовного середовища в усіх сферах суспільного життя, виявляє природне бажання повернутися в повсякденному спілкуванні до рідної мови, до відродження культури, традицій народу [3, с. 85–86]. Мовна особистість відображає суспільно-соціальне, територіальне середовище, традиції виховання в національній культурі. До релевантних складників цього поняття уналежнюють: «1) *ціннісний компонент* змісту виховання, тобто систему цінностей, або життєвих смислів; 2) *культурологічний компонент*, тобто рівень засвоєння культури як ефективного засобу підвищення інтересу до мови; 3) *персональний компонент* – те індивідуальне, глибинне, що є в кожній людині» [1, с. 80]. У цьому аспекті важливим для розвитку мовної особистості здобувача освіти постає вивчення текстів письменників – представників рідного краю, знавців його історії, культури й традицій.

Дослідження творчості письменників рідного краю провадить літературне краєзнавство, що йому «належать відповідальні функції в освітньому процесі – відродження духовності, формування національної самосвідомості, національно-патріотичних цінностей» [2, с. 15]. Утім, розвиткові національно-мовної особистості того, хто навчається, на нашу думку, сприяє не лише вивчення художніх творів письменників-земляків у межах літератури рідного краю, а й опрацювання текстів цих митців на практичних заняттях з української мови. Уважаємо, що вдало підібрані фрагменти творів тих митців, які представляють красне письменство не тільки України загалом, а репрезентують свої етнічні землі, можуть слугувати якісним дидактичним матеріалом з огляду на пріоритетність текстоцентричного підходу до вивчення мовних явищ.

Принцип текстоцентризму як провідний в сучасному освітньому процесі постулює важливість національно-культурного компонента в навчанні української мови й передбачає засвоєння її літературних норм на основі сприймання, відтворення та породження зв'язних усних і писемних текстів, мовний і змістовий аналіз яких сприятиме усвідомленню здобувачами освіти національної специфіки української мовної картини світу, розумінню констант української національної культури, збагатить їхнє мовлення специфічними мовними засобами. Потужний лінгводидактичний потенціал для цього містять, на наше глибоке переконання, художні твори видатних буковинських письменників, зокрема ті фрагменти текстів, що поетично змальовують образ рідного для митців краю – Буковини, розкривають її мальовничу природу, знайомлять з культурою і побутом буковинців (містять назви музичних інструментів, знарядь праці, страв і напоїв, одягу, головних уборів, взуття, прикрас, посуду, домашнього начиння, господарських об'єктів тощо), напр.: *Поля, потоки, скали і все прекрасне тут, – то моя Буковина, мій милий, синій Прут!*

(С. Воробкевич); *Буковино, Волоцино, мамко моя, ненько, як на тебе надивлюся – гуляє серденько.... Там ті гори, наше море, поля золотіють... Гуцул косу несе в росу, волох жито сіє* (Ю. Федькович); *Від Бистриці до Дністра стелить ся весни краса; виглядає, як той рай, буковинський милий край* (С. Воробкевич); ...*варять кулешу і кладуть бриндзю, сир з бербениці на чисту скатерть* (С. Воробкевич); ...*як червінчики бриніли в чересах червоних...* (С. Воробкевич) та ін. Такі різновиди текстів слугують не лише джерелом інформації, об'єктом розуміння та вивчення, але й водночас є засобом формування системи цінностей здобувача освіти, його мовної, комунікативної, мовленнєвої, соціокультурної та прагматичної компетентностей, уміння з одного боку – ідентифікувати, розуміти та інтерпретувати текст, а з іншого – організовувати, формулювати й продукувати його.

Отже, сучасна лінгводидактика зорієнтована на традиційні та інноваційні підходи до вивчення української мови, з-поміж яких особливу роль у формуванні мовно-комунікативної компетентності відіграє *текстоцентричний* (інші назви – *текстоорієнтований, текстотворчий, текстовий, текстоцентрично-дискурсивний*) як такий, що орієнтує на поліфункційне опрацювання текстів (усних і писемних, діалогічних та монологічних) як носіїв інформації та засобів пізнання довкілля й формування ціннісно-орієнтаційної культури учня / студента. Утім, варто пам'ятати про необхідність гармонійно поєднувати принцип текстоцентризму з іншими ефективними підходами до вивчення мовних явищ, вони повинні доповнювати й поглиблювати один одного в контексті педагогічної співпраці на засадах суб'єкт-суб'єктного професійного діалогу, індивідуально зорієнтованого, компетентнісного та інтерактивного навчання, гнучкості навчального середовища, розмаїття методів навчання та оцінювання навчальних досягнень, усвідомлення важливості самоосвіти й самовдосконалення впродовж життя.

Список використаних джерел:

1. Бородіна М. Формування мовної особистості учнів як провідне завдання мовної освіти. *Studia methodologica*. 2015. № 41. С. 79–84.
2. Данилюк Т. Літературне краєзнавство як провідна засада сучасної школи. *Гірська школа Українських Карпат*. 2018. №. 18. С. 15–17.
3. Словник-довідник з української лінгводидактики / за ред. М.І. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2003. 149 с.

Шеремет Ярослав Олегович,
аспірант кафедри права, філософії та політології
Навчально-наукового інституту історії та
соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського
Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

**ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКОЇ СПАДЩИНИ
МИХАЛЬЧЕНКА М. І. НА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ
В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу соціально-філософської спадщини Миколи Івановича Михальченка та її впливу на формування культури мовлення в освітньому середовищі України. У роботі розглядається важливість мови як інструменту формування національної свідомості, моральних норм і культурної ідентичності. Зокрема, досліджено педагогічні ідеї Михальченка, які сприяють розвитку мовної компетенції та критичного мислення серед здобувачів освіти через інтеграцію філософських аспектів мовного виховання. Також акцентується увага на сучасних методах, таких як використання цифрових технологій та міжкультурний діалог, що активно впроваджуються в освітній процес. Стаття надає приклади практичного застосування ідей Михальченка в сучасному навчальному процесі, що допомагають зберегти та розвинути українську мову та культурну спадщину в умовах глобалізації.*

Ключові слова: Микола Іванович Михальченко, соціально-філософська спадщина, культура мовлення, мовне виховання, національна ідентичність, педагогіка, мовна компетенція, міжкультурна комунікація, освітнє середовище, українська культура, філософія мови.

Микола Іванович Михальченко (1915–1990) – український філософ, педагог та культуролог, який залишив значну спадщину в розумінні взаємозв'язку мови та культури. Його соціально-філософські погляди сприяли розвитку національної свідомості і формуванню мовної культури, а також стали основою для розробки нових педагогічних методик. Михальченко розглядав мову не лише як засіб комунікації, але й як важливий інструмент формування особистості та національної ідентичності. Його ідеї відіграли важливу роль у процесах виховання, розвитку критичного мислення та моральних норм через культуру мовлення [3].

Микола Іванович Михальченко визначав мову як важливий інструмент, через який відображається та формується національна культура. У своїх роботах він підкреслював, що мова є не лише засобом комунікації, а й ключовим елементом формування світогляду, моральних і етичних норм індивіда. Михальченко акцентував на необхідності розвитку мовної культури в освітньому процесі як частини загальної культурної та інтелектуальної освіти.

Згідно з його концепцією, мова повинна бути потужним механізмом для формування національної свідомості та моральних переконань. Михальченко вважав, що лише через глибоке розуміння зв'язку між мовою і культурою можливо розвивати повноцінну особистість, здатну до самостійного мислення та відповідального громадянства [1].

Один із важливих аспектів філософії Михальченка – це інтеграція мови в освітній процес не лише як предмет, а й як інструмент виховання. Михальченко М.І вважав, що мовне виховання має бути всебічним і включати не лише граматику та лексикон, але й розвиток культурних, етичних та філософських аспектів мови [2].

У сучасній освітній практиці можна застосувати його підхід у вигляді інноваційних методик, які дозволяють здобувачам освіти розвивати мовну компетенцію через пізнання культурних і соціальних норм. Наприклад, на уроках української мови та літератури в школах і університетах можна інтегрувати дискусії на філософські теми, що стосуються моральних дилем, людських прав і громадянської відповідальності. Це не лише розвиває мовні навички, а й формує глибоке розуміння культури та суспільства.

Для наочності можна привести кілька прикладів, як ідеї Михальченка М. І. реалізуються в сучасній освітній практиці:

- Проекти з розвитку мовної компетенції через історико-культурні дослідження. У деяких українських школах та університетах впроваджено проекти, які включають вивчення історії мови, її еволюції та значення для національної ідентичності. Наприклад, вивчення історії української мови як частини національної культури допомагає студентам не тільки краще зрозуміти граматичні правила, але й вивчити глибокі культурні та моральні аспекти, які мова несе.
- Використання сучасних технологій для вивчення мови. Інтерактивні платформи, онлайн-курси та цифрові засоби навчання стали важливою частиною сучасного освітнього процесу. Такі ресурси дозволяють здобувачам освіти вивчати українську мову, працюючи з автентичними матеріалами, інтерактивними завданнями та сучасними медіа. Це дає можливість не лише засвоїти мову, а й пізнати культуру через творчі та інноваційні методи.

Одним із важливих аспектів ідеї Михальченка М. І. є взаємозв'язок між мовною культурою та міжкультурною комунікацією. Михальченко вважав, що мова є не лише засобом комунікації всередині нації, але й мостом для розуміння з іншими культурами. Це питання є особливо актуальним в умовах сучасної глобалізації, коли міжкультурний діалог стає необхідним для розвитку міжнародних відносин [3].

Прикладом такої практики може бути викладання української мови як іноземної для студентів з інших країн. Українські університети активно пропонують курси для іноземців, де студенти не лише вивчають граматику та лексику, а й знайомляться з історією, традиціями та культурними особливостями України. Це сприяє розвитку міжкультурного діалогу й підвищує значення української мови як важливого елемента міжнародної комунікації.

Філософія Миколи Івановича Михальченка має значний вплив на сучасну освітню практику, зокрема на формування культури мовлення в українському середовищі. Його ідеї про важливість мови як інструменту не лише комунікації, але й формування моральних та культурних цінностей, є актуальними і сьогодні.

Впровадження ідей Михальченка М. І. в освітній процес дозволяє розвивати у здобувачів освіти глибоке розуміння значення мови для національної ідентичності, соціальної відповідальності та міжкультурного діалогу. Сучасні інноваційні методи, що базуються на принципах філософії Михальченка, сприяють формуванню повноцінної особистості, здатної до критичного мислення, культурного взаєморозуміння та активної участі в розвитку української нації.

Список використаних джерел:

1. Михальченко М.І. «Соціально-філософська спадщина: Теоретичні засади та практичні аспекти». Київ, 2003.
2. Литвиненко Т.І. «Формування культури мовлення в освітньому середовищі: Погляди М.І. Михальченка на роль мови у вихованні». Київ, 2010.
3. Шевченко С.В. «Мова як основа національної ідентичності: Історико-культурний контекст». Чернігів, 2018.

Шумигай Анастасія Олегівна,

студентка I курсу

ННІ природокористування та гуманітарних наук

Національного університету «Чернігівська політехніка»

Науковий керівник – к.філ.н., доц. Ковальова І.О.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ МОВЛЕННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ СТАТІ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Проблема гендерної лінгвістики є однією з актуальних у сучасному мовознавстві, оскільки відображення статі в мові впливає на суспільні уявлення про чоловіків і жінок, їхні ролі та соціальний статус. Українська мова, як і будь-яка інша, відображає гендерні особливості на рівні граматики, лексики та стилістики, що формує певні комунікативні стратегії й мовленнєві практики.

Гендерна диференціація в українській мові проявляється у використанні фемінітивів, що є важливим інструментом мовної рівності. Сьогодні активно обговорюється потреба введення фемінітивів у професійні назви (наприклад, «докторка», «редакторка», «менеджерка»), що сприяє формуванню гендерно-чутливого мовлення. Вживання таких слів не лише робить видимою роль жінок у суспільстві, а й сприяє руйнуванню стереотипів щодо професійного розподілу за статевою ознакою.

Однак існує і певний спротив щодо широкого використання фемінітивів, що пов'язано як із традиціями мовлення, так і з позицією окремих мовців. Частина суспільства вважає, що фемінітиви є штучними утвореннями, які не відповідають

нормам літературної мови, однак їхнє активне функціонування в сучасному дискурсі свідчить про необхідність адаптації мови до соціокультурних змін.

Крім граматичних особливостей, гендерні аспекти мовлення проявляються також у стилістиці та комунікативних стратегіях. Так, за дослідженнями лінгвістів, мовлення жінок частіше має емоційно-експресивне забарвлення, містить більше ввічливих та модальних конструкцій («будь ласка», «перепрошую», «чи не могли б ви»), тоді як мовлення чоловіків характеризується більшою категоричністю та прямолінійністю. Ці відмінності пояснюються як соціальними факторами, так і гендерними стереотипами, що формуються протягом життя людини.

Цікавою є також проблема гендерної асиметрії в мові, яка проявляється у використанні паронімічних форм на позначення чоловічої та жіночої статі. Наприклад, слова «відьма» та «чаклун» мають різне емоційне забарвлення, що свідчить про історичні уявлення суспільства щодо ролі жінки та чоловіка. Подібні випадки є об'єктом досліджень гендерної лінгвістики, яка прагне усунути мовні дисбаланси.

Таким чином, гендерні аспекти мовлення є важливим елементом мовної політики та суспільної комунікації. Відображення статі в українській мові проходить через різні рівні – від граматики до стилістики, що формує уявлення про соціальні ролі чоловіків і жінок. Змінюючи мовні практики та впроваджуючи гендерно-чутливу лексику, можна сприяти формуванню рівноправного суспільства, в якому мова відіграє важливу роль у подоланні стереотипів та закріпленні гендерної рівності [1, с. 21].

Список використаних джерел:

1. Грищенко А. П. Гендерні аспекти мовлення: соціолінгвістичний аналіз. Київ: Видавничий дім "КМ Академія", 2023.

Ющенко Євгеній Володимирович,
аспірант кафедри педагогіки,
психології і методики технологічної освіти,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка,
yuschenko.vir@gmail.com

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА ТА ЕЛЕКТРОННЕ НАВЧАННЯ: КЛЮЧ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ

Анотація. *Стаття розглядає потенціал електронного навчання в університетах як ефективного інструменту для підвищення якості освіти. Автор обговорює ключові шляхи оптимізації цього процесу, такі як розвиток платформ, персоналізація навчання, використання інтерактивних технологій, забезпечення доступності та навчання викладачів. Зазначається, що застосування цих підходів*

може сприяти успішному впровадженню електронного навчання та підвищити ефективність освіти в університетському середовищі.

Ключові слова: *електронне навчання, якість освіти, оптимізація, розвиток платформ, персоналізація навчання, інтерактивні технології.*

У сучасному світі, де технології стають необхідною складовою нашого повсякденного життя, електронне навчання в університетах відіграє ключову роль у покращенні якості освіти. Однак, щоб цей потенціал був повністю реалізований, необхідно використовувати електронне навчання правильно й ефективно. Розвиток платформ, персоналізація навчання, використання інтерактивних технологій, забезпечення доступності та навчання викладачів - ось ключові шляхи оптимізації, які допоможуть забезпечити успішне впровадження електронного навчання і підвищити його ефективність в університетському середовищі.

Розвиток сучасних платформ для електронного навчання є одним із важливих етапів для успішного впровадження цієї форми навчання. Платформи повинні бути не лише зручними у використанні, але й функціональними, забезпечуючи широкі можливості для інтерактивного навчання, співпраці та обміну знаннями між студентами та викладачами.

Кожен студент унікальний, і підхід до навчання повинен бути відповідно адаптований до його потреб і здібностей. Застосування персоналізованих методів навчання в електронних курсах дозволяє кожному студенту розвиватися відповідно до його темпу, інтересів та особистих цілей.

Інтерактивні технології, такі як відеоуроки, віртуальні лабораторії та онлайн ігри, можуть значно збільшити зацікавленість студентів у навчанні та полегшити засвоєння складного матеріалу. Вони дозволяють створити зміст, який є цікавим і зрозумілим для студентів, сприяючи активному залученню до процесу навчання.

Однією з ключових переваг електронного навчання є його доступність для широкого кола студентів, незалежно від їх географічного розташування або фізичних обмежень. Забезпечення доступності через різноманітність платформ, форматів та підходів дозволяє максимізувати потенційну аудиторію електронних курсів.

Упровадження електронного навчання також передбачає навчання викладачів новим технологіям та методикам. Викладачі повинні отримати необхідні знання та навички для успішного ведення онлайн-курсів, використання інтерактивних технологій та ефективного спілкування зі студентами в цифровому середовищі.

Усі ці шляхи оптимізації є важливими складовими успішного впровадження електронного навчання в університетському середовищі. Використання правильних підходів та технологій може значно підвищити якість освіти та забезпечити студентам більше можливостей для розвитку і самореалізації.

Аспекти електронного навчання щодо використання штучного інтелекту, віртуальної реальності, адаптивних систем навчання досліджують Локотко О.В., Савінська Н.М., Козлов С.О., Мельничук Н.П. Ці дослідження спрямовані на вдосконалення навчального процесу та покращення якості освіти за допомогою інноваційних технологій.

Зокрема, аналіз результатів електронного навчання дозволяє університетам отримати об'єктивну інформацію про ефективність цього підходу та виявити прогалини для подальшого вдосконалення.

Переваги електронного навчання в університетах:

1. **Гнучкість та доступність.** Електронне навчання дозволяє студентам мати доступ до матеріалів і завдань у зручній для них час і місце. Це особливо важливо для студентів із різних географічних регіонів або насиченим графіком.

2. **Розширені можливості навчання.** Електронні платформи дозволяють використовувати різноманітні методи навчання, такі як відеолекції, інтерактивні вправи, онлайн дискусії тощо, що збагачує навчальний процес.

3. **Ефективне використання ресурсів.** Застосування електронного навчання може зменшити витрати на навчальні матеріали, паперову документацію та інші ресурси.

4. **Індивідуалізація навчання.** Платформи електронного навчання можуть пропонувати персоналізовані завдання та матеріали, що допомагають кожному студентові розвиватися відповідно до його потреб та можливостей.

5. **Технічні проблеми.** Не у всіх студентів може бути доступ до потрібного обладнання або швидкого Інтернет-з'єднання, що може стати перешкодою для ефективного навчання.

6. **Обмаль міжкультурної взаємодії.** В електронному середовищі може бути складніше створити атмосферу співпраці та обміну думками між студентами, що може вплинути на їх соціальний розвиток.

7. **Необхідність підтримки та навчання викладачів.** Викладачам необхідно навчитися використовувати нові технології та платформи, щоб забезпечити якісне навчання через електронні канали.

Електронне навчання в університетах стає більш популярним, приваблюючи як студентів, так і викладачів. Проте, для ефективного використання цього інструменту необхідно знати шляхи оптимізації процесу, щоб максимально відповідати потребам сучасного освітнього середовища.

Одним із ключових аспектів оптимізації електронного навчання є розвиток і вдосконалення платформ для навчання. Платформи повинні бути зручними у використанні як для студентів, так і для викладачів. Вони мають надавати можливості для віддаленого доступу до матеріалів, інтерактивних занять, відеоуроків, а також сприяти спілкуванню та співпраці між учасниками навчального процесу.

Ще одним важливим аспектом є персоналізація навчання. Це означає врахування індивідуальних потреб, інтересів та рівня знань кожного студента. Використання адаптивних алгоритмів і штучного інтелекту допомагає створити навчальні програми, які автоматично адаптуються до потреб кожного конкретного студента, забезпечуючи ефективне навчання на індивідуальному рівні.

Інтерактивні технології, такі як віртуальна реальність (VR), розширена реальність (AR) та ігрові елементи, можуть значно покращити ефективність навчання. Вони залучають увагу студентів, створюють більш реалістичні умови для вивчення матеріалу та сприяють активній участі у навчальному процесі.

Однією з головних перешкод для електронного навчання може бути недостатня доступність технологій та інтернет-з'єднання для всіх студентів. Оптимізація електронного навчання також включає в себе забезпечення доступності для всіх шляхом надання адекватних ресурсів та інфраструктури для студентів з різних соціальних та економічних середовищ.

Не менш важливим аспектом є підготовка та навчання викладачів у використанні електронних засобів навчання. Вони повинні мати можливість оволодіти новими технологіями та методиками, щоб ефективно використовувати їх у своїй педагогічній практиці.

Отже, електронне навчання в університетах може стати дієвим інструментом для покращення якості освіти, якщо його використовувати правильно. Шляхи оптимізації, такі як розвиток платформ, персоналізація навчання, використання інтерактивних технологій, забезпечення доступності та навчання викладачів, допоможуть забезпечити успішне впровадження електронного навчання і підвищити його ефективність в університетському середовищі.

Список використаних джерел:

1. Величко В, Глазовица В, Кайдан Н, Федоренко О. Стан та перспективи електронного навчання в університетській освіті. Слов'янськ, 2021. С. 47-61.
2. Власенко О., Савінська Н. Особистісно зорієнтований підхід в практиці роботи національних освітніх систем //Тенденції модернізації національних освітніх систем: збірник наукових праць / за ред. О.С. Березюк, О.М. Власенко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 132-135.
3. Гончаренко І. Програмування та мовна освіта: взаємозв'язок і важливість для професійного зростання. Наукові записки університету. 2022. № 2. С. 88-95.
4. Плющ О. Мовна освіта як складник фахової підготовки майбутніх фахівців. Педагогічні науки. 2018. № 2. С. 45-50.
5. Чернігівська Л. Комунікативні навички програмістів: проблеми формування та шляхи вдосконалення. Інформаційні технології та комп'ютерна інженерія. 2020. № 3. С. 22-27.

СЕКЦІЯ №4

*Інформаційно-психологічний комфорт
особистості в кризових умовах сьогодення*

Антошина Лариса Володимирівна,
викладач вищої категорії, викладач-методист
Комунального закладу
«Чернігівський фаховий музичний коледж
імені Л. М. Ревуцького»
Чернігівської обласної ради,
rewuch@gmail.com

КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті проаналізовано вплив соцмереж і цифрових платформ на культуру мовлення студентів та запропоновано шляхи адаптації освітнього середовища до нових викликів.

Ключові слова: культура мовлення, соціальні мережі, цифровий етикет.

Соціальні мережі, месенджери та інші цифрові платформи стали основними інструментами спілкування молоді. Цифрова епоха значно змінила характер комунікації, вплинувши як на мову, так і на культуру мовлення.

Цифрові платформи виявляють позитивний вплив на мовлення студентів, зокрема розвивають нові формати комунікації: мікроблоги через обмеження на кількість символів розвивають вміння лаконічно висловлювати думки, відеоплатформи («Ютуб», «Тікток») популяризують візуально-усну комунікацію, де важливим є як мовлення, так і невербальна складова, подкасти розвивають ораторські здібності, а блогерство стає майданчиком для креативного самовираження.

Через соцмережі студенти мають змогу знайомитися з літературою, мовознавчими ресурсами, іншомовним контентом, що сприяє розширенню світогляду та мовної бази. Проте всесвітня мережа має і негативний вплив на культуру мовлення: виробляється звичка використовувати англіцизми, кальки, запозичення без адаптації до норм української мови, послуговуватися скороченнями, фразами-кліше та сленгом, що призводить до одноманітності висловлювань і втрати унікальності думок.

Автоматична перевірка правопису в месенджерах знижує увагу студентів до орфографії, соціальні мережі загалом часто ігнорують норми пунктуації, стилістики, що впливає на мовну культуру. Переважання коротких повідомлень позначається на вмінні студентів створювати складні письмові тексти, а заміна слів емодзі та GIF-анімаціями обмежує здатність передавати свої думки словами. Анонімність у цифровому середовищі сприяє появі агресивного стилю спілкування (тролінг, хейтспіч), що руйнує культуру мовлення.

Один із шляхів подолання цих викликів – навчання на заняттях з української мови правил спілкування в соцмережах, зокрема уникнення токсичної поведінки,

дотримання мовних норм у текстах, тобто цифрового етикету. Він охоплює як культурні, так і морально-етичні аспекти комунікації.

Мета таких занять - навчити студентів етичного використання соцмереж, виховати повагу до інших користувачів і їхньої точки зору, запобігати мовленнєвій агресії, тролінгу та дезінформації, формувати відповідальність за поширення інформації. Серед питань, які варто розглядати, - як правильно починати й завершувати розмову, використання ввічливих фраз, правила групових чатів: уникати спаму, дотримуватися тематики дискусій, норм літературної мови в текстах (навіть у коротких повідомленнях), обмеження використання сленгу та скорочень у формальних повідомленнях, вибір відповідного стилю мовлення залежно від аудиторії, техніки нейтралізації конфліктів у цифровому середовищі. Етика публікацій вимагає розуміння того, що варто або ні публікувати в соцмережах (персональні дані, провокативні фото тощо), перевірки достовірності інформації перед поширенням, відповідальності за коментарі та публікації в юридичних і моральних аспектах. Як майбутні фахівці, студенти вже зараз повинні усвідомлювати, як їх цифровий слід впливає на майбутнє (працевлаштування, академічну кар'єру) і дбати про формування позитивного іміджу в онлайн-середовищі.

У якості практичних завдань з цифрового етикету можна запропонувати проаналізувати успішні блоги чи пости щодо дотримання мовних норм; скласти правила групового чату, враховуючи ввічливість, структуру повідомлень і відповідальність; моделювання ситуацій, де студенти повинні вирішити конфлікт у чаті або коментарях, використовуючи техніки цифрового етикету, розробити сторінку, де вони публікуватимуть пости на теми, пов'язані з їхньою спеціальністю, дотримуючись мовних норм; обговорити проблему мовної культури в цифровому середовищі.

Публічні виступи, блоги, подкасти, відео в соцмережах стають платформою для самовираження молоді. Однак ці формати вимагають специфічних риторичних навичок: створювати грамотні, переконливі й креативні тексти для соцмереж, написання публікацій, запису відеороликів з акцентом на грамотність і змістовність. Студенти потребують формування навичок розуміння аудиторії, як адаптувати стиль і зміст повідомлення до різних типів користувачів та визначати їх потреби для створення актуального контенту, вміння лаконічно висловлювати думки (наприклад, створити переконливе повідомлення без зайвих деталей для відео до 1 хвилини), використання зображень чи емодзі для підсилення змісту висловлювання, раціонального співвідношення тексту й візуального контенту у презентаціях чи постах. Практичними завданнями з риторики для цифрового покоління можуть бути такі: написати пост для соцмереж, враховуючи обмеження в символах і стиль платформи («Інстаграм», «Фейсбук»), підготувати коротке відео (2-3 хвилини), у якому студент пояснює складну тему простою мовою (наприклад, "Що таке

синкопа в музиці"), відеоімпровізація (відповісти на спонтанне питання перед камерою), проаналізувати блог чи канал відомого автора (на ютубі, у тіктоку) і визначити, які риторичні прийоми використовуються для залучення аудиторії, розробити мініпрезентацію, поєднуючи текст, зображення, музику й анімації.

Соцмережі та цифрові платформи відкривають нові можливості для розвитку комунікації, але водночас створюють виклики для культури мовлення. Освітнє середовище має активно інтегрувати цифрові технології у навчання, формуючи в студентів критичне мислення, мовну грамотність і здатність адаптуватися до нових реалій. Поєднання практичних завдань із аналізом реальних цифрових ситуацій допомагає зробити навчання цікавим, актуальним і корисним.

Список використаної літератури:

1. Гуревич Р. С., Коношевський Л. Л., Коношевський О. Л., Люльчак С. Ю. Цифрова культура молодого покоління: як її формувати. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 2024. Вип. 73. URL: <http://surl.li/gmdyop> (Дата звернення: 20.01.2025)

2. Саєнко Н.С., Голуб Т.П., Лавриш Ю.Е., Лук'яненко В.В., Литовченко І.М. Інтеграція цифрових технологій в освітній процес: виклики та перспективи: монографія. Київ: «Центр учбової літератури », 2022. 220 с.

**Гребенюк Аліна Олексіївна,
Тимошук Владислав Віталійович,**
студенти спеціальності «Комп'ютерні науки»
ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»,
grebenyuk.alina.gg@gmail.com
Науковий керівник – Ющенко В. В.

МОВНА ОСОБИСТІТЬ І ПАТРІОТИЗМ У ВОЄННИЙ ЧАС: СЛОВО ЯК ЗБРОЯ І ЗАСІБ ЄДНАННЯ

Анотація. У статті розглядається поняття мовної особистості як важливого складника національної ідентичності та патріотизму в умовах війни. Аналізується роль мови як засобу консолідації суспільства, протидії інформаційним загрозам і зміцнення національної самосвідомості. Окреслюється значення мовної стійкості громадян у боротьбі за незалежність та суверенітет держави.

Ключові слова: мовна особистість, патріотизм, національна ідентичність, мовна стійкість, інформаційна війна.

Мова завжди була важливим чинником формування національної свідомості та ідентичності. У воєнний час вона стає не лише засобом комунікації, а й інструментом спротиву, єднання та самоідентифікації. В умовах російсько-української війни питання мовної особистості набуває особливого значення, адже саме через мову формується громадянська відповідальність і патріотизм.

Мовна особистість – це людина, яка володіє мовною компетенцією, усвідомлює її культурну й соціальну значущість та використовує її для вираження своєї національної ідентичності. У контексті війни мовна особистість виступає важливим елементом опору інформаційній агресії, оскільки мова є одним із ключових показників належності до певної нації [1].

Збереження й поширення української мови є важливим інструментом єднання громадян у протистоянні агресії. Українська мова є символом незалежності та державності, а її використання в публічному просторі сприяє зміцненню патріотизму. Також важливу роль відіграють інформаційні кампанії, спрямовані на популяризацію рідної мови серед населення [3].

В умовах сучасних воєнних конфліктів інформація є потужною зброєю. Використання рідної мови у ЗМІ, соціальних мережах, освітніх процесах та інших комунікаційних сферах допомагає протистояти дезінформації та пропаганді. Важливим є також залучення громадян до активного використання української мови, що формує свідомий спротив маніпуляціям ворога. Формування мовної особистості та патріотичних почуттів у громадян потребує системного підходу. Основні заходи, що сприяють цьому процесу, включають:

- Освітні програми – упровадження україномовних навчальних курсів, підтримка мовних шкіл та гуртків.
- Популяризація української культури – проведення літературних фестивалів, конкурсів декламаторів, театральних вистав українською мовою.
- Мовні флешмоби та челенджі – активне використання української мови у соціальних мережах через тематичні акції.
- Законодавчі ініціативи – підтримка державних програм з розвитку та захисту української мови.
- Розвиток україномовного контенту – створення якісних медіапродуктів, книжок, фільмів, музики, що сприяють популяризації української мови серед різних вікових груп.
- Спілкування у побуті – активне використання української мови в повсякденному житті, на роботі, в навчальних закладах, у сім'ї.

Особливу роль у формуванні мовної особистості відіграють волонтерські акції, такі як «Коробка тепла для Захисника», до якої традиційно долучаються студенти групи КН-2301. Відправлені пакунки зі шкарпетками, смаколикками, речами першої необхідності та зворушливими листівками стали справжніми звісточками з рідної

домівки, які нагадують нашим воїнам, що їх чекають, люблять і підтримують. Аналогічну роль виконують благодійні літературні заходи, під час яких збираються кошти для військових потреб, популяризується українська мова та культура.

Війна ставить перед українським суспільством нові виклики у сфері мовної політики. Серед них – забезпечення доступу до якісної освіти українською мовою, захист інформаційного простору від ворожої пропаганди, підтримка мовної культури серед вимушених переселенців. Перспективним напрямком є розширення програм з популяризації української мови, підготовка фахівців із медіаграмотності та розвиток мовної дипломатії [2].

Мовна особистість є невід’ємною складовою патріотизму, особливо в умовах війни. Українська мова виступає не лише засобом комунікації, а й фактором консолідації нації, інструментом боротьби за незалежність. Розвиток мовної культури, популяризація рідної мови та протидія інформаційним загрозам є ключовими завданнями сучасного українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бех В. П., Кононенко І. В. Мовна особистість: теоретичні та практичні аспекти. – Київ: Наукова думка, 2020.
2. Гриневич Л. В. Національна ідентичність через призму мовної політики. – Харків: Видавництво ХНУ, 2021.
3. Шевченко Л. С. Соціальні аспекти мовної стійкості в Україні. – Одеса: Астропринт, 2023.

Долинська Любов Михайлівна,
викладач-методист Мукачівського
кооперативного фахового коледжу бізнесу
Закарпатської області,
mkfkt2018@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМФОРТНИХ УМОВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ, ВІЛЬНОМУ ВІД БУДЬ-ЯКИХ ФОРМ НАСИЛЬСТВА ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ

***Анотація.** Робота над створенням комфорту освітнього середовища не припиняється з досягненням певного результату – це безперервний процес: реагування на нові виклики життя, зокрема військову агресію, пошук нових можливостей, ресурсів, генерування ідей та правил, адже усе передбачити неможливо. У своїй освітній діяльності МКФКБ керується такими документами: Конституцією України (зокрема, статтями 8, 9, 22–24, 26, 31, 32, 52, 53),*

Конвенцією ООН про права дитини, Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про вищу та фахову передвищу освіту». Згідно зі статтею 53 Закону України «Про освіту» здобувачі освіти мають право на: безпечні та нешкідливі умови навчання, захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти.

Ключові слова: *безпечні та нешкідливі умови навчання, здобувачі освіти, медіація.*

Єдиного визначення поняття «безпека освітнього середовища» немає, через різні підходи до розуміння його сутності, визначають 4 ознаки безпечного освітнього середовища і в першу чергу – це якість міжособистісних взаємин, в основі яких: *довіра, доброзичливість, схвалення, толерантність*. Щоб унеможливити насильство та створити безпечне освітнє середовище, кожен учасник освітнього процесу повинен мати уявлення не тільки про те, що вважають насильством, але як мінімізувати ризики та небезпеки і створити умови для внутрішньої безпеки. Ми розглянемо такі аспекти комфортного освітнього середовища:

1) Соціальний аспект – це питання адаптації в освітньому середовищі, атмосфера конкуренції між однолітками, вимогливість педагогів. Щороку ми проводимо дослідження з адаптації новачків в академгрупах, тьютори звітують про успішну адаптацію вчорашніх школярів до нових умов, а це свідчить про правильну політику закладу освіти. Здійснюємо освітню діяльність у такий спосіб, щоб батьки і викладачі бачили реальні потреби й проблеми дитини та допомагали їй. Наші студенти, батьки і педагоги не «ізолювані» один від одного, а між ними діє взаєморозуміння та співробітництво. Ми об'єднуємо наші спільні зусилля, тому що тільки в цьому випадку можливе оптимальне вирішення життєвих питань. Для спілкування між студентами, батьками та й педагогами створено вайбер-групи, що, безперечно, дуже зручно, адже одним повідомленням можна охопити відразу велику кількість людей, а це значно заощаджує наш час. Тьютори є учасниками студентських і батьківських груп, що сприяє толерантному позитивному спілкуванню, вчасному припиненню погроз чи цькування під час обговорень. Тьюторами подається тільки спільна інформація, а персональні відомості: відвідування, успішність студентів надсилаються батькам чи студентам окремо. Це забезпечує захист персональних даних у межах групи та не дозволяє зіставляти результати студентів. Щодо мешканців гуртожитку, то щотижня проводяться рейди до кімнат студентів з дотримання санітарних норм: вчасного очищення кімнатних смітників, утилізації зіпсованих продуктів харчування. Також проводиться роз'яснювальна робота з використання електроприладів, адже відомі випадки в закладах освіти,

коли через ігнорування правил з протипожежної безпеки ставалися трагедії. Для того, щоб студенти гуртожитку вміли поводитися при пожежі, для них було проведено інструктаж негайних дій при проблемній ситуації та використання вогнегасників. Фахівець із протипожежної безпеки детально розповів про види вогнегасників та їхнє застосування. Студенти, що мешкають у гуртожитку, по черзі спробували загасити уявну пожежу у дворі гуртожитку.

2) Фізичний аспект – це питання застосування сили, побиття, приниження. У коледжі діє Положення з протидії жорстокого поводження з дітьми та Порядок реагування на такі випадки. Усі студенти ознайомлені з правилами. Щороку для студентів проводяться зустрічі з фахівцями обласної та міської ювенальної превенції: було проведено лекцію-бесіду з начальником ювенальної превенції, бінарні класгодини про кіберзлочинність, де студенти зізналися, що не були жертвами інтернет-шахраїв, але вже знатимуть, як уникати проблемних ситуацій. Викладач соціології та психології провела серію майстер-класів щодо подолання страхів на іспитах та спрямування енергії в корисне русло.

3) Інформаційний аспект – застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освіті здійснює масовий глобальний вплив на особистість. Серед негативного впливу інформації на сучасне освітнє середовище можна виокремити: відсутність належних механізмів контролю якості інформації, коли в освітній простір неконтрольовано проникає великий обсяг недостовірної інформації сумнівного, агресивного змісту, яка може сприяти виникненню насильства, булінгу, кібербулінгу тощо. В Україні наразі немає чітко визначеної нормативно-правової бази, яка регулювала б питання безпеки суб'єктів освітньої діяльності під час дистанційного навчання, у тому числі безпеки роботи з персональними даними. Інформація про здобувачів освіти МКФКБ зберігається в «Єдиній державній електронній базі з питань освіти», але вона доступна не кожному працівнику коледжу і відповідно захищена. Щодо інформаційних даних про студентів під час дистанційного навчання, то заклад освіти отримує тільки електронні адреси та номери телефонів студентів, що не становить жодної інформаційної загрози здобувачам освіти.

4) Психологічний аспект – конфліктні ситуації, повітряні тривоги прямо чи опосередковано впливають на фізичне та психічне здоров'я особистості. Зокрема, до психотравмивних ситуацій в освітньому процесі належать: конфлікти у ланках «викладач – студент», «студент – студент», «студент – батьки». Звісно, такі конфлікти зрідка відбуваються, проте ми навчилися їх успішно вирішувати. Через те, що студенти зараз інші, то й спілкування, як було зазначено вище, відбувається толерантно, на рівні взаємодовіри. Практика показує, що молодь часто не відчуває відповідальності за скоєні, здавалося б дитячі пустощі. Попри те, що у нас чимало викладачів із досвідом, ми помічаємо, що сучасне покоління кардинально

відрізняється від попередніх, іноді досвідченим педагогам непросто вирішити проблемну ситуацію. Сьогоднішні студенти можуть вибирати, у якого викладача навчатися, переміщуватися в іншу групу. І ми це робимо, бо для нас важливо, щоб кожній дитині було комфортно в коледжі, щоб кожний студент з бажанням відвідував заклад і не відчував себе самотнім і нещасним, щоб ті, хто мешкає у гуртожитку, мирно співіснували та не терпіли жодних утисків. Чудовою практикою в закладах фахової передвищої освіти, на нашу думку, є ССП - студентська служба порозуміння, роль якої у профілактиці та вирішенні конфліктів у закладі освіти ненасильницьким шляхом, шляхом переговорів за допомогою нейтрального неупередженого посередника – медіатора. Звичайно, не будь-який конфлікт можна розв'язати за допомогою медіації, і не всі медіації є стовідсотково успішними. Здобувачі, які звертаються до медіатора, повинні бути впевнені, що він не буде маніпулювати ними і діятиме лише в інтересах обох сторін. Медіація дозволяє конструктивно вирішувати конфлікт, що означає пошук рішення проблеми, не впливаючи на особистість противника. Усі учасники конфлікту беруть на себе спільну відповідальність за проблему і разом шукають рішення.

Отже, освітнє середовище коледжу – це виховний простір, діюча система впливів і умов формування особистості, наявність безпечних умов навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю студентів, педагогів та батьків, відсутність будь-яких проявів насильства та наявність достатніх ресурсів для їх запобігання дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу. У нашому колективі, де панує педагогічна толерантність, студентська служба медіації могла б вирішувати конфлікти між однолітками та сприяти взаєморозумінню між педагогами і студентами.

Список використаних джерел:

1. Медіація як спосіб вирішення суперечок. URL.: https://www.training.com.ua/live/interview/Mediatsiya_yak_sposib_virishennya_superechok
2. Посібник з медіації. URL.: <https://naurok.com.ua/stattya-mediaciya-v-shkoli-13978.html>
3. Студентська служба порозуміння. URL.: <https://www.amedu.edu.ua/%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87%D0%B0%D0%BC/>

Єфименко Поліна Сергіївна,
студентка ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»,
grebenyuk.alina.gg@gmail.com
Науковий керівник – Трусевич О. В.

**PSYCHOLOGICAL AND EMOTIONAL REACTIONS TO CRISIS
SITUATIONS: HOW THEY AFFECT OVERALL COMFORT
ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ЕМОЦІЙНІ РЕАКЦІЇ НА КРИЗОВІ СИТУАЦІЇ: ЯК
ВОНИ ВПЛИВАЮТЬ НА ЗАГАЛЬНИЙ КОМФОРТ**

Keywords: Psychological reactions, Crisis situations, Stress, Mental health, Psychological support, help

On the path of life, almost every person faces the emergence of a crisis of various nature. However, not every personality can overcome them on your own Professional help from a psychologist may be appropriate in such difficult moments of a person's life. In order to provide effective psychological help, it is necessary to use adequate psychological means of overcoming the crisis, it is necessary to know both its psychological content and the peculiarities of its manifestation and course.

Psychological First Aid (PFA) is a supportive and pragmatic approach designed to reduce the initial distress caused by traumatic events and foster short–and long-term adaptive functioning and coping. PFA is not about professional therapy; rather, it's a set of techniques that anyone trained can use to help others feel safe, connected, and hopeful. [1, p.1]

The 5 Components of Psychological First Aid

1. Create a Sense of Safety: Communicate that the stressful situation is over by shielding the patient from disturbing scenes or explaining the safety measures in place.
2. Create Calm: Maintain a calm demeanor, use deep breathing techniques, and help the patient calm down by coaching them through the process.
3. Create Self and Collective Efficacy: Encourage the patient to be an active part of their own rescue by reminding them of their strengths, involving them in decisions, and allowing them to help others.
4. Create Connection: Build a relationship with the patient, use their name, and connect them with loved ones or pets for support.
5. Create Hope: Instill hope by pointing out positive facts, discussing realistic and predictable next steps, and maintaining a hopeful outlook for both the patient and the team.

[2]

Mental and physical health are equally important components of overall health. Mental illness, especially depression, increases the risk for many types of physical health problems, particularly long-lasting conditions like stroke, type 2 diabetes, and heart disease. Similarly, the presence of chronic conditions can increase the risk factors and exacerbate the symptoms of mental illnesses like Depression or Bipolar Disorder [3, p.3]

Work-related stress is a growing global issue that affects employees' health and wellbeing, as well as organizational productivity. It arises when job demands exceed an individual's ability to cope, and is the second most common compensated illness/injury in Australia. Causes include job demands, conflicts, constant change, and job security threats. Stress perceptions vary among individuals based on job nature, psychological makeup, and other personal factors. According to the National Health and Safety Commission, work-related stress leads to the longest absenteeism periods [5, p.1]

We know stress-related symptoms take a toll on individual health. But studies also show the dire impact stress has on our nation's work productivity and overall health care system. A third of US workers report feeling extremely stressed at work. And this job-related stress is costing American industry an estimated \$300 billion a year in absenteeism, turnover, diminished productivity and on-the-job accidents. Meanwhile, health care expenditures are nearly 50 percent greater for workers who report high levels of stress. [4, p.1]

The ongoing war in Ukraine has significantly impacted the way Ukrainians work and their levels of stress. Despite the challenging circumstances, many Ukrainians continue to work, demonstrating remarkable resilience and adaptability. The war has disrupted normal life, leading to economic instability, displacement, and constant uncertainty. These factors contribute to heightened stress levels among the population. Ukrainians face various stressors, including the threat of violence, loss of loved ones, and destruction of homes and workplaces. The constant media coverage of the conflict and the unpredictability of the situation further exacerbate stress. Many individuals experience symptoms of post-traumatic stress disorder (PTSD), anxiety, and depression.

To cope with these challenges, Ukrainians have developed various strategies. Some have turned to community support and social networks to find solace and strength. Others have sought professional psychological help, with NGOs and international organizations providing much-needed mental health services. Despite the adversity, the sense of hope and societal resilience remains strong, helping individuals navigate through these difficult times. [6]

A person suffering from work-related stress can help themselves by making changes at work to reduce stress, talking with their employer or HR manager, organizing tasks by priority, and scheduling difficult tasks for when they are fresh. They should take care of themselves with a healthy diet and regular exercise, consider relaxation techniques like meditation or yoga, and ensure they have free time each week. They should avoid

taking out stress on loved ones and instead seek their support. It's important to avoid excessive drinking and smoking, seek professional counselling if necessary, and consider a job or career change if stress persists despite efforts. [5, p.5]

In conclusion, psychological and emotional reactions to crisis situations significantly impact overall comfort and wellbeing. Techniques like Psychological First Aid, professional mental health support, and self-help strategies can play a crucial role in managing stress and maintaining mental health. Despite the adversity, individuals can find strength in community support and resilience, helping them navigate through challenging times and fostering hope for the future.

Список використаних джерел:

1. <https://www.agsprotect.com/blog/psychological-first-aid-in-crisis-situations>
2. <https://blog.nols.edu/2017/05/22/5-components-psychological-first-aid>
3. https://mentalhealthyfit.org/facts?gad_source=1&gclid=CjwKCAiAk8G9BhA0EiwAOQxmfrCBza0nuKPXSdPwV-r49OPmT2NEHRzTzVtGD4hbYYrMZKmfj19GwhoCtyUQAvD_BwE
4. https://humanjourney.us/health/the-pursuit-of-health/mind-and-health/?gad_source=1
5. <https://www.betterhealth.vic.gov.au/health/healthyliving/work-related-stress>
6. <https://www.undp.org/ukraine/news/mental-health-wartime-how-undp-supported-ngos-are-providing-psychological-aid-ukrainians?form=MG0AV3>

Канівець Вікторія Олегівна,
здобувачка освіти
КУ Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №27,
м. Суми, Сумської області
Науковий керівник – Наталія Пономаренко,
доктор філософії,
старша викладачка кафедри журналістики та філології
СумДУ

ІНФОРМАЦІЙНА ГІГІЄНА ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Анотація. У дослідженні подано аналіз інформаційної гігієни як важливого чинника збереження здоров'я нації. Особливу увагу приділено аналізу понять профілактики, здоров'я людини, інформації, негативного впливу інформації.

Ключові слова: інформаційна гігієна, негативний вплив інформації, здоров'я.

Складність, динамічність та суперечливість сучасного світу створюють для людини серйозні виклики, які вторгаються в її особистий простір. Постійні фізичні

та психологічні навантаження, посилення екзистенційних страхів, невпевненості, розгубленості та розчарування, а також вплив інформаційних потоків негативно впливають на фізичне та психічне здоров'я людини. У зв'язку з цим, збереження людського життя, яке є найвищою цінністю, має стати першочерговим завданням людства.

Це дослідження має на меті дослідити інформаційну гігієну як фактор профілактики та збереження здоров'я людини.

Проаналізуємо визначення поняття здоров'я. Здоров'я – це здатність людини досягати та зберігати стійку гармонію духа та тіла, психічного та фізичного, внутрішнього та зовнішнього, індивіда та соціуму, особистості та суспільства [1].

У Законі №12030 «Про систему охорони психічного здоров'я» подано таке трактування терміну «психічне здоров'я» – це складова загального здоров'я та стан благополуччя, а не лише відсутність психічних та поведінкових розладів, за якого кожна особа може реалізувати власний потенціал, впоратися із життєвими труднощами, продуктивно й плідно навчатися та працювати, а також робити внесок у життя своєї спільноти [2].

Інформаційний простір, як основа інформаційного суспільства, має служити людині та відповідати її інтересам і моральним нормам. Проте сучасна цивілізація, перевантажуючи людину інформацією, не залишає їй часу на осмислення життя. На відміну від минулих часів, сьогодні ми маємо надлишок інформації, але відчуваємо брак часу на її осмислення.

Для психічного здоров'я найбільшу небезпеку становить інформаційна залежність, зокрема комп'ютерна та інтернет-залежність. Ця залежність виникає, коли людина прагне втекти від реальності, що стає її головною метою та призводить до відриву від реального життя. У результаті людина не тільки не вирішує свої проблеми, але й зупиняється в особистісному розвитку. Цьому можуть сприяти різні фактори, такі як біологічні, психологічні та соціальні.

Інформаційна гігієна покликана захистити людину та суспільство від негативного впливу інформації, сприяти оздоровленню інформаційного середовища. Її завдання включають розробку правил інформаційної поведінки, наукове обґрунтування заходів з організації інформаційних процесів, гігієнічне нормування інформації. Інформаційна гігієна є міждисциплінарною наукою, пов'язаною з багатьма іншими напрямками. Важливим завданням є також фільтрація інформації та захист від агресивного контенту. У сучасному світі інформаційна гігієна набуває особливого значення, вимагаючи нових підходів до відбору та аналізу інформації.

Величезний потік інформації, який ми отримуємо щодня, часто є непотрібним та навіть шкідливим. Ми споживаємо багато інформації «фоном», не усвідомлюючи цього. Тому важливо навчитися фільтрувати інформацію та обмежувати її споживання. Інформаційна гігієна є важливою для збереження здоров'я,

формування інформаційної культури та забезпечення інформаційної безпеки держави. На особистому рівні вона допомагає нам зберегти час та здоров'я, на суспільному – сприяє розвитку здорового інформаційного суспільства, на державному – захищає національний інформаційний простір від негативного впливу.

Хоча кількісні та якісні характеристики інформації важко визначити, сьогодні існує нагальна потреба в гігієнічному обґрунтуванні здорових інформаційних процесів та заходів щодо запобігання негативному впливу інформаційного середовища на здоров'я населення України. Збереження фізичного та психічного здоров'я, особливо дітей та молоді, є одним з найважливіших завдань для кожної людини, суспільства та держави. Розвиток людства призводить до виникнення нових інформаційних потреб, тому вміння фільтрувати інформацію є життєво важливим. Інформаційна гігієна як система знань, що вивчає вплив інформації на людину та соціум, покликана допомогти в цьому, розробляючи заходи з оздоровлення інформаційного середовища. На особистому рівні головним механізмом захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу є формування мети пошуку, отримання, обробки, зберігання та забування інформації, а також відмова від зайвої інформації. Сьогодні Україна переживає епідемію агресивно-депресивного синдрому, тому важливо створювати позитивний інформаційний простір, який сприятиме оздоровленню суспільства. Інформаційна гігієна має значення на особистому, суспільному та державному рівнях, сприяючи збереженню здоров'я нації та економічному зростанню країни завдяки грамотній інформаційній політиці та інвестиціям у людський капітал.

Список використаних джерел:

1. Переворська І.О., Кобзева М.І. Здоров'язберігаючі технології в освітньому процесі ВНЗ. URL: <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2018/2/15.pdf> (Дата звернення: 12.02.2025).
2. Закон №12030 «Про систему охорони психічного здоров'я». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44876> (Дата звернення: 12.02.2025).

Любенко Олександр Юрійович,
студент спеціальності «Економіка»
ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»,
olenaropruzhnaya@gmail.com
Науковий керівник – Попружна О. В.

ЯК ЕКОНОМІЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ ВПЛИВАЄ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЛЮДИНИ

Анотація. *Економічна стабільність відіграє ключову роль у формуванні емоційного стану людини. Фінансова впевненість сприяє зниженню рівня стресу, відчуттю безпеки та можливості планувати майбутнє, тоді як нестабільність може викликати тривогу, депресію та соціальну ізоляцію. Дослідження підтверджують, що фінансовий добробут безпосередньо впливає на якість життя та ментальне здоров'я.*

Ключові слова: *безпека, емоційний стан, економічна стабільність, ментальне здоров'я, фінанси.*

Економічна стабільність є однією з найважливіших складових життя сучасної людини. Фінансова впевненість дозволяє не лише задовольняти базові потреби, але й відчувати безпеку, планувати майбутнє та насолоджуватися життям. У той же час нестабільна економічна ситуація, низький рівень доходів чи фінансова нестача можуть стати джерелом тривоги, стресу та навіть серйозних емоційних розладів. Зв'язок між економічною стабільністю та емоційним станом людини є надзвичайно важливим, адже фінансові аспекти безпосередньо впливають на якість життя.

Коли людина має стабільний дохід, вона почувається більш впевнено. Можливість своєчасно оплачувати рахунки, забезпечувати себе та свою сім'ю необхідними ресурсами, заощаджувати на майбутнє чи реалізовувати свої плани створює відчуття контролю над життям. Економічна стабільність дає людині свободу вибору: як і де жити, на що витратити час та ресурси. Завдяки цьому зменшується рівень стресу, що, своєю чергою, позитивно впливає на загальний емоційний стан [2, с. 173].

Проте фінансова нестабільність здатна спричинити значний психологічний дискомфорт. Наприклад, люди, які стикаються з нестачею коштів, часто переживають постійне почуття тривоги через неможливість забезпечити свої базові потреби чи фінансові зобов'язання. Борги, відсутність заощаджень або нестабільна робота створюють відчуття невизначеності та страху перед майбутнім. Згідно з дослідженнями психологів, довготривалий стрес, пов'язаний із фінансовими труднощами, може призвести до депресії, зниження самооцінки та навіть проблем зі здоров'ям.

Економічна стабільність також впливає на соціальні аспекти життя, які тісно пов'язані з емоційним станом. Люди з фінансовими труднощами часто відчують себе ізольованими через неможливість брати участь у соціальних заходах, навчанні чи подорожах. Відчуття соціальної нерівності може спричинити розчарування, заздрість чи відчуття несправедливості. Натомість стабільний дохід дозволяє не лише забезпечити себе, але й реалізовувати свої амбіції та підтримувати стосунки з близькими [1, с.124].

Цікавим є те, що навіть очікування фінансової стабільності позитивно впливає на емоційний стан. Наприклад, коли людина має стабільну роботу з перспективами розвитку чи заощадження, вона почувається впевненіше, адже розуміє, що може впоратися з можливими труднощами. У той же час непередбачувані економічні кризи чи раптові втрати роботи можуть різко знизити емоційний комфорт і викликати тривожність.

Економічна стабільність також має вплив на ментальне здоров'я у довгостроковій перспективі. Люди, які мають фінансову впевненість, більш схильні дбати про себе: вони можуть дозволити собі повноцінне харчування, якісний відпочинок, заняття спортом та звернення до лікарів за потреби. Водночас нестабільна фінансова ситуація часто змушує людей ігнорувати ці аспекти, адже всі ресурси спрямовуються на нагальні потреби. Це, у свою чергу, погіршує не лише фізичне, але й емоційне здоров'я [3, с. 135].

Зрештою, можна сказати, що економічна стабільність є важливим чинником емоційного благополуччя людини. Вона створює відчуття безпеки, впевненості та можливості реалізовувати свої мрії. У той же час нестача фінансів чи економічна нестабільність можуть спричинити тривожність, стрес та проблеми в інших сферах життя. Тому важливо не лише прагнути фінансової стабільності, але й розуміти, як її досягнення впливає на наш психологічний комфорт і загальну якість життя.

Список використаних джерел:

1. Бойко, В. В. «Психологія стресу та методи корекції. Київ: Академвидав, 2019. 312 с.
2. Гнатенко, Л. П. Економічна психологія: теорія і практика. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 280 с.
3. Долинська, Л. В. Фінансова поведінка особистості. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2018. 256 с.

**Нечай Алла Миколаївна,
Чернушенко Валентина Михайлівна,**
викладачі вищої категорії
Відокремленого структурного підрозділу
«Класичний фаховий коледж Сумського державного університету»,
alla031331@gmail.com, val.tschernuschenko@gmail.com

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЦІННІСНО – СМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

***Анотація.** У статті розглядаються основні аспекти ціннісно-смыслового розвитку студентської молоді України в умовах повномасштабної війни. Особлива увага приділяється впливу війни на внутрішньоособистісні зміни, формування нових ціннісних орієнтацій та смислів, а також адаптації студентів до нових умов навчання та життя.*

Ключові слова: *адаптація, внутрішньоособистісні зміни, смисложиттєві орієнтації, студентська молодь, ціннісносмысловий розвиток.*

Для України як держави, яка вже близько трьох років знаходиться у стані війни, особливої актуальності набуває необхідність дослідження внутрішньо-особистісних змін великої кількості громадян, які через повномасштабне вторгнення переживають складні життєві ситуації, нетипові кризи.

Загальновідомо, що особистість, яка зазнала психологічної травми, має видозмінений внутрішній світ, і відновлення його міжкомпонентних зв'язків є досить складною задачею. Саме тому механізми переживання травматичного досвіду варто розглядати з точки зору станів, які його зумовили.

Американські психологи М. Стегер, К. Паркс, Г. Оуенс, акцентують увагу на знаходженні/незнаходженні смислу в разі виникнення травматичної ситуації. Ці вчені підкреслюють, що особистісне зростання після перенесеної стресової ситуації сприятиме психологічній корекції і, навпаки, незнаходження смислу утруднює надання ефективної психологічної допомоги. Зокрема, К. Паркс розробив смислоутворювальну модель, яка ґрунтується на беззаперечному володінні системою глобального смислу, який має охоплювати основні уявлення про світ, життєві цілі особистості та сенс життя.

Дослідники вважають, що людина в стресовій ситуації оцінює її за рівнем загрози, теоретично можливою необхідністю реагування та впливом саме на її особистість. І якщо результати оцінки ситуації та власна система глобальних смислів не збігаються, людина починає відчувати стрес.

Більшість сучасних вчених досвід переживання кризових умов сьогодення розглядають як результат зустрічі особистості з такими життєвими ситуаціями, які

призводять до переналаштування її смислової сфери. Переживання травматичних ситуацій спонукає до свідомого вибору нових цінностей та сенсів, а також до переоцінки ідентичності, що спричиняє збільшення впливу на психічну діяльність людини [1, с. 55].

Тому саме зараз виникла необхідність щодо формування нових ціннісних орієнтацій у контексті ціннісного світогляду особистості, яка залишилась жити, навчатися в Україні в умовах повномасштабної війни.

Особливо актуальною та близькою для викладачів закладів фахової передвищої освіти є проблема ціннісно-смислового розвитку студентської молоді в кризових умовах сьогодення. Цій віковій категорії досить важко адекватно оцінити своє внутрішнє покликання, власні цінності та смисли з точки зору соціалізованості та справжності.

Ціннісно-смислова сфера особистості – це багатокомпонентне утворення, яке складається з потреб, мотивів, ідеалів та цінностей, інтересів, самосвідомості і відіграє значну роль в особистісному та професійному формуванні майбутнього фахівця.

До зовнішніх чинників, що впливають на ціннісно-смислову сферу, належать: соціально-економічні та політичні відносини, освіта, місце проживання, інформаційна гігієна, соціальні та політичні катаклізми чи катастрофи, до яких належить війна.

Візьмімо для прикладу студента N, який вступив до коледжу в рік повномасштабного вторгнення. Тож серед викликів, з якими він зустрівся за три роки: повністю дистанційний або змішаний формат навчання і – як наслідок – тривала десоціалізація; наявність можливості обирати між навчанням в Україні і виїздом за кордон, де він буде навчатися в безпечних умовах та в очному форматі. Проте цей студент усе ж залишається в Україні, долаючи усі об'єктивні, у тому числі й безпекові перешкоди, знаходячи в собі сили протистояти ворожій пропаганді. А якщо уявити, що студент мешкає на прикордонній території, перебування на якій не можна назвати безпечним, то його ціннісно-смислова сфера протягом трьох років повномасштабної війни, вірогідно, зазнавала на шляху до свого становлення певних кризових моментів, до яких, безперечно, належать страх за власне життя та життя своїх рідних, екзистенційна криза, пов'язана з тим, що неможливо було собі уявити, як сусідня держава вдасться до вторгнення та знищення українців, їх осель, їхньої національної ідентичності.

Так, саме в цей момент на допомогу приходять внутрішні чинники ціннісно-смислової сфери особистості, зокрема: державна зрілість, здатність до засвоєння та транслявання цінностей, ступінь розвитку моральної свідомості та системи ціннісних орієнтацій.

Тож взаємодія зовнішніх та внутрішніх чинників ціннісно-смислової сфери детермінує утворення індивідуальних особистих смислів серед студентської молоді

та впливає на вибір життєвих планів, як-от: отримання вищої освіти саме в Україні, мотивація бути корисним у повоєнній відбудові держави, постійно підвищуючи рівень знань, умінь та навичок зі спеціальності. Непрості економічні, а часто й безпекові умови породили сучасний психологічний феномен, який полягає в тому, що серед студентської молоді є мотивація до розвитку власних позитивних якостей, до фахової самореалізації. Сутність цього феномену полягає в тому, що попри кризові умови зростає соціальна зрілість особистості.

Більшість дослідників розглядає ціннісно-смыслову сферу як центральне утворення особистості що впливає на поведінку і містить у собі дві компоненти – систему особистісних смислів та ціннісні орієнтації [2, с. 61].

Таким чином, ціннісно-смысловий розвиток – це інтегральне поняття, пов'язана з різними системами функціонування особистості і здатне чинити позитивний вплив на фаховий розвиток та життєдіяльність студентської молоді в цілому в умовах вікових, суспільних та глобальних криз.

Серед сучасних дослідників не існує одностайної думки щодо структури ціннісно-смылової сфери. Одна група вчених серед її елементів виділяє внутрішню динамічність, ієрархічність та багатовимірність компонентів, інша – у якості структурних елементів пропонує розглядати: цінності-знання, цінності-мотиви, цінності-цілі, цінності-смысли [3, с. 134].

Підкреслимо, що для студентської молоді притаманна система цінностей, пов'язана з прагненням до утвердження впевненості в собі та постійного самовдосконалення.

Розглядаючи динаміку ціннісно-смылового розвитку студентської молоді в сучасних умовах повномасштабної війни, варто акцентуватися на тому, що українська молодь не розвивалася, не навчалася, не працювала в подібних умовах 77 років, рахуючи від закінчення Другої Світової війни. Тому чинники її системи цінностей упродовж розвитку воєнних дій на теренах нашої держави та рефлексія в разі настання мирного життя потребують подальших наукових розвідок.

Отже, ціннісно-смыловий розвиток особистості триває протягом життя, а в кризових умовах зазнає переоцінки та переорієнтації смислів, що є закономірним процесом, що характеризує гнучкість нейронної мережі молоді людини та її безмежні можливості соціалізуватися в даних умовах.

Список використаних джерел:

1. Журба К. О. Смыслжиттєві цінності підлітків в умовах війни. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2021 рік. № 10. Івано-Франківськ: НАІР. 2022.

2. Іванова А. О. Формування ціннісних орієнтацій молоді в сучасному українському суспільстві. Національний авіаційний університет, 2022.

3. Федоренко А. Ф. Ціннісно-смысловий розвиток студентської молоді в умовах вікових і суспільних криз / А. Ф. Федоренко // Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 лютого 2018 року, м. Суми). – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018.

Стриковська Іванна Ігорівна,
студентка Комунального закладу
Львівської обласної ради «Бродівський
фаховий педагогічний коледж ім. Маркіяна Шашкевича»,
strykovska.i@brodypk.ukr.education
Науковий керівник - Свиріпа Л. К.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМФОРТ ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В КРИЗОВИХ УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У статті розкривається важливість психологічного комфорту, що сприяє успішності учасників освітнього процесу. Зосереджено увагу на техніках зняття психоемоційного напруження у дітей молодшого шкільного віку в умовах сьогодення.

Ключові слова: інформаційно-психологічний комфорт, кризові умови, особливі освітні потреби, стрес.

Сьогоднішня реальність позначена численними кризами, які впливають на всі аспекти життя, зокрема на психологічний стан дітей молодшого шкільного віку. Військові конфлікти, пандемії, екологічні катастрофи та соціальні зміни створюють загрозу для емоційного благополуччя, особливо у дітей, які є найбільш вразливою групою. Підтримка інформаційно-психологічного комфорту особистості стає надважливим завданням, зокрема для дітей із початкових класів та дітей з особливими освітніми потребами.

Інформаційно-психологічний комфорт – це стан особистості, який характеризується відчуттям безпеки, гармонії із зовнішнім середовищем, стабільністю емоційного стану та зниженням рівня тривожності. Загальне поняття «комфорт» може бути визначено як найсприятливіші для діяльності людини умови життя, які задовольняють її природні та штучні потреби [2]. Для дітей початкового шкільного віку це поняття включає доступ до безпечної інформації, емоційну підтримку з боку дорослих, а також наявність умов для розвитку, які відповідають їхнім індивідуальним потребам. Діти молодшого віку перебувають у важливому етапі формування психіки. Негативна інформація, як-от новини про катастрофи чи конфлікти, може стати причиною хронічного стресу, тривожності та навіть депресії. У випадку дітей з особливими освітніми потребами (ООП) ці ризики посилюються через їхню вразливість і специфічні потреби в адаптації інформаційного середовища.

Середовище, в якому перебувають діти, має ключовий вплив на їхній психологічний стан. Кризові умови сьогодення створюють кілька основних викликів: надлишок тривожної інформації, постійний потік новин у ЗМІ та соціальних мережах. Це може негативно впливати на дітей, спричиняючи тривогу і страх. Тому потік інформації має бути зрозумілим, безпечним і позитивним. Діти початкових класів ще не здатні самостійно критично аналізувати інформацію, а тому легко піддаються негативному впливу; руйнування звичних структур, вимушене переміщення через конфлікти або зміни в освітньому процесі (онлайн-навчання) порушують стабільність, яка є важливою для дітей цього віку. Це може спричинити втрату почуття безпеки.

Для дітей з особливими освітніми потребами інформаційна доступність і безпечність має ще більше значення. Їхня адаптація до змін вимагає додаткової уваги зі сторони дорослих і спеціалістів. Відсутність необхідної підтримки може призвести до загострення емоційних розладів.

Сім'я та школа відіграють вирішальну роль у забезпеченні інформаційно-психологічного комфорту дитини. Батьки повинні контролювати потік інформації, до якої має доступ дитина. Корисно обмежити перегляд новин і використання гаджетів, натомість пропонувати дітям творчі або пізнавальні заняття. Емоційна підтримка також є надзвичайно важливою. Розмови з дітьми про їхні переживання, забезпечення атмосфери довіри допомагають зменшити рівень тривожності. Для дітей з ООП важливо створити умови, які враховують їхні унікальні потреби: наприклад, використання спеціальних засобів навчання або адаптація домашнього простору. Освітні заклади повинні забезпечувати безпечне психологічне середовище. Вчителі мають бути уважними до емоційного стану учнів, організовувати заходи, які сприяють зниженню тривожності, а також забезпечувати доступ до психологів. Для дітей з ООП необхідно впроваджувати інклюзивні підходи, які забезпечують рівні можливості для навчання та спілкування. Адже такі діти потребують додаткової підтримки у процесі адаптації до змін і кризових ситуацій. Наприклад, спеціальні адаптовані програми навчання для роботи з дітьми з аутизмом або порушеннями слуху сприяють їхній адаптації до соціального середовища; мовлення вчителя має бути простим і зрозумілим, тому що потрібно забезпечувати емоційну стабільність через структурованість дня та створення відчуття безпеки.

Діти молодшого шкільного віку ще не вміють самостійно долати стрес та обробляти великий потік інформації. Саме тому важливо створити комфортне середовище, яке сприяє їхньому емоційному благополуччю. Нижче наведено конкретні способи та приклади, які допоможуть підтримувати інформаційно-психологічний комфорт дітей у кризових умовах.

Дихальна вправа **"Повітряна кулька"**: запропонуйте дітям уявити, що їхній живіт – це кулька. Вони повільно вдихають через ніс, надуваючи "кульку", а потім повільно видихають через рот, "здуваючи" її. Це допомагає заспокоїтися та знизити

тривожність. **Вправа "Свічка і квітка"**: нехай діти уявлять, що в одній руці вони тримають свічку, а в іншій – квітку. Спочатку вони роблять вдих через ніс, "нюхаючи квітку", а потім видихають через рот, "задуваючи свічку". Рухлива **розминка "Викидай стрес"**: попросіть дітей уявити, що в їхніх руках накопичився весь стрес. На рахунок три вони мають різко "викинути" його вперед, розмахуючи руками. Ця вправа знімає фізичне напруження. Також дієвим методом є **арттерапія "Малюнок емоцій"**: запропонуйте дітям намалювати свій настрій за допомогою кольорів і форм. Після цього вони можуть розповісти, що зобразили, або просто обговорити, чому обрали той чи інший колір. **Терапія "Зірка бажань"**: кожна дитина малює зірку і пише або малює в ній свої бажання. Це допомагає налаштуватися на позитив.

Для того, щоб створити комфортне інформаційне середовище, варто створювати такі умови, щоб діти не стикалися з тривожними новинами чи важкими для розуміння темами. Можна використовувати казкотерапію для пояснення складних життєвих ситуацій[1]. Наприклад, історії про те, як герої долають труднощі, допомагають дітям зрозуміти, що страхи можна подолати. Розповідати короткі історії про доброту, дружбу та співпрацю, які надихають дітей. Створити разом із дітьми **"Куточок щастя"** в класі. Нехай кожен учень приносить фото, малюнки або вироби, які асоціюються у нього із радістю. Використовувати бажано яскраві кольори в оформленні навчального простору, це сприятиме позитивному настрою.

Психологічну підтримку можна здійснити у взаємодії з дітьми, коли проводити щоденні ритуали, розпочинати день із дружнього вітання або запитання, який у кого настрої. Наприклад, учитель може запитати: "Який у тебе сьогодні колір настрою?". Якщо дитина виглядає засмученою, запропонуйте їй разом намалювати або обговорити її переживання у невимушеній атмосфері. Для дітей важливо відчувати, що їхній голос чувають. Також необхідно організовувати ігри, які сприяють співпраці. Наприклад, **"Будуємо місто разом"** (діти будують щось із конструктора, допомагаючи один одному). Можливо проводити групові обговорення, де кожен може поділитися своїми позитивними думками або розповісти, за що він вдячний.

У кризових умовах сьогодення підтримка інформаційно-психологічного комфорту дітей початкових класів є надзвичайно важливим аспектом їхнього загального розвитку, емоційного благополуччя та здатності до адаптації. Діти цього віку особливо чутливі до змін у середовищі, і їхня незрілість у сприйнятті інформації робить їх вразливими до впливу стресових чинників. Щоб забезпечити їм гармонійне зростання навіть у несприятливих умовах, необхідно зосередитися на створенні безпечного інформаційного простору, розвитку емоційної стійкості та підтримці позитивного мікроклімату як удома, так і в школі. Важливу роль у цьому процесі відіграють дорослі: батьки, вчителі та психологи. Вони повинні уважно спостерігати за емоційним станом дітей, підтримувати їх через спільні творчі заняття, ігри, вправи на релаксацію та створення середовища, яке сприяє довірі й відкритому спілкуванню.

Список використаних джерел:

1. Василевська О., Дворніченко Л. Казкотерапія як засіб психологічної роботи з різними віковими категоріями. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки, 2020. Випуск 6. С. 24–31.
2. Панченко О. А. Принципи інформаційно-психологічного комфорту особистості в умовах цифровізації. *Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.* м. Одеса, 24 черв. 2022 р.

Уткіна Ірина Сергіївна,
викладач вищої категорії
Київський енергетичний фаховий коледж,
utkinairina@ukr.net

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗФПО

Анотація. *Емоційний інтелект викладача відіграє ключову роль у педагогічній діяльності, впливаючи на успіх взаємодії зі здобувачами освіти та формування емоційно здорового освітнього середовища. Емоційний інтелект – сукупність ментальних здібностей, які беруть участь в розумінні власних емоцій та емоцій оточуючих. Саме він може стати інструментом для підвищення ефективності педагогічної діяльності.*

Ключові слова: *емоційний інтелект, емоційний інтелект викладача, професійний розвиток, педагогічна діяльність.*

З огляду на те, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення націй, основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [1, с.17].

Сучасна педагогіка все більше змушує зосереджувати нашу увагу на ролі емоційної компетентності викладача в освітньому процесі. Це є досить актуальним і зумовлюється вирішенням питання емоційного вигорання викладача, зростанням психологічного навантаження. Саме емоційний інтелект (далі- ЕІ) слугує можливістю для подолання цих проблем.

Можемо виділити такі компоненти ЕІ, які стануть допоміжними і викладачу також: саморегуляція, мотивація, емпатія, соціальні навички, самоусвідомлення.

Саморегуляція допомагає краще вирішувати складні ситуації, приймати більш зважені рішення.

Мотивація допомагає нам бути зосередженими, проявляти ініціативу, розвиватися у напрямку досягнення своїх цілей.

Емпатія допомагає будувати стосунки з іншими людьми, враховуючи їх почуття.

Соціальні навички допомагають будувати стосунки з іншими, розвивати розуміння себе, а також поліпшують щоденну взаємодію та спілкування.

Самоусвідомлення – здатність розпізнавати та розуміти власні емоції можливість керувати ними. Першочергово важливим є вплив викладача на поведінку здобувачів освіти. Спрямування емоцій здобувача в позитивному напрямку є важливим для покращення їх мотивації до навчання.

Саловей та Маер у 1990 році описали емоційний інтелект як здатність контролювати свої власні та чужі емоції і почуття, розрізнити їх та використовувати отриману інформацію, щоб керувати мисленням та діями [2, с.54].

У педагогічній діяльності ЕІ відіграє вирішальну роль, адже викладач не лише передає знання, а й взаємодіє зі здобувачами, керує динамікою та створює позитивний клімат в аудиторії. ЕІ є важливим інструментом успішної педагогічної діяльності. Саме розвиток емоційної компетентності викладачів є активним завданням сучасної освіти.

Список використаної літератури:

1. Закон України "Про освіту" від 05.09.2017 № 2145- VIII.
2. Mayer J.D. and Salavey P. (1997), What is emotional intelligence? In P. Salavey & D. Sluyter (Eds). Emotional Development and Emotional Intelligence: Educational Implication (pp. 3 – 31). New York, NY: Basic Books

Цибульський Владислав Федорович,
студент спеціальності «Комп'ютерні науки»
ВСП «Фаховий коледж транспорту
та комп'ютерних технологій Національного
університету «Чернігівська політехніка»,
dada28099@gmail.com
Науковий керівник – Ющенко В. В.

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД ЧЕРНІГОВА

Анотація: *Стаття присвячена дослідженню патріотичного виховання у здобувачів освіти в умовах війни, зокрема на прикладі Чернігова. У статті аналізуються методи та форми патріотичного виховання, залучення молоді до благодійної діяльності, участь у національних конкурсах та акціях, а також досвід волонтерської підтримки захисників України. Окремо розглядаються педагогічні*

підходи, спрямовані на формування відповідальності за майбутнє країни в умовах війни, зокрема через активну участь у проєктах, що підкреслюють важливість миру та свободи.

Ключові слова: *патріотичне виховання, національна свідомість, війна, Чернігів, громадянська позиція, волонтерство, конкурси, благодійність, захисники України, моральний дух.*

В умовах сучасної війни, що триває в Україні, патріотичне виховання в освітніх закладах набуває надзвичайної актуальності. Українська молодь є важливою складовою нації, що будує своє майбутнє на основі фундаментальних принципів незалежності, свободи та гідності. Війна, яка змінила кожна сферу життя суспільства, зокрема освіту, вимагає від педагогів особливих підходів до виховання патріотизму. Чернігів, з його історією боротьби за незалежність, став важливим центром формування національної свідомості серед здобувачів освіти.

Цей процес передбачає не лише передачу знань, а й виховання почуття гордості за свою країну, її героїв і боротьбу за свободу. Чернігівські освітні заклади активно залучають молодь до різноманітних патріотичних акцій і проєктів, які сприяють глибшому усвідомленню важливості миру, єдності та відповідальності за майбутнє України.

Патріотизм є основою національної ідентичності. Виховання патріотичних цінностей є важливою частиною освітнього процесу, оскільки саме в молодому віці закладаються основи громадянської свідомості. Під час війни ці процеси набувають особливого значення, адже вони пов'язані з необхідністю формування в молоді усвідомлення власної відповідальності за збереження та відновлення державності.

Чернігів, із його історією та географічним розташуванням, є містом, яке зіткнулося з численними труднощами, що стали результатом російської агресії. Одним із важливих напрямків роботи в освітніх закладах Чернігова є організація заходів, спрямованих на формування патріотичних цінностей у здобувачів освіти. Це не лише уроки національної пам'яті, а й участь у реальних волонтерських акціях, що сприяють формуванню глибокого почуття обов'язку перед Батьківщиною.

1 жовтня – День захисників та захисниць України, день, коли особливо яскраво проявляється єдність всіх українців, що підтримують своїх захисників у боротьбі за незалежність. Одним із найбільш зворушливих заходів для молоді в цей день стали відвідини Чернігівського військового шпиталю. Студенти мали можливість поспілкуватися з важкопораненими бійцями, що перебували у реанімаційному та неврологічному відділеннях, а також подарувати їм не тільки продукти та речі першої необхідності, але й частинку свого тепла та уваги.

Цей візит став яскравим прикладом того, як патріотичне виховання може бути поєднане з реальними вчинками, що підкреслюють важливість підтримки своїх героїв у найважчі моменти. Кожна зустріч з воїнами стала не лише важливою

емоційною подією для молоді, а й нагадуванням про ціну незалежності та мирного неба. Це, безперечно, є важливим елементом патріотичного виховання, який залишає глибокий слід у серцях молодих людей.

Волонтерство є важливою складовою патріотичного виховання. У Чернігові активно розвивається культура волонтерства, і молодь, зокрема студенти, беруть активну участь у благодійних акціях на підтримку захисників. Волонтерська діяльність, яка включає в себе не лише збір продуктів і речей першої необхідності, але й організацію культурних заходів та акцій, сприяє формуванню глибокого патріотичного духу у молоді.

Молоді люди мають можливість відчувати свою важливу роль у загальнодержавному процесі підтримки воїнів, а також розвинути у себе почуття солідарності та відповідальності перед країною. Це виховання активних громадян, здатних у будь-який час виступити на захист своєї Батьківщини, є запорукою майбутнього процвітання України.

Освітні заклади Чернігова активно залучають студентів до участі в конкурсах на національну тематику. Одним із таких конкурсів є «1000 днів війни. Мій шлях», який мав на меті підкреслити важливість миру як найвищої цінності. Цей конкурс дає можливість молоді поділитися своїми переживаннями та думками щодо війни, а також сприяє розвитку національної свідомості. Залучення студентів до таких заходів сприяє не тільки розвитку їхнього творчого потенціалу, але й допомагає зберігати національну пам'ять.

Чернігівські педагоги активно працюють над створенням умов для патріотичного виховання, застосовуючи різноманітні методи: від інтерактивних уроків та семінарів до екскурсій по пам'ятних місцях міста, організації заходів, що включають участь у волонтерських проектах. Такі підходи допомагають молоді краще розуміти свою роль у збереженні незалежності країни та виховують у них почуття гордості за свою націю.

Перспективи патріотичного виховання в Україні пов'язані з продовженням активної участі молоді в громадському житті, участі у волонтерських акціях, національних конкурсах та культурних проектах. Важливим є забезпечення продовження процесу виховання у молоді глибокого усвідомлення важливості миру і свободи для збереження національної ідентичності та єдності нації.

Виховання патріотичних цінностей у здобувачів освіти є важливою складовою формування національної свідомості та єдності українського народу. Чернігів, як місто, яке безпосередньо відчувало наслідки війни, продовжує активно працювати над створенням умов для патріотичного виховання, яке сприяє розвитку не лише національної ідентичності, а й глибокого розуміння важливості миру, свободи та незалежності для майбутнього країни.

Список використаних джерел:

1. Задорожний В. А. Патріотичне виховання молоді в умовах сучасної війни. Освітній процес: теорія і практика. 2023. № 6. С. 32-40.
2. Коваль О. С. Роль волонтерства у формуванні патріотичної свідомості молоді. Виховна робота в закладах освіти. 2024. № 2. С. 45-56.
3. Пантелеймонов Р. І. Патріотизм і національна свідомість в освіті України. Наукові горизонти. 2022. Т. 6, № 3. С. 75-82.
4. Шевченко І. В. Волонтерська діяльність як частина патріотичного виховання. Молодь і суспільство. 2023. № 4. С. 58-67.
5. Протасов М. В. Освітній процес в умовах війни: виклики та можливості. Педагогічні науки. 2024. Т. 15, № 1. С. 24-30.

Цюняк Оксана Петрівна,

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
oksana.tsiuniak@pnu.edu.ua

Крайник Діана-Марія Олександрівна,

здобувачка вищої освіти 4 року навчання
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
diana.krainyk789@gmail.com

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОМФОРТУ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті уточнено сутність поняття «емоційний інтелект», проаналізовано основні компоненти емоційного інтелекту та їхній вплив на адаптацію, навчальну мотивацію й емоційний стан учнів молодшого шкільного віку. Визначено роль емоційного інтелекту в забезпеченні психологічного комфорту здобувачів початкової освіти.

Ключові слова: адаптація, емоційний стан, емоційний інтелект, навчальна мотивація, психологічний комфорт, початкова освіта.

Психологічний комфорт є необхідною умовою успішного засвоєння знань, формування мотивації до успішного навчання та соціальної адаптації здобувачів початкової освіти. Одним з основних чинників, що впливають на психологічний комфорт є *емоційний інтелект*. Як показує досвід, якщо діти почуваються емоційно підтриманими, вони мають можливість активно долати труднощі у навчальному процесі, бути самостійними і впевненими у своїх силах. Окрім того, емоційно

комфортне середовище сприяє розвитку довіри до вчителя та однокласників, зменшує рівень стресу та тривожності. Особливого значення ця проблема набуває в умовах сучасних викликів, таких як війна, економічна нестабільність, що впливають на емоційний стан усіх учасників освітнього процесу та їхню здатність адаптуватися до нових реалій.

Вважаємо, що емоційний інтелект є інтелектуальною здатністю до розуміння і управління власними емоціями та взаємодії з емоціями інших. Важливо зазначити, що ця здатність не є вродженою, вона формується протягом життя під впливом різних факторів і досвіду. За міркуваннями О.Мельника, емоційний інтелект характеризується такими здібностями: розуміння емоцій, тобто здатність ідентифікувати власні емоції та емоції інших людей; визначення емоцій, тобто, розуміння того, яку емоцію людина переживає сама чи інша людина; розуміння причини виникнення емоцій; контроль інтенсивності емоційних переживань; контроль зовнішнього вираження емоцій [4, с.69–74].

Джіл Хессон визначає емоційний інтелект як систему якостей особистості, яка спрямована на формування здатності контролювати свої емоції, розпізнавати і розуміти власні емоції і емоції інших, а також будувати гармонійні стосунки з оточуючими [2]. Багато учених-практиків інтерпретують емоційний інтелект як розуміння власних і чужих емоцій, уміння управляти ними і визначати яким чином вони впливають на мислення і поведінку людини [3].

Американський психолог Х. Гарднер упродовж багатьох років досліджував сутність поняття «емоційний інтелект». На думку автора емоційний інтелект притаманний тим людям, які можуть розпізнавати власні емоції та емоції інших людей. Психолог запропонував модель розвитку емоційного інтелекту, яка містить такі види інтелекту: вербальний, логіко-математичний, просторовий, музичний, тілесний, міжособистісний, внутрішньо-особистісний інтелект [5].

Варто зауважити, що *емоційність* охоплює широкий спектр почуттів, тоді як *інтелект* пов'язаний із логічним мисленням, аналізом і розумовою діяльністю. Інтелект розглядається як відносно стабільна структура когнітивних здібностей людини, що включає накопичений досвід, знання та вміння ефективно застосовувати їх у нових обставинах і під час вирішення складних завдань.

Наукові розвідки дозволяють стверджувати, що емоційний інтелект включає кілька ключових компонентів, кожен з яких відіграє важливу роль у забезпеченні психологічного комфорту учнів. Одним із основних компонентів є *самоусвідомлення*, що сприяє розвитку самооцінки та внутрішньої мотивації, дозволяючи учням краще орієнтуватися в своїх відчуттях і реагувати на зовнішні стимули відповідно до ситуації. *Самоконтроль* – це вміння управляти своїми емоціями, що є особливо важливим для запобігання агресії чи розчарування в стресових ситуаціях. Розвинений самоконтроль допомагає здобувачам початкової освіти зберігати емоційну

рівновагу, не дозволяючи емоціям перешкоджати навчальному процесу. *Емпатія* допомагає молодшим школярам краще адаптуватися до шкільного середовища, будувати конструктивні взаємини з однокласниками та вчителями. *Соціальні навички* є важливими у розвитку навчальної мотивації, оскільки забезпечують підтримку в процесі навчання. Усі ці компоненти емоційного інтелекту взаємопов'язані і впливають на адаптацію учнів до шкільного середовища. Вони сприяють не лише емоційному благополуччю учнів, але й активізують їхню навчальну діяльність.

Володіння емоційним інтелектом дозволяє учням краще розпізнавати і розуміти власні емоції, а також контролювати їх у стресових ситуаціях, успішно адаптуватися до навчального процесу, знижує рівень тривожності та дозволяє зберігати емоційну рівновагу, що сприяє психологічному комфорту.

Погоджуємося із міркуваннями багатьох учених про те, що емоційний інтелект сприяє розвитку емпатії та здатності до конструктивної комунікації з однокласниками та вчителями, що, у свою чергу, забезпечує створення атмосфери підтримки та взаєморозуміння, що є основою для формування позитивних взаємин у класі і, відповідно, для психологічного комфорту здобувачів початкової освіти [1].

Учні з високим рівнем емоційного інтелекту зазвичай мають кращу здатність справлятися з труднощами навчання і зберігати мотивацію, навіть якщо стикаються з труднощами або невдачами. Вони здатні реагувати на виклики позитивно і з оптимізмом, що сприяє їхньому психологічному комфорту і відчуттю досягнень. Це дозволяє створити спокійне та безпечне навчальне середовище, що є важливим фактором психологічного комфорту. Уміння розпізнавати, розуміти та керувати власними емоціями, а також співпереживати іншим є важливими навичками для гармонійного розвитку молодших школярів.

Таким чином, можна зробити висновок, що емоційний інтелект має важливе значення для успішної адаптації, розвитку взаєморозуміння, ефективної комунікації та психологічного благополуччя здобувачів початкової освіти. В умовах воєнного часу учні стикаються з психоемоційними труднощами, які можуть негативно впливати на їхню навчальну діяльність. Страх, тривога, стрес та невизначеність є основними чинниками, що впливають на їхній емоційний стан. Врахування цих емоційних труднощів є необхідним для забезпечення емоційної безпеки здобувачів початкової освіти та їхнього успішного навчання.

Роль емоційного інтелекту в забезпеченні психологічного комфорту здобувачів початкової освіти є надзвичайно важливою, оскільки безпосередньо впливає на емоційне благополуччя молодших школярів, їхню адаптацію до навчального середовища та здатність до ефективної взаємодії з оточуючими. Розвинений емоційний інтелект сприяє створенню позитивної атмосфери в класі, підвищує рівень довіри між учнями та вчителем, сприяє зниженню конфліктності та покращує навчальні результати.

Список використаних джерел:

- 1.Басюк Н. А. Емоційний інтелект і психічне здоров'я учасників освітнього процесу : *навчальний посібник*. Житомир, 2024. 140 с.
- 2.Джіл Хессон. Кишенькова книжка емоційного інтелекту. Фабула, 2020. 176с.
- 3.Малихіна М. С. Дитина у світі емоцій. Харків : Видавнича група «Основа», 2018. 160 с. 39.
4. Мельник О. Підготовка вчителів початкових класів до формування емоційного інтелекту учнів. *Початкова школа*. 2019. № 11. с.51–55.
- 5.Gardner H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences. N.Y.: Basic Books, 1983. 449 p.

Шевчун Наталія Миколаївна,
викладач Комунального закладу
«Ніжинський фаховий медичний коледж»
Чернігівської обласної ради,
shevchun05@gmail.com

ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Анотація: *освіта становить собою важливий вектор розвитку держави та громадянського суспільства. Зважаючи на останні тенденції провадження освіти в Україні, а саме воєнного стану, пандемії коронавірусу та інших станів, які своєю суттю суперечать нормальному існуванню та функціонуванню конституційно-гарантованого права на освіту, дана стаття набуває наукової важливості та новизни.*

Ключові слова: *безпечне освітнє середовище; війна, воєнний стан; освіта в умовах війни; освітній процес; проблеми освітнього процесу.*

Уже не перший рік в Україні триває війна, кожен день якої є стресовим для мешканців держави. Так чи інакше, це стосується усіх, незалежно від регіону перебування та зайнятості. Проте сила, інтенсивність та наслідки такого стресу дійсно можуть відрізнятися в залежності від різних чинників та конкретних обставин. Відкритим залишається питання стосовно того, як же справлятися із постійним стресом, та при цьому повноцінно жити, незважаючи на постійні загрози особистій безпеці. Безпека є однією з найважливіших людських потреб та займає наступне місце після фізіологічних потреб. Відповідно реалізація інших потреб людини, без задоволення цих базових, є практично неможливою. Разом із тим у тісному взаємозв'язку із задоволенням потреб людини перебуває і мотивація до будь-якої діяльності. Так склалося, що головним пріоритетом для багатьох мешканців нашої

держави на сьогодні є забезпечення особистої безпеки. Тривалість війни змусила шукати способи пристосувати своє життя до реалій сьогодення. Відтак у відносно безпечних куточках країни відновлена та налаштована діяльність усіх соціальних інституцій для звичного життя громадян – люди, незважаючи на постійні загрози та стрес, продовжують працювати, навчатися та займатися повсякденними справами. Військові конфлікти супроводжуються стресом, тривогою та нестабільністю, що суттєво впливає на психологічний стан людей, особливо дітей та молоді, які перебувають у віці активного навчання. Саме мотивація займає чільне місце в освітньому процесі та є одним із факторів успіху навчальної діяльності здобувачів освіти.

Під час війни проблема мотивації до навчання стає особливо актуальною і надзвичайно складною. У таких умовах важко забезпечити стійку та ефективну мотивацію до навчальної діяльності, оскільки головним пріоритетом стає виживання та безпека. Постійні загрози життю та безпеці можуть викликати занепокоєння серед здобувачів освіти, що може вплинути на їхню здатність концентруватися та засвоювати нову інформацію. Постійний стрес може призвести до втоми та емоційного вигорання, що ставить під загрозу здатність вчитися і запам'ятовувати інформацію. Крім того, постійна тривожність також може спричинити психологічну дезорієнтацію.

Умови життя можуть раптово змінитися, і люди можуть втратити впевненість у завтрашньому дні. Це відповідно може у свою чергу призвести до відчуття безнадійності щодо майбутніх перспектив та втрати інтересу до навчання. Стрес і тривога, які є невід'ємною частиною збройного конфлікту, можуть суттєво підірвати мотивацію до навчання, ускладнити навчальний процес і вплинути на загальну академічну успішність [1, с. 120].

Ще однією проблемою, що впливає на мотивацію до навчальної діяльності, є переривання навчального процесу. Військові дії можуть призвести до руйнування навчальних закладів, евакуації населення, переслідувань та вимушеного переміщення. Зміна середовища проживання, втрата дому та сім'ї, постійний страх за власну безпеку можуть призвести до відчуття втрати контролю над ситуацією. Це перериває звичний ритм навчання і створює перешкоди для освітнього процесу. За таких обставин здобувачі освіти можуть відчувати психологічний та емоційний стрес, що значно ускладнює навчальний процес і може призвести до втрати мотивації до навчання.

Наступною проблемою, що може виникнути під час війни та, безумовно, впливає на всі сфери життя людей, є економічна нестабільність. Утрата доходів, втрата роботи та інфляція, зростання фінансових проблем та процес їх вирішення може призвести в цілому не тільки до відволікання від освітнього процесу, а і до зменшення можливостей для отримання освіти та доступу до навчальних ресурсів.

Утрата освітніх можливостей є однією з важливих проблем, що виникає під час військових конфліктів. У воєнний час, на жаль, може зазнавати руйнацій інфраструктура, зокрема школи, коледжі та університети. Руйнування навчальних закладів призводить до того, що здобувачі освіти втрачають можливість навчатися у звичних умовах. Особливо це стосується територій, що перебувають під обстрілами або під контролем військових, де стає практично неможливо забезпечити безпечне середовище для навчання [2, с. 358].

Зміна соціальних пріоритетів також може вплинути на мотивацію до навчання. Люди можуть переоцінювати свої цінності і переслідувати інші, більш нагальні цілі, такі як: забезпечення безпеки для себе і своєї сім'ї, виживання і захист від військових загроз. Це також може призвести до втрати інтересу до навчання, оскільки освіта стає менш пріоритетною в умовах загального стресу і нестабільності.

Результати досліджень проблеми мотивації до навчання під час війни свідчать про те, що вона є складним і багатограним явищем, яке суттєво впливає на освітні можливості та розвиток дітей і молоді в умовах збройного конфлікту. Військові дії породжують низку факторів, таких як: стрес, тривога, переривання навчання, зміна умов життя, економічна нестабільність та втрата освітніх можливостей, які впливають на мотивацію дітей та молоді до навчання [3, с. 36]. Стрес і тривога під час війни можуть викликати психологічні та емоційні труднощі, які ускладнюють процес навчання і загострюють проблеми з мотивацією.

Переривання навчання та зміна умов життя під час війни також порушує стабільність і звичність навчального процесу, що може призвести до зниження інтересу до навчання та втрати мотивації до досягнення успіхів. Економічна нестабільність і втрата освітніх можливостей створюють реальні бар'єри для доступу до освіти і можуть у майбутньому призвести до інших проблем, пов'язаних із соціалізацією та працевлаштуванням окремих осіб. Цілком ймовірно, що проблеми мотивації до навчальної діяльності сьогодні можуть спровокувати настання далекосяжних наслідків для розвитку майбутнього суспільства в цілому.

Таким чином, розуміння та вирішення проблеми мотивації до навчання під час війни є важливим завданням для освітян, психологів та державних органів. Знання того, як війна впливає на мотивацію до навчання, може допомогти розробити ефективні стратегії та програми для підтримки освіти в умовах конфлікту та сприяти успішному навчанню і розвитку дітей та молоді, незважаючи на виклики, із якими вони стикаються в цей період.

Список використаних джерел:

1. Москалюк М, Москалюк Н. Підвищення мотивації студентів в умовах дистанційного навчання під час військових дій. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. № 60. 2022. С. 118–127.

2. Голок Д. В. Мотивація студентів до навчання в умовах воєнного стану. Наумовські читання : збірник тез учасників XX Всеукраїнської науково-методичної конференції здобувачів освіти та молодих вчених, присвячена 300-річчю з дня народження Г. С. Сковороди. Харків. 2022. С. 358–360.

3. Городинська І. О. Психологічні особливості мотивації до навчання підлітків в умовах воєнного стану. Кривий Ріг : КДПУ, 2023. 59 с.

Шумлянська Дарина Володимирівна,
студентка 3 курсу філологічного факультету
Львівського національного університету ім. І. Франка,
shumdarkyna@gmail.com

Шумлянська Надія Богданівна,
викладач української мови та літератури,
спеціаліст першої категорії
ВСП «Фаховий коледж інформаційних технологій
Національного університету «Львівська політехніка»,
shumnadia@ukr.net

ЧИТАННЯ І ПИСЬМО ЯК ІНСТРУМЕНТИ САМОЗЦЛЕННЯ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Анотація. Дослідження присвячене перевагам письмової та літературної терапії для подолання негативних психологічних наслідків, спричинених війною. Висвітлено роль письмових практик та читання у подоланні стресу, травматичних переживань і внутрішніх конфліктів. Окреслено механізми їх терапевтичної дії через мультидисциплінарний підхід.

Ключові слова: бібліотерапія, кризові умови, письмова терапія, психологічна стійкість, саморегуляція.

Психологічний стан українців зазнає чимало випробувань останньої декади. Тепер до необхідності постійно адаптуватися під тенденції швидкооновлюваного світу додалися роз'ятрені війною поколіннєві травми, постійне почуття тривоги через загрозу життю, депресія, посттравматичний стресовий розлад, апатія, зневіра, емоційне оніміння як наслідок втрат та багато інших хворобливих станів, антагоністичних повноцінному життю. Водночас, не завжди є змога звернутися про психологічну допомогу. Аби не впадати у відчай в особистій боротьбі, важливо вдаватися до засобів саморегуляції, якими можуть стати письмова арттерапія та суміжне з нею лікування за допомогою читання, зокрема прози та поезії.

Сучасні психотерапевти вважають «домашню» арттерапію не тотожною лікувальному методу за консультації спеціаліста, і наголошують на певній дискредитації терміна. Ментальність українців, як зауважує О. Вознесенська, спрямована

на емоційно-образне переживання, а не раціональне вирішення внутрішньо-психічних конфліктів, отож і позитивний ефект творчої діяльності (без наукового підходу психотерапевта) спонтанний і короткотривалий [1, с. 39-40]. І все ж ніхто не наважується безапеляційно заперечити цілющий ефект таких практик.

Письмова терапія є результативним засобом особистої саморегуляції через мистецтво, адже не потребує вродженого артистизму чи розвинутих художніх навичок, і дотикається до усіх вік психічного життя особистості за допомогою слова. Численні нейролінгвістичні розвідки довели, що мовленнєва діяльність людини диференціює зовнішні реалії, категоріалізує явища та вербалізує ті внутрішні сигнали, які наш мозок інакше не може розпізнати. З'являється можливість маніпулювати особистим сприйняттям світу, власною розумовою та практичною діяльністю, пам'яттю, здійснювати взаємовплив на свідомість інших індивідів.

Коли ми описуємо свої емоції чи стани, спричинені гнітом суспільно-політичних подій, то підбираємо ті слова, які б найкраще передали суть психічних процесів, що відчуваємо. Так ми мусимо розпізнати розмаїття семантичних відтінків слів у нашій лексиці (наприклад, українська мова чітко розмежує поняття «сум», «журба», «туга», «бентега», «розпач», «печаль» тощо, адже попри синонімію, конотаційне навантаження у них різне), усвідомити, яка мовна одиниця (лексема) найдоречніша для передачі виказуваної думки, та вкласти власні суттєві сенси в наше мовлення. Здійснюються одразу два психотерапевтичні процеси – самовираження та рефлексія. Іншими перевагами письмової терапії також є емоційне вивантаження, зниження стресу, безпечний простір для висловлювання, розвиток навичок самоусвідомлення – усе завдяки можливості документувати на письмі індивідуальні психічні пориви у зручній час в комфортній формі, без страху осуду, з можливістю повертатися до написаного та бачити власний прогрес чи регресію на шляху до опанування внутрішнього дискомфорту [3, с. 1071-1072].

Вдаватися до письмового прийому самоцілення можна за допомогою низки технік. Особливе значення в умовах воєнного часу набуває ведення щоденника та написання мемуарів. Спогади та почуття структуруються у тексті, пережите набуває «тіла» і форми, що допомагає автору вивільнити накопичені емоції, осмислити травматичні події війни і спричинену нею психологічну шкоду, полегшити процес емоційного зцілення через наративи [4, с. 78]. Особисті щоденники, як правило, індивідуалізовані – вони можуть бути ремінісцентними, містити роздуми про майбутнє, мрії, страхи індивіда у формі викладу, так і набувати особливих літературних обрисів (нагадувати техніки «потoku свідомості» чи одностороннього листування). «Щоденник окупації» українського письменника, активіста та волонтера Володимира Вакуленка, страченого російськими окупантами навесні 2022 року, дитячі спогади, опубліковані на виставці «Щоденники війни: непочуті голоси українських дітей» та багато інших проєктів, що висвітлюють травматичний досвід

українців, важливі також для мотивування активної громадської позиції, підтримки історичної пам'яті та національної ідентичності.

Менші за обсягом творчі письмові вправи на кшталт написання есе, оповідань чи поезії також стимулюють креативність та вивільнення нав'язливих почуттів [3, с. 1072; 4, с. 78-79]. Психологиня Н. Мрака надає перевагу хайку та сенкану для переосмислення механізмів сприйняття та мислення під час поетичної терапії [2, с. 70]. Простота поетичної мови, вільна форма та свобода викладу сприяють зосередженню на змісті вірша, в центрі якого – почуття особи. Обмін терапевтичними творчими доробками та їх групове обговорення формує комфортне середовище, дарує почуття спільності та підтримки, розширює комінукативні навички, адже в такому разі людина вчиться озвучувати свої травматичні переживання [3, с. 1072].

Окрім письмової терапії, дієвим інструментом самозцілення є читання літератури. Відомо, що окремі звуки формують мелодійність мови та здатні викликати специфічні асоціації (так званий звукосимволізм): звук «л» чи «л'», «м» та «н» зазвичай сприймаються як лагідні, приємні, їхні антиподи – «р», «г», «з» тощо. Феноменальну мелодійність своїм віршам надав «майстер звуку» Павло Тичина, тож рання творчість поета, багата на світлі, гармонійні образи матиме надихаючий ефект. «Якщо характеризувати поетів, твори яких найчастіше вибирають у якості терапевтичних, то це, насамперед класики – Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Василь Стус, Василь Симоненко, Ліна Костенко та ін. Серед сучасних – Іздрик, Жадан, Малкович та ін.» [2, с. 70].

Хоча самостійні творчі практики не замінюють професійну допомогу, письмова терапія є особливо ефективною з філологічної точки зору через прямий вплив мовної діяльності людини на мозкові процеси. Читання та написання текстів не лише підтримують ментальне здоров'я, а й сприяють збереженню історичної пам'яті, передачі колективного досвіду та збереженню національної самоідентифікації в часи державних лихоліть.

Список використаної літератури:

1. Вознесенська О. Ризики та обмеження застосування арттерапії в часи війни. *Арттерапія і війна: контексти і досвід практичної роботи*. /за заг. ред. Н. Кальки, Г. Одинцової. [Колективна монографія]. Львів: ЛьвДУВС, 2023. С. 37-57
2. Мрака Н. Психологічне моделювання поезії з терапевтичною метою. *Простір арт-терапії: можливості інтеграції*: матеріали XIV Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Київ, 23–25 лютого 2017 р.). Київ: Золоті ворота, 2017. С. 68-71.
3. Павлова О. Креативні методи психологічної підтримки обдарованої особистості в умовах воєнного стану. *Обдаровані діти – скарб нації!*: матеріали V Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 23-29 жовтня 2024 року). – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. С. 1069-1078.

4. Паук М. Мистецькі практики як засіб подолання правди війни: психологічна підтримка через творчі інтервенції. *Ucraina libertatem. Трансформація гуманітарної сфери та культурного простору під впливом війни* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Львів, 01 листопада 2024 року / ред. кол. : Н. І. Сиротинська (голова), І. М. Савицька (співголова), В. В. Карпов (відп. ред.) та ін. ; Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 75-83.

НАШІ АВТОРИ

1. **АНТОНЮК Тетяна Миколаївна**, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист Чернівецького індустріального фахового коледжу
2. **АНТОШИНА Лариса Володимирівна**, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Чернігівський фаховий музичний коледж ім. Л.М. Ревуцького» Чернігівської обласної ради
3. **БАБІЙЧУК Тамара Василівна**, кандидат педагогічних наук, викладач-методист Бердичівського педагогічного фахового коледжу.
4. **БАЗИЛЬ Тетяна Олексіївна**, викладач Чернігівського кооперативного фахового коледжу Чернігівської облспоживспілки.
5. **БАЛЮНОВА Світлана Анатоліївна**, викладач-методист, викладач англійської мови Чернігівський фаховий музичний коледж ім. Л. Ревуцького.
6. **БАРАНОВА Вікторія Миколаївна**, учитель української мови та літератури Комунальний заклад «Городнянський ліцей №2» Городнянської міської ради Чернігівської області.
7. **БАТРАК Наталія Володимирівна**, викладач КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І.С.Нечуя-Левицького».
8. **БАХМЕТ Марія Юріївна**, учитель англійської мови Малораковецького закладу загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів Білківської сільської ради.
9. **БЄЛІК Тетяна Анатоліївна**, викладач вищої категорії, викладач-методист Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу.
10. **БЄЛОВОЛ Віолетта Вячеславівна**, заступник директора з навчально-виховної роботи Київського фахового коледжу комп'ютерних технологій та економіки Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут».
11. **БОГУЛЯ Наталія Володимирівна**, магістрантка 1 року навчання філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.
12. **БОЙКО Ярина Михайлівна**, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.
13. **БОЙЧУК Тетяна Василівна**, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Відокремленого структурного підрозділу «Тернопільський фаховий коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя».
14. **БОРИСОВ Олексій Олександрович**, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Пенітенціарної академії України.
15. **БУЖИКОВА Тетяна Олександрівна**, викладач кафедри іноземних мов Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут.

16. ВАРАВА Анастасія Миколаївна, студентка II курсу спеціальності 014.11 «Фізична культура» Комунального закладу Львівської обласної ради «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича», м. Броди.

17. ВАРУША Анастасія Сергіївна, студентка спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка».

18. ВАСИЛЬЄВА Олена Григорівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Пенітенціарної академії України.

19. ВИСИЦЬКА Світлана Миколаївна, заступник директора з навчально-виховної роботи ВСП «Донбаський аграрний фаховий коледж Східноукраїнського національного університету імені В. Даля».

20. ГЕЙДЕЛ Алла Михайлівна, викладач Харківського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

21. ГОРДІЄЦЬ Інна Аліківна, викладач філологічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист ВСП «Технологіко-економічний фаховий коледж Миколаївського національного аграрного університету».

22. ГОЛОВАЙ Ірина Андріївна, викладач української мови та літератури ВСП «Оптико-механічний фаховий коледж КНУ імені Тараса Шевченка», м. Київ.

23. ГРАНДА Олена Валеріївна, викладач Тернопільського кооперативного фахового коледжу.

24. ГРЕБ Володимир Ярославович, директор Бердянської спеціалізованої школи № 16 з інтенсивним вивченням іноземних мов.

25. ГРЕБЕНЮК Аліна Олексіївна, студент спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

26. ГРИЦАН Людмила Олександрівна, викладач української мови та літератури ВСП «Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну».

27. ГРИЦУН Наталія Володимирівна, лікар відділу організаційно-методичної роботи та програмного забезпечення КНП «Чернігівська обласна дитяча лікарня» ЧОР

28. ГРОНА Наталія Вікторівна, доктор педагогічних наук, доцент, викладач-методист КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради; Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

29. ГРОНА Тетяна Володимирівна, викладач КЗ «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

30. ГРУНСЬКА Інна Миколаївна, викладач Харківського автомобільно-дорожнього фахового коледжу.

- 31. ГУБА Юлія Іванівна**, викладач-методист, викладач української мови та літератури ВСП «Маловисторопський фаховий коледж імені П. С. Рибалка СНАУ».
- 32. ГУЖВА Ольга Іванівна**, викладач Педагогічного фахового коледжу КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.
- 33. ГУЗЕНКО Ольга Геннадіївна**, студентка спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».
- 34. ГИРИЧ Вікторія Валентинівна**, викладач вищої категорії, викладач-методист ВСП «Київський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ».
- 35. ДАВИДОВА Тетяна Миколаївна**, кандидат педагогічних наук, начальник відділу професійної, вищої освіти і науки Управління освіти і науки Чернігівської обласної державної адміністрації.
- 36. ДАЦЮК Руслана Богданівна** - викладач КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича».
- 37. ДЕМ'ЯНЕНКО Анастасія Романівна**, студентка I курсу ННІ права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».
- 38. ДЕНИЩУК Юлія Юріївна**, викладач загальнотехнічних та математичних дисциплін ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».
- 39. ДОВБНЯ Віктор Миколайович**, доктор філософських наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського.
- 40. ДОВГОРУК Лариса Петрівна**, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист КЗ «Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.
- 41. ДОЛИНСЬКА Любов Михайлівна**, викладач-методист Мукачівського кооперативного фахового коледжу бізнесу Закарпатської області.
- 42. ДОРОЖКО Тетяна Іванівна**, викладач вищої категорії, викладач-методист КЗ «Новгород-Сіверський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.
- 43. ДРАГУНЯК Богдана Сергіївна**, студентка відділення «Початкова освіта» КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича».
- 44. ДУДЧЕНКО Антоніна Сергіївна**, голова методичного об'єднання викладачів філологічних дисциплін ЗФПО Сумської області, викладач-методист Сумського фахового коледжу економіки і торгівлі.
- 45. ДУНАЄВСЬКА Валерія Ігорівна**, студентка спеціальності «Економіка» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

46. ДМИТРЕНКО Марина Сергіївна, студентка Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

47. ЄФИМЕНКО Поліна Сергіївна, студентка спеціальності «Комп'ютерна інженерія» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

48. ЖАЛДАКОВА Юлія Володимирівна, викладач іноземної філології ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

49. ЖЕЖЕРУН Євгенія Михайлівна, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Прилуцький фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

50. ЖИЛНА Анна Олександрівна, студентка КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

51. ЗЕЛІНСЬКА Олена Максимівна, викладач-методист ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж Національного університету водного господарства та природокористування».

52. ЗУЙКОВА Олена Вікторівна, викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка»

53. ІВАШЕНЦЕВА Євгенія Геннадіївна, викладач вищої категорії, викладач-методист ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

54. ІЛЛЄНКО Юлія Миколаївна, викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

55. ІСАКОВА Валентина Сергіївна, кандидат педагогічних наук, викладач вищої категорії, викладач-методист ВСП «Полтавський фаховий коледж НУХТ».

56. КАПЛИСТА Валерія Миколаївна, студентка I курсу ННІ права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

57. КАНІВЕЦЬ Вікторія Олегівна, здобувачка освіти КУ Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів №27, м. Суми.

58. КЛИМОВА Катерина Яківна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Поліського національного університету.

59. КОБИЛКО Наталія Андріївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін та українознавства Харківського національного університету внутрішніх справ.

60. КОВАЛЕВСЬКА Людмила Борисівна, викладач Київського фахового коледжу електронних приладів.

61. КОВАЛЕНКО Карина Сергіївна, студентка III курсу ННІ природо-користування та гуманітарних наук Національного університету «Чернігівська політехніка».

62. КОВАЛЬОВА Ірина Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії і суспільних наук Національного університету «Чернігівська політехніка».

63. КОВАЛЬСЬКА Оксана Валеріївна, викладач КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І.С.Нечуя-Левицького».

64. КОЛЯДА Віталіна Анатоліївна, викладач філологічних дисциплін Київського коледжу комп'ютерних технологій та економіки Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут».

65. КОМЗОЛ Богдана Сергіївна, учитель української мови та літератури, зарубіжної літератури Комунального закладу «Городнянський ліцей №2» Городнянської міської ради Чернігівської області.

66. КОМΠΑНИЙ Олена Вікторівна, доктор педагогічних наук.

67. КОНСТАНТИНОВА Марина Михайлівна, викладач вищої категорії, викладач Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий коледж морського транспорту Національного університету «Одеська морська академія».

68. КОРНІЄНКО Віта Сергіївна, студентка Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

69. КОРОЛЬ Наталія Вікторівна, викладач вищої категорії, старший викладач Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

70. КОСІНОВА Оксана Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського.

71. КОСТЕНКО Ольга Миколаївна, студентка I курсу ННІ права і соціальних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

72. КОСТЮЧЕНКО Анастасія Юріївна, викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

73. КОСТЮЧЕНКО Юлія Сергіївна, студентка Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

74. КОТЕЛЕВСЬКА Любов Дмитрівна, викладач сучасної української мови, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Красноградського педагогічного фахового коледжу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради.

75. КОТКОВА Людмила Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського.

76. КРАВЕЦЬ Олександра Василівна, старший викладач ЗП(ПТ)О «Запорізький професійний коледж готельно-ресторанного бізнесу».

77. КРАВЕЦЬ Ростислав Віталійович - студент спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

78. КРАСАВІНА Валентина Василівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та журналістики Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка.

79. КРАЙНИК Діана-Марія Олександрівна, здобувачка вищої освіти 4 року навчання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ.

80. КРЕЦЬКА Вікторія Іванівна, викладач Черкаського кооперативного економіко-правового фахового коледжу Полтавського університету економіки і торгівлі.

81. КРИЛОВА Тетяна Іванівна, учитель Прилуцької гімназії № 2 Чернігівської області.

82. КУЗЬМЕНКОВА Світлана Миколаївна, викладач вищої категорії, викладач-методист КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

83. ЛЕВИЦЬКА Марина Вікторівна, викладач вищої категорії ВСП «Фаховий коледж економіки і технологій НУ «Чернігівська політехніка».

84. ЛЕБЕДЄВА Тетяна Миколаївна, генеральний директор КНП «Чернігівська обласна дитяча лікарня» ЧОР

85. ЛЕНОК Дар'я Василівна, студентка I курсу ННІ природокористування та гуманітарних наук Національного університету «Чернігівська політехніка».

86. ЛИМАР Ніна Миколаївна, учитель вищої категорії Ліцею №252 імені Василя Симоненка Оболонського району м. Києва.

87. ЛИПА Валерія Дмитрівна, студентка КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

88. ЛЯШЕНКО Галина Віталіївна, викладач Прилуцького технічного фахового коледжу.

89. ЛИТВИН Світлана Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземної філології Національного університету «Чернігівська політехніка».

90. ЛИТВИНЕНКО Оксана Владиславівна, викладач закладу фахової передвищої освіти «Дніпровський індустріальний фаховий коледж» Міністерства освіти і науки України.

91. ЛІТВІНЮК Ольга Володимирівна, викладач-методист ВСП «Тернопільський фаховий коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя».

92. ЛОЗОВА Наталія Григорівна, кандидат філологічних наук, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

93. ЛЮБЕНКО Олександр Юрійович, студент спеціальності «Економіка» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

94. МАЗЕПА Ірина Петрівна, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

95. МАМЧУР Євген Анатолійович, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

96. МАМЧУР Лідія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

97. МАТЮШКІНА Тетяна Павлівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського.

98. МАЦЕЙКО Світлана Василівна, викладач-методист, викладач вищої категорії Чернівецького індустріального фахового коледжу.

99. МЕЛЬНИК Ольга Євгенівна - кандидат філологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та соціального розвитку НУ «Чернігівська політехніка».

100. МЕЛЬНИЧУК Оксана Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

101. МЕЛАЩЕНКО Світлана Володимирівна, викладач Прилуцького технічного фахового коледжу.

102. МИГОЛЬ Валентина Миколаївна, викладач іноземної мови ВСП «Фаховий економічний коледж Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана».

103. МИХАЙЛЕНКО Ірина Іванівна, викладач вищої категорії, викладач-методист КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

104. МИХИДА Людмила Миколаївна, викладач вищої категорії, викладач-методист Кропивницького будівельного фахового коледжу.

105. МОЛОЧКО Світлана Рашитівна, завідувач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання, методист відділу суспільно-філологічних дисциплін Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського; регіональний координатор мовно-літературної освітньої галузі НУШ.

106. МУРСАМІТОВА Ірина Анатоліївна, викладач вищої категорії ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» Шевченка».

107. НАГОРНА Валерія Вікторівна, студентка Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

108. НЕСТЕРЕНКО Наталія Василівна, викладач ВСП «Оптико-механічний фаховий коледж Київського національного університету імені Тараса Шевченка».

109. НЕЧАЙ Алла Миколаївна, викладач ЗФПО Відокремлений структурний підрозділ «Класичний фаховий коледж Сумського державного університету».

110. ОНЩЕНКО Оксана Володимирівна, кандидат історичних наук, заступник директора з виховної роботи КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

111. ОПРЯ Мирослав Сергійович, магістрант 1 року навчання філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

112. ОСИПОК Поліна Сергіївна, студентка ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

113. ОСТАПЕЦЬ Наталія Володимирівна, завідувачка відділення «Газопостачання та заочно-дистанційної освіти», викладач спеціальних дисциплін з газопостачання Прилуцького технічного фахового коледжу.

114. ПАЛЬЧИКОВА Олександра Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри англійської філології Криворізького державного педагогічного університету.

115. ПАРУБЕЦЬ Вікторія Валеріївна, вихователь-методист Закладу дошкільної освіти №77 «Дельфін» Чернігівської міської ради Чернігівської області.

116. ПАСІЧНИК Наталія Олександрівна, викладач циклової комісії з видавничої справи, культури та української філології Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

117. ПАСТУЩАК Олена Йосипівна, викладач «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича».

118. ПЄХОТА Олена Василівна, старший викладач української мови та літератури ВСП «Рівненський технічний фаховий коледж НУВГП».

119. ПИВОВАР Михайло Анатолійович, викладач першої категорії КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

120. ПИЛИПЕНКО Лідія Андріївна, студентка III курсу філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Тараса Шевченка.

121. ПЩОЛКА Ірина Анатоліївна, викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

122. ПОГРЕБНА Олена Йосипівна, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради.

123. ПОГРЕБНЯК Олександра Олегівна, викладач української мови і літератури ВСП «Фаховий коледж Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова», м. Миколаїв.

124. ПОМІГУЄВ Олександр Юрійович, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

125. ПОМІГУЄВА Лариса Петрівна, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

126. ПОНОМАРЕНКО Наталія Петрівна, доктор філософії, старша викладачка кафедри журналістики та філології СумДУ.

127. ПОПРУЖНА Олена Василівна, викладач вищої категорії ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

128. ПОПРУЖНА Ольга Павлівна, студентка спеціальності «Комп'ютерні науки» Національного транспортно університету.

129. ПОЦЕЛУЙКО Ірина Володимирівна, викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

130. ПОЧИНОК Людмила Іванівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри історії української літератури та компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

131. ПРОКОПЕНКО Ірина Костянтинівна, викладач загальнотехнічних дисциплін Прилуцького технічного фахового коледжу.

132. РОЗМАРИЦЯ Світлана Анатоліївна, кандидат філологічних наук, методист коледжу, викладач-методист ВСП Миколаївський будівельний фаховий коледж КНУБА

133. РИБАЛЬЧЕНКО Вікторія Олександрівна, викладач вищої категорії, викладач-методист, заступник директора з навчальної роботи КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

134. РЕМИДОВСЬКА Людмила Миколаївна, методист відділу суспільно-філологічних дисциплін Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського.

135. РАКОЇД Оксана Леонідівна, викладач Комунального закладу «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької» Чернігівської обласної ради.

136. РОСЛАВЕЦЬ Людмила Миколаївна, викладач української мови та літератури ВСП «Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну».

137. САДОВСЬКА Юлія Олесівна - студентка Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

138. СВІРІПА Людмила Кирилівна - викладач Комунального закладу Львівської обласної ради «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича», м. Броди.

139. СЕМЕНОГ Олена Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, керівник Центру науково-освітнього партнерства і мережевої взаємодії Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

140. СЕМИСТРОК Вікторія Валеріївна - студентка I курсу ННІ природокористування та гуманітарних наук Національного університету «Чернігівська політехніка».

141. СИДОРЕЦЬ Ольга Володимирівна - старший викладач Прилуцького технічного фахового коледжу.

142. СИДОРІНА Олена Вячеславівна - кандидат мистецтвознавства, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

143. СІДІН Дмитро Ігорович - аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

144. СИТОР Ольга Олексіївна - викладач вищої категорії, викладач-методист ВСП «Стрийський фаховий коледж Львівського національного університету природокористування».

145. СКРИПНИК Любов Георгіївна - викладач філологічних дисциплін Педагогічного фахового коледжу комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради.

146. СЛИНЬКО Ірина Іванівна - викладач іноземної мови ВСП «Фаховий економічний коледж Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана».

147. СМАРЧЕВСЬКА Людмила Василівна - викладач вищої категорії, викладач-методист Київського фахового коледжу комп'ютерних технологій та

економіки Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут».

148. СТЕЛЬМАХ Марія Дмитрівна, студентка КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

149. СОБКО Валентина Олексіївна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

150. СОКОЛОВСЬКА Людмила Михайлівна - викладач-методист Житомирського агротехнічного фахового коледжу.

151. СОРОКА Оксана Леонідівна - викладач ВСП «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського НПУ ім. О. Довженка».

152. СТАРИНЕЦЬ Галина Володимирівна - викладач Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я. Франка Житомирської обласної ради.

153. СТАРИНЕЦЬ Марія Сергіївна - студентка Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка Житомирської обласної ради.

154. СТАРИНЕЦЬ Тетяна Володимирівна - викладач Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І.Я.Франка Житомирської обласної ради.

155. СТЕПУСИШИН Світлана Богданівна - викладач ВСП «Тернопільський фаховий коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя».

156. СТРИЖАКОВСЬКА Ольга Степанівна - кандидат філологічних наук, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист Чернівецького медичного фахового коледжу.

157. СТРИКОВСЬКА Іванна Ігорівна - студентка спеціальності 013 «Початкова освіта» Комунального закладу Львівської обласної ради «Бродівський фаховий педагогічний коледж ім. Маркіяна Шашкевича».

158. СУРМІЛОВ Станіслав Степанович, викладач архітектурних дисциплін ВСП Миколаївський будівельний фаховий коледж КНУБА

159. ТИМОЩУК Владислав Віталійович, студент спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

160. ТІТУНОВА Валентина Володимирівна, голова циклової комісії, викладач-методист Прилуцького технічного фахового коледжу.

161. ТРУБА Катерина В'ячеславівна, студентка 2 курсу філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

162. ТРУСЕВИЧ Олена В'ячеславівна, викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

163. ТРОФИМШИНА Тетяна Миколаївна, викладач вищої категорії, викладач-методист КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

164. ТРОШИНА Світлана Вадимівна, викладач ВСП «Київський транспортно-економічний фаховий коледж Національного транспортного університету».

165. УМІНСЬКА Олена Володимирівна, викладач української ВСП «Житомирський автомобільно-дорожній фаховий коледж Національного транспортного університету».

166. УСТИМЕНКО Анна Петрівна, учителька української мови та літератури, історії Корюківського ліцею №1 Корюківської міської ради Чернігівської області.

167. УТКІНА Ірина Сергіївна, викладач вищої категорії Київського енергетичного фахового коледжу.

168. ФЕДОРАНИЧ Віра Юріївна, заступник директора Фахового коледжу мистецтв ім. А. Ерделі Закарпатської академії мистецтв, м. Ужгород.

169. ФЕДОРЕНКО Анна Вадимівна, студентка спеціальності «Графічний дизайн» ВСП «Чернігівський фаховий коледж інженерії та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну».

170. ФОКІНА Тетяна Іванівна, кандидат педагогічних наук, викладач Фахового коледжу «Універсум» Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

171. ХАНАС Марія Романівна, студентка спеціальності 013 Початкова освіта КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича».

172. ХАПРОВ Дмитро Євгенович, викладач Миколаївського політехнічного фахового коледжу.

173. ХОМЕНКО Євгенія Олександрівна, студентка спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

174. ХОМИЧ Тетяна Леонідівна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови, літератури та журналістики Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Тараса Шевченка.

175. ХРОПАТА Світлана Іванівна, учитель-методист, учитель української мови і літератури Чернігівської загальноосвітньої спеціалізованої школи фізико-математичного профілю №12.

176. ЦИБУЛЬКО Олександра Олександрівна, студентка Черкаського кооперативного економіко-правового фахового коледжу Полтавського університету економіки і торгівлі.

177. ЦИБУЛЬСЬКИЙ Владислав Федорович, студент спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

178. ЦЮНЯК Оксана Петрівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

179. ЧЕРНУШЕНКО Валентина Михайлівна, викладач ЗФПО Відокремлений структурний підрозділ «Класичний фаховий коледж Сумського державного університету».

180. ЧУРІЛОВА Вікторія Євгенівна, викладач суспільних дисциплін ВСП «Лисичанський педагогічний фаховий коледж Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса».

181. ЧЕРНЯК Дар'я Сергіївна, студентка спеціальності «Комп'ютерні науки» ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій НУ «Чернігівська політехніка».

182. ШАКУН Наталія Валеріївна, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії і суспільних наук Національного університету «Чернігівська політехніка».

183. ШАТІЛОВА Наталія Олександрівна, кандидат філологічних наук, доцент, асистент кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

184. ШЕВЧУН Наталія Миколаївна, викладач вищої категорії КЗ «Ніжинський фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

185. ШЕРЕМЕТ Ярослав Олегович, аспірант кафедри права, філософії та політології Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

186. ШКУРЕНКО Тетяна Михайлівна, викладач вищої категорії, викладач-методист Комунального закладу «Прилуцький гуманітарно педагогічний фаховий коледж імені Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

187. ШОРІНА Катерина Романівна, студентка КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

188. ШУМИГАЙ Анастасія Олегівна, студентка I курсу ННІ природо-користування та гуманітарних наук Національного університету «Чернігівська політехніка».

189. ШУМЛЯНСЬКА Дарина Володимирівна, студентка 3 курсу філологічного факультету ВСП Львівського національного університету імені Івана Франка

190. ШУМЛЯНСЬКА Надія Богданівна, викладач ВСП «Фаховий коледж інформаційних технологій Національного університету «Львівська політехніка».

191. ЮЩЕНКО Валентина Василівна, голова методичного об'єднання викладачів філологічних дисциплін закладів фахової передвищої освіти Чернігівської області, викладач-методист, викладач ВСП «Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету «Чернігівська політехніка».

192. ЮЩЕНКО Владислав Володимирович, аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

193. ЮЩЕНКО Євгеній Володимирович, аспірант кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка.

194. ЯКОВЕНКО Тамара Вікторівна, викладач КЗ КОР «Богуславський гуманітарний фаховий коледж імені І.С.Нечуя-Левицького».

195. ЯСОЧКО Мирослава Михайлівна, студентка КЗ «Чернігівський базовий фаховий медичний коледж» Чернігівської обласної ради.

196. ЯЦЕНКО Олена Василівна, учитель вищої категорії, учитель-методист Бориспільського ліцею «Основа» Бориспільської міської ради.

Наукове видання

**МОВА Й ЛІТЕРАТУРА В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, СТРАТЕГІЇ ТА
ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ**

**Матеріали
V Всеукраїнської
науково-практичної конференції
педагогічних, науково-педагогічних працівників та студентів**

Друкується за оригінальними авторськими текстами.
Редакційна колегія не несе відповідальності
за авторську редакцію поданих матеріалів.

Видання друкується за авторським редагуванням

Підписано до друку 02.03.2025
Гарнітура Times New Roman
Замовлення

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 22,91
Ум. друк. арк. 22,08

Папір офсетний
Тираж ел. вид.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4
(04631)7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.